

NUCKÖMÅLET

I.

INLEDNING OCK LJUDLÄRA

AKADEMISK AVHANDLING

AV

GIDEON DANELL

Uppsala

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1905

LELAND STANFORD JUNIOR UNIVERSITY
ORGANIZED 1891

NUCKÖMÅLET

I.

INLEDNING OCK LJUDLÄRA

AKADEMISK AVHANDLING

SOM MED TILLSTÅND AV

FILOSOFISKA FAKULTETENS I UPSALA
HUMANISTISKA SEKTION

FÖR VINNANDE AV FILOSOFISK DOKTORSGRAD

TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

AV

GIDEON DANELL
FILOSOFIE LICENTIAT AV ÖSTGÖTA NATION

Å LÄROSALEN N:O IV
LÖRDAGEN DEN 28 OKT. 1905 KL. 10 F. M.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1905

Förarbetena till följande behandling av Nuckömålet påbegyntes redan vårterminen 1899. Förf:s uppmärksamhet hade — genom professor K. B. Wiklund — fästs därvid, att i Upsala vistades en person, som hade denna estsvenska munart till sitt modersmål, nämligen dåvarande teologie studeranden J. Blees; ock tack vare härr Blees' stora tillmötesgående ock villighet att offra tid för ändamålet, hade jag under de närmaste terminerna ett godt tillfälle att i Upsala göra undersökningar rörande nämnda dialekt. Under fortgången av detta materialsamlande visade det sig emellertid alltmer nödvändigt att få på ort ock ställe fortsätta studierna, ock tvänne besök i Estland under somrarna 1900 ock 1901 (i sju, resp. fem veckors tid, varav största delen tillbraktes inom Nuckö) beredde mig tillfälle att kontrollera ock utvidga ljudanalysen såväl som formläreundersökningen samt betydligt tillöka samlingen av ord ock täxter.

Förutom den härmed publicerade första delen av mina studier över Nuckömålet, innehållande en allmän inledning ock ljudlära, är det min avsikt att framdeles utgiva en formlära för målet samt täxter ock lexikon.

För ett frikostigt reseanslag, varmed *Svenska Akademien* behagade understödja den första av de omnämnda resorna till Estland, beder förf. härmed få till Akademien framföra en vördtam tacksägelse.

Ett tack må även härmed riktas till såväl min förste meddelare, Pastor Blees, som alla de personer inom Nuckö, vilka på olika sätt underlättat mitt arbete, — särskilt vill jag här uttrycka min förbindelse till Härr Baron Gustav Taube å Rickholtz med familj för åtnjuten gästfrihet somrarna 1900 och 1901.

Till landsmålstidskriftens redaktör, professor LUNDELL, stannar jag ävenledes i stor förbindelse.

Må det slutligen tillåtas mig att här uttala ett tack till lärare ock kamrater i Upsala för all hjälp ock intresse under det studiearbete, som med denna avhandlings publicering avslutas.

Upsala i oktober 1905.

GIDEON DANELL.

Beträffande stavningen bör den anmärkningen göras, att stumt h är bibehållet framför j ock v i lexikonets högsvenska uppslagsformer, även när dessa citeras i arbetet för övrigt. Eljest är landsmålstidskriftens nystavning följd.

I avhandlingen anföras stundom dialektformer från Östergötland ock Västergötland efter egna undersökningar. Desamma utmärkas med ög., resp. vg. ock skrivas med landsmålsalfabet. När ingen närmare fyndort angives, gälla de åtminstone Vesterlösa socken i Vifolka härad av Östergötland, resp. Ryda socken av Barne härad i Västergötland.

Övriga förkortningar, förutom de i inledn. angivna, torde icke vålla någon svårighet.

Inledning.

Med Nuckömålet avses i detta arbete den väsentligen enhetliga svenska dialekt, som talas inom Nuckö socken på ock invid Estlands nordvästra kust. Denna socken omfattar icke endast den gamla ön Nuckö *noka* (även *noka-aɪ̯e* »Nuckö-ön»), vilken numera, i följd av den baltiska landhöjningen, är förbunden med fastlandet, utan därjämte två kommuner på kuststräckan därintill, Rickholtz *rɪkol-vẹlde* ock Suttlep *sutlop-vẹlde* samt den lilla ön Odensholm *hoɫmen* (av öns egna inbyggare vanligen benämnd *voŋ̣ bak̜* »vår backe»).

Socknens största längd är rakt i norr ock söder, från udden Spitham *spɪtamb* i Rickholtz — vilken udde utgör det estländska fastlandets yttersta punkt i nordväst — ock till sydligaste kanten av själva Nuckö (i byarna Österby *æɪ̯storbe* ock Schottanäs *skotanes*), samt utgör ungefär 28 kilometer. Största bredden, från udden Ramsen *ramsn̥* på Nuckö västra kust till östliga kanten av Suttleps område, är ungefär 15 kilometer. Suttlep ock Rickholtz begränsas i söder ock öster av — de helt ock hållet estniska — socknarna Pönal ock Kreutz; för övrigt omgives Nuckö socken på alla håll av Östersjön. Från Ormsö är Nuckö skilt genom ett 3 km. brett sund. Ön Odensholm ligger en knapp nymil ut i sjön, nordväst från Spithams udde. Den är ungefär en halv nymil lång, i riktningen nordväst-sydost, samt 1—2 km. bred.[1]

---

[1]) En rätt tillfredsställande karta över området finnes i de litograferade bilagorna till Russwurms »Eibofolke» (Tab. II). Förutom av denna karta har förf. för uppgifterna härovan haft ledning av dr Henry Langes *Karte von Liv-, Est- und Kurland*$_5$, Riga 1900 (skala: 1 : 750,000). Några officiella uppgifter ha ej stått mig till buds; riktigheten av mina måttangivelser har jag emellertid kunnat själv på ort ock ställe till en viss grad kontrollera, ock har därvid även haft någon ledning av ortbefolkningens uppgifter.

Svenska språket är icke ensamthärskande inom Nuckö socken. Av de i den lutherska församlingens kyrkobok upptagna 4,464 inbyggare i socknen — dessutom finnas ett par enstaka ortodoxa familjer — äro 2,704 antecknade såsom svenskar, 1,734 såsom ester. Tyskarna (ståndspersonerna) äro 26.[1]

Av svenskarna bo 1,074 på själva Nuckö, 1,523 i Rickholtz ock Suttlep samt 107 på Odensholm, där de (jämte en rysk fyrvaktare med familj) utgöra hela befolkningen. Av det övriga området är Rickholtz kommun nästan rent svensk, Suttlep övervägande estnisk, på Nuckö synes svenskan ock estniskan väga ungefär jämt.[2]

I motsats till vad förr varit händelsen, kan svenskan numera sägas vinna terräng inom socknen på estniskans bekostnad, detta såsom en direkt följd av en upplysningsrörelse i »svensk» anda, som de senaste åren bedrivits inom socknen ock särskilt av ungdomen omfattas med livligt intresse. Det värkliga antalet av svensktalande lär t. o. m. i närvarande stund uppgå till omkr. 2,900 personer.

Materialet för föreliggande arbete är så gott som uteslutande vunnet genom förf:s egna undersökningar av nutida Nuckömål. Endast ett obetydligt tillskott i material har vunnits därigenom att förf. genomgått några s. k. wackenbücher från Nuckö i Riksarkivet i Stockholm, stammande från slutet av 1600-talet (citeras i det följande: Wb, jämte årtal). I dessa »wackenbücher», vilka utgöra förteckningar på samtliga till godsen hörande livegna med uppgifter om deras arbetsprestanda m. m., finner man icke endast äldre namnformer för byarna inom socknen, utan man får tillika en rätt god föreställning om personnamnskicket vid tiden i fråga. Ett material jämnställt med detta har jag ock hämtat ur huvudarbetet om svenskarna i Östersjöprovinserna: C. Russwurm, *Eibofolke oder die Schweden*

[1]) Siffrorna, från januari 1905, äro meddelade av församlingens klockare.

[2]) En närmare framställning av de båda språkens ställning till varandra i de olika byarna återfinnes i bil. I.

an den Küsten Ehstlands und auf Runö. Eine historisch-ethnographische Untersuchung. I, II. Reval 1855 (citeras Russw.). Här finnas nämligen samlade en hel del äldre skrivningar av byarnas namn, men tyvärr utan citat ock datering, vadan detta material måste användas med en viss försiktighet. I urkunder, som Russw. avtryckt (I, ss. 187—254), finner man ock äldre namnformer, även av personnamn, samt ett par enstaka andra ord.

Det huvudsakligaste materialet har emellertid, som sagt, vunnits genom direkt undersökning av nu levande Nucköbors språk. De personer, som härvid varit förf. mäst bejälpliga såsom meddelare, äro:

pastor Jacob Blees (född i Rickholtz 1865, överflyttad till Sverge 1888) har biträtt mig alltsedan våren 1899, på de senare åren endast skriftligen;

under förf:s vistelse inom Nuckö somrarna 1900 ock 1901 anlitades huvudsakligen följande personer:

den nyssnämndes brorson Nikolai Blees, numera skollärare; född 1883 ock uppfödd i byn Höbring i Rickholtz;

skolläraren Johan Brandt i Höbring i Rickholtz, född i Suttlep, jämte dennes son Valdemar, född 1882 i Höbring;

skolläraren ock klockaren Johan Nymann på Nuckö (född 1859 i Suttlep, har vistats där till 1883, på Odensholm såsom lärare 1883—1892, sedan på Nuckö) jämte hans familj ock tjänstefolk, särskilt sonen, skolläraren Joel Nymann, född 1882. Klockaren Johan Nymanns jälp har varit mig särdeles värdefull, bl. a. därigenom att han — av eget initiativ — hade påbegynt vidlyftiga lexikaliska anteckningar över sitt mål (för bokstäverna A—D), vilka anteckningar vi tillsammans genomgått;

skolläraren Hans Pöhl [1] (född 1876 i Dirslet by i Suttlep, 1893—1901 i Österby på Nuckö), ävensom hans broder Johannes Pöhl (f. 1883), likaledes skollärare (sedan 1901).

Förutom de här nämnda använde jag under vistelsen inom Nuckö åtskilliga mera tillfälliga meddelare, särskilt personer från byarna Rickholtz, Höbring, Pai ock Spitham inom Rickholtz, Gutanäs ock Österby på Nuckö samt från Odensholm.

---

[1]) Sedan hösten 1904 klockare i svensk-finska församlingen i Reval samt föreståndare för ett sjömanshem därstädes.

Härr HANS PÖHL hade jag även tillfälle att något anlita under sommaren 1903, då han vistades i Sverge.[1]

Slutligen skall nämnas en medjälpare, som förf. varit nog lycklig att ha tillgång till under själva utarbetandet av avhandlingen, nämligen snickaren KARL WÄLJA från Österby på Nuckö, vilken vistats i Uppsala från hösten 1904. WÄLJA, som är född 1879, är visserligen till börden est, men han har i över tio års tid haft dagligt umgänge med svenskar, därvid begagnande deras språk. Hans Nuckö-svenska är också icke blott flytande, utan förefaller i det hela korrekt. En ganska stor försiktighet har naturligtvis måst iakttagas vis-à-vis W:s uppgifter, men i många fall har han varit förf. till stor jälp, särskilt genom konkreta betydelseangivelser för en del ord.

Materialsamlingen är företagen med huvudsakligt avseende fästat vid ljud- ock formlära, därvid även ordbildning i den senare inbegripen. En del syntaktiska notiser ha erhållits under arbetet med formläran, men någon mera sammanhängande framställning av målets syntax har ej kunnat ingå i arbetets plan. Täxter på dialekten få lemna någon ersättning härför. Ungefär 100 oktavsidor dylika täxter ingå i min materialsamling. Ordsamlingen omfattar cirka 6,000 ord.

Vid insamlandet av detta mitt material har jag haft en ovärderlig jälp av den tryckta litteratur, som redan finnes om Nuckömålet ock andra estsvenska mål. De arbeten, som härvid framför andra böra nämnas, äro följande två:

HERMAN VENDELL, *Laut- und Formlehre der schwedischen Mundarten in den Kirchspielen Ormsö und Nuckö in Ehstland. Academische Abhandlung. Helsingfors 1881* (citeras Vend. Gram.); samt

A. O. FREUDENTHAL och H. A. VENDELL, *Ordbok öfver estländsk-svenska dialekterna. Helsingfors 1886* (citeras Fr.-V. Ordb.).

[1]) Vid ett hr P:s besök i Uppsala i sept. s. å. företogos av universitetslektorn ERNST A. MEYER en serie experimentalfonetiska undersökningar av hans språk. Resultatet av dessa undersökningar kommer att med det snaraste publiceras.

Det förstnämnda av dessa arbeten, VENDELLS grammatik över Ormsö- ock Nuckömålen, mottogs redan vid sitt framträdande av skarp kritik — se NOREENS recension i Sv. lm. II, 1 ff. — ock nyligen har dess egen författare i viss mån desavuerat detsamma genom att förklara det för »ett föråldrat ock otillfredsställande arbete».[1]

Då docent VENDELL härigenom på sätt ock vis gått min kritik av hans arbete i förväg, kan jag få inskränka mig till att hänvisa till den positiva framställningen i mitt föreliggande arbete ock den kritik av enstaka partier hos VENDELL, som därvid ger sig själv (märk särskilt ljudläran, kap. I). Endast det vill jag redan här nämna, utan att kunna f. n. ingå på någon bevisning, att, för så vitt jag hitintils lärt känna Ormsödialekten (genom sammanlagt två veckors vistelse på ön), synes det mig, som om ett grundfel i VENDELLS grammatik vore, att han alldeles för litet särhållit Ormsö- ock Nucködialekterna ock därvid oftare generaliserat Ormsö-former såsom gällande även Nuckö än tvärtom.

Fr.-V. Ordb. är VENDELLS Gram. överlägsen genom en något ändamålsenligare ljudbeteckning[2] ock relativt större tillförlitlighet. Den har också fått ett välvilligare mottagande av fackkritiken (se Lundell i Sv. lm. VI, clxiij ff.). Många fel återstå emellertid att rätta.

En brist, som går igän från Gram., är att vid substantiv anföras av böjningsformer endast pluralformen. För att kunna avgöra, huru ett substantiv böjes i Nuckö- ock Ormsö-målen, måste man emellertid i en mängd fall utom pluralen även känna best. sing. Detta framgår f. ö. av den översikt över substantivböjningen, som lemnas i Ordb. s. 9: **bakk, -an, -ar** backe, gentemot **stükk, -ėn, -ar** stock[3]; likaså **spilt, -a, -ar** spilta, gentemot **brú, -ė, -ar** brud. Vore det så, att denna uppdelning av substantivböjningen ännu i dessa dialekter troget återgåve skillnaden mellan starka ock långstaviga svaga substantiv, så skulle ju uraktlåtenheten ej varit svår. Men så är nu långt ifrån regelmässigt förhållandet.

---

[1]) I företalet till Östsv. Ordb., s. VI.
[2]) Jfr om densamma nedan i ljudläran, kap. I.
[3]) Bör vara för Nuckö *stok̲*, enligt Ordb:s beteckning **stukk.**

Av mera iögonenfallande fel, som upprepa sig bland Nuckö-orden i Ordb., må nämnas:

supradentalt **n** (**n**) för dentalt sådant efter lång **vokal**; t. ex. **bión** m. björn (för *bi̯ǫn*), **hón** n. horn m. m. (för *hǫn*), **ián** n. järn (för *i̯ǫn*);

ofta tjockt l för vanligt dentalt l; t. ex. **hola** hvad; **käld** n. större kärl (för *kæld*); **kälg** ock **kälgg** f. käring (för *kælgg*); **välg** l. **väligg** l. **välgg** m. välling (för *vælgg*).

F. ö. äro felaktigheterna av så mångskiftande ock oberäknelig natur, att en **fullständig** kritik av denna Ordb. icke gärna kan lemnas annat än i form av ett helt ock hållet nytt arbete. För att ge en föreställning om graden av tillförlitlighet hos ifrågavarande arbete avtrycker jag härnedan dess uppgifter från Nuckö på ett par godtyckligt valda spalter ock förser desamma med de rättelser, jag måste göra på grund av mina egna undersökningar.

S. 80 a:

Ordb.:	Bör vara:[1]
ház, pl. **-ar,** m. Hare.	**hás, -n, -ėr,** m. Hare.
** házugul,** pl. **-uglar,** f. Har-uggla, strix aluco.	**hasugul, -gla, -glar,** f. »Har-uggla», kattuggla(?)[2]
hát, ut. pl., n. Hat.	Riktigt.
hát, ut. pl., n. Klåda.	Riktigt.
hávur, ut. pl., m. Hafre.	**hávur** (Nu. Su.) eller **havur** (Fv. Bv.), ut. pl., m. Havre.
hávurgräs, ut. pl., n. Vildhafre, avena fatua.	**hávurgräss** eller **havurgräss, -gräse,** ut. pl., n. Blandsäd (havre, uppblandad med korn eller ärter; användes som foder).
hávuSwė: Bynamn.	**hávuSvė** (Nu. Su.) eller **havuSvė** (Fv. Bv.); Bynamn (Hafversved, i Fv.).

1) Jag använder här (så vitt möjligt) Ordb:s ljudbeteckning.

2) Även Ordb. har en form med kort **a** (s. 79 a), för vilken med orätt angives betydelsen 'uv'. Det är ej otänkbart, att man kan få höra ordet uttalat med långt **a**, detta genom association med det enkla **hás**; men att dessa båda former skulle beteckna två olika slags fåglar, är a priori otroligt ock bestrides också på det bestämdaste av mina meddelare.

he, pron. pers. o. dem. Det, detta.	**hė** (svagtonig form). Det, det där.
hednigg, pl. **hedniggar**, m. Hedning.	**hädnigg, -ėn, -ar**, m. Hedning.
hemm, gen. **hems, hemsa** l. **hemsar**, pron. interr. Hvem.	**hämm**, gen. **-s**; sjst. gen. **-sa.** Hvem.
hé, pron. pers. o. dem. se **he**.	*heɔ* (starktonig form). Det, det där.
hégur 1) oböjl. adj. Höger. 2) adv. Åt höger, till höger.	— — oböjl. adj. Höger. **ot** (**h**)**égur, tė hégur**, åt, till höger.

S. 180 a:

räns, pret. o. sup. **ränsa**, vb. tr. Rena, rensa.	Är medvetet lån från högsv. Den genuina formen är **rais**, som även anföres av Ordb. (s. 169 b). Betyd. rensa.
ränt, pl. **räntar**, f. Ränta.	**ränt, -e, -ar**, f. Arrendeavgift. (Ränta på skuld heter **sints**, n., **-ė, -ėr**).
räntnik, pl. **räntnikar**, m. Arrendator.	**räntnik, -ėn, -ėr**, m. Arrendator.
räps, pret. o. sup. **räpsa**, vb. tr. Räfsa.	Riktigt.
räps, pl. **räpsar**, f. Räfsa.	Riktigt (bf. sg. **-a**).
räsn, frågeord: Månne, måtro. NO.	Ej känt för mina meddelare. Ormsöord?
rätik, pl. **rätikar**, f. Rättika.	Högsvenskt lån, föga känt.
rävagát, pl. **-gátėr**, n. Räflya.	Riktigt.
rävakúl, pl. **kúlar**, f. Räflya.	Riktigt (bf. sg. **-a**).
rävalibb, pl. **-libbar**, f. Räfhona.	Riktigt (bf. sg. **-a**).
rävamór, pl. **-mórar**, f. Räfhona.	Riktigt (bf. sg. **-a**).
rävarumpsgräs, ut. pl., n. Reformsgräs, törel, euphorbia.	Ej känt för mina meddelare (skulle vara **-gräss**).

Såsom härav framgår, kan man icke lita på Ordb:s vare sig former eller betydelseangivningar. Stundom äro felen av den art, att man har nog så svårt att förstå deras upprinnelse. Å s. 46 a finner man t. ex. ett ord **dürakstükk** m. = övre dörrkarm;

bör vara **dürastukk.** Så som ordet står skrivet, måste det för en estsvensk betyda så mycket som en 'skojarstock' l. d. (av Ordb:s näst föregående ord *durak*, *-en*, *-er* m. = **narr**, särskilt den som tappar i kortspelet med samma namn[1]; Ordb. har felaktigt långt **k** ock plur. **-ar** samt en något missvisande översättning). Jag har flera gånger kunnat konstatera, att formen **dürakstukk** endast väcker förvåning ock löje hos Nucköbor. Är det månne ett skämt av en humoristisk meddelare som språkvetenskapen har att tacka för detta nya »ord», eller kan det vara endast missförstånd av uppteckknaren? Att det icke är enbart tryckfel, framgår därav, att ordet finnes även i Gram. (s. 25). Det skrives där **durakkstukk** ock göres till föremål för några, minst sagt, vågade etymologiska funderingar (nord. **dörr** + isl. **hurð** + isl. **rakki**!).

Ännu ett exempel. S. 142 a översätter Ordb. **malvód, m.** (bör vara **malvud**[2]) med 'ledstav på pinnvagn'. Man står undrande ock spörjande inför det nya ordet 'ledstav', tils man upptäcker, att RUSSWURM (II, s. 342) översatt ifrågavarande dialektord med 'leiterstab am wagen', en översättning som upptagits av VENDELL i Gram. (s. 89). Ordet betyder 'marstake' (som bekant benämning på de fyra upprättstående stakarna på arbetsvagn eller -kälke).

Icke häller på Ordb:s uppgifter om ord ur andra språk, som inlånats i estsvenska, kan man obetingat lita. De estniska orden synes i allmänhet dock vara mindre att anmärka mot (estn. **õ** särhålles ej från **ö**, utan båda sammanfattas i den senare typen). Bland de lågtyska ord, som Ordb. anför, har jag antecknat ett par grövre felaktigheter. S. 70 a jämföres det estsv. advärbet **grall** 'alldeles' (även = 'noga', 'noggrant') med ett lty. **grall,** som skulle betyda 'klart, skarpt'. Ett sådant ord existerar emellertid icke i lty., enligt de vanliga ordböckerna att dömma.[3] Eller

---

[1]) Lån af ry. **дуракъ** genom estn. **turak** 'narr, heruntergekommener mensch, ein in einem spiele verlierender' ock balt. ty. **durack** med ungefär samma betydelse.

[2]) Ordb:s tvänne andra former för ordet, **marvud** ock **marvul,** har jag ej kunnat verifiera, men allt talar för att de värkligen finnas eller ha funnits inom Nuckö.

[3]) Ordb. nämner ingenstädes, vilka lexikon den använt för lånordens räkning.

skulle det vara det mlty. adjektivet **gral, gralle** 'zornig, böse' (i advärbiell användning) som åsyftas? Huru som hälst är ordet tydligen ett inhemskt nordiskt ord, förutsättande ett * **granla** jämte det fsv. **granlika** i samma betydelse[1]. — Ett liknande fall finner man s. 125 a, där det allmänt estsv. adverbet **léλlė, léλlit** (*lẹλe*, *lẹλet*) 'tyst, sakta, lätt', uppgives vara lånat från ett 'lty. **lêslich,** id.' Det enda lty. ord jag kunnat finna, som till formen påminner om detta '**lêslich**', är **leslik** adj. Dess betydelse är 'leserlich, lesbar'! F. ö. är även *lẹλe(t)* ett inhemskt ord i estsv. Det skulle vara ett hsv. »lättligt» — 'lätt' heter i N. *lẹtor* — ock motsvaras av ett *họle(t)*, *họλe(t)*[2] 'hårt, fort', hsv. »hårdligt». (Ordb:s översättning av detta **håλlė, håλlėt** med 'högligen' är felaktig).

Beträffande de ryska orden är den allmänna anmärkningen att göra, att man av Ordb:s framställning får den uppfattningen, att dessa ryska ord skulle ha direkt inlånats i estsv., något som knappast i ett enda fall torde vara händelsen (jfr härom nedan s. 32).

Först sedan mitt egentliga materialsamlande var avslutat, utkom *Ordbok över de östsvenska dialekterna* av Herman Vendell. 1:a h. Helsingfors 1904 (citeras Östsv. Ordb.). Något nytt språkgods från Nuckö utöver vad som förekommer i Fr.-V:s Ordb. har jag ej kunnat finna i det utkomna första häftet av denna nya, stort anlagda ordbok; detta ehuru i företalet handskrivna orduppteckningar av pastor J. Blees anföras såsom ny källa. Enligt arbetets plan (s. V) återfinner man icke i detsamma »högsvenska ord» (d. v. s. med högsvenskan gemensamma ord), såvida de icke »förekomma under en mångfald (ofta mycket märkliga) former» eller ock ha »en för skriftspråket främmande betydelse». Alltså saknas t. ex. i betydlig utsträckning så viktiga ord som de starka värben, likaså en mängd vanliga, enkla substantiv, vilka emellertid kunna återfinnas ingående i sammansättningar såsom dessas första led. Detta blir, speciellt då det gäller Nuckömålet, ej så litet vilseledande, emedan de flästa substantiv i denna dialekt såsom första sammansättnings-

[1]) Även i dalm. finnes ett **grann[e]l[ig]a** adv., i betydelsen 'alldeles' m. m. (Sv. lm. IV. 2: 66).

[2]) Med *λ* från motsatsordet *lẹλe(t)*.

leder, äro underkastade särskilda förändringar. Uteslutna äro vidare »otvetydiga» finska ock estniska lånord. — Om ljudbeteckningen i denna Östsv. ordbok, se nedan i ljudläran, kap. I.

Vid materialets bearbetande har förf. naturligtvis — för ljudlärans räkning — haft synnerligt stor nytta av HULTMANS sammanfattande framställning av *De östsvenska dialekterna* (i *Finländska bidrag till svensk språk- och folklifsforskning*, Helsingfors 1894; citeras av mig Hultm.), om också detta i mitt arbete mäst kommer till synes genom den kritik, jag på åtskilliga punkter måst underkasta HULTMANS framställning. Till god del återfaller f. ö. denna kritik på HULTMANS källor, de två först nämnda arbetena.

Jag har vidare tillgodogjort mig HESSELMANS viktiga undersökningar om *Stafvelseförlängning och vokalkvalitet* i östsvenska dialekter (Upsala 1902; citeras Hess.). Även mot detta arbete har jag emellertid måst opponera i ett par punkter (se nedan ljudläran, kap. IV).

Innan vi övergå till framställningen av målets ljudlära, må några ord först nämnas till en mera allmän karakteristik av vår dialekt.

Jag har ovan kallat Nuckömålet en väsentligen enhetlig dialekt. Någon fullständigare enhetlighet kan man ju ej vänta sig på ett så pass stort språkområde som det ifrågavarande, med i mångt ock mycket olikartade förhållanden i olika delar av detsamma. På Odensholm med dess självständiga, rent svenska fiskare- ock sjömansbefolkning måste t. ex. språkets karakter i mycket bli en annan än hos de fattiga bönderna i Suttlep, som leva under ett starkt estniskt inflytande. Dock, såvitt jag kunnat finna genom mina undersökningar — dessa kunna icke göra anspråk på någon slags fullständighet, minst när det gäller lokala ock individuella avvikelser — synes formsystemet vara i det allra närmaste likartat över hela området. Ock de skiftningar, jag funnit inom ljudlärans gebit, äro icke mera genomgripande eller invecklade, än att en enhetlig behandling för hela området lätt låter genomföra sig.

Däremot skiljer sig dialekten på Ormsö från Nuckömålet i så viktiga punkter både inom formläran ock ljudläran, att det

redan från min första bekantskap med Ormsödialekten stått klart för mig, att vid en monografisk framställning dessa båda mål måste hållas isär, om någon reda skall kunna ernås. Mina anteckningar från Ormsö äro varken så fullständiga eller så genomarbetade, att jag f. n. kan ingå på bevisning av detta mitt påstående, utan måste jag hänvisa till en särskild framställning av Ormsömålet, som jag hoppas i framtiden kunna lemna. Själva folkkarakteren på Ormsö synes f. ö. vara så skild från den inom Nuckö — Ormsöbon står i allmänhet lägre — att det ej väcker förundran, om språkutvecklingen gått olika vägar. Trots grannskapet råder det ej häller något livligare umgänge mellan Ormsö ock Nuckö.

Med hänsyn till de lokala skiljaktigheterna har jag trott mig kunna uppdela Nuckömålets språkområde i fäm mindre delar. Dessa äro:

1) Odensholm (förkortas Oh.);

2) det s. k. *bak-velde*, »Bakväldet» (Bv.), d. v. s. den trakt inom Rickholtz, som ligger längst bort från härrgården, eller med andra ord de tre nordligaste byarna Spitham, Roslep ock Bergsby;

3) *fra-velde*, »Framväldet» (Fv.), de övriga byarna inom Rickholtz;

4) Suttlep (Su.);

5) återstår så själva Nuckö-halvön (Nu.), ett tämligen stort område, vilket säkerligen inom sig rymmer många språkliga skiftningar, som undgått min uppmärksamhet.

Några mera iögonenfallande karakteristika för dessa områden må här meddelas (f. ö. hänvisas till kap. I ock III i ljudläran).

Odensholmsspråket — varom jag endast kunnat taga en rätt flyktig kännedom — synes, som naturligt är, ha bevarat sig mäst rent från det estniska inflytandet, såväl i ordförråd som i ljudsystemet. Det högsvenska inflytandet är däremot här mycket starkt, ock många av den yngre generationen tala snarare (finländsk) högsvenska än Nuckömål. Kort u har på Odensholm bevarats såsom u-ljud i flera ställningar än i det övriga Nuckömålet. En del ursprungliga diftongeringar av lång vokal har Odensholm gemensamma med Rickholtz.

Det mäst utmärkande draget för *bak-velde* är, att samtliga supradentaler (uppkomna av r eller kakuminalt l + dental) övergått till vanliga dentaler, medan i det övriga området de flästa supradentaler bevarats såsom sådana. Exempel erbjuder följande fras, varmed *fra-velse* (= inbyggarna i *fra-velde*) härma *bak-velse: ta hos-bostn o bost-molda, ga ut ot noda-sia fosta bak-fære kostains-fotn, o sa bosta‿du de* = tag hårborsten ock 'borsthon', gå ut åt nordsidan om förstun bakom skorstensfoten, ock sedan borstar du dig. I *fra-velde* skulle däremot samma fras lyda som följer: *ta hos-bostn o bost-molda, go ut ot noda-sia fosta bakfære kostains-fotn, o sia bosta‿du de.* Som *bak-velse* numera äro medvetna om detta »fel» i sitt tal, göra de sig ofta nog, i sin iver att tala rätt, skyldiga till motsatt fel, så att de t. ex. förväxla *hasn* haren med *hasn* halsen o. s. v.

Nucköspråket i inskränkt mening utmärkes genom att kort ä framför kakuminalt l är ersatt av *o*. Likaså synes det vara en tendens hos *o* att övergå till samma ljud i samma ställning. En inom socknen allmänt känd härmningsramsa belyser även dessa övergångar: *stik tol-knin e stolpan o holvo‿stolpan opa kolkan, sæte holmen o holma fære kolkan o ke‿te noka* = stick täljkniven i stolpen ock vält (»hvälvra») stolpen på kälken, sätt Hjälmen ock Hjälma för kälken ock kör till Nuckö. På mera ordinärt Nuckömål skulle denna fras lyda: *stik tæl-knin e stolpan o hælvo‿stolpan opa kælkan, sæte hælmen o hælma fære kælkan o ke‿te noka.* — På Nuckö ock i Suttlep har stavelseförlängning inträtt i de fall, som åskådliggöras av exemplen: *havor* m. havre, *gamol* adj. gammal, *butn* n. botten. I Rickholtz (ock på Odensholm?) heta däremot dessa ord *havor*, *gamol*, *butn*.

I Suttlep synes kort u nästan fullständigt ha utträngts av *o*. Här är f. ö., av naturliga skäl (jfr ovan s. 14), det estniska inflytandet starkast, vilket framför allt visar sig i ordförrådet, men även i ljudsystemet (se s. 53).

De estsvenska dialekterna i allmänhet, ock icke minst Nuckömålet, ha namn om sig att vara synnerligen **ålderdomliga**. Otvivelaktigt är nog också, att vår dialekt företer åtskilliga ålderdomliga drag. Men lika säkert är ock, att betydelsen härav högeligen överdrivits, särskilt av VENDELL, som av sin förkärlek

för urnordiskt ock »gotiskt» språkgods i estsvenskan låtit förleda sig att upptäcka ålderdomliga drag, även där sådana alls icke funnits.

Bland mera betydande arkaismer, som sålunda med orätt av VENDELL tillagts Nuckömålet, må nämnas:

former sådana som **nät** nät, **skäp** skepp, alltså med kort vokal + kort slutljudande kons., upptagas från Nuckö både i Gram. ock Ordb. En riktigare framställning gives emellertid av Hultm. § 9,4, 52 (på grund av egna förstahandsundersökningar?);

förbindelsen lång vokal + lång kons. angives i Gram. s. 64 tillhöra målet. Som ex. anföras formerna **frítt** fritt, **hwítt** vitt, **gródd** grodd. Liknande former träffas i Ordb., ock i enlighet med dessa uppgifter anför Hultm. § 2,16 såsom ett arkaistiskt drag, gällande bl. a. samtliga de estsv. dialekterna, att en dylik förbindelse där bevarats. Häremot måste jag för Nuckömålets vidkommande inlägga gensaga, i det jag hänvisar till min framställning nedan i ljudläran, särskilt kap. II (de från Gram. anförda exemplen böra skrivas: *frit*, *hoit*, *grod*).[1]

Bland värkligen existerande arkaismer inom **ljudlärans** område må här nämnas de, som synas viktigast:

förbindelsen kort vok. + kort kons. är i allmänhet bevarad framför följande vokal. **i** ock **u** ha härvid oftast bevarats såsom slutna ljud. Ex. *gale* sup. gal(i)t, *vita* vb veta, *skuro* f. skåra;

monoftongeringen av de samnordiska fallande diftongerna har i allmänhet uteblivit, t. ex. *stain* m. sten, *au* f. öga, *ai* f. ö.;

i avseende på de stigande diftongerna kan märkas, att iō bevarats, t. ex. *snio* m. snö, *sio* m. sjö;

halvvokalen i kvarstår i de flästa ställningar, ock framför densamma förbli **d, g, k, l, s, t, sk** ock **st** oförändrade, t. ex.

iul f. jul	*giod* ipf. sup. gjorde gjort
bion m. björn	*kiol* m. kjortel
spian vb spjärna	*siu* vb »sjuda»
bæriar pres. sg. börjar	*tian* vb tjäna
ægkia f. bf. sg. änkan	*skiut* vb skjuta
diur n. djur	*stian* m. stjärna;

[1]) På Ormsö synes en dylik ljudförbindelse värkligen finnas, eller kanske snarare lång vok. + halvlång kons., men denna utgör ingalunda någon direkt motsvarighet till den gamla förbindelsen av liknande art. Jfr ex. *set* adj. n. sött, *ked* ipf. sup. körde kört med följ.: *flet* f. fläta, *træt* vb träta, *not* f. natt.

g, **k** ock **sk** ha ock bevarat sitt 'hårda' uttal framför främre vokal, t. ex. *gæra* vb göra, *kımb* m. tunnstav, *skæra* vb skära. **g** har icke häller uppmjukats till **j** efter **r** ock kakuminalt **l**, t. ex. *sorg* f. sorg, *talg* m. talg;

kons.-förbindelserna **ld**, **mb**, **nd**, **gg** ha icke assimilerats, t. ex.

sold n. såll — *blınd* adj. blind
lomb n. lam — *dıgge* f. dynga.[1]

Jämte dessa konservativa drag visar emellertid dialekten talrika ock i hela ljudsystemet ingripande prov på en säregen utveckling. Då hela kapp. IV ock V i ljudläran komma att ägnas åt framställningen härav, skola här endast några av de allra viktigaste dragen av denna oursprunglighet omnämnas:

målet har uppgivit skillnaden mellan akut ock grav akcent ock endast bibehållit den förra;

en oskyddad ändelsevokal efter lång eller svagtonig stavelse har apokoperats, t. ex.

hen f. höna — *kast* vb kasta
bak m. backe — *arbet* vb arbeta;

då ett halvvokaliskt **i** härvid kommit i slutljud, har det vokaliserats, t. ex. *kærke* f. kyrka, *rıse* f. ryssja;

delabialisering av vokalerna **y** ock **ö** samt diftongen **öy**, t. ex. *nı* adj. ny, *bekor* f. ob. pl. böcker, *kæt* n. kött, *aı* f. ö;

lång vokal ock diftong förkortas, resp. reduceras i första sammansättningsled, t. ex. *ısbıon* m. isbjörn, *stæıngoḍ* m. sten(gärdes)gård, *uıbrıun* f. ögonbryn;

märk även den sandhi-företeelse, som omnämnes s. 50 ff. (§ 37).

Inom **formläran** finner man ålderdomliga drag särskilt hos adjektiven ock en del pronomina.

Adjektiven ha nämligen bevarat de gamla starka ändelserna både för nominativen ock ackusativen i singularis. Emellertid

---

[1]) Det av Pipping Gotl. stud. s. 180 ff. påvisade högst ålderdomliga draget i gutniskan, att urg. **auh** där uppträder såsom **au**, kan icke spåras i Nuckömålet. Det enda ifrågakommande exemplet är adj. 'hög'. Detta heter visserligen *hau*; men starka neutralformen *huft* (← ***haukt**) visar, att det är ett **ȝ** ock ej ett **h** som bortfallit i *hau*. Jfr *flau* ipf. sg. flög, *au* f. öga. — Icke häller finnes skäl att för estsvenskans vidkommande antaga den vidsträcktare formulering av **i**-omljudslagen, som Pipping anf. arb. s. 95 ff. bevisat för gutniskans räkning.

ha desammas funktion förskjutits, såtillvida att nominativändelserna användas i predikativ ställning ock ackusativändelserna i attributiv, t. ex.

pred.	*starkor*	*stark*	*starft*	*ɪpendor*	*ɪpe*	*ɪpet*
attr.	*starkan*	*starka*	*starft*	*ɪpi̯an*	*ɪpi̯a*	*ɪpet.*

I pluralis äro ändelserna bibehållna i predikativ ställning (*-or*, *-ar*, —). I attributiv ställning har adjektivet blivit oböjt, vilket i mask. ock neutr. beror på ljudlagsenlig motsvarighet till de gamla ackusativändelserna. — Adjektivets svaga böjning har, också i följd av apokoperingslagen, helt ock hållet upphävts. Som svag form fungerar 'rena stammen': *stark* stark, *ɪpe* öppen.

Mot det hsv. adjektiv-suffixet **-ig** svarar i målet det gamla suffixet **-ōtt,** som utvecklats till *-ot*, *-at*, t. ex. *bosot* bossig, *brǫkat* brokig.

Plur. av 3 pers. pron. heter i målet (under satsbetoning):

m. *tæɔ* f. *torr* n. *tomm*
(runsv. **þaiʀ**) (fgutn. **þār**) (fsv. dat. pl. **þom**).

Med den sistnämnda formen, n. pl., kan målet, i likhet med fornspråket, sammanfatta personer av skilda kön. Men dessutom har denna form erhållit en ny, högst märklig funktion. Den utgör nämligen ett 3 pers. 'hövlighetspronomen', motsvarande 'ni' i 2 pers. En person, som vid tilltal benämnes 'ni' ock icke 'du', kan icke omtalas såsom 'han' eller 'hon', utan kallas *tomm*, ock predikatet till detta 'dom' sättes i pluralis (alldeles som vid 'ni').

Några pronominalformer, som börja med samnord. þ, ha bibehållit det ålderdomliga draget att ha olika begynnelsekonsonant i starktonig ock svagtonig ställning i satsen, i förra fallet *t-* (så även alltid efter paus), i det senare *d-*, t. ex.

tɯ(ɔ) ~ *dɯ* du *tæ(ɔ)* ~ *dæ*, *da* de (m.).

De possessiva ock flera andra pronomina ha i målet bevarat fullständig genusböjning.

Likaså har räkneordet 'två' formerna

m. *fǫ* f. *fǫr* n. *tu̯.*

Vid substantiven ock värben skall jag uppehålla mig något längre ock i detta sammanhang lemna en förberedande översikt över dessa de båda största ordklassernas flexion i målet, en översikt som är så gott som nödvändig att äga på många punkter i den följande framställningen av ljudläran.

Substantivens flexion är i det hela mycket ourspringlig. Av kasusflexion återstår endast en föga livskraftig genitivbildning (alltid på *-s*). Som casus rectus har i allmänhet den gamla ackusativen undanträngt nominativus.

För att bestämma substantivens deklination i målet har man följaktligen icke att taga hänsyn till kasusböjningen; jämte numerusflexionen (pluralens bildning) är det slutartikelflexionen (bestämd forms bildning) som härvidlag är av bestämmande betydelse. Deklinationerna uppdelas lämpligast efter de tre genera.

Ett skema över målets regelbundna deklinationer ter sig som följer:

Maskuliner.

m. 1.	fisk:	*fısk*	*fısken*	*fıskar*	*fıska*
	båt:	*bǫt*	*bǫtn̥*	*bǫtar*	*bǫta*
	del:	*daı̯l*	*daı̯ln*	*daı̯lar*	*daı̯la*
	köl:	*kẹl·*	*kẹŋ*	*kẹl·ar*	*kẹl·a*
	sten:	*staı̯n*	*staı̯n*	*staı̯nar*	*staı̯na*
	åker:	*ǫkor*	*ǫkon*	*ǫkrar*	*ǫkra*
	hyvel:	*hævol·*	*hævon*	*hævl·ar*	*hævl·a*
	bibel:	*bıbol*	*bıboln*	*bıblar*	*bıbla*
	»bändsel»[1]:	*bænsl̥*	*bænsl̥n*	*bænslar*	*bænsla*
m. 1 a.	lägg:	*læg*	*lægen*	*lægı̯ar*	*lægı̯a*
	hulling:	*huldıgg*	*huldıggen*	*huldıggı̯ar*	*huldıggı̯a*
m. 1 b.	morgon:	*more*	*moren*	*morı̯ar*	*morı̯a*
	»ök»[2]:	*aı̯ke*	*aı̯ken*	*aı̯kı̯ar*	*aı̯kı̯a*
m. 2.	smed:	*smẹ*	*smẹen*	*smẹer*	*smẹe*
	gris:	*grıs*	*grısn̥*	*grıser*	*grıse*
	härre:	*hær̥*	*hær̥n*	*hær̥er*	*hær̥e*
	ål:	*ǫl·*	*ǫŋ*	*ǫl·er*	*ǫl·e*
	finne[3]:	*fın̥*	*fın̥*	*fın̥er*	*fın̥e*
	fiskare:	*fıskı̯ar*	*fıskı̯an*	*fıskı̯arer*	*fıskı̯are*
	hammare:	*homar*	*homan*	*homarer*	*homare*
	axel (hjul-):	*aksal·*	*aksan*	*aksal·er*	*aksal·e.*

1) ögla.
2) häst.
3) Folknamn.

m. 3.	droppe:	*drupa*	*drupan*	*drupar*	*drupa*
	hage:	*hoa*	*hoan*	*hoar*	*hoa*
m. 4.	ände:	*ẹnd*	*ẹndan*	*ẹndar*	*ẹnda.*

Femininer.

f. 1.	nål:	*nọľ*	*nọľe*	*nọľar*	*nọľana*
	sorg:	*sorg*	*sorge*	*sorgar*	*sorgana*
f. 1 a.	äng:	*ẹgg*	*ẹgge*	*ẹggi̯ar*	*ẹggi̯ana*
f. 2.	höna:	*hẹn*	*hẹna*	*hẹnar*	*hẹnana*
	butelj:	*potel*	*potela*	*potelar*	*potelana*
	ljustra:	*li̯ụstor*	*li̯ụstra*	*li̯ụstrar*	*li̯ụstrana*
	bubbla:	*buboľ*	*bubľa*	*bubľar*	*bubľana*
	»kartoffel»[1]:	*tufol*	*tufla*	*tuflar*	*tuflana*
	socken:	*sọkon*	*sọkna*	*sọknar*	*sọknana*
	gata:	*gatn̥*	*gatna*	*gatnar*	*gatnana*
f. 2 a.	kyrka:	*kærke*	*kærki̯a*	*kærki̯ar*	*kærki̯ana*
	byssja:	*bıse*	*bısi̯a*	*bısi̯ar*	*bısi̯ana*
	estn. **kari**[2]:	*kare*	*kari̯a*	*kari̯ar*	*kari̯ana*
	al:	*ạľe*	*ạľi̯a*	*ạľi̯ar*	*ạľi̯ana*
f. 3.	vecka:	*vıko*	*vıko*	*vıkor*	*vıkona*
	lada:	*lạvo*	*lạvo*	*lạvor*	*lạvona*
	näsa:	*næsa*	*næsa*	*næsar*	*næsana*
	»broka»[3]:	*brọka*	*brọka*	*brọkar*	*brọkana*
f. 4.	get:	*gai̯t*	*gai̯te*	*gai̯tor*	*gai̯tre*
f. 4 a.	bok:	*bọk*	*bọke*	*bẹkor*	*bẹkre*
	natt:	*nọt*	*nọte*	*nẹtor*	*nẹtre.*

Neutrer.

n. 1.	band:	*bọnd*	*bọnde*	*bọnder*	*bọndena*
	arbete:	*arbet*	*arbete*	*arbeter*	*arbetena*
	horn:	*hǫn*	*hǫne*	*hǫner*	*hǫna*
	knä:	*knẹ*	*knẹ*	*knẹer*	*knẹena*

[1]) potatis. [2]) hjord.
[3]) brokig ko.

	bekymmer:	*kımbor*	*kımbre*	*kımbrer*	*kımbrena*
	äpple:	*æpoľ*	*æpľe*	*æpľer*	*æpľena*
	namn:	*namon*	*namne*	*namner*	*namnena*
	botten:	*butn̥*	*butne*	*butner*	*butnena*
n. 1 a.	nät:	*næt̠*	*næte*	*næter*	*nætena*
n. 1 b.	föl:	*feľ*	*fæľe*	*fæľer*	*fæľena*
	kol:	*koľ*	*koľe*	*koľer*	*koľena*
n. 2.	märke:	*mærke*	*mærke*	*mærker*	*mærkena*
	nystan:	*nısta*	*nısta*	*nıstar*	*nıstana.*

De ordrikaste deklinationerna äro, inom vart ock ett av de tre genera, de som jag kallat m. 1, f. 2 ock n. 1.

Deklinationen m. 1 — med bf. sg. på *-en* eller ljudlagsenlig ombildning härav ock ob. pl. på *-ar* — motsvarar närmast fornspråkets maskulina a-stammar, men har även gjort förvärv från flera andra håll, t. ex. *le̦* led m., *mo̦n* måne, *fo̦t* fot, *oks* oxe. Hit ha ock i allmänhet förts de lånord, som i målet blivit maskulina, för så vitt de ej beteckna person eller djur, t. ex. *a̦t̠* art, *fruft* frukt, *græns* gräns.

De maskuliner, som beteckna person eller djur, visa tendens att övergå till m. 2 (ob. pl. *-er*), vilken deklination nästan uteslutande består av dylika ord. Dessutom höra nämligen hit endast tvåstaviga maskuliner på *-ar* ock *-aľ*, vilka hit överförts från a-stamsdeklinationen. Den nämnda tendensen hos person- ock djur-maskuliner att övergå till m. 2 är just för närvarande värksam i målet: en hel del dylika substantiv vackla mellan m. 1 (m. 1 a) ock m. 2. Tendensen i fråga är så stark, att den t. o. m. kan dispensera från den allmänna regeln, att sammansatt substantiv följer sista ledens böjning, t. ex.

fy̦ur-vıgg m. 2 »fyrvinge» [1] ~ *vıgg* m. 1 vinge
not-lap m. 2 »nattlapp» [2] ~ *lap* m. 1 lapp
ræ-stæt̠ m. 2 rödstjärt ~ *stæt̠* m. 1 stjärt
pľato-s̡æk m. 2 »pladdersäck» [3] ~ *sæk* m. 1 a säck.

Det är egentligen endast mycket vanliga ord som kunna helt ock hållet motstå denna kraftiga tendens till morfologisk ombildning, sådana som *hund* hund, *kaľv* kalv, *oks* oxe (m. 1),

1) slända. 2) läderlapp.
3) skvallerbytta.

dræꞑg dräng (m. 1 a), *aꞁke* häst (m. 1 b); ävensom sådana ord som tillhöra en stark formgrupp, t. ex. *arvıꞑg* arvinge, *blındıꞑg* blinding, *bıtıꞑg* böckling, *gæıtıꞑg* geting, *hærıꞑg* sill, *lætıꞑg* lätting, *spærıꞑg* sparvhök, *fılıꞑg* tvilling, *æꞑklıꞑg* änkling, vilka liksom en mängd andra tvåstaviga maskuliner på *-ıꞑg* tillhöra m. 1 a.

Deklinationerna m. 3 ock m. 4 inrymma huvudsakligen fornspråkets kortstaviga, resp. långstaviga svaga maskuliner. Åtskilliga av dessa senare ha emellertid övergått till målets m. 1 ock m. 2; särskilt ha alla personliga substantiv på **-are** övergått till m. 2.

Den första feminin-deklinationen (f. 1) representerar i allmänhet fornspråkets starka feminin-deklinationer, både ō- ock i-stammar, men har inskränkts rätt mycket genom övergångar till f. 2. Denna senare är, som nämnt, målets ordrikaste ock mäst livskraftiga feminin-deklination. Dess grundstomme utgöres av långstaviga svaga femininer. Bland nyförvärven märkas de neutrala **an**-stammarna: öga *au̯*, öra *aır*, järta *hæt*,[1] samt de flästa inlånade femininer.

De kortstaviga svaga femininerna, av vilka de allra flästa ändas på *-o*, den gamla ackusativändelsen, bilda f. 3. Hit ha ock förts alla estniska lånord på (estn.) **-u** ock de flästa dylika på **-a**. Vidare hör hit en nybildad typ: benämningar på husdjur, särskilt kor, efter deras 'teckning', t. ex. *broka* brokig ko, *hoıta* vit ko l. vitt sto, *hælma* jälmig ko, *rıgıa* ko som har en rand längs ryggen av olika färg mot den övriga kroppen.[2] Denna nya långstaviga typ utan apokopering av slutvokalen stödes måhända i någon mån av att inom deklinationen finnes ett par gamla ord, som blivit långstaviga genom vokalen a:s förlängning framför bortfallande ð, ʒ samt v-inskott: *lavo* lada, *ʌavo* slaga.

De svaga femininer, som i fornspråket ändades på **-ia**, ha bildat en särskild deklination, f. 2 a, vare sig de äro långstaviga

[1] Hit hör måhända också ordet *haım* f. 2 hem; jfr fsv. **hēma**, fvn. **heima** n.

[2] Av dessa substantiv är det egentligen bf. sg. som är mera livskraftig, i det den tjänstgör såsom nomen proprium för ifrågavarande djur. Det är också tydligen från dessa nomina propria som hela appellativ-typen har sin upprinnelse.

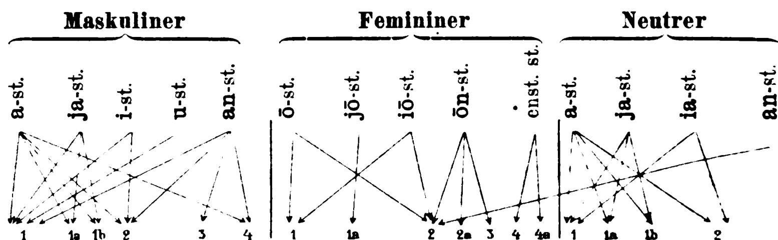
eller (oberäknat det halvvokaliska i) kortstaviga. Till f. 2 a ha vidare förts estniska lånord på -i. Dessutom är att observera, att samtliga trädnamn ha inträtt i denna deklination.[1]

Av feminina enstaviga stammar bestå de två sista feminindeklinationerna, f. 4 ock f. 4 a, den senare med (räst av) omljud. De maskulina enstaviga stammarna ha däremot icke sammanhållits till en grupp i det nuvarande målet, utan förete olika formationer.

Hos neutrerna är det mäst påfallande draget, att de samtliga ha erhållit pluraländelse, i ty att de, som ändas på konsonant eller starktonig vokal, i ob. pl. tillägga *-er*, de på svagtonig vokal *-r*. Till denna senare grupp, n. 2, höra — av det nedärvda ordförrådet — endast några **ia**-stammar, nämligen de på *-ke*, *-ge*, samt ett par neutra på fsv. **-an**, vilka i följd av den sekundära nasaleringen bortkastat sitt slut-**n**.

Alla övriga **a**- ock **ia**-stammar samt de få **ja**-stammarna höra till den förra gruppen. Några kortstaviga ha förlängt slutkonsonanten eller vokalen endast i ob. sg. ock bilda härigenom ett par särskilda små deklinationer, n. 1 a ock n. 1 b. Hit höra dock inga ord med **ă** såsom stamvokal, ty dessa ha förlängt sitt **a** i alla paradigmformerna ock tillhöra alltså n. 1. Om de neutrala **an**-stammarna se ovan s. 23.

Jag bifogar en skematisk framställning över huru fornspråkets deklinationssystem tager sig ut i Nuckömålet:

Härvid har likväl icke tagits hänsyn till att trädnamnen från olika deklinationer sammanförts i f. 2 a.

Rörande de substantiviska flexionsformernas **funktion** är särskilt att anmärka:

---

[1]) Härvid ha säkerligen de bekanta neutrala **ia**-bildningarna spelat någon roll.

att maskuliner ock neutrer föregångna av ett kardinaltal icke sättas i pluralis, utan i singularis (åtminstone delvis beroende på estniskt inflytande); samt

att bestämda formen har en vidsträcktare användning än vanligen i de nordiska språken, ity att den bl. a. även användes efter genitivattribut (tydligen tyskt inflytande).

Värben ha bevarat numerusflexionen både i presens ock (i vissa konjugationer) imperfektum, ävensom i imperativ. Personböjningen är däremot uppgiven. Konjunktiven, som endast kan sägas förekomma i imperfektum, bildas genom jälpvärbet 'skulle' *skuld*, jämte infinitiv.

Som paradigmformer måste för de starka värben följande fäm former upptagas: infinitiv, presens singularis, imperfektum singularis, imperfektum pluralis ock supinum. Presens pluralis är alltid lik infinitiven.

Inom de svaga värben kunna paradigmformerna inskränkas till tre: infinitiv, presens singularis ock imperfektum. Imperfektum är nämligen här lika i singularis ock pluralis, ock supinum är även identiskt med denna imperfekt-form.

Ett skema över konjugationerna följer:

Starka värb.

st. 1.	bita:	*bı̱t*	*bı̱tor*	*baı̯t*	*bıto*	*bıte*
	gnida:	*gnı̱*	*gnı̱or*	*gnaı̯*	*gnı̱o*	*gnı̱e*
	»risa»: [1]	*rı̱s*	*rı̱sar*	*raı̯s*	*rıso*	*rıse*
	vika:	*vı̱ke*	*vı̱kor*	*vaı̯k*	*vıko*	*vıke*
st. 2.	skjuta:	*skı̯ɯ̱t*	*skı̯ɯ̱tor*	*skı̯aɯ̯t*	*skı̯ɯto*	*skı̯ɯte*
	bjuda:	*bı̯ɯ̱*	*bı̯ɯ̱or*	*bı̯aɯ̯*	*bı̯ɯ̱o*	*bı̯ɯ̱e*
	bryta:	*brɯ̱t*	*brɯ̱tor*	*braɯ̯t*	*brɯto*	*brɯte*
	flyga:	*fłɯ̱*	*fłɯ̱or*	*fłaɯ̯*	*fłɯ̱o*	*fłɯ̱e*
	nysa:	*nı̯ɯ̱s*	*nı̯ɯ̱sar*	*nı̯aɯ̯s*	*nı̯ɯso*	*nı̯ɯse*
	frysa:	*frɯ̱s*	*frɯ̱sar*	*fraɯ̯s*	*frɯso*	*frɯse*
st. 3.	smälta:	*smælt*	*smæltor*	*smalt*	*smɯlto*	*smɯlte*
	smälla:	*smæḻ*	*smældor*	*smaḻ*	*smɯḻo*	*smɯḻe*
	binda:	*bınd*	*bındor*	*band*	*bɯndo*	*bɯnde*

[1]) resa sig.

	spinna:	*spıṉ*	*spındor*	*spaṉ*	*spuṉo*	*spuṉe*
	brygga:	*brıg̱e*	*brıg̱or*	*brag̱*	*brug̱o*	*brug̱e*
st. 4.	bära:	*bæra*	*bæ̱r*	*ba̱r*	{*buro* / *bo̱r*}	*bure*
	(komma:	*koma*	*komor*	*kam̱*	{*ko̱m* / *ko̱md*}	*kome*)
st. 5.	giva:	*gıva*	*gıvor*	*ga̱(v)*	*go̱v*	*gıve*
	sitta:	*sıte*	*sıtor*	*saṯ*	{*so̱t* / *suto*}	*sute*
	bedja:	*be̱*	*be̱or*	*ba̱*	*be̱o*	*be̱e*
	vara:	{*vora* / *vara*}	{*æ̱(r)* / pl. *æra*}	*va̱r*	*vo̱r*	*vare*
st. 6.	fara:	*fora*	*fa̱r*	*fo̱r*	*fo̱r*	*fare*
	»kraka»:[1]	*kroka*	*kra̱kor*	*kro̱k*	*kro̱k*	*krake*
	gräva:	*græva*	*grævor*	*gro̱v*	*gro̱v*	*græve*

Svaga värb.

sv. 1.	kasta:	*kast*	*kastar*	*kasta*
	drunkna:	*dro̱ŋkon*	*dro̱ŋknar*	*dro̱ŋkna*
	tätna:	*te̱tn̥*	*te̱tnar*	*te̱tna*
	»nyttja»[2]:	*nıte*	*nıti̯ar*	*nıti̯a*
	baka:	*boka*	*bokar*	*boka*
sv. 2.	så:	*so̱*	*so̱or*	*so̱d*
	gömma:	*gaı̯m*	*gaı̯mor*	*gaı̯md*
	bränna:	*bræṉ*	*brændor*	*bræ̱nd*
	tända:	*te̱nd*	*te̱ndor*	*te̱nd*
	köra:	*ke̱r*	*ke̱rar*	*ke̱d̨*
	bygga:	*bıg̱e*	*bıg̱or*	*bıg̱d*
sv. 3.	»dämpa»[3]:	*dæmp*	*dæmpor*	*dæmt*
	knäppa:	*knæp*	*knæpor*	*knæft*
	köpa:	*ke̱p*	*ke̱por*	*ke̱ft*
	»svepa»[4]:	*svaı̯p*	*svaı̯por*	*svæı̯ft*
	hälla:	*hæḻ*	*hældor*	*hælt*

[1]) krypa.
[2]) spara med.
[3]) kväva, kvävas.
[4]) draga ihop (vårdslöst).

väta:	*ve̠t*	*ve̠tɷr*	*ve̠t*
heta:	*haı̯t*	*haı̯tɷr*	*hæı̣t̠*
lysa:	*lı̠s*	*lı̠sar*	*lı̠st*
resa:	*raı̯s*	*raı̯sar*	*ræı̣st*
sänka:	*sæŋke*	*sæŋkɷr*	*sæŋt*
tycka:	*tık̠e*	*tık̠ɷr*	*tıft*
söka:	*se̠ke*	*se̠kɷr*	*se̠ft*
leka:	*laı̯ke*	*laı̯kɷr*	*læı̣ft.*

Som denna tablå ger vid handen, är värbens paradigmsystem bättre bevarat än substantivens, ock jag har kunnat, särskilt för de starka värben, bibehålla en historisk uppställning. Dock är härvid att märka, att av 4:e ock 5:e starka konjugationerna knappt flera värb återstå än de ovan som paradigm anförda. Av de reduplicerande värbens konjugation uppvisar målet alltför få ock förvanskade räster, för att de skulle kunna samlas till en konjugationsgrupp. Detsamma gäller præteritopræsentia. Vad de svaga värben angår, talar skemat härovan för sig självt. En del räster av fornspråkets 2:a ock 4:e svaga konjugationer ha icke kunnat medtagas i denna översikt.

Rörande värbens flexion i övrigt må följande här nämnas:

Participium presens bildas av infinitiv med ändelsen *-and*, vars *a* sammansmälter med obetonat ändelse-*a*, samt böjes såsom adjektiv, t. ex. (i mask. sg. pred.)

lau̯pandɷr gående (av *lau̯p*)
ro̠andɷr roende (av *ro̠*)
ıtandɷr ätande (av *ıta*).

Participium perfektum bildas hos de svaga 2:a ock 3:e konjugationerna genom adjektivändelsers tilläggande direkt till supinums form, t. ex. (i m. sg. pred.) *gaı̯mdɷr*, *k̠e̠ftɷr* o. s. v. I 1:a svaga konjugationen är participiet i fråga oböjligt ock lika med supinum, t. ex. *kasta*, *droŋkna*. Hos de starka värben förekommer dels en böjlig form, liknande adjektiv på *-e*(*ndɷr*), bildade på supinum, dels en oböjlig lika med supinum, t. ex. *farendɷr* ~ *fare*.

Bildningen av imperativ singularis kräver särskild utförligare redogörelse. Impt. plur. ändas på *-e*.

Imperfektum ock supinum i passivum ändas på *-st*.

Värbalsubstantiv på *-a* ock *-and* synas kunna bildas av de flästa värb, utan någon skillnad i betydelse dessa båda former

emellan. I de kortstaviga värben sammanfaller den första av dessa former med infinitiven, som även hos de långstaviga kan tjänstgöra som värbalsubstantiv.

Den passiva infinitivformen, på *-as*, användes av många värb hällre såsom substantivisk form, ock härav kan även bildas en bf. sg. på *-ase*.

Vad **ordförrådet** i målet slutligen vidkommer, så kan man nog å ena sidan påträffa ett ock annat särskilt åldrigt ord (exempelvis *ælmt* f. 2 svan, *aįke* m. 1 b »ök», häst, *fægar* karlar ock *mıgar* kvinnor[1] med nybildade singularer *fæg* m. 1 ock *mıg* f. 2). Men vida mera påfallande är å andra sidan den mängd av säregna bildningar ock betydelseutvecklingar, som målet uppvisar. Som exempel på dessa må uppräknas några ord, som höra till det dagligdags använda språkgodset ock följaktligen väsentligt bidraga till att bestämma språkets karakter:

hısn̥ hısa hıt pl. *hıs* pr. denne
tolre-så pr. sådan[2]
tolre-mod adv. så, sålunda
sos adv. så
so-sąste adv. sålunda
hola pr. vad[3]
hola-mod adv. huru
hoves hoįs hus adv. huru[4]
holekan pr. vilken[5]
hote adv. när[6]
hotes pr. var(je)[7]
hagk adv. var
hagk-fære adv. varför
æn konj. att
som konj. som, äv. än[8]
sıa adv. sedan, äv. då[9]
gole adv. redan[10]
fıla(r) adv. väl, nog
æıtok adv. en gång[11]
æıtsn̥ adv. en gång[12]
æısket, *æıskes* adv. alltid, i alla fall, dock[13]
gral ænt alls inte, äv. aldrig[14]
opa prep. ock adv. på[15]
ıute prep. ock adv. i[16]
skoa sv. 1 se[17].

1) fsv. **fæþgar** far ock son, **møþgor** mor ock dotter.
2) »tolik samme»; därjämte det enkla *tolre* i samma betyd. (fsv. **þoliker**).
3) »hvad slag».
4) »hvad vis».
5) »hvad lik».
6) »hvad tid».
7) ? »hvar tids».
8) Efter komparativ.
9) Även det obetonade.
10) Jfr adjektivet *gole* färdig, mogen.
11) »ett tag».
12) »ett sinn».
13) fvn. **einskis** gen. sg. n.
14) »grannla inte».
15) »uppå».
16) Sällan *e*.
17) »skåda».

I vår dialekts ordförråd ingå dessutom en stor mängd äldre ock yngre, mer eller mindre införlivade lånord från olika håll. Det är i dessas inlånande som **inflytandet från andra språk** mäst framträder. Om dessa främmande inflytelser må här följa några ord.

Att först ock främst **estniskan** sedan långliga tider tillbaka har utövat ock ännu i dag alltjämt utövar ett mycket intimt inflytande på estsvenskan, är helt naturligt. Speciellt måste detta gälla svenskan inom Nuckö, där ester bott tillsammans med svenskarna inom själva socknen i säkerligen ett par hundra år. Estniskan är ju dessutom det egentliga folkspråket inom Estland (såväl som i norra hälften av Livland), det språk varmed man kan taga sig fram även utanför den egna socknens gräns, framför allt i staden. De flästa svenskar i den nuvarande generationen, särskilt männen, behärska också jämte sitt modersmål det estniska språket, ock samma förhållande har troligen ägt rum under flera generationer.

Det estniska inflytandet är följaktligen en faktor som man måste ständigt ha ögonen öppna för vid behandlingen av en estsvensk dialekt.

Tydligast visar sig detsamma, såsom sagt, i fråga om ordförrådet, ock därvid icke endast så, att en mängd estniska ord inlånats ock mer eller mindre fullständigt utträngt svenska ord, utan även så till vida, som betydelseinnehållet i svenska ord mången gång förskjutits, betydelsesfären inskränkts eller utvidgats, genom invärkan från närmast motsvarande estniska ord, eller så att nya svenska ord (avledningar ock sammansättningar) skapats genom översättning från estniskan.[1] Grunden härtill ligger naturligtvis i den starka, rent kulturella påvärkan, som ägt rum mellan ester ock svenskar ock som kan sägas ha resulterat i en tämligen enhetlig svensk-estnisk eller kanske rättare estnisk-svensk kultur i dessa trakter. Icke häller bör förglömmas, vilken roll den för båda folken gemensamma naturomgivningen härvid spelat.

---

[1]) Exempelvis *gǫar* m. 2 (ut. pl.) »gåare», gikt; jfr estn. **hulkuja**, 'landstreicher, fliegende gicht' (av **hulkuma**, 'umherstreichen, gehen, wallfahrten') m. fl. estn. ord för 'gikt'; *tẹsklons-aspe* f 2 a »Tysklands-asp», poppel; jfr estn. **saksa-mā-hāb** poppel (Wied. s. 59 a).

Estniskans inflytande på det egentligen grammatiska gebitet (ljudlära, formlära, ordbildning, syntax) har det varit mig svårare att konstatera, framför allt på grund av för ytliga insikter i estniska språkets byggnad. Inom ljudlärans område synes detsamma vara rätt stort. Hit hör utan tvivel estsvenskans avsaknad av akc. 2, likaså att tenues äro oaspirerade. Genom 'nabo-opposition' emot estniskan har Nuckömålet fått sådana former som

bl̥aŋk n. 1 staket, i st. f. **plank** (jfr estn. **plank** 'zaun'),
bl̥æṛ sv. 1 storskrika (lån av ty. **plärren**; jfr estn. **plärisema** 'plärren'),
grısk f. 2 primitivt spjäll (lån av estn. **kriska** 'deckel in der ofen- oder schornsteinröhre').

Estniskan saknar nämligen media i uddljudsställning ock har därför i lånord regelbundet ersatt uddljudande media med motsvarande tenuis.

För behandlingen av de estniska lånorden har förf. i en del fall dragit nytta av RALF SAXÉNS *Finska lånord i östsvenska dialekter* (Sv. lm. XI. 3, citeras: Saxén).

Som estniskt lexikon har använts FERDINAND WIEDEMANNS stora *Ehstnisch-deutsches Wörterbuch*$_2$, S:t Petersburg 1893.

En översikt av estniskans ljud- ock formlära har förf. vunnit genom att följa professor K. B. WIKLUNDS föreläsningar i estniska (1901—02).

Tyska är som bekant de högre ståndens språk i Östersjöprovinserna, ock denna baltiska tyska har givetvis övat inflytande på estsvenskan. Densamma visar avvikelser från den vanliga högtyskan, icke blott inom ljudläran (**ei**, **ai** uttalas **ej**, **eu**, **äu** som **öj**, **g** har blivit **j** i närheten av betonad främre vokal; **r** är tungspets-**r**, **e**, **ä** → öppet ä framför **r**), utan ock i ordförrådet, vilket har påvärkats av åtminstone estniska,[1] ryska, lågtyska ock svenska. Denna tyska är i Östersjöprovinserna överklass-språket, ock gent emot densamma bär svenskan, såväl som estniskan ock lettiskan, märket underklass-språk. En svensk, såväl som en est eller lett, som lyckats komma sig upp på den

[1]) I södra Livland ock Kurland äro naturligtvis de estniska lånen i allmänhet ersatta av lettiska.

sociala skalan över den egentliga bonde- eller arbetareklassen, kan därför icke häller gärna kännas vid sitt gamla språk: han har blivit »tysk», *tɪsk*, d. v. s. härreman.

Dessa båda begrepp, 'tysk' ock 'härreman', täcka varandra tämligen fullständigt. Under min vistelse på Nuckö hörde jag, hur ett par svensktalande finnar ur härrskapsklassen av Nuckö-bor, som fullt kände till deras nationalitet, ständigt omtalades såsom »tyskarna», *tɪske*. Undantag sådana som detta tjäna naturligtvis endast till att bestyrka regeln, att var ock en, som vill bli ansedd för härrskapsperson, måste tala tyska. Jfr att estn. **saks** i WIEDEMANNS lexikon översättes med '1) deutscher, ausländer; 2) person von höherem als bäuerlichem stande'; ävensom att **deutsch** i HUPELS nedan nämnda »Idiotikon» tolkas med bl. a. '2) jeder ausländer, auch der däne u. a. m.; 3) wer nicht erbbauer ist; 4) wer keine bauerkleider trägt; 7) was besser ist als man es gewöhnlich bey bauern findet, z. b. deutsche wolle d. i. feine'.

Det ligger under dessa förhållanden i öppen dag, att det tyska inflytandet i vår dialekt icke kan vara obetydligt. Det visar sig (åtminstone) i syntaxen ock i ordförrådet. I fråga om särskilt detta senare komma emellertid tvänne omständigheter i betraktande. Dels har det tyska inflytandet härvidlag ofta korsat sig med det estniska, så att den svenska formen kommit att utgöra en kompromiss mellan den — ursprungliga — tyska ock estniskans inlånade form. Dels har man att räkna med ett lågtyskt inflytande på vår dialekt i forna tider, vilket ofta nog kan vara svårt att numera urskilja från det egentliga baltiskt-tyska. Att lågtyskan ganska långt ned i tiden fortlevat i Östersjöprovinserna såsom ett självständigt talat språk, framgår av följande intressanta notis i A. W. HUPELS *Topographische Nachrichten von Lief- und Ehstland*, I, Riga 1774 (s. 147): »Die platdeutsche [sprache] ist zwar seit 20 jahren sehr aus der mode gekommen, doch wird sie noch in den seestädten häufig, auch auf dem lande in vielen häusern gesprochen. Wer mit seinen bekannten recht vertraut reden will, pflegt sich derselben nicht selten zu bedienen. Bey dem auswärtigen handel ist sie unentbehrlich.»

Många lågtyska lånord har dialekten troligen fått via högsvenskan, jfr nedan.

Mina källor för den baltiska tyskan ha huvudsakligen varit (utom egna första-hands-iakttagelser i Estland) A. W. HUPEL, *Idiotikon der deutschen Sprache in Lief- und Ehstland* (i *Neue Nordische Miscellaneen*, XI & XII, Riga 1795), KARL SALLMANN, *Lexikalische Beiträge zur deutschen Mundart in Estland.* Lpz. 1877 (Jena-dissert.) samt WIEDEMANNS ovannämnda estniskt-tyska lexikon, vars tyska är typiskt baltisk. Värdefulla upplysningar om detta språk har jag dessutom erhållit av en vän av »baltisk» börd, filosofie licentiaten, greve C.-M. STENBOCK.

De **ryska** lånord, som finnas i målet, äro, såvitt jag kunnat finna, samtliga inlånade över estniskan, en del tillika under tysk påvärkan. Något nämnvärt direkt umgänge mellan estsvenskar ock ryssar existerar icke häller ock har säkerligen aldrig existerat.

De få ord av **litauisk-lettisk** upprinnelse, som jag vid genomgång av THOMSEN, *Berøringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) sprog* (Kbhvn 1890) funnit i Nuckömålet, äro helt ock hållet att betrakta såsom lån från estniskan.[1]

Av delvis annan art än de förut nämnda språkens är **högsvenskans** inflytande på vår dialekt. Här blir det nämligen fråga om högspråkets, särskilt det religiösa ock kyrkliga språkets, inflytande över vardagsspråket. I väsentlig mån har detta inflytande varit ett litterärt sådant. Läsning av bibeln ock andra böcker av religiöst innehåll, på senare tid även tidningar ock »världsliga» böcker, har spelat den förnämsta rollen. Men även som talspråk har högsvenskan övat inflytande på estsvenskan. Under den tid, då Estland lydde under Sverges krona, har säkerligen svenska språkets ställning i Estland varit framträdande nog. Ännu mot slutet av 1700-talet (år 1774) förklaras det av HUPEL (Topograph. Nachr. s. 147) för nödvändigt att känna »in den

[1]) När SAXÉN s. 111 påstår, att estsvenskan påvärkats — förutom av estniska ock tyska — även av »litauiska» ock ryska, synes detta åtminstone beträffande den egentliga estsvenskan vara en sanning med modifikation. — Emellertid utlovar VENDELL i Östsv. Ordb. (s. V) att i en snar framtid publicera »en kort eskiss» om lettiska ock litauiska beståndsdelar i estsvenskan.

seestädten». Härtill kommer, att Nucköbor ock övriga estsvenskar hava — ock säkerligen alltjämt haft — sin sjöfart huvudsakligen riktad på Hälsingfors ock övriga finska städer, varigenom de trätt i nära beröring med den finländska högsvenskan. På sista tiden har det högsvenska inflytandet tagit ny fart genom den religiösa rörelse, som med ledning från Sverge gått över de svenskspråkiga orterna i Estland sedan slutet av 1870-talet, samt de sista årens mera allmänt svensknationella rörelse, vilken har sitt huvudsäte på Nuckö. Man torde kunna säga, att det är från högsvenskan som en del estsvenska dialekter, däribland Nuckömålet, f. n. mäst hotas i sin existens, liksom det förr varit från estniskan.

Påtagliga moderna lånord från högsvenskan har jag i allmänhet icke medtagit i min behandling av målet, såvida de ej varit särskilt belysande för någon ljud- eller formföreteelse. För övrigt är naturligtvis språket, särskilt i detta avseende, högeligen olika hos olika individer.

I.

LJUDLÄRA.

KAP. I. FONETISK ÖVERSIKT.

I samband med den översikt över dialektens ljudbestånd, som här skall lemnas, kommer jag även att, där så erfordras, motivera den beteckning jag valt. Jag får därvid också anledning att omnämna en del lokala avvikelser inom språkområdet, vilka jag ej ansett mig behöva ta särskild hänsyn till i den därpå följande framställningen.

Såsom lätt framgår av den följande översikten, avser min ljudbeteckning icke att prestera en alltför mycket in i petitesser gående fonetisk skrift. Förutom att jag på flera punkter har saknat förutsättningar för att åstadkomma en sådan, är jag knappast övertygad om nyttan ock värdet därav vid en till sitt egentliga syfte historisk framställning av en dialekt. Det har fastmer varit min strävan att göra beteckningen så enkel ock lätthanterlig, som det varit mig möjligt, utan att förbise några väsentliga ljudnyanser.

A. Enkla vokaler.

§ 1. Målets enkla vokaler äro, enligt min beteckning, följande sju, vilka samtliga förekomma såväl långa som korta: *a*, *e*, *ı*, *o*, *u*, *ο*, *æ*. Dessutom förekommer tonlös vokal: *ə*.

§ 2. *a̧*, *a*, målets **a**-ljud, är enhetligt över hela området ock kvalitativt lika såsom kort ock långt. Det synes mig icke vara fullt så ljust färgat som det finl.-sv. **a**. Ex.

ta̧k n. 1 tak	*halm* m. 1 halm
ba̧r adj. bar	*stakat* adj. »stackot», kort
a̧n f. 2 agn	*aksal* m. 2 (jul-)axel
da̧ m. dag	*fora* st. 6 fara.

Målets vanliga a-ljud ingår i diftongerna *aį*, *aų*, *įa*, *įą* samt i triftongen *įaų*.

Anm. Vend. Gram. ock Fr.-V. Ordb. beteckna det korta, resp. långa *a* med **a**, **á**; Östsv. Ordb. med *a*, *ą*. Det senare karakteriseras överallt med orätt såsom slutet **a** (Gram. s. 9, Ordb. s. 7, Östsv. Ordb. s. XV).

§ 3. *ę*, *e* stämmer ungefär med högsvenskans (åtminstone förf:s eget, östgötska) e-ljud.

Det långa *ę* har inom Fv. ock Bv. (eller åtminstone i vissa byar av detta område) diftongerats till *æį* framför (alla?) vokaler. Ex.

sæįe ~ *sę* f. 1 bf. sg. säden	*væįen* ~ *vęen* m. 1 bf. sg. veden
bræįe ~ *brę* n. 1. bf. sg. brödet	*fæįor* ~ *fęor* pres. sg. föder.

Jag har icke kunnat närmare undersöka företeelsen, den är i alla händelser av lokal natur ock väl av färskt datum (jfr *ǫ*, *ǫ* ock *ę*).

Vidare ex. på *ę:*

dręgol sv. 1 dregla	*ęnd* m. 4 ände
bękor f. 4 a ob. pl. böcker	*knę* n. 1 knä.

Det korta *e*, som har sin egentliga användning i flexions- ock avledningssuffix, skiftar något i sin artikulering. Det synes vara mäst öppet i Bv., mäst slutet (ungefär *ı*) i södra delen av Nu.; oberoende härav tämligen öppet efter supradentaler. Möjligen skulle en närmare undersökning kunna uppdraga bestämdare gränser för dessa nyanseringar. Jag tror mig dock kunna garantera, att jag icke förbisett någon språkhistoriskt intressant skillnad (svarande mot fsv. -i ~ -e). Ex. på *e:*

bǫne n. 1 bf. sg. barnet	*smęer* m. 2 ob. pl. smeder
bǫḍe n. 1 bf. sg. bordet	*ıpendor* adj. m. pred. öppen
ęgge f. 1 a bf. sg. ängen	*veɔ* pr. vi
hęgge sv. 2 hänga	*stea* m. 3 stege
fısken m. 1 bf. sg. fisken	*be-gatn̥* f. 2 bygata.

Om *e* för *ı* se nedan under detta (§ 4).

Anm. Vend. Gram. ock Ordb. beteckna det långa e-ljudet med **é**, Östsv. Ordb. med *ę*. VENDELLS uppgifter om kort **e** i Gram. s. 8 ock ss. 12 ff. äro synnerligen felaktiga ock visa, att ljudet förväxlats med dels det korta **i**, dels det korta **ä**, t. ex. **veku** för *vıko* vecka, **hemm** för *hæm̦*, **leva** för *læva* leva o. s. v. I ändelser skriver Gram. än **e**, än **i**, Ordb. mera regelbundet **ė**, men i vissa fall **i**, Östsv. Ordb. genomgående *i*.

§ 4. *ɪ̱*, *ɪ*. Ex.

svɪ̱n n. 1 svin	*sɪte* st. 5 sitta
ɪ̱s m. 1 is	*bɪge* sv. 2 bygga
bɪ̱ m. 1 by	*fɪlɪgg* m. 1 a tvilling.

Inom Su. har det korta *ɪ* tendens att övergå till ett öppnare ljud, ungefär vad jag betecknat med *e*, i närheten av *r* ock *ɫ*, t. ex. *bere* ~ *bɪre* sv. 1 börja, *drepe* ~ *drɪpe* sv. 1 »dröpja», idissla, *fɫek̦* ~ *fɫɪk̦* f. 2 flicka.

Anm. Vend. Gram. ock Ordb. beteckna kort ock långt i-ljud med **i**, **í**, Östsv. Ordb. med *i*, *i̱*.

§ 5. *o̱*, *o* är svagt labialiserat ock kommer i fråga om det akustiska intrycket måhända närmare landsmålsalfab. *ɵ* än *o*. Jag har hällre använt det vanligare tecknet *o* i lättlästhetens intresse. Ex.

bo̱nd m. bonde	*kɫok̦* f. 2 klocka
go̱ adj. god	*boa* sv. 1 bada
go̱ɫ adj. gul	*vɪko* f. 3 vecka
o̱d̦ n. 1 ord	*soɫo* f. 3 sula
sko̱ m. 1 skog	*sutot* adj. »sottig», snaskig
ro̱ m. 1 råg	*bɪbol* m. 1 bibel
koma st. 4 komma	*namon* n. 1 namn.

Inom (hela?) Fv. ock Bv. samt på Oh. har *o̱* diftongerats framför vokaler till (ungefär) *ou̯*, t. ex.

skou̯en ~ *sko̱en* m. 1 bf. sg. skogen
skou̯a ~ *sko̱a* » » pl. skogarna.

I svagtonig stavelse framför *r* ock *ɫ* är det korta ljud, jag betecknar med *o*, ofta rätt svårt att bestämma till sin rätta valör. Det har tendens att närma sig målets korta u-ljud, utan att jag dock funnit skäl att använda dettas tecken. Jag skriver alltså:

o̱kor m. 1 åker	*bɪ̱tor* pres. sg. biter
starkor adj. m. pred. stark	*buboɫ* f. 2 bubbla.

o̱, *o* ingå i diftongerna *ɪ̱o̱*, *ɪ̱o*, *oɪ̯* (*ou̯* ock triftongen *ɪ̯ou̯*) samt den reducerade diftongen *oɪ̣*.

Anm. I Vend. Gram., Ordb. ock Östsv. Ordb. betecknas det korta o-ljudet med **u** (*u*), vilket karakteriseras såsom europeiskt (tyskt eller finskt) **u**. Det långa o, som anges vara hsv. långt slutet o, tecknas i Östsv. Ordb. *o̱*, i de båda förra arbetena **ó** (oakcentuerat o får däremot i samma arbeten betyda kort **å**-ljud, ock det långa **å**-ljudet i sin tur tecknas **å**). Det har undgått VENDELL, att hans **u** (*o*) ock **ó** (*o̱*) i värkligheten äro

samma ljud såsom kort resp. långt — därav hans olyckliga beteckningssätt.

§ 6. *u̫*, *u*. Med *u̫* betecknar jag två i någon mån skilda ljud:

1) målets vanliga långa u-ljud. Detsamma förefaller mig komma närmast det norska u, är dock »spetsigare».

I ett visst fall, nämligen framför *r*, *ł* ock supradentaler, är målets vanliga långa u ersatt av

2) ett mera öppet ljud, med något av ö-klang (närmare *ø̫* än *u̫*). Jag har ej ansett det av behovet påkallat att söka erhålla ett särskilt tecken för denna variant (i Gamby i Fv. lär den icke finnas).

Det korta *u*, som i allmänhet kan sägas vara till kvaliteten likt det normala långa, har även tendenser att övergå till ett mera ö-haltigt ljud, motsvarande den ovan beskrivna varianten. Möjligen äger detta rum särskilt i närheten av *r*, *ł* ock supradentaler. I ett visst avgränsat fall, nämligen när det är uppkommet genom reducering av diftongen au, företer ljudet inom en del av språkområdet (Su. ock delar av Fv. ock Bv.) en hel rad av varianter, motsvarande ungefär landsmålsalfab. *ɵ*, *ɛ*, *æ* (i det senaste fallet har det gått ihop med målets vanliga korta ä-ljud). Ex.

hu̫s n. 1 hus	*kut̰* m. 1 kotte
bru̫ f. 1 brud	*ul̰* f. 1 ull
u̫n m. 1 ugn	*bure* (-*ø*-) sup. burit
u̫r (*ø̫*-) f. 2 ur	*fłute* (-*ø*-) sup. flutit
fu̫ł (-*ø̫*-) m. 1 fågel	*ubru̫n* (*ɵ*-, *ɛ*-, *æ*-) f. 2 ögonbryn
musa m. 3 mosse	*hubrıgg* (-*ɵ*-, -*ɛ*-, -*æ*-) Höbring (»Hög-»)
bunde sup. bundit	*huft* (-*ɵ*-, -*ɛ*-, -*æ*-) adj. n. sg. st. högt.

u̫, *u* ingå i diftongerna *ıu̫*, *ıu*.

Anm. VENDELL använder i Gram. tecknen ŭ̓, resp. ŭ för u-ljuden, vilka karakteriseras som hsv. långt, resp. kort slutet u.[1] I Ordb. är beteckningen ändrad till ú, resp. ü. Det senare anges här ligga »mellan kort u ock y». Märk vilken omotsvarighet i Ordb:s beteckning mellan ú (*u̫*) ock u (*o*), liksom mellan ó (*o̫*) ock o (*o*)! I Östsv. Ordb. är *ü* bibehållet såsom tecken för det korta u, det långa tecknas här *u̫*. Det öppna *u̫* framför *r*, *ł* ock supradentaler har i Gram. ock Ordb. i regeln icke särhållits från vanligt u. Ett par spår av att denna ljudnyans tillfälligtvis iakttagits, kan man dock upptäcka.

---

[1]) Ett högsvenskt kort slutet u är väl mer än tvivelaktigt till sin existens.

Gram. uppger nämligen (s. 9 f.), att i ordet **mær** (för *mur*) mur æ (= långt ä) skulle ha »einen dem ö sehr ähnlichen laut». Ock i Ordb. skrives detta ord dels **mør** (ø = långt ö), dels **mür**. Ordet *skur* n. vagnslider finner man ock i Ordb. under formerna **skör** (kort ö!) ock **skür**. I Östsv. Ordb. har jag icke kunnat påträffa något hithörande exempel, då sådana ord som **bur**, **ful**, **fågel** (*ful*) icke finnas upptagna, i överensstämmelse med principen att »högsvenska» ord i allmänhet uteslutits.[1] För det genom reduktion av **au** uppkomna **u-** (ö- eller ä-) ljudet, som jag betecknar *u*, skriva Gram. ock Ordb., i enlighet med förhållandet inom en mindre del av språkområdet, ö; alltså:

Gram. s. 66	**höfft**	**öbrün**	**Höbrigk** ·
Ordb.	**höft**	**öbrün**	**höbrigk**.

Om detta ö yttrar VENDELL i Gram. (s. 66), att det är »bisweilen einem reducirten diphthong ähnlich, den zu bezeichnen ich jedoch nicht der mühe werth gehalten, da derselbe im höchsten grade undeutlich ist.» Förmodligen med stöd av detta VENDELLS yttrande har HULTMAN (§ 66) infört beteckningen **öᵘ** (ö med ett knappast hörbart efterslag av **u**). Ock i den nya Östsv. Ordb. har även VENDELL upptagit ett motsvarande tecken *öu* (se s. XXIV). För min del har jag alltid funnit ljudet i fråga fullt jämnställt med varje annan kort vokal, utan något som hälst efterslag.[2] — De uppgifter, som lemnas Gram. s. 8 f. ock s. 37 f. om förekomsten av ett öppet ock ett »mycket öppet» kort ö, äro för Nuckömålets vidkommande totalt felaktiga.[3]

§ 7. *o*, *o* är målets å-ljud, det långa ungefär lika öppet som det korta. Ex.

bot m. 1. båt	*tor* adj. torr
god m. 1 gård	*folk* n. 1 folk
not f. 4 a natt	*kod* m. 1 »kudde», bolster
or n. 1 år	*sondor* adv. sönder
sto vb stå	*fora* st. 6 fara
o f. 1 å	*horv* n. 1 hvarv.

---

[1]) Adj. '**ful**' är upptaget från Runö, tack vare dess avvikande betydelse 'rutten', men icke från Nuckö (eller Gammalsvenskby), detta i trots av att samma betydelse ('skämd, illaluktande') där förekommer, såsom ock den estsv. Ordb. intygar (s. 61 b).

[2]) Det må tillåtas att förmoda, att VENDELLS uppfattning av ljudet påvärkats därav, att den reducerade formen av diftongen **ai** är *æi*, alltså kort **ä** med ett hastigt **i**-efterslag (se nedan s. 46).

[3]) Av de summa 10 ord, som anföras, äro två angivna som endast Ormsö-ord; i Ordb. äro ytterligare fäm märkta med O., icke med N. I två av de återstående står ö för mitt *u* — Gram. **nöh** nu, **gökk** m. gök, Ordb. **nø** (långt ö!), **gökk** (med min beteckning: *nuə*, *guk*) —; i **ölg** m. älg för *æ*-. Vid en hastig blick i Ordb. har jag ej funnit några flera Nuckö-ord med felaktigt ö än detta **ölg** (ock **nø**).

Även *ǫ* diftongeras inom en del av språkområdet (Fv. Bv. Oh.) framför vokal, till *ou̯*. Ex.

ou̯e ~ *ǫe* f. 1 bf. sg. ån
ou̯ar ~ *ǫar* f. 1 ob. pl. åar
ou̯-ęgge ~ *ǫ-ęgge* Åängen, skiftesn.
frou̯ar ~ *frǫar* pres. sg. frågar
kou̯a ~ *kǫa* f. 2 bf. sg. kådan.[1]

ǫ, *o* ingå i diftongerna *i̯ǫ*, *i̯o*, *oi̯*.

Anm. I Vend. Gram. ock Ordb. tecknas det långa **å**-ljudet **å** ock karakteriseras som hsv. långt slutet **å** (Gram. s. 9, Ordb. s. 8). I Östsv. Ordb. skrives *å̠*, ock ljudet anges där (s. XVIII) vara öppet. Kort **å** tecknas överallt o (*o*).

§ 8. *ǣ*, *æ*, målets ä-ljud, är i allmänhet icke särskilt öppet (jfr strax nedan om det korta *æ* i vissa fall). Ex.

hǣr adv. här	*næṭ* n. 1 a nät
hǣḍ f. 2 axel	*væva* st. 6 väva
vǣł adv. väl	*tæro* f. 3 tjära
rǣv m. 2 räv	*hæṭ* f. 2 hjärta
fǣgg m. 1 a »tväng»[2]	*vælgg* m. 1 välling
trǣ n. 1 trä(d)	*kæṭ* n. 1 kött
kæṇ sv. 2 känna	*smære* vb smörja.

Det långa *ǣ* diftongeras (liksom *ę*, *ǫ*, *ǫ*) i Fv. Bv. ock på Oh. framför vokal till *æi̯*, t. ex. *træi̯er* ~ *trǣer* n. 1 ob. pl. träd, *mæi̯ a* ~ *mǣ a* med hänne.

Det korta *æ* har åtminstone i Fv. benägenhet att bli mera öppet i närheten av *r*, *ł* ock supradentaler, övergången är dock ej begränsad till dessa ställningar. Varianten i fråga är knappast medveten för mina meddelare, ock jag har icke kunnat draga upp några bestämda gränser för dess förekomst. I tvåstaviga kortstaviga ord (t. ex. *næva* m. 3 näve, *læsa* st. 6 läsa) har jag iakttagit detta öppnare ljud, även oberoende av *r*:s eller *ł*:s närhet. Möjligen är det slutstavelsens *a* som i dessa fall invärkat. Jag har emellertid för litet ock för osäkert material på denna punkt för att kunna draga någon bestämd slutsats, ock

---

[1]) HULTMANS regel i § 52 (s. 273), att slutljudande långt **å** i hela Estland med undantag av Nargö skulle övergå till **aw** (på Dagö **åw**), saknar grund, vad Nuckömålet angår.

[2]) skoband.

jag har icke kunnat uppehålla någon särskild beteckning för varianten i fråga, utan innefattar densamma under tecknet *æ*.

æ̜, *æ* ingå i diftongerna *i̯æ̜*, *i̯æ* ock *æi̯* samt i den reducerade diftongen *æi̯*.

Anm. 1. Vend. Gram. ock Ordb. använda för det långa ä-ljudet tecknet **æ**, för det korta **ä**; Östsv. Ordb. tecknar det förra *æ̜*, det senare *ä*. I Gram. (s. 9) anges **æ** vara i regeln »hsv. långt slutet **ä**». VENDELLS påstående därsammastädes, att det långa **ä** har »ett bredare uttal» framför kakuminalt l ock supradentaler — de orediga uppgifterna i Ordb. s. 8 ock Östsv. Ordb. s. XIX syfta åt ungefär samma håll — saknar varje annan grund än den, att ljudet i fråga, som är fullt enhetligt, men tämligen sällsynt i målet, kan sägas ha sin egentliga användning före *r*, *ɫ* ock supradentaler, ävensom efter *r* (jfr nedan § 55). De motsvarande uppgifterna om kort **ä** (Gram. s. 8, Ordb. s. 8, Östsv. Ordb. s. XVIII) må jämföras med min framställning strax härovan.

Anm. 2. VENDELL upptager i sin 'Lautphysiologische übersicht' (Gram. s. 7 ff.) även kort ock långt **y** såsom förekommande i Ormsö-Nuckömålen i några få uppräknade ord — det korta ljudet i fäm ord, det långa i summa ett (!). Denna uppgift är fullkomligt felaktig för både Ormsö- ock Nuckömålens vidkommande. Den strider ock på ett väl bjärt sätt mot den allmänt estsvenska delabialiseringen av vokaler (se t. ex. Hultm. § 9,8), ett av de mäst påfallande dragen i alla dessa dialekter. I Ordb. återfinnes ej häller något **y** vid redogörelsen för ljudbeteckningen (s. 8). Ock även Östsv. Ordb. har en riktig framställning (s. XVII).

De säx orden med föregivet **y**-ljud ta sig i värkligheten ut på följande sätt i Nuckömålet, skrivna med min beteckning:

sutot adj. »sottig», snaskig	*guk̜-næva* m. 3 »göknäve», göpen
rise f. 2 a ryssja	*suln̜* sv. 1 svullna
sæɫe f. 2 a sölja	*se̜ɫ* l. *se̜goɫ* sv. 1 segla.

I Ordb. äro dessa ord anförda i riktiga former, vad Nuckömålet angår: **sütutan**[1], **risė**, **gükknäva**, **sülln**. 'Sölja' finnes ej anfört från Nuckö. Värbet 'segla' finner jag i Ordb. endast i formen **sæl**, vilken jag har mig känd från Odensholm genom andrahands-uppgift.

---

§ 9. *ə*, s. k. tonlös vokal, förekommer i målet efter betonad kort vokal, som eljest skulle stå i slutljud. Mina exempel äro följande:

i̯aə ja, jag	*heə* pr. det, det där
skaə pres. sg. skall	*veə* pr. vi

[1]) I Vend. Gram. ock i Ordb. citeras Nuckömålets adjektiv i deras starka attributiva maskulin-form. Jag har föredragit att såsom adjektivparadigmens huvudform använda den svaga formen (se s. 19), därav skillnaden mellan **sütutan** ock *sutot*.

neə pr. (n)i
ai̯tíə, ai̯tǽə tack![1]
buə »buh», oxar, kor[2]
nuə adv. nu
tuə pr. du
noə nå!
mæə adv. med
ræə adv. redan
tæə pr. de (mask.).

Anm. I Vend. Gram., Ordb. ock Östsv. Ordb. är den tonlösa vokalen antingen icke alls betecknad eller ock är föregående vokal med orätt tecknad lång. Ordet 'nu' skrives emellertid i Gram. (s. 86) **nŭh, nŏh.**

B. Diftonger.

§ 10. Målet uppvisar följande diftonger:
ai̯, au̯, oi̯, oi̯, æi̯;
i̯a, i̯a, [*i̯e, i̯e,*] *i̯o, i̯o, i̯u, i̯u, i̯o, i̯o, i̯æ, i̯æ;*
samt inom en del av området *ou̯, ou̯.*

§ 11. *ai̯.* Den senare komponenten är mera öppen — ungefär *e* — framför *r* (dock ej i Su., enl. uppgift). Samma öppnare uttal skall vara regel i alla ställningar i Bv. Ex.

stai̯n m. 1 sten
fai̯t n. 1 fett
ai̯r f. 2 öra
bai̯ sv. 2 böja.

Anm. I Vend. Gram., Ordb. ock Östsv. Ordb. skrives **ai.**

§ 12. *au̯.* Senare komponenten skiftar, ungefär mellan *u* ock *o.* Den synes mäst närma sig *o* på fastlandet ock inom delar av Nu. (Österby, Birkas). Ex.

au̯ f. 2 öga
nau̯at adj. »nödig»[3]
bl̥au̯t adj. »blöt»[4]
fl̥au̯ ipf. sg. flög.

Anm. VENDELL skriver i Gram. ock Östsv. Ordb. **au,** likaså Ordb.

§ 13. *oi̯.* Gram. ock Ordb. ha icke skiljt denna diftong från dess reducerade form *oi̯* (varom här nedan), ock för dessa båda användas om vartannat beteckningarna **ui, wi, wí** (Gram. s. 62, 108, Ordb. passim). För min del har jag icke egentligen tvekat i min uppfattning av ljudförbindelsen eller vid valet av min beteckning. Dock måste erkännas, att det ej alltid är lätt att särhålla *oi̯* från *oi̯.* Jfr härom nedan i kap. III, § 73. Gram:s ock Ordb:s beteckning är i alla händelser fullständigt

---

1) Estn. **aitäh.**
2) I barnspråk.
3) motvillig m. m.
4) mjuk m. m.

inkonsekvent. I Östsv. Ordb. har jag ej funnit exempel på *oį* eller *oį*. Ex.

hoįt adj. hvit — *koįn* f. 1 kvarn
hoįpaľ m. 2 »hjupon»[1] — *koį* f. 2 kviga.

§ 14. *oį* har en mycket inskränkt användning i dialekten. Ex. *hoįt* n. 1 hvete.

Anm. Vend. Gram. ock Ordb. skriva oi. I Östsv. Ordb. saknas exempel.

§ 15. *æį*. Förutom som lokal variant till *ę*, *ę̈* i vissa ställningar — varom se ovan under dessa vokaler s. 38, 42 — förekommer *æį* endast i modernare lånord, särskilt såsom substitut för hsv. öj. Ex. *fræįd se* sv. 1 fröjda sig, *hæį* sv. 2 höja, *kæįsar* m. 2 käjsare.

Anm. Vendell synes ej ha observerat denna diftongs förekomst.

§ 16. *įą*, *įa*. Första komponenten blir åtminstone efter vissa konsonanter mera öppen, ungefär *ę*; jag skriver emellertid genomgående *į* (samma anmärkning gäller *įǫ*, *įo* härnedan). Ex.

įąn n. 1 järn — *įams* sv. 1 prata[2]
įąkop Jakob — *įan-bolt* m. 1 järnbult
fįąḍ (*fęąḍ*) räkn. fjärde — *įaɔ* ja, jag
tįąnest (*-ęą-*) f. 1 tjänst — *kærkįa* f. 2 bf. sg. kyrkan.

Anm. 1. Vend. Gram. skriver iå, ia (se s. 62 o. 39); Ordb. likaså. Östsv. Ordb. har den egendomliga beteckningen *ıįą* (jfr. s. XXI); på den motsvarande korta diftongen har jag ej funnit något exempel i det utkomna häftet.

Anm. 2. *įę*, *įe* kan knappast sägas tillhöra dialekten. *įęsus* Jesus är visserligen numera den vanliga formen, men den äldre generationen säger *gęsos*, ock till ock med i sådana ord som **Jerusalem, Jeriko** ersättes vanligen *įe-* av *ge-*: *gerúsalæm*, *geriko*.

§ 17. *įǫ*, *įo*: jfr ovan under *įą*, *įa*. Ex.

įǫḍ f. 1 jord — *įoansa* gårdn. Johans
gįǫḍ ipf. sup. gjorde gjort — *bįon-laįar* m. 2 björnledare.
bįǫn (*bęǫn*) m. 1 björn

Anm. Vend. Gram. ock Ordb. skriva i enlighet med sin vokalbeteckning ió, iu (se Gram. s. 62 ock t. ex. s. 48). Östsv. Ordb. tecknar den långa diftongen *ıįǫ*; på den korta har jag ej funnit exempel.

§ 18. *įu̜ įu*. u-ljudet uppvisar även här de varianter, som omnämnts ovan (s. 40) i fråga om det enkla *u̜*, *u*. Ex.

skįu̜t st. 2 skjuta — *įu̜ľ* f. 1 jul
bįu̜ st. 2 bjuda — *skįuto* ipf. pl. sköto
bįu̜o ipf. pl. bjödo — *įuľ-aftar* m. 2 julafton.

---

[1]) nypon(buskar). [2]) Estn. **jampsima**.

Anm. Vend. Gram. skriver **iŭ**, **iü** (se s. 62), Ordb. **iú**, **iü**, Östsv. Ordb. *i̯u̯*, *i̯ü*.

§ 19. *i̯o̯*, *i̯o*. På *i̯o̯* har jag endast två exempel: *i̯o̯r* adv. i år, *i̯o̯nst* adv. i jåns. *i̯o* känner jag i ett tiotal ord, som anföras fullständigt i kap. III (§ 69). Här må exempelvis nämnas: *ti̯ok* adj. tjock, *i̯oma* sv. 1 »jama», prata.

Anm. I Vend. Gram. ock Ordb. skrives **io** för den korta diftongen. På motsvarande långa, »**iå**», har jag icke funnit något exempel (jfr dock i Ordb. »**i åns** adv. iåns. Gammalsvenskby»). Östsv. Ordb:s 1:a h. företer inga exempel från Nuckö på vare sig *i̯o* eller *i̯o̯*.

§ 20. *i̯æ̯*, *i̯æ*. Mina enda exempel äro lånorden: *i̯æ̯gor* sv. 1 »jägra», jaga, *-i̯ærp* m. 2 -järpe, *i̯ærg* f. 1 ordning m. m. Jfr nedan i kap. III (§§ 70, 71).

Anm. Vend. Gram. ock Ordb. skriva **iæ**, **iä**.

§ 21. Om *ou̯* ock *o̯u̯* se ovan under *o* ock *o̯* (ss. 39 ock 42).

C. Reducerade diftonger.

§ 22. Reducerade diftonger kallar jag de ljudförbindelser, vilka jag tecknar *æi̯* ock *oi̯*.

§ 23. *æi̯* spelar i målet rollen av reducerad form för diftongen *ai̯*. Det första elementet i ljudförbindelsen *æi̯* är målets vanliga korta ä-ljud. Efter detta höres ett hastigt uttalat i-ljud. Detta smälter emellertid gärna ihop med följande konsonant, när denna är en sådan, som lätt kan muljeras (*l*, *ꞁ*, *n*, *s*, *t*), ock det är ofta nog svårt att avgöra, om det icke därvid helt ock hållet uppgått i konsonanten. Så är åtminstone fallet hos ett par av mina meddelare (H. ock J. Pöhl), vilka också framför andra konsonanter än de nyssnämnda ha endast vanligt *æ* i st. f. *æi̯*. Jag skriver genomgående *æi̯*.[1] Ex.

hæi̯lt n. sg. st. helt	~ *hai̯l* adj. hel
æi̯ls-loa m. 3 eldslåga	~ *ai̯ld* m. 1 eld
bæi̯ꞁ n. 1 betsel	fvn. **beisl** n.

[1]) Såsom lätt framgår redan av den här meddelade exempelsamlingen (ock ännu tydligare av redogörelsen för *æi̯* i kap. III § 72), kan intet misstag ha begåtts vid den 'uppkonstruering' av former med *æi̯* för *æ*, som jag i följd härav har tillåtit mig i några fall, i första sammansättningsled ock böjningsformer av värb.

sæı̯nt n. sg. st. sent ~ *sai̯n* adj. sen
stæı̯n-holv n. 1 stenhvalv ~ *stai̯n* m. 1 sten
æı̯st m. 2 est fvn. **eistr** m.
hæı̯st n. sg. st. hest ~ *hai̯s* adj. hes
ræı̯st ipf. sup. rensade -at ~ *rai̯s* sv. 3 rensa
gæı̯tıŋg m. 1 a geting ~ *gai̯t* f. 4 get
svæı̯t m. svett ~ fvn. **sveiti** m.
fæı̯t n. sg. st. fett ~ *fai̯t* adj. fet
blæı̯ft (*blæft*) n. sg. st. blekt ~ *blai̯k* adj. blek
ræı̯ft (*ræft*) ipf. sup. rökte rökt ~ *rai̯ke* sv. 3 röka
æı̯ke-i̯an (*æke-i̯an*) n. 1 »ök-järn», hästsko ~ *ai̯ke* m. 1 b häst
glæı̯mskor (*glæmskor*) adj. glömsk ~ *glai̯m* sv. 2 glömma
hæı̯m-koi̯n (*hæm-koi̯n*) f. 1 hemkvarn ~ *hai̯m* f. 2 hem
ræı̯p-bıta (*ræp-bıta*) m. 3 repbit ~ *rai̯p* n. 1 rep
æı̯r-bla (*ær-bla*) n. 1 »ör-blad», öronmussla ~ *ai̯r* f. 2 öra
hæı̯-gæra (*hæ-gæra*) vb-subst. »hö-göra», höarbete }
hæı̯-val (*hæ-val*) m. 1 »hövall» } ~ *hai̯* n. hö.

Anm. Vendell betecknar i Gram. denna reducerade diftong, vilken, såsom han riktigt angiver, icke tillhör Ormsömålet, med ett speciellt tecken: *α̋* (Gram. s. 66[1]). I Ordb. har icke detta tecken bibehållits eller något nytt införts, utan vanligt **ä** får innesluta även *æı̯* — detta utan att något härom nämnes i översikten över ljudbeteckningen s. 7 f. eller annorstädes i Ordb. Här skrives alltså **ätt** ett (s. 267 a) för Gram:s **α̋tt**, **brätt** brett (s. 29 b) för **brα̋tt**, **skäft** skevt (s. 189 a) för **skα̋ft**, o. s. v. Ofta nog uppgivas emellertid i Ordb. även former med **ai** för Nuckö, tydligen genom förväxling med Ormsömålet. Så t. ex. **aist** m. est för *æı̯st* (uppgiften om ordets oböjlighet är felaktig), **haist** adj. n. hest för *hæı̯st*, m. m. För ordet 'eld' uppges både **aild** ock **äld** från Nuckö, det senare felaktigt (se ovan). Östsv. Ordb. synes avse att teckna ljudförbindelsen i fråga *äı̯*, att dömma av ett yttrande s. XXIV. Men förutom denna beteckning kan man också påträffa *ä* ock *äi*.

§ 24. *oı̯* kan sägas vara ett reducerat *oi̯* (åtminstone spelar det även den rollen i målet). Liksom vid *æı̯* kan i-elementet sammansmälta med en följande konsonant. Ex.

[1]) Bland de därstädes anförda exemplen är **α̋ld** m. eld felaktigt. Det är endast såsom första sammansättningsled som *ai̯ld* övergår till *æı̯ls-*, se mina ex. å föregående sida.

hoịt adj. n. sg. st. hvitt *hoịs* sv. 1 hvässa
hoịt-ạle f. 2 a »hvit-al» *hoịte* sv. 1 »hvätja», vässa
koịn-vịŋg m. 1 kvarnvinge *hoịka* sv. 1 »hvicka», skaka, glappa.

Anm. Om Gram:s ock Ordb:s beteckning se ovan s. 44 under *oị*.

D. Triftonger.

§ 25. Av sådana har målet att uppvisa *ịaụ* ock — inom en del av sitt område — *ịoụ*.

§ 26. *ịaụ*. Om *ụ* ock *ị* se ovan under *aụ* ock *ịa*. Ex. *bịaụ* ipf. sg. bjöd, *skịaụt* ipf. sg. sköt, *nịaụks* sv. 1 gnälla (om katt).

Anm. Vend. Gram. ock Ordb. skriva **iau**, i Östsv. Ordb. har jag ej funnit exempel.

§ 27. *ịoụ* förekommer, såsom variant till *ịọ*, i den del av språkområdet, som har *oụ* för *ọ* i vissa ställningar (se s. 39). Ex. *sịoụen* m. 1 bf. sg. sjön.

E. Konsonanter.

§ 28. För att beteckna målets konsonantljud har jag använt följande 24 bland landsmålsalfabetets tecken: *b*, *d*, *ḍ*, *f*, *g*, *h*, *k*, *l*, *ł*, *ɹ*, *m*, *ɱ*, *n*, *ɳ*, *ŋ*, *ɡ*, *p*, *r*, *ɾ*, *s*, *ṣ*, *t*, *ṭ*, *v*.

Av dessa förekomma följande både korta ock långa: *b*, *d*, *ḍ*, *f*, *g*, *k*, *l*, *ɹ*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *ṣ*, *t*, *ṭ*. De övriga: *h*, *ł*, *ɱ*, *ɳ*, *ŋ*, *ɡ*, *ɾ*, *v*, äro endast korta (jfr kap. II, § 38).

Explosivorna *b*, *d*, *g*, *k*, *p*, *t*, *ṭ* äro i vissa interkonsonantiska ställningar vid sandhi mycket svagt artikulerade. Jag tecknar i dessa fall *ḅ*, *ḍ* etc. Jfr § 35.

l, *m*, *n* kunna vara stavelsebildande ock tecknas då *l̥*, *m̥*, *n̥*.

Förutom de här nämnda förekommer i målet ett konsonantljud, som jag ej ansett nödigt att beteckna, nämligen s. k. stöt (Jespersen: 'stemmebåndslukke'), varmed vokalbegynnande ord ock sammansättningsled inledas, hos olika individer mer eller mindre tydligt.

§ 29. Målets tenues äro oaspirerade, jfr s. 30.

§ 30. Under tecknen *g* ock *k* sammanfattar jag målets **g**- ock **k**-ljud. Desamma äro naturligtvis bildade längre fram framför palatala vokaler än framför velara, men i en del ställningar har

jag icke kunnat bestämma bildningsläget (snarast förefaller det, som om tre sådana borde särhållas i st. f. de vanliga två).

§ 31. *h*, som endast förekommer i uddljud, är mycket starkt artikulerat, så att det påminner om *x*.

§ 32. Supradentaler ock kakuminaler har jag icke kunnat särhålla i målet, utan använder (oavsett *ŀ*) endast supradentaltecken, t. ex.

gɩọḍ ipf. sup. gjorde -rt	*hạṣ* m. 1 hals
skoḍ » » sköljde -ljt	*boṭ* adv. bort
kẹṇ m. 1 bf. sg. kölen	*boṭ* adj. n. sg. st. »bålt», slött.
gɩọṣṭ ipf. sup. pass. gjordes -rts	

Om supradentalernas ersättande med dentaler inom Bv. se s. 16.

Efter svagtonig vokal har målet vanligen i st. f. väntade supradentaler konsonantljud, som sväva mellan vanliga dentaler ock supradentaler (efter *o* närmast det supradentala läget). Samma svårbestämbara ljud ersätta även vanliga dentaler i liknande ställning (dock icke efter *e*, i vilket fall dentalen är normalt bildad). Jag använder härför dentalernas tecken ock skriver alltså t. ex.

homan m. 2 bf. sg. hammaren	*namon* n. 1 namn
aksan m. 2 bf. sg. axeln	*bŀaɩkon* sv. 1 blekna
honan m. 3 bf. sg. »hanen»[1]	*anat* pr. annat
bakan m. 4 bf. sg. backen	*ạŀbæt* m. 2 »albläkt», strandskata
ọkon m. 1 bf. sg. åkern	*ẹkos* f. 2 »ökelse»
hævon m. 1 bf. sg. hyveln	*tɩskos* f. 2 lungsot (estn. tīskus).

l, *n* efter supradental äro ej så tydligt supradentala, att jag funnit skäl att använda tecknen *ḷ*, *ṇ*, utan skriver t. ex.

fæṭl̥ m. 1, pl. *fæṭlar* fjärdedel	*koṣn̥* sv. 1 »kristna», döpa
boṣṭn̥ m. 1 bf. sg. borsten	*koṣnar* pres. sg. av föreg.
hạṣn̥ m. 1 bf. sg. halsen	

§ 33. De tonlösa *m*, *n*, *r* ha en mycket inskränkt användning i målet. De förekomma endast såsom avslutningselement efter motsvarande tonande ljud i de starktoniga pronominalformerna:

tomm pl. n. de, de där	*honn* hon, den där
hæmm hvem	*torr* pl. f. de, de där.
hann han, den där	

Hos en del individer synes tonlösheten kunna vidtaga omedelbart efter vokalen. I så fall torde böra tecknas *tom̥* o. s. v.

[1]) tuppen.

§ 34. I de få fall, då en media — *d*, *ḍ*, *g* — efter vokal kommer att stå i sandhi framför en tenuis eller *s*, synes median, liksom i hsv., snarast bli tonlös media, vilket av mig icke särskilt betecknas. t. ex. *brąd-knıv* m. 1 kniv som användes vid stekning ~ *brąd* sv. 1 steka (ty. **braten**, estn. **prädima**), *goḍ-ṣṭavor* m. 1 gärdsgårdsstaver.

När de överkorta *b*, *d*, *g*, *k*, *p*, *t*, *ṭ* i sandhi sammanstöta med följande tenuis eller *s*, bli de i hastigt tal snarast helt ock hållet synkoperade, men vid mera vårdad prononcering höres en explosiva. Utan att närmare yttra mig om i vad mån *ḅ*, *ḍ*, *g* i detta fall bli tonlösa, använder jag den etymologiskt berättigade beteckningen, t. ex. *kǫmḅ-tændre* f. bf. pl. »kamtänderna», taggarna i karda; *sonḍ-gatna* n. pr. Sandgatan, *gılṭ-kæṛe* n. pr. »Gyltkärret». — Om *ḳ*, *p̣*, *ṭ*, *ṭ* framför media se § 37.

§ 35. En svagt artikulerad explosiva höres, vare sig den är etymologiskt berättigad eller ej, i följande konsonantförbindelser mellan de båda betecknade ljuden: *ŋs*, *ŋt*; *ms*, *mt*; *ls*, *ns*, t. ex.

doŋs sv. 1 »danksa», stöta	*fıls* pres. sg. pass. fylles
laŋt adj. n. sg. st. långt	*æḷls-* elds-
boms sv. 1 »bumsa»	*hıns* n. 1 höns
domt adj. n. sg. st. dumt	*bǫns* gen. sg. ob. bondes.
dæmt ipf. sup. »dämpte, -t»	

Om min beteckning av en dylik svag explosiva vid sandhi se föreg. §.

§ 36. *p*, *t*, *s* göra i några oftast svagtoniga ord i allmänhet snarare intryck av svagt tonande *b*, *d*, *z*.[1] Vid »lexikaliskt» uttal äro ljuden emellertid tonlösa, ock jag skriver därför: *opa* prep. »uppå», på, *ute* prep. »uti», i, *hısa* pr. f. sg. den här.[2]

Detsamma gäller ock intervokaliskt *ꝉ* i tvåstaviga kortstaviga ord, vilkas andra stavelse är sluten, ävensom dessas böjningsformer, t. ex. *groꝉok* f. 2 glödraka, *ıꝉet* f. 1 »i-slätt», inslag (i väv).

§ 37. När en tonlös konsonant — *k*, *p*, *t*, *ṭ*, *f*, *ꝉ*, *s*, *ṣ* — kommer att stå i sandhi (inre eller yttre sådan) framför *b*, *d* eller *g*,

---

[1]) Lektor MEYERS s. 8 noten omnämnda experimentella undersökningar utvisa, att ljuden i detta fall äro vad tyska fonetiker kalla 'hauchstimmhaft'.

[2]) HULTMANS uppgift i § 52 (s. 275), att »tonlösa medior» **b**, **g**, **d** i estsvenskan kunna stå för **p**, **k**, **t** även i andra ord än de svagtoniga »**uba**, **udi**», har jag icke kunnat verifiera för Nuckömålets räkning.

värkar sandhi, icke såsom i hsv. ock i allmänhet i nordiska språk framåt, utan bakåt, så att de förstnämnda tonlösa ljuden vanligen bli mer eller mindre tonande.[1] När det är homorgana ljud som sammanträffa (*p* med *b*, *t* med *d*, *k* med *g*) eller *ṭ* sammanträffar med *d*, blir det akustiska resultatet närmast en lång media: *ḅ*, *ḍ*, *g̣*, *ḍ*. Emellertid påstå mina meddelare, även de som säkrast iakttaga sina egna språkljud, att de »säga» *pb*, *td* o. s. v., icke *ḅ*, *ḍ* o. s. v.[2] I brist på lämpliga tecken ock i lättlästhetens intresse tecknar jag också i detta fall: *pb*, *td*, *kg*, *ṭd*, liksom även *pd*, *tg* o. s. v.

När det är konsonantförbindelser, slutande med en av ovan uppräknade tonlösa konsonanter, som föregå mediorna, blir saken mera komplicerad ock ännu mera beroende av huru stark associationen för tillfället är med det enkla ordet. Vid oreflekterat framsägande av hithörande sammansättningar ock ordförbindelser i sammanhängande tal synas konsonantförbindelser, som sluta på tenuis (*k*, *p*, *t*, *ṭ*), låta denna tenuis helt ock hållet uppslukas, varvid föregående konsonant, om den är tonlös (*f*, *s*, *ṣ*), påvärkas av den följande median, så som ovan sagts. Men vid minsta grad av reflexion i talet artikuleras även, om ock svagt, explosivan. Också i detta fall kan bakåtvärkande sandhi visa sig ock värka på explosivan samt föregående tonlös konsonant; men ju mera present sambandet med det enkla ordet är för den talande, desto säkrare uteblir varje förnimbar sandhivärkan. Jag tecknar i detta fall överkort tenuis (*ḳ*, *p̣*, *ṭ*, *ṭ*).

Vid de på *s*, *ṣ* slutande konsonantförbindelserna råder samma förhållande, oavsett att det här ej kan bli fråga om synkopering av något ljud. Icke blott *s*, *ṣ*, utan också en föregående tonlös konsonant (*k*, *p*, *t*, *ṭ*) bli i 'ovårdat' tal snarast tonande.

Till ock med till ett tredje tonlöst konsonantljud från median räknat kan denna bakåtvärkande sandhi sträcka sig, men i så fall synkoperas alltid den tenuis, som står närmast framför median.

I den förteckning, som härnedan lemnas över ljudkombinationer med exempel på den här beskrivna sandhi-företeelsen,

[1]) De fonetiska experimenten visa, att ljuden i fråga oftast äro 'hauchstimmhaft', stundom tonande, stundom tonlösa.

[2]) Experimenten utvisa även, att median i fråga i sin början vanligen icke uttalas med 'press-stimme', utan med 'hauchstimme'.

utmärkes den konsonant, som sålunda synkoperas, genom underpunktering. De flesta av nedan uppräknade konsonantförbindelser kunna föregås, förutom av vokal, av tonande konsonant (*l*, *l·*, *m*, *n*, *ŋ*, *r*). Förteckningen följer:

pb, *pd*, *pg*	*ʂb*, *ʂd*, *ʂg*;	*ksb*, *ksd*, *ksg*
kb, *kd*, *kg*	*ftb*, *ftd*, *ftg*	*tsb*, *tsd*, *tsg*
tb, *td*, *tg*	*spb*, *spd*, *spg*	*tʂb*, *tʂd*, *tʂg*;
ṭb, *ṭd*, *ṭg*	*skb*, *skd*, *skg*	*fstb*, *fstd*, *fstg*
fb, *fd*, *fg*	*stb*, *std*, *stg*	*pstb*, *pstd*, *pstg*
ɫb, *ɫd*, *ɫg*	*ʂṭb*, *ʂṭd*, *ʂṭg*	*kstb*, *kstd*, *kstg*
sb, *sd*, *sg*	*psb*, *psd*, *psg*	*tstb*, *tstd*, *tstg*.

Några exempel på sammansatta ord ock ordförbindelser, som innehålla dessa ljudkombinationer, må även här anföras:

sop-bak m. 4 sopbacke
kl·ıp-bærg Klippberg fam.-n.
kl·ımp-daʝ m. 1 »klimpdeg»
ræıp-gıǫḍ f. 2 »repgjord»
knæp-gat n. 1 »knäppgat», knapphål
bæŋk-baın n. 1 bänkben
tak-drup n. 1 a takdropp
bæk-gıaḍa Bäckgärdet
ot bruе åt bruden
ot dæ åt dem
svæıt-drupa m. 3 svettdroppe
tınt-gl·as n. 1 »tinte-glas», bläckhorn
hæṭ-bl·a n. 1 hjärtblad
boṭ-dǫendor part. perf. »bortdogen»
boṭ-gǫ vb-subst. bortgående
af-buur m. 1 apbur
sıa skaf dæ så »skaffa» de
vaɫ-boŋk m. 1 »vasslebunke»
vaɫ-dısk m. 1 »vassledisk»
vaɫ-grıta f. 2 bf. sg. »vasslegrytan»
ıs-bıǫn m. 1 isbjörn
knıs-bl·a n. 1 knivsblad
sıa sætıas dom så sätta de sig
brolas-gǫḍ m. 1 bröllopsgård
andoʂ-bǫn bonden i Andersgården
andoʂ-daen Anders-dagen
andoʂ-gamon gamlingen i Andersgården
taft-bǫnd n. 1 »taftband»
fısk-dısk m. 1 fiskfat
post-bǫt m. 1 postbåt
fast-gıǫḍ part. perf. fastgjord
boʂṭ-baın n. 1 bröstben
ræps gral räfsa noggrant
drıks-gl·as n. 1 dricksglas
stuts-bar n. 1 mustascher
sıa hæl·fst dæ ot så jälptes de åt
ıa satst braıver jag satte mig bredvid.

Anm. 1. Denna märkliga sandhi-företeelse, som oupphörligt gör sig påmint i sammanhängande tal på dialekten,[1] har egendomligt nog

[1]) Även när Nucköbon talar högsvenska, förföljer honom, som naturligt är, denna sandhi-lag; så kunde man t. ex. få höra H. PÖHL

undgått VENDELLS uppmärksamhet. Alldeles lösryckt ur sitt sammanhang meddelas visserligen i Gram. (s. 110) i kapitlet om konsonant-assimilation, att **bb** motsvarar hsv. **pb** »infolge von sandhi im worte **subbakk** m. hschw. sopbacke», ock (s. 80) vid redogörelsen för **d**, att detta ljud motsvarar hsv. **rt** i »**hädd-blå**, hschw. hjärtblad», varvid tillägges: »Der grund ist in der moderirenden wirkung zu suchen, welche die media auf die vorhergehende tenuis ausübt.» Men att denna »moderirende wirkung» spelar någon roll i andra fall än i dessa två ord, därom saknas varje antydan.

Anm. 2. Rörande VENDELLS beteckning av konsonanterna må i övrigt endast följande här anmärkas.

I Gram. s. 80 f. uppgiyes, att ett spirantiskt **d** (tecknat *∂*) skulle förekomma sparsamt i dialekten. Vad Nuckömålet angår, saknar denna uppgift, så vitt jag kunnat finna, berättigande. Bland de (s. 81) anförda exemplen är att märka »**ŭ∂e** hschw. uti» för *ute*, vilket enligt vad ovan (§ 36) framställts kan bilda sitt **t** med 'hauchstimme'. De övriga exemplen i mom. 2 ha i målet vanligt **t**, de båda i mom. 1 uppförda **nå∂** ock **skå∂** heta i Nuckömal. *nọd* (medvetet lån från hsv.) ock *skada*. I Ordb. ock Östsv. Ordb. synes **ð** vara regelbunden beteckning för **d** efter vokal. HULTMANS regel i § 52 (s. 275) för hela Estland utom Nargö, att kort d-ljud i postvokalisk ställning är spirantiskt,[1] gäller enligt det ovan sagda icke Nuckö.

Muljerade **l** ock **n**, som Vend. Gram. s. 91 f. ock 96 uppger i några enstaka ord, synas förekomma i rätt vidsträckt grad i Suttlep på grund av estniskt inflytande (jfr ovan under *æį* s. 46). Ett dylikt muljerat **s** i Suttlep, som också beror på estniskt inflytande, synes vara roten ock upphovet till Gram:s orediga uppgifter s. 101 f. om ett **š**, som karakteriseras som hsv. **sch**-ljud. Jag har icke närmare kunnat undersöka denna företeelse ock har icke tagit hänsyn därtill i min beteckning.

I Gram. s. 99 (§ 95) omnämner VENDELL, att ett tungspens-**r** skulle förekomma i Ormsö-Nuckömålen (»ziemlich spärlich . . . gewöhnlich zwischen einem der vokale **a, o, u, ä** und den konsonanten **g, m, w,** . . . sowie vor **t** in den Nukkischen wörtern **kä*n*ts** und **sä*n*ts** furtzen»). Något dylikt **r**-ljud har jag icke kunnat påträffa inom Nuckö. Målets **r**-ljud är genomgående ett kraftigt artikulerat tungspets-*r*. I Ordb. användes för det föregivna »uvulara rullande» **r** tecknet **ṙ**.

Gram:s orimliga beteckning **þl** (se § 102) för tonlöst **l** har frångåtts i Ordb., som har det vanliga tecknet *ł*. Framför vokal skriver Ordb. *ł̦*, som mig synes, utan giltig anledning.

w skrives av Gram., Ordb. ock Östsv. Ordb. felaktigt i en mängd fall för *v*.

---

under sin vistelse i Sverge tala om sitt vid Nääs erhållna **legbetyg** (snarare än **lekbetyg**) eller om sin **anteckningzbok** o. s. v.

[1]) Regeln återfinnes även hos Nor. Vårt spr. I, 418.

I övrigt hänvisas till den tablå över Vendells ock Ordb:s regelmässiga beteckning av Nuckömålets ljud, jämförd med förf:s, som här bifogas:

Vokaler.

	Vend. Gram.	Fr.-V. Ordb.	Östsv. Ordb.		Vend. Gram.	Fr.-V. Ordb.	Östsv. Ordb.
a̱	á	á	a̱	oı̯̂	ui wi wí	ui wi wí	—[2]
a	a	a	a	oı̯̂	oi	oi	—[2]
e̱	é	é	e̱	æ̂ı̯	—[2]	—[2]	—[2]
e	e i	ė i	i̇	ı̯̂a̱	iá	iá	ı̯̂ı̯̂a̱
ı̱	í	í	ı̱	ı̯̂a	ia	ia	—[2]
ı	i	i	i̇	ı̯̂o̱	ió	ió	ı̯̂ı̯̂o̱
o̱	ó	ȯ	o̱	ı̯̂o	iu	iu	—[2]
o	u	u	u	ı̯̂o̱	—[2]	—[2]	—[2]
u̱	ŭ́	ú	u̱	ı̯̂o	io	io	—[2]
u	ŭ	ü	ü	ı̯̂u̱	iŭ́	iú	ı̯̂ı̯̂u̱
o̱	å	å	å̱	ı̯̂u	iŭ	iü	ı̯̂ı̯̂ü
o	o	o	o	ı̯̂æ̱	iæ	iæ	—[2]
æ̱	æ	æ	æ̱	ı̯̂æ	iä	iä	—[2]
æ	ä	ä	ä	æı̯	α̋	ä	äı̯[3]
ɔ	(h)[1]	—[1]	—[1]	oı̯	ui wi	ui wi	—[2]
aı̯̂	ai	ai	ai	ı̯̂aû̯	iau	iau	—[2]
aû̯	au	au	au				

Konsonanter.

	Vend. Gram.	Fr.-V. Ordb.	Östsv. Ordb.
ḇ, b	bb, b	bb, b	ḇ, b
ḏ, d	dd, d ∂	dd, d ð	ḏ, d ð
ḍ̱, ḍ	dd, d	dd, d	—[2], ḍ d
f̱, f	ff, f	ff, f	f̱, f
g̱, g	gg, g	gg, g	g̱, g
h	h	h	h
ḵ, k	kk, k	kk, k	ḵ, k
ḻ, l	ll, l	ll, l	ḻ, l
ḷ̥	l	l	ḷ̥

[1]) Se s. 44. [2]) Exempel saknas.
[3]) Jfr s. 47.

	Vend. Gram.	Fr.-V. Ordb.	Östsv. Ordb.
ʅ	**l**	**l**	*ɩ*
ɩ̱, *ɩ*	**þl, þl**	*ɩl̦ ɩ, ɩl̦ ɩ*	*ɩl ɩ̱, ɩl ɩ*
m̱, *m*	**mm, m**	**mm, m**	*m̱*, *m*
m̥	**m**	**m**	—[1]
m[2]	—	—	—
ṉ, *n*	**nn, n**	**nn, n**	*ṉ*, *n*
n̥	**n**	**n**	*n̥*
n[2]	—	—	—
ɳ	**n**	**n**	(*ɳ* *rn*)
ŋ	**ŋ**	**ŋ**	*ŋ*
p̱, *p*	**pp, p**	**pp, p**	*p̱*, *p*
ṟ, *r*	**rr, r** *ʀ*	**rr, r ṙ**	*ṟ*, *r*
r[2]	—	—	—
s̱, *s*	**ss, s**	**ss, s**	*s̱*, *s*
ʂ̱, *ʂ*	**SS, S**	**SS, S**	*ʂ̱* (*s̱*), (*ʂ*) *s*
ṯ, *t*	**tt, t**	**tt, t**	*ṯ*, *t*
ʈ̱, *ʈ*	**tt, t**	**tt, t**	*ʈ̱* (*ṯ*, *ʈ* *t*)
v	**v w**	**v w**	*v*, *w*.

1) Exempel saknas.
2) Ej av Vendell skilt från det motsvarande tonande ljudet.

KAP. II. KVANTITET. AKCENT. FONOLOGISKA TYPER.

§ 38. Av olika **kvantitets**grader hos språkljuden har jag, såsom redan av framställningen i föregående kap. framgår, i regeln icke kunnat särhålla mer än de två vanliga: kort ock lång. För det korta i-efterslag, som höres i de 'reducerade diftongerna' *æį* ock *oį*, har jag använt landsmålsalfabetets beteckning för överkort ljud: *į*. Om överkort explosiva se § 28 (ock § 35).[1]

Om målets akcentförhållanden må följande här nämnas:[2]

§ 39. A. **Den exspiratoriska akcenten.** Målet har uppgivit skillnaden mellan akut ock grav ock endast behållit den förra akcentformen.

Huvudtonen vilar i regeln på första stavelsen i ordet ock utmärkes i detta fall icke av mig genom något särskilt tecken. Undantag bilda endast en del sammansatta ord, varom se § 42, anm. 3, ävensom några vanligen hsv. lånord med obetonade prefix, t. ex.

betáł sv. 1 betala	*færkłár* sv. 1 förklara
betáşkap m. 1 betalning	*fæştóndle* adj. förståndig.

I samma mån ord av denna sistnämnda typ införlivats i språket (eller deras förebild i det långivande språket blir mindre present), bortkastas gärna den obetonade förstavelsen, t. ex.

bætor sv. 1 förbättra	*svin̥* st. 3 försvinna
skræke sv. 3 förskräcka	*darv* sv. 1 fördärva.

---

1) Beträffande andra kvantitetsgrader, som (omedvetet för den talande) faktiskt förekomma i målet, hänvisas till resultatet av de s. 8 noten omnämnda experimentalfonetiska undersökningarna.

2) Även för akcentens räkning göres samma hänvisning som i not 1.

Lånord sådana som de följande lyda huvudregeln ock ha alltså tonen på första stavelsen:

baron m. 2 baron	*moɩak*, *maɩak* m. 1 fyrbåk[1]
kopek m. 1 kopek	*paṭe* n. 2 parti
koṭer n. 1 kvartér	*potel* f. 2 butelj.

Märk, att dessa ord förete liknande former i estn., där samma regel om akcent på första stavelsen råder.

Anm. Veŧd. Gram. ock Fr.-V. Ordb. skriva orden härovan vanligen felaktigt med lång vokal eller kons. i andra stavelsen: **kopék, maiák, moiokk** (Ordb.), **kottér** (Gram. s. 25). 'Butelj' skrives i Ordb. alldeles felaktigt vad Nuckö angår: **putäl** m.

Stark biton. I de sammansättningar, vars första led är huvudtonig, är första stavelsen i senare leden, resp. en av de senare lederna så starkt betonad, att denna biton nära nog väger upp huvudtonen. För att utmärka denna starka biton skiljer jag den led, varpå densamma vilar, från ordets föregående led eller leder genom ett bindestreck.

Svagton. Under denna tärm sammanfattar jag övriga grader av den exspiratoriska akcenten. Denna 'svagton' kan emellertid understundom vara stark nog. Så är särskilt fallet i slutstavelsen av tvåstaviga ord med kort konsonant mellan de båda vokalerna. Svagast betonade äro mellanstavelser i tre- ock fyrstaviga enkla ord. — I svagtonig stavelse förekomma endast korta ljud, av vokalerna i regeln endast *a*, *e*, *o*.

I allmänhet gör den exspiratoriska akcenten intryck av att vara jämnare fördelad på de olika stavelserna än i högsvenskan.

§ 40. B. **Den musikaliska akcenten** är genomgående fallande. I enkla ord förefaller sänkningen vara störst, när sista vokalen är *a*; något mindre, när denna är *o*; minst när den är *e*. Intervallerna äro betydligt mindre än i den finländska svenskan.

En påfallande stor sänkning (ungefär en ters) i förening med ett egendomligt uttal i ett slags recitativ-ton ock med två huvudtoner förekommer i en speciell form av en del substantiv, den form nämligen av namn på personer ock djur, varmed man ropar på den som bär namnet i fråga, t. ex.

dada, *daad*	av	*dad* m. 1 pappa
nana		*nan* f. 2 mamma
kala, *kaal*		*kal* Karl

[1]) ry. **маякъ**, estn. **mājakas, majakas.**

boi̯a̜	av	*boi̯* Boj, hundnamn
bro̜ka̜		*bro̜ka* Broka, konamn
arve̜		*arve* Arvid.

För att ytterligare belysa kvantitets- ock akcentförhållandena ock tillika ge en föreställning om dialektens allmänna fonologiska skapnad, uppställer jag följande **fonologiska typer:**

§ 41. A. **Enkla ord.**

I. **Enstaviga ord** — om dessas akcent är intet att anmärka. Med hänsyn till kvantiteten uppstå följande grupper:.

I a) Ord som sluta på kort vokal eller kort stigande diftong, åtföljda av tonlös vokal, t. ex. *skaɔ* pres. sg. skall, *i̯aɔ* ja (vidare ex. ovan i § 9).[1]

I b) De få orden på kort vokal åtföljd av delvis tonlösa *m*, *n*, *r*, varom se § 33, t. ex. *hann* pr. han.[1]

I c) Ord som sluta på lång vokal, på fallande eller lång stigande diftong eller triftongen *i̯au̯*, t. ex.

da̜ m. 1 dag	*bo̜* f. 1 bod	*vrai̯* adj. vred
va̜ f. 1 vad	*go̜* adj. god	*gnai̯* ipf. sg. gned
ba̜ ipf. sg. bad	*dro̜* ipf. av draga (II a)	*bai̯* sv. 2 böja
ve̜ m. 1 ved	*du̜* f. 2 duva	*au̯* f. 2 öga
kne̜ n. 1 knä	*flu̜* st. 2 flyga	*hau̯* adj. hög
kne̜ bf. sg. knät	*o̜* f. 1 å	*koi̯* f. 2 kviga
re̜ adj. röd	*fo̜* räkn. två (m.)	*koi̯* sv. 1 kvida
ble̜ sv. 2 blöda	*fro̜* sv. 1 fråga	*hæi̯* sv. 2 höja
bi̜ m. 1 by	*so̜* sv. 2 så	*i̯a̜* pr. jag
li̜ m. 4 lie	*smo̜* adj. små	*sni̯o̜* m. 1 snö
gni̜ st. 1 gnida	*træ̜* n. 1 träd	*ti̯u̜* f. 2 tjuga
bo̜ n. 1 bo	*træ̜* bf. sg. trädet	*bi̯u̜* st. 2 bjuda
bo̜ n. 1 bud	*ai̯* f. 1 ö	*bi̯au̯* ipf. sg. bjöd.

I d) Ord som sluta på lång vokal, resp. fallande eller lång stigande diftong eller *i̯au̯*, åtföljda av kort konsonant, t. ex.

na̜l m. 1 nagel	*sva̜g* adj. svag
na̜ŋ bf. sg. nageln	*la̜t* adj. lat
sa̜l m. 1 sadel	*fa̜r* pres. sg. av fara (II b)
ta̜k n. 1 tak	*bra̜d* sv. 1 steka

---

[1]) I dessa ords svagtoniga former försvinner det tonlösa slutelementet.

veg m. 1 väg
hen f. 2 höna
gren adj. grön
tet adj. tät
tet n. sg. st. av föreg.
lep sv. 1 släpa
bled ipf. sup. av blöda (I c)
ker sv. 2 köra
ked ipf. sup. av föreg.
kep sv. 3 köpa
vet sv. 3 väta
vet ipf. sup. av föreg.
is m. 1 is
gil n. 1 »gissel», piska
bit st. 1 bita
lis sv. 3 lysa
fot m. 1 fot
ol f. 2 oxeltand
kol n. 1 a kol
bok f. 4 a bok
gol adj. gul
for ipf. av fara (II b)
krok ipf. av »kraka» (II b)
grov ipf. av gräva (II b)
mon sv. 1 mulna
bur m. 1 bur
lun m. 1 lund
lun bf. sg. av föreg.
brut st. 2 bryta
pol m. 4 påle
nol f. 1 nål
smot n. sg. st. av små (I c)
for räkn. två (f.)
sæl m. säl
sæn bf. sg. av föreg.
ræn sv. 1 rägna
stain m. 1 sten
stain bf. sg. av föreg.
fail m. 1 fel
air f. 2 öra
gait f. 4 get
braiv n. 1 brev
hail adj. hel
hait adj. het
bait ipf. sg. av bita
vaik ipf. sg. av vika (II d)
glaim sv. 2 glömma
svaip sv. 3 »svepa»
hait sv. 3 heta
rais sv. 3 resa
baun f. 2 böna
laus adj. lös
braut ipf. sg. av bryta
hoit adj. hvit
hoiv sv. 1 »hyva», kasta
hæid ipf. sup. av höja (I c)
fiad räkn. fjärde
skiot f. 2 skjorta
fiur räkn. fyra
tiut st. 2 tjuta
ior adv. i år
tiaut ipf. sg. av tjuta.

I e) Ord som sluta på kort vokal, resp. kort stigande eller reducerad diftong, åtföljda av lång konsonant, t. ex.

bak m. 4 backe
lap m. 1 lapp
val m. 1 »vassle»
kat f. 2 katta
fat adj. tvär
gral adv. »grannla»
smal ipf. sg. av smälla
brag ipf. sg. av brygga (II e)
skrab sv. 1 »skrabba»
fin m. 2 finne
fin bf. sg. av föreg.
bit f. 2 bytta

lıl adj. liten
lıp st. 3 slippa
gron n. 1 grund
gron adj. grund
got n. sg. st. av gul (I d)
svod ipf. sup. av svälja (II f)
ud m. 1 udd(e)
ul f. 1 ull
hun bf. sg. av hund (I f)
son m. son
son bf. sg. av föreg.
or m. 2 orre
tor adj. torr
koş n. 1 kors
tot n. sg. st. av torr
hær m. 2 härre
mær f. märr
væg f. 1 a vägg
næt n. 1 a nät
ræt n. sg. st. av röd (I c)
smæl st. 3 smälla
bræn sv. 2 bränna, brinna
næm sv. 2 nämna
knæp sv. 3 knäppa
hæl sv. 3 hälla
ıam adj. jämn
tıok adj. tjock
ıut f. 2 berättelse (estn. **jutt**)
bæıl n. 1 betsel
hæıt n. sg. st. av het (I d)
hæıt ipf. sup. av heta (I d)
hoıs sv. 1 hvässa.

I f) Ord som sluta på kort vokal, resp. kort stigande eller reducerad diftong, åtföljda av konsonantförbindelse, t. ex.

aks n. 1 ax
ats m. 1 »ars»
halm m. 1 halm
stark adj. stark
varm adj. varm
lant n. sg. st. av lång (I g)
smalt ipf. sg. av smälta
band ipf. sg. av binda
trask ipf. sg. av tröska (II f)
tramp sv. 1 trampa
hank adv. hvar
fısk m. 1 fisk
hıns n. 1 höns
bınd st. 3 binda
bıgd ipf. sup. av bygga (II e)
bıgs pres. sg. pass. av d:o
sıns pres. sg. av synas (II b)
tıft ipf. sup. av tycka (II e)
bonk m. 1 »bunke»
rond adj. rund
ront n. sg. st. av föreg.
tups m. 1 tofs
pulk m. 1 pinne (estn. **pulk**)
kulp f. 2 slev (estn. **kul'p**)
huft n. sg. st. av hög (I c)
lust n. sg. st. av lös (I d)
boşt m. 1 borste
toşk m. 2 torsk
sorg f. 1 sorg
folk n. 1 folk
dons sv. 1 »danksa», stöta
pæng m. 1 pänning
hærn bf. sg. av härre (I e)
kælk m. 4 kälke
fæşk adj. färsk
fæşt n. sg. st. av föreg.
mærk adj. mörk
smælt st. 3 smälta
ærv sv. 2 ärva
hælv sv. 2 hvälva
hælp sv. 3 hjälpa
dæmp sv. 3 »dämpa» (s. 26)

dæmt ipf. sup. av föreg.
knæft ipf. sup. av knäppa (I e)
hælt ipf. sup. av hälla (I e)
sæġt ipf. sup. av sänka (II f)
ịams sv. 1 prata[1]
sịoġg sv. 2 sjunga
-ịærp m. 2 -järpe
æịst m. 2 est
hæịlt n. sg. st. av hel (I d)
gæịsp sv. 1 gäspa
svæịft ipf. sup. av »svepa» (I d)
ræịst ipf. sup. av resa (I d)
læịft ipf. sup. av leka (II d)
marks gårdn. Markus'
falsk adj. falsk (jfr I g)
starft n. sg. st. av stark
varmt n. sg. st. av varmt
fanst ipf. pass. av finna (I e)
satst ipf. pass. av sätta (II b)
fılst ipf. sup. pass. av fylla (I e)
svoḍṣṭ ipf. sup. pass. av svälja (II f)
folks gen. ob. sg. av folk
svænsk m. 2 svensk
hærns gen. bf. sg. av härre (I e)
kælġg f. 1 a käring
ælmt f. 2 svan
glæpst n. 1 björnbär
bækst n. sg. st. av besk
læġst superl. av lång (I g)
dælgd ipf. sup. av dölja (II f)
hælvd ipf. sup. av hvälva
særgd ipf. sup. av sörja (II f)
ærvd ipf. sup. av ärva
spælft ipf. sup. av »spjälka» (II f)
hærms pres. sg. av härmas (II f)
hælps pres. sg. pass. av hjälpa
rædst ipf. sup. av »räddas», vara rädd (II e)
næmst ipf. sup. pass. av nämna (I e)
vræịnsk m. 2 »vrensk», hingst
glæịmsk adj. glömsk.

I g) Ord som sluta på lång vokal, resp. fallande eller lång stigande diftong eller triftongen *ịaụ*, åtföljda av konsonantförbindelse[2], t. ex.

sa̤ln bf. sg. av sadel (I d)
ka̤ls gen. av Karl (I d)
fa̤ṣk adj. falsk (jfr I f)
ra̤ft n. sg. st. av rak (I d)
e̤nd m. 4 ände
he̤st f. 1 höst
e̤ġg f. 1 a äng
gre̤nt n. sg. st. av grön (I d)
ve̤nd sv. 2 vända
ve̤nd ipf. sup. av föreg.
tre̤ġd ipf. sup. av tränga (II g)
ke̤ft ipf. sup. av köpa (I d)
se̤ft ipf. sup. av söka (II d)
he̤fs pres. sg. av »hävas», jäsa (II b)
le̤vd ipf. sup. av leva (II b)
tı̤sk m. 2 tysk
blı̤nd adj. blind
lı̤st ipf. sup. av lysa (I d)
lı̤ts pres. sg. av »lydas» (II c)

[1]) estn. jampsima.
[2]) Lång konsonant kan icke följa i detta fall; jfr ovan s. 17.

prǫst m. 2 prost
bǫnd m. bonde
bǫns gen. ob. sg. av föreg.
tǫmt n. sg. st. av tom (I d)
ǫnd adj. ond
ǫnt n. sg. st. av föreg.
tǫsṭ ipf. sup. av töras (II b)
bru̯nt n. sg. st. av brun (I d)
bu̯rn bf. sg. av bur (I d)
pǫsk f. 1 påsk
lǫmb n. 1 lamm
lǫgg adj. lång
bǫlt adj. n. sg. st. »båldt»
bræ̨nd ipf. sup. av bränna (I a)
vræ̨gs pres. sg. av »vrängas» (II g)
ai̯ld m. 1 eld
fai̯ln bf. sg. av fel (I d)
gl̥ai̯md ipf. sup. av glömma (I d)
koi̯ld n. 1 kväll
ti̯ald n. 1 »tjäll», täcke
li̯u̯sk f. 2 ljumske
ni̯au̯ks sv. 1 gnälla (om katt)
lękst adj. superl. lägst
kępst ipf. sup. pass. av köpa (I d)
hęfst ipf. sup. pass. av »hävas» (II b)
si̯tst adj. sist
ri̯mst ipf. sup. pass. av rymma (I d)
sǫnst ipf. sup. av synas (II b)
vræ̨gst ipf. sup. av »vrängas» (II g)
gl̥ai̯mst ipf. sup. pass. av glömma (I d)
i̯ǫnst adv. i jåns.

Anm. 1. Tvåstaviga ord med upptakt på första stavelsen böra ock räknas till denna typ I, t. ex.

I c *fæsṭǫ́* vb. förstå
I d *færkl̥ǻr* sv. 1 förklara
I e *berǿm* sv. 2 berömma
I f *berǿmd* ipf. sup. av föreg.

Som emellertid dylika lånord med prefix icke tillhöra målets värkligt införlivade ordskatt, medtagas de icke vidare i denna redogörelse för målets fonologiska typer.

II. Tvåstaviga ord.

II a) Ord på *-ea*, *-eo*, *-oa*, *-ua* ock *-æa* med eller utan följande konsonant eller konsonantförbindelse. Svagtonen på den senare stavelsen är mycket framträdande. Ex.

stea m. 3 stege
stea bf. pl. av föreg.
vreo f. 3 »vred», ulldocka
vreo bf. sg. av föreg.
boa m. 3 båge
doa bf. pl. av dag (I c)
boa sv. 1 bada
boa ipf. sup. av föreg.
dua vb duga
dræa vb draga
stean bf. sg. av stege
stear ob. pl. av stege
vreor ob. pl. av »vred»
boan bf. sg. av båge
boar ob. pl. av båge
doar ob. pl. av dag (I c)
voar ob. pl. av vad (I c)
boar pres. sg. av bada
doas sv. 1 dagas
doast ipf. sup. av föreg.

II b) 'Kortstaviga ord'. Andra stavelsen förefaller starkast betonad, när dess sonant är *a* eller *o*, svagast när den är *n̥*. Ex.

baba m. 3 sår
baba bf. pl. av föreg.
skada m. 3 skada
svało f. 3 svala
krake sup. av »kraka», krypa
fare sup. av fara
bıta m. 3 »bete», bit
bıta bf. pl. av föreg.
lıpa n. 2 lo[1]
lıpa bf. sg. av föreg.
vıla vb vilja
vıko f. 3 vecka
bıto ipf. pl. av bita (I d)
vıko ipf. pl. av vika (II d)
sıne bf. pl. av son (I e)
bıse f. 2 a byssja
bıte sup. av bita (I d)
vıke sup. av vika (II d)
ıpe adj. öppen
nıte sv. 1 »nyttja»
koma st. 4 komma
sol̸o f. 3 sula
soło bf. sg. av föreg.
kołe bf. sg. av kol (I d)
bołe adj. bulen
pusa m. 3 påse
pusa bf. pl. av föreg.
skuro f. 3 skåra
skuro bf. sg. av föreg.
ute prep. adv. i
hona m. 3 »hane», tupp
hona bf. pl. av föreg.
fora st. 6 fara
kroka st. 6 »kraka», krypa
boka sv. 1 baka
boka ipf. sup. av föreg.
more m. 1 b morgon
væga bf. pl. av väg (I d)
næsa f. 3 näsa
næsa bf. sg. av föreg.
græva st. 6 gräva
græve sup. av föreg.
nægo f. 3 ansikte[2]
sæłe bf. pl. av säl (I d)
næte bf. sg. av nät (I e)
læva vb leva
tı̯uto ipf. pl. av tjuta (I d)
tı̯ute sup. av d:o
hoı̭te sv. 1 »hvätja», vässa
banas sv. 1 »bannas»
baron m. 2 baron
stavas gårdn. Staffans
Fv. Bv. *hamon* f. 1 hamn
vakon sv. 1 vakna
havot adj. girig
hanek m. 1 kran[3]
Fv. Bv. *namon* n. 1 namn
Fv. Bv. *gamoł* adj. gammal
Fv. Bv. *gatn̥* f. 2 gata
bıbol m. 1 bibel
lıkoł m. 1 nyckel
lıkon bf. sg. av föreg.
tıkon f. 2 töcken
vıkor ob. pl. av vecka
sıner ob. pl. av son (I e)
lıpar ob. pl. av *lıpa* n. 2

1) estn. **liba** 'läufische wölfin, kalbluchs, hyäne' m. m.
2) estn. **nägu** 'sehen, gesicht'.
3) mlt. **haneken** 'hähnchen am fass'.

sınas vb synas
rısm̥ sv. 1 »risma», rispa
lıtet n. sg. st. av liten (I e)
koŀer ob. pl. av kol (I d)
soŀor ob. pl. av sula
groƛok f. 2 glödraka
bosot adj. bossig
onet adj. »o-nyt», halt
sumar m. 2 sommar
durak m. 2 narr (se s. 12)
buboŀ f. 2 bubbla
tufol f. 2 »kartoffel»
Fv. Bv. *butn̥* n. 1 botten
turas vb töras
Fv. Bv. *rutn̥* sv. 1 ruttna
honan bf. sg. av »hane»
honar ob. pl. av d:o
moren bf. sg. av morgon
novar m. 2 »navare», borr
novan bf. sg. av föreg.
potel f. 2 butelj
bokar pres. sg. av baka
tonas sv. 1 »tånas», sträcka sig
hævoŀ m. 1 hyvel
hævon bf. sg. av föreg.
vægar ob. pl. av väg (I d)
sæŀer ob. pl. av säl (I d)
næsar ob. pl. av näsa
næter ob. pl. av nät (I e)
stædor ob. pl. av stad (I c)
bætor sv. 1 (för-)bättra
grævor pres. sg. av gräva
banast ipf. sup. av »bannas»
bıboln bf. sg. av bibel
fılıŋg m. 1 a tvilling
spıtamb Spitham, by
konoŋg m. 1 konung
opald f. 2 apel
fofent adj. »fåfäng»
hæsıŋg m. 1 a hundhalsband
spærıŋg m. 1 a hök
gæıtıŋg m. 1 a geting.

II c) Typen I c + svagtonig stavelse. Andra stavelsen är knappt så betonad som i förra mom. Ex.

vąe bf. sg. av vad (I c)
rẹa f. 3 »röda», röd ko
rẹa bf. sg. av föreg.
rẹa f. sg. attr. av röd (I c)
krıa n. 2 kreatur
krıa bf. sg. av föreg.
lıa bf. pl. av lie (I c)
gnıo ipf. pl. av gnida (I c)
gnıe sup. av d:o
bǫe bf. sg. av bod (I c)
bǫe bf. sg. av bo (I c)
bǫe bf. sg. av bud (I c)
duu bf. sg. av duva (I c)
ǫe bf. sg. av å (I c)
drąe sup. av draga (II a)
aıe bf. sg. av ö (I c)
aua bf. sg. av öga (I c)
haua f. sg. attr. av hög (I c)
koıa ipf. sup. av kvida (I c)
hæıe ipt. pl. av höja (I c)
tıua bf. sg. av tjuga (I c)
bıuo ipf. pl. av bjuda (I c)
bıue sup. av d:o
dąen bf. sg. av dag (I c)
vẹen bf. sg. av ved (I c)
rẹar ob. pl. av »röda»
knẹer ob. pl. av knä (I c)
rẹor m. sg. ock pl. pred. av röd (I c)
rẹan m. sg. attr. av d:o
rẹar f. pl. pred. av d:o
bŀẹor pres. sg. av blöda (I c)

lɩan bf. sg. av lie (I c)
lɩ̯ar ob. pl. av d:o
krɩ̯ar ob. pl. av kreatur
gnɩ̯or pres. sg. av gnida (I c)
lɩas sv. 1 »lydas», höra
bo̜ar ob. pl. av bod (I c)
bo̜er ob. pl. av bo (I c)
bo̜er ob. pl. av bud (I c)
go̜or m. sg. ock pl. pred. av god (I c)
go̜an m. sg. attr. av d:o
du̯ar ob. pl. av duva (I c)
smo̜or m. pred. av små (I c)
drœ̜or pres. sg. av draga (II a)
aɩ̯ar ob. pl. av ö (I c)
au̯ar ob. pl. av öga (I c)
nau̯at adj. »nödig» (§ 12)
hau̯or m. sg. ock pl. pred. av hög (I c)
hau̯an m. sg. attr. av d:o
koɩ̯ar pres. sg. av kvida (I c)
hœɩ̯or pres. sg. av höja (I c)
bɩu̯or pres. sg. av bjuda (I c)
snɩo̜en bf. sg. av snö (I c).

II d) Typen I d + svagtonig sonant med eller utan följande konsonant eller konsonantförbindelse; akcent som i förra mom. Ex.

ta̜ke bf. sg. av tak (I d)
la̜vo f. 3 lada
la̜vo bf. sg. av föreg.
ɫa̜vo f. 3 slaga
ɫa̜vo bf. sg. av föreg.
fa̜le adj. farlig
he̜na bf. sg. av höna (I d)
spe̜ke n. 2 spöke
spe̜ke bf. sg. av föreg.
te̜ta f. sg. attr. av tät (I d)
te̜ta komp. av d:o
ɫe̜pa ipf. sup. av släpa (I d)
se̜ke sv. 3 söka
vɩke st. 1 vika
dɩke sv. 3 dika
bro̜ka f. 3 »broka»
bro̜ka bf. sg. av föreg.
bo̜ke bf. sg. av bok (I d)
bo̜ta bf. pl. av båt (I d)
no̜ɫe bf. sg. av nål (I d)
so̜ta n. 2 såta
so̜ta bf. sg. av föreg.
fœ̜ɫe bf. sg. av »fjäl», bräde (I d)
brœ̜ke sv. 3 bräka
staɩ̯na bf. pl. av sten (I d)
aɩ̯ke m. 1 b »ök», häst
aɩ̯ke f. 2 a ek
gaɩ̯te bf. sg. av get (I d)
haɩ̯ta f. sg. attr. av het (I d)
haɩ̯ta komp. av d:o
luɩ̯ke sv. 3 leka
rau̯ne f. 2 a rönn
lau̯sa f. sg. attr. av lös (I d)
lau̯sa komp. av d:o
hoɩ̯ta f. 3 »hvita», vit ko
hoɩ̯ta bf. sg. av föreg.
stɩ̯ana f. 3 »stjärna»
stɩ̯ana bf. sg. av föreg.
kɩo̜ɫa bf. pl. av kjortel (I d)
skɩu̯te impt. pl. av skjuta (I d)
la̜vor ob. pl. av lada
ɫa̜vor ob. pl. av slaga
da̜gor m. 1 dager
da̜gon bf. sg. av föreg.
va̜gon m. 1 vagn
ta̜fol m. 1 tavla (ty. tafel)
fa̜goɫ adj. »fager»
fa̜got n. sg. st. av föreg.
kra̜kor pres. sg. av »kraka» (II b)

svągon sv. 1 »svagna»
vęgen bf. sg. av väg (I d)
hęnar ob. pl. av höna (I d)
męŋar m. 2 mjölnare
męŋan bf. sg. av föreg.
bękor ob. pl. av bok (I d)
tętn̥ sv. 1 tätna
kęrar pres. sg. av köra (I d)
tętor m. sg. ock pl. pred. av tät (I d)
spęker ob. pl. av spöke
sękor pres. sg. av söka
grısn̥ bf. sg. av gris (I d)
lıkon sv. 1 likna
bıtor pres. sg. av bita (I d)
vıkor pres. sg. av vika
sǫkon f. 2 socken
fųłor m. pred. av »ful» (I d)
bǫtar ob. pl. av båt (I d)
bǫtn̥ bf. sg. av d:o
ǫkor m. 1 åker
ǫkon bf. sg. av föreg.
pǫłan bf. sg. av påle (I d)
pǫłar ob. pl. av d:o
nǫłar ob. pl. av nål (I d)
sǫtar ob. pl. av såta
bǫnat adj. barnslig
sæŋas »själnas», dö
ai̯ken bf. sg. av »ök»
bai̯tał m. 2 »betel»
bai̯tan bf. sg. av föreg.
brai̯ver ob. pl. av brev (I d)
brai̯ver prep. bredvid
gai̯tor ob. pl. av get (I d)
hai̯tor m. sg. ock pl. pred. av het (I d)
hai̯tor pres. sg. av heta (I d)
rai̯sar pres. sg. av resa (I d)
głai̯mor pres. sg. av glömma (I d)
lai̯kor pres. sg. av leka
lau̯sor m. sg. ock pl. pred. av lös (I d)
kæi̯sar m. 2 käjsare
kæi̯san bf. sg. av föreg.
sti̯ąnar ob. pl. av »stjärna»
gi̯ątor Gertrud
ki̯ǫƛar ob. pl. av kjortel (I d)
ki̯ǫƛn̥ bf. sg. av d:o
ski̯u̯tor pres. sg. av skjuta (I d)
tąfoln bf. sg. av tavla
męŋans gen. bf. sg. av mjölnare
hai̯tast superl. av het
fi̯ǫḍost adv. ifjol.

II e) Typen I e + svagtonig sonant med eller utan följande konsonant eller konsonantförbindelse; akcent som i de närmast föregående mom. Ex.

baḳa bf. pl. av backe (I e)
taḳa bf. sg. av tacka (I e)
skaf̣a ipf. sup. av skaffa (I e)
bıṭa bf. sg. av bytta (I e)
stıḳe n. 2 stycke
stıḳe bf. sg. av föreg.
brıge st. 3 brygga
bıge sv. 2 bygga
tıḳe sv. 3 tycka
suḷe adj. svullen
smuḷo ipf. pl. av smälla (I e)
smuḷe sup. av d:o
brugo ipf. pl. av brygga
bruge sup. av d:o
hæṛe bf. pl. av härre (I e)
mæṛe bf. sg. av märr (I e)

væg̲e bf. sg. av vägg (I e)
hæg̲e f. 2 a hägg
bæɪ̣ɭe bf. sg. av betsel (I e)
skaf̲ar pres. sg. av skaffa (I e)
kap̲oɫ n. 1 kapell
bak̲an bf. sg. av backe (I e)
bak̲ar ob. pl. av d:o
bak̲at adj. backig
bıt̲ar ob. pl. av bytta (I e)
stık̲er ob. pl. av stycke
lıɭor m. sg. ock pl. pred. av liten (I e)
bıg̲or pres. sg. av bygga
tık̲or pres. sg. av tycka
ko̥s̲n̥ sv. 1 »kristna», döpa
gub̲ar ob. pl. av gubbe (I e)
gub̲eň bf. sg. av d:o
ob̲ar m. 2 abborre
tor̲or m. sg. ock pl. pred. av torr (I e)
ræn̲aɫ m. 2 rännil
ræn̲an bf. sg. av föreg.
hær̲er ob. pl. av härre (I e)
fæt̲l̥ m. 1 fjärdedel
mær̲ar ob. pl. av märr (I e)
ɭæp̲or pres. sg. av släppa (I e)
bæɪ̣ɭer ob. pl. av betsel (I e)
skaf̲ast ipf. sup. pass. av skaffa (I e)
fæt̲l̥n bf. sg. av fjärdedel.

II f) Typen I f + svagtonig sonant med eller utan följande konsonant eller konsonantförbindelse. Akcent som i föregående mom. Förutom sådana konsonantförbindelser, som tillhöra typ I f, tillkomma här sådana förbindelser, som sluta på *l*, *ɫ*, *m*, *n*, *r* eller *l̥* (vilket kan jämställas med konsonant). Ord, som innehålla dessa ljudförbindelser, sönderfalla i tre grupper, beroende på om de uppräknade ljuden föregås av kort konsonant, lång konsonant eller konsonantförbindelse. Typen II f kommer följaktligen att innefatta fyra undergrupper:

II f α) Konsonantförbindelsen mellan de båda vokalerna är någon av de i typ I f förekommande, t. ex.

akse bf. sg. av ax (I f)
kaɫva bf. pl. av kalv (I f)
trıske st. 3 tröska
fıske sv. 1 fiska
nısta n. 2 nystan
nısta bf. sg. av föreg.
bos̥t̲e bf. sg. av bröst (I f)
kulpa bf. sg. av *kulp* (I f)
trusko ipf. pl. av tröska
truske sup. av d:o
bundo ipf. pl. av binda (I f)
bunde sup. av d:o
smulto ipf. pl. av smälta (I f)
tos̥ke bf. pl. av torsk (I f)
sorge bf. sg. av sorg (I f)
kæɫka bf. pl. av kälke (I f)
kælg̲ge bf. sg. av käring (I f)
svænske bf. pl. av svensk (I f)
kærke f. 2 a kyrka
hæɫma f. 3 »hjälma»
hæɫma bf. sg. av föreg.
mærke n. 2 märke
mærke bf. sg. av föreg.
tæɫge sv. 2 tälja
sæŋke sv. 3 sänka
æɪ̣ste bf. pl. av est (I f)

gæispa ipf. sup. av gäspa
akser ob. pl. av ax (I f)
kal·var ob. pl. av kalv (I f)
kal·ven bf. sg. av d:o
mal·vod m. 1 »marvård» (s. 12)
altar m. 2 altare
altan bf. sg. av föreg.
arbet n. 1 arbete
atskad n. 1 »ars-gat»
fiskar ob. pl. av fisk (I f)
fisken bf. sg. av d:o
triskol· m. 1 tröskel
triskon bf. sg. av föreg.
nistar ob. pl. av nystan
bindor pres. sg. av binda (I f)
triskor pres. sg. av tröska
boster ob. pl. av bröst (I f)
grondor m. sg. ock pl. pred. av grund (I e)
drogkon sv. 1 drunkna
boskap m. boskap
boskan bf. sg. af föreg.
rombol· m. 1 »rummel», gumse
buskat adj. buskig
uskar n. 1 ös-kar
kulpar ob. pl. av *kulp* (I f)
fl·ondor f. 2 flundra
tosker ob. pl. av torsk (I f)
tosken bf. sg. av d:o
sorgar ob. pl. av sorg (I f)
bænsl m. 1 »bändsel» (s. 20)
svænsker ob. pl. av svensk (I f)
svænsken bf. sg. av d:o
kæl·kar ob. pl. av kälke (I f)
kæl·kan bf. sg. av d:o
hæl·mar ob. pl. av »hjälma»
mærker ob. pl. av märke
mærkor m. sg. ock pl. pred. av mörk (I f)
fæskor m. sg. ock pl. pred. av färsk (I f)
smældor pres. sg. av smälla (I e)
tæl·gor pres. sg. av tälja
sægkor pres. sg. av sänka
iorgal· adj. »iår-gammal», från i år
æister ob. pl. av est (I f)
æistn bf. sg. av d:o
vræinsken bf. sg. av »vrensk» (I f)
mærkast superl. av mörk (I f)
bænsln bf. sg. av »bändsel».

II f β) Konsonantförbindelsen utgöres av en kort kons. + *l*, *l·*, *m*, *n*, *r* eller *i*. Hit höra huvudsakligen böjningsformer av ord, som i sin huvudform höra till typen II b. Ex.

bibla bf. pl. av bibel
tufla bf. sg. av »kartoffel»
Fv. Bv. *gaml·a* f. sg. attr. av gammal
hævl·a bf. pl. av hyvel
likl·a bf. pl. av nyckel
æpl·e bf. sg. av äpple
bubl·a bf. sg. av bubbla
risma ipf. sup. av »risma»
vakna ipf. sup. av vakna
Fv. Bv. *hamne* bf. sg. av hamn
Fv. Bv. *gatna* bf. sg. av gata
brakna bf. sg. av »brakna», remna
Fv. Bv. *butne* bf. sg. av botten
Fv. Bv. *rutna* ipf. sup. av ruttna
pl·atra ipf. sup. av pladdra

odra bf. sg. av ådra
kari̯a bf. sg. av *kare*
bısi̯a bf. sg. av byssja
nıti̯a ipf. sup. av »nyttja»
drıpi̯a ipf. sup. av »dröpja»
moƚi̯a bf. pl. av moln
mori̯a bf. pl. av morgon
hoıti̯a ipf. sup. av »hvätja»
bıblar ob. pl. av bibel
tuflar ob. pl. av »kartoffel»
sutlop Suttlep, by
Fv. Bv. *gamƚor* m. sg. ock pl. pred. av gammal
lıkƚar ob. pl. av nyckel
hævƚar ob. pl. av hyvel
æpƚer ob. pl. av äpple
bubƚar ob. pl. av bubbla
rısmar pres. sg. av »risma»
Fv. Bv. *hamnar* ob. pl. av hamn
Fv. Bv. *gatnar* ob. pl. av gata
braknar ob. pl. av »brakna»
Fv. Bv. *butner* ob. pl. av botten
Fv. Bv. *rutnar* pres. sg. av ruttna
pƚatrat adj. pladdrig
odrar ob. pl. av ådra
stodrak m. 2 »stor-durak», skojare
stædre bf. pl. av stad (I c)
kari̯ar ob. pl. av *kare*
bısi̯ar ob. pl. av byssja
moƚi̯ar ob. pl. av moln
hoıti̯ar pres. sg. av »hvätja».

II f γ) Konsonantförbindelsen utgöres av en lång kons. + *l*, *ƚ*, *n*, *r* eller *i̯*. Hit höra tämligen få ord, huvudsakligen böjningsformer av några ord, som i sin huvudform höra till II e, t. ex.

fæt̯la bf. pl. av fjärdedel
kapƚe bf. sg. av kapell
kos̯na ipf. sup. av »kristna»
Nu. Su. *gat̯na* bf. sg. av gata (jfr II f β)
Nu. Su. *ham̯ne* bf. sg. av hamn (jfr II f β)
Nu. Su. *but̯ne* bf. sg. av botten (jfr II f β)
Nu. Su. *rut̯na* ipf. sup. av ruttna (jfr II f β)
lapre n. 2 lappri
rıgi̯a f. 3 »rygga» (s. 23)
hægi̯a bf. sg. av hägg
fæt̯lar ob. pl. av fjärdedel
kapƚer ob. pl. av kapell
kos̯nar pres. sg. av »kristna»
tıgi̯ar m. 2 tiggare
hægi̯ar ob. pl. av hägg.

II f δ) Konsonantförbindelsen består av tre eller fyra ljud, varav det sista är *l*, *ƚ*, *n*, *r* eller *i̯*. Hit höra huvudsakligen böjningsformer av ord, vilkas huvudform höra till typ II f α, t. ex.

andle adj. andlig
bænsla bf. pl. av »bändsel»
trıskƚa bf. pl. av tröskel
rombƚa bf. pl. av »rummel»
drogkna ipf. sup. av drunkna
vıntra bf. pl. av vinter
fıski̯a ipf. sup. av fiska
kærki̯a bf. sg. av kyrka
handlar pres. sg. av handla
trıskƚar ob. pl. av tröskel

skarpnas sv. 1 hårdna
vıntrar ob. pl. av vinter
hoggrat adj. hungrig
hælvrar ob. pl. av härvel
fıskıar m. 2 fiskare
fıskıan bf. sg. av föreg.
kælggıar ob. pl. av käring (I f).

II g) Typen I g + svagtonig sonant med eller utan följande konsonant eller konsonantförbindelse; akcent som i föreg. mom. Liksom i II f har man här att urskilja undergrupper[1]:

II g α) Konsonantförbindelsen mellan de båda vokalerna är någon av de i typ I g uppträdande. Ex.

ẹnda bf. pl. av ände (I g)
hẹste bf. sg. av höst (I g)
ẹgge bf. sg. av äng (I g)
hẹgge f. 2 a »hänga», gångjärn
hẹske f. 2 a hyska
trẹgge sv. 2 tränga
ọnda f. sg. attr. av ond (I g)
stunde bf. sg. av »stund», timme (I g)
kọmba bf. pl. av »kamm», karda (I g)
bọnde bf. sg. av band (I g)
lærke f. 2 a lärka
aılda bf. pl. av eld (I g)
aılda ipf. sup. av elda (I g)
lıuska bf. sg. av ljumske (I g)
ẹndar ob. pl. av ände (I g)
ẹndan bf. sg. av d:o
hẹstar ob. pl. av höst (I g)
hẹggol f. 2 »hängla»[2]
bẹndor ob. pl. av bonde (I g)
grẹndor m. sg. ock pl. pred. av grön (I d)
vẹndor pres. sg. av vända (I g)
trẹggor pres. sg. av tränga
ọndor m. sg. ock pl. pred. av ond (I g)
blọmskas sv. 1 blomma
kọmbar ob. pl. av »kamm» (I g)
kọmben bf. sg. av d:o
lọggor m. sg. ock pl. pred. av lång (I g)
dọmbat adj. dammig
dræggen bf. sg. av dräng (I g)
aıldn bf. sg. av eld (I g)
aıldar ob. pl. av d:o
aıldar pres. sg. av elda (I g)
haıldor m. sg. ock pl. pred. av hel (I g)
lıuskar ob. pl. av ljumske (I g)
lıustor f. 2 ljustra.

II g β) Konsonantförbindelsen utgöres av kort kons. + *l*, *l*, *n*, *r* eller *ı*. Hit höra huvudsakligen böjningsformer av ord till II d, t. ex.

tạfla bf. pl. av tavla
sẹgle bf. sg. av segel
svạgna ipf. sup. av »svagna»
tẹtna ipf. sup. av tätna

[1]) Här endast tre, emedan den, som skulle motsvara I f γ, bortfaller; jfr s. 61 not 2.

[2]) benämning på störar, som ligga grensle högst upp på halmtaket.

sǫkna bf. sg. av socken	*dręgl̓at* adj. dreglig
bl̓ai̯kna ipf. sup. av blekna	*svągnar* pres. sg. av »svagna»
mągra f. sg. attr. av mager	*tętnar* pres. sg. av tätna
bękre bf. pl. av bok (I d)	*sǫknar* ob. pl. av socken
ǫkra bf. pl. av åker	*bl̓ai̯knar* pres. sg. av blekna
gai̯tre bf. pl. av get (I d)	*mągrør* m. sg. pred. av mager
ąl̓i̯a bf. sg. av al	*mągrast* superl. av d:o
ai̯ki̯a bf. pl. av »ök», häst	*ǫkrar* ob. pl. av åker
ai̯ki̯a bf. sg. av ek	*ąl̓i̯ar* ob. pl. av al
rau̯ni̯a bf. sg. av rönn	*ai̯ki̯ar* ob. pl. av »ök»
tąflar ob. pl. av tavla	*ai̯ki̯ar* ob. pl. av ek
sęgl̓er ob. pl. av segel	*rau̯ni̯ar* ob. pl. av rönn.

II g γ) Konsonantförbindelsen består av tre ljud, varav det sista är *l̓*, *r* eller *i̯*. Hit höra huvudsakligen böjningsformer av ord, som i sin huvudform tillhöra mom. α ovan, t. ex.

hęggl̓a bf. sg. av »hängla»	*hęggl̓ar* ob. pl. av »hängla»
bęndre bf. pl. av bonde (I g)	*li̯u̯ustrar* ob. pl. av ljustra
li̯u̯ustra bf. sg. av ljustra	*ęggi̯ar* ob. pl. av äng (I g)
hęski̯a bf. sg. av hyska	*hęggi̯at* adj. »hängig»
drægg̯i̯a bf. pl. av dräng (I g)	*drægg̯i̯ar* ob. pl. av dräng (I g)
lærki̯a bf. sg. av lärka	*lærki̯ar* ob. pl. av lärka.

III. **Trestaviga ord.** Av de båda svagtoniga stavelserna förefaller den sista alltid vara starkare betonad än mellanstavelsen. Dock är bitonen på mellanstavelsen ganska framträdande i det fall, att denna stavelses vokal efterföljes av mer än en konsonant.

III a) Typ II a + svagtonig stavelse. Mina enda exempel äro: *vreona* bf. pl. av »vred» (II a), *roana* bf. pl. av *rą* f. »rad», byggnad, *stoana* bf. pl. av *stą* f. stad (på väv) ock *voana* bf. pl. av vad (I c).

III b) Typ II b + svagtonig stavelse. Ex.

haneka bf. pl. av *hanek* m. 1 kran (II b)
lıpana bf. pl. av *lıpa* n. 2 lo (II b)
kol̓ena bf. pl. av kol (I c)
groɿoka bf. sg. av glödraka (II b)
kudona bf. pl. av *kudo* f. 3 ko (II b)
homare bf. pl. av hammare (II b)
potela bf. sg. av butelj (II b)
næsana bf. pl. av näsa (II b)
nætena bf. pl. av nät (I e)

fæŀana bf. pl. av »fjäl» (I d)
arotar pres. sg. av *arot* sv. 1 gissa, tänka efter[1] (II b)
hanekar ob. pl. av *hanek* (II b)
haneken bf. sg. av d:o
ılakat adj. elak (»elak-ot»)
groɫokar ob. pl. av glödraka (II b)
onetor m. sg. ock pl. pred. av *onet* halt (II b)
bosotor m. sg. ock pl. pred. av bossig (II b)
duraker ob. pl. av *durak* (II b)
duraken bf. sg. av d:o
gutanes Gutanäs, by
potelar ob. pl. av butelj (II b)
homarer ob. pl. av hammare (II b)
amafte adj. vanmäktig (mlt. **amachtich**)
spıtambe bf. pl. av *spıtamb* m. 2 Spitham-bo
spıtamber ob. pl. av samma ord
fofentor m. sg. ock pl. pred. av »fåfäng»
gaŀendor m. sg. ock pl. pred. av galen
ıpendor m. sg. ock pl. pred. av öppen
konoggen bf. sg. av konung (II b)
konoggar ob. pl. av samma ord
spærıggen bf. sg. av »spärring», hök (II b)
spærıggıar ob. pl. av d:o.

III c) Typ II c + svagtonig stavelse. Ex.
bŀaena bf. pl. av blad (I c)
reana bf. pl. av »röda» (II c)
kneena bf. pl. av knä (I c)
friare bf. pl. av friare (II c)
krıana bf. pl. av *krıa* n. 2 kreatur (II c)
boana bf. pl. av bod (I c)
boena bf. pl. av bo (I c)
bŀoator m. sg. ock pl. pred. av blodig (II c)
duana bf. pl. av duva (I c)
oana bf. pl. av å (I c)
træena bf. pl. av träd (I c)
aıana bf. pl. av ö (I c)
nauator m. sg. ock pl. pred. av nödig (II c)

[1]) estn. **arutama** 'auftrennen, lösen (eine aufgabe), erörtern' m. m.

roandor part. pres. m. sg. ock pl. pred. av ro (I c)
aiendor m. sg. ock pl. pred. av »egen», släkt.

III d) Typ II d + svagtonig stavelse. Ex.
takena bf. pl. av tak (I d)
henana bf. pl. av höna (I d)
spekena bf. pl. av spöke (II d)
dikana bf. pl. av dike (I d)
monare bf. pl. av »monare», takås (II d)
krukana bf. pl. av kruka (I d)
nolana bf. pl. av nål (I d)
sotana bf. pl. av såta (II d)
bonator m. sg. ock pl. pred. av barnslig
braivena bf. pl. av brev (I d)
stianana bf. pl. av »stjärna» (II d)
iulena bf. pl. av hjul (I d)
feroska bf. sg. av förerska (II d)
falendor m. sg. ock pl. pred. av farlig
helendor m. sg. ock pl. pred. av helig
feroskar ob. pl. av förerska (II d)
laupandor part. pres. m. sg. ock pl. pred. av »löpa» (I d).

III e) Typ II e + svagtonig stavelse. Ex.
stalena bf. pl. av stall (I e)
bitana bf. pl. av bytta (I e)
stikena bf. pl. av stycke (II e)
mærana bf. pl. av märr (I e)
bæilena bf. pl. av betsel (I e)
bakator m. sg. ock pl. pred. av backig (II e)
klotapen bf. sg. av *klotap* m. 2 Kluttarp-bo (II e)
klotaper ob. pl. av d:o
sulendor m. sg. ock pl. pred. av svullen (II e).

III f) Typ II f + svagtonig stavelse. Liksom vid typ II f, har man även här att urskilja fyra undergrupper:

III f α) II f α + svagtonig stavelse, t. ex.
aksale bf. pl. av axel (II f α)
arbete bf. sg. av arbete (II f α)
arbeta ipf. sup. av arbeta (II f α)
malvoda bf. pl. av »mar-vård» (II f α)
atskade bf. sg. av »ars-gat» (II f α)
nistana bf. pl. av nystan (II f α)

boștena bf. pl. av bröst (I f)
uskare bf. sg. av ös-kar (II f α)
kulpana bf. pl. av *kulp* f. 2 slev (I f)
sorgana bf. pl. av sorg (I f)
hælmana bf. pl. av »hjälma», jälmig ko (II f α)
mærkena bf. pl. av märke (II f α)
aksaler ob. pl. av axel (II f α)
arbeter ob. pl. av arbete (II f α)
arbetar m. 2 arbetare
arbetan bf. sg. av föreg.
arbetar pres. sg. av arbeta (II f α)
uskarer ob. pl. av ös-kar (II f α)
buskator m. sg. ock pl. pred. av buskig (II f α)
iorgalor m. sg. ock pl. pred. av »iår-gammal» (II f α)
æistorbe Österby, by.

III f β) II f β + svagtonig stavelse, t. ex.
tuflana bf. pl. av »kartoffel» (II b)
sutlope bf. pl. av *sutlop* m. 2 Suttlep-bo (II f β)
bublana bf. pl. av bubbla (II b)
Fv. Bv. *hamnana* bf. pl. av hamn (II b; jfr mom. γ)
Fv. Bv. *namnena* bf. pl. av namn (II b; jfr mom. γ)
Fv. Bv. *gatnana* bf. pl. av gata (II b; jfr mom. γ)
braknana bf. pl. av »brakna», remna (II b)
klækrana bf. pl. av (gröt-)kräckla (II b)
kariase bf. pl. av *karias* m. 2 herde (II f β)
bisiana bf. pl. av byssja (II b)
sutlopen bf. sg. av *sutlop* (II f β)
sutloper ob. pl. av d:o
kariasn bf. sg. av *karias* (II f β)
kariaser ob. pl. av d:o.

III f γ) II f γ + svagtonig stavelse, t. ex.
kaplena bf. pl. av kapell (II e)
Nu. Su. *hamnana* bf. pl. av hamn (II e; jfr mom. β)
Nu. Su. *namnena* bf. pl. av namn (II e; jfr mom. β)
Nu. Su. *gatnana* bf. pl. av gata (II e; jfr mom. β)
rigiana bf. pl. av *rigia* (II f γ)
tigiare bf. pl. av tiggare (II f γ)
vægiana bf. pl. av vägg (I e)

hæggana bf. pl. av hägg (II e)
tiggarer ob. pl. av tiggare (II f γ).
III f δ) II f δ + svagtonig stavelse, t. ex.
andlendor m. sg. ock pl. pred. av andlig (II f δ)
haŋkl̵ena bf. pl. av *haŋkol̵* n. 1 »handklä», vante (II f α)
gımbrana bf. pl. av *gımbor* f. 2 »gimra» (II f α)
fıŋgrena bf. pl. av finger (II f α)
hustrana bf. pl. av *hustor* f. 2 hustru (II f α)
smultrana bf. pl. av *smultor* f. 2 smultron (II f α)
fl̵ondrana bf. pl. av flundra (II f α)
fæl̵krena bf. pl. av *fæl̵kor* n. 1 förkläde (II f α)
kærkana bf. pl. av kyrka (II f α)
kælŋgana bf. pl. av käring (I f).
III g) Typ II g + svagtonig stavelse. Liksom vid typ II g, har man ock här tre undergrupper:
III g α) II g α + svagtonig stavelse, t. ex.
hestana bf. pl. av höst (I g)
stundana bf. pl. av »stund» (I g)
bondena bf. pl. av band (I g)
luuskana bf. pl. av ljumske (I g)
dombator m. sg. ock pl. pred. av dammig (II g α).
III g β) II g β + svagtonig stavelse. Hit höra huvudsakligen böjningsformer av ord till II d, t. ex.
segl̵ena bf. pl. av segel
soknana bf. pl. av socken
al̵ana bf. pl. av al
aıkana bf. pl. av ek
raunana bf. pl. av rönn
dregl̵ator m. sg. ock pl. pred. av dreglig (II g β).
III g γ) II g γ + svagtonig stavelse. Hit höra huvudsakligen böjningsformer av ord till II g α, t. ex.
heŋgl̵ana bf. pl. av »hängla»
sıstrana bf. pl. av syster
luustrana bf. pl. av ljustra
eŋgana bf. pl. av äng (I g)
heŋgana bf. pl. av »hänga», gångjärn
heskana bf. pl. av hyska
lærkana bf. pl. av lärka
heŋgator m. sg. ock pl. pred. av »hängig» (II g γ).

IV. **Fyrstaviga ord.** Hit höra endast böjningsformer av två- eller trestaviga ord. Akcenten på de tre svagtoniga stavelserna är tämligen jämnt fördelad, förefaller dock vara starkast på slutstavelsen.

Inom en del av de typer, som man enligt den föregående uppställningen väntar, har jag icke funnit några exempel, vilket möjligen i något fall kan bero på materialsamlingens otillräcklighet. Sålunda saknas typerna a, c, e, f β, f γ, f δ ock hela g. För de övriga meddelas här några exempel:

IV b) *groɿokana* bf. pl. av glödraka (II b)
potelana bf. pl. av butelj (II b)
ılakator m. sg. ock pl. pred. av elak (III b)
amaftendor m. sg. ock pl. pred. av *amafte* (III b).

IV d) *fe̠roskana* bf. pl. av förerska (II d).

IV f α) *arbetare* bf. pl. av arbetare (III f α)
arbetena bf. pl. av arbete (II f α)
uskarena bf. pl. av ös-kar (II f α)
arbetarer ob. pl. av arbetare (III f α).

Anm. 2. Avledda ord äro i allmänhet medtagna i denna översikt över de enkla orden. En del avledningar synas emellertid, ur fonologisk synpunkt, stå på gränsen mellan enkla ock sammansatta ord. Detta gäller åtminstone avledningarna på *-hai̯t* -het, *-lai̯k* -lek, *-nıgg* -ning ock *-skap*, *-skap* -skap, vilka suffix samtliga torde vara lån från hsv. Dessa avledningssuffix synas mig kunna uppbära än vanlig svagton, än stark biton, t. ex.

go̠hai̯t f. 1 ut. pl. godhet
brai̯lai̯k m. ut. pl. »bredlek», bredd
ræknıgg f. 1 räkning
ai̯enskap, *-skap* m. 1 ut. pl. »egenskap», släktskap
betáskap, *-skap* m. 1 »betalskap», betalning.

Ett likartat förhållande äger rum med några 'historiska sammansättningar', där den för en sammansättning konstituerande associationen åt två håll ej längre är fullt levande, vanligen emedan senare leden upphört att existera i målet såsom självständigt ord; t. ex.

ɑ̠ʟ-bæt	~ *ɑ̠ʟbæt* m. 2	»al-bläkt», strandskata
bons-e̠ʟ	~ *bonsæʟ*, *bonsaʟ* n. 1	barnsöl
æi̯l-sta̠	~ *æi̯lsta* m.	»eldstad»
ıs-e̠ld	~ *ıseld* f. 2	»is-ärla», sädesärla
ute-ɿe̠t	~ *ıɿet* f. 1	»i-slätt», inslag (i väv)
mores-vo̠d	~ *mores(v)od* m. 1	»morgonvard», frukost
ai̯n-vaʟe	~ *ai̯nvaʟe* adj.	»envärdig», enkom passande[1]

[1]) Rz 120 a: **Envälig, evälig, evali(g)** adj., mycket tjänlig, utvald till något enkom, vg. (av Rz sammanställt med 'välja', säkerligen med orätt).

gıs-ole	~ *gısole* adj.	»gys-vulen», smått frusen
bak-æt	~ *baket, bait* prep. o. adv.	»bakefter», efter
tær-fære	~ *tærfære, tæfor* adv.	därför.

På gränsen mellan avledningar ock sammansättningar stå speciellt ord på -bo, -»bygge», -land, -man; t. ex.

noka-bo	~ *nokabo* m. 1	Nucköbo
æıstor-bıg	~ *æıstorbıg* m. 1 a	Österby-bo
æıst-lond	~ *æıstlon(d)*	Estland
doa-man	~ *doaman* m.	dagakarl
hæım-man	~ *hæıman* m.	»hem-man»[1].

En del dylika ord kan man knappast få höra med sammansättningsbetoning; t. ex. *aıbo* m. 1 »öbo», Rågöbo, *ampman* bf. sg. »amtmannen»[2]. Så alltid bynamnen på -by, t. ex. *hosbe* Hovsby, *æıstorbe* Österby. Associationen med det enkla ordet 'by' *bı* har dock ej försvunnit i dessa namn. Eljest skulle man vänta sig ett **hospe* i st. f. det faktiska *hosbe* med samma från *b* bakåtvärkande sandhi som i sammansatta ord ock ordförbindelser (§ 37).

§ 42. B. Sammansatta ord.

1. **Tvåledade.** Om den starka bitonen på senare ledens första stavelse se ovan s. 57. Om de övriga stavelsernas akcentuering gäller vad som ovan sagts om de enkla orden, i ty att vardera sammansättningsleden kan betraktas som ett enkelt ord.

En del exempel på tvåledade sammansättningar av olika typer meddelas härmed. När första leden såsom enkelt ord tillhör en annan fonologisk typ än såsom ingående i sammansättningen ifråga, angives den förra inom parentes efter ordet.

I a[3] + I c	*be-la* n. 1	by(a)lag (I c)
	bro-vraı adj.	»bråd-vred» (I c)
	hæı-tı m. 1	hö-tid (I c)
	lu-bla n. 1	»löv-blad», löv (I c)
I a + I d	*bru-pık* f. 2	brudpiga (I c)
	u-bruun f. 2	ögonbryn (I c)
I a + I e	*bræı-mak* m. 1	»bred-matk»[4] (I c)
	ræ-stæt m. 2	rödstjärt (I c)

---

[1]) man som stannar hemma, när gårdens övriga folk går bort på arbete.

[2]) titel på godsinspektor.

[3]) Det tonlösa slutelementet i enkla ord av denna typ försvinner i detta fall.

[4]) binnikemask.

I a + I f	*bl'o-korv* m. 1	blodkorv (I c)
	ræi̯-boms m. 2	»rö(r)-bums», rördrom (I c)
I a + I g	*hæi̯-stræ̨gg* m. 1 a	hö-sträng (I c)
I a + II b	*hæi̯-gæra* vb-subst.	»hö-göra» (I c)
	lo-loko f. 3	»log-lucka», logdörr (I c)
I a + II c	*be-lḁe* bf. sg.	av by(a)lag (I c)
	bru-la̭i̯ar m. 2	»brud-ledare»[1] (I c)
I a + II d	*bræi̯-ba̭i̯nat* adj.	bredbent (I c)
	gro-ḁl'e f. 2 a	grå-al (I c)
	hæi̯-sǫta n. 2	hösåta (I c)
	ræ-maṷrar f. 2 ob. pl.	röd-myror (I c)
I a + II e	*re-doṇa* f. 2 bf. sg.	ri-dörren (I c)
	Nu. Su. *be-gatn̥* f. 2	bygata (I c)
I a + II f	*hu-kl'ıpsa* gårdn.	»Hög-klippans» (I c)
	lo-gol've n. 1 bf. sg.	log-golvet (I c)
I a + II g	*hæi̯-stræ̨ggen* m. 1 a bf. sg.	hö-strängen (I c)
I a + III	*hu-bl'æsotor* adj. m. pred.	»hög-bläsig»[2] (I c);
I b[3] + I c	*bon-lḁ* n. 1	»barn-lag», barn (pl.) (I d)
	bræs-dai̯ m. 1	»bröds-deg» (I c)
I b + I d	*hak-spi̯t* m. 2	hackspett (I e)
	væ̧s-laṷs adj.	»vördes-lös», vårdslös[4]
I b + I e	*mak-bæt̯* n. 1 a	»matk-bett», ormbett (I e)
	mæi̯t-mak̥ m. 1	metmask (I d)
I b + I f	*fi̯ur-vıgg* m. 2	»fyrvinge», slända (I d)
	o̧s-vækst m. 1	»års-växt», tallstrunt (I d)
I b + I f	*gos-(h)u̯ld* f. 1	»gås-hull» (I d)
	i̯oḍ-vǫnd m. 2	»jord-vand», mullvad (I d)
I b + II a	*boḍ-foa* m. 3	»bord-tvaga» (I d)
I b + II b	*bron-stıko* f. 3	»brunn-sticka»[5] (I c)
	kap-grıpa m. 3	»kapp-grepe»[6] (I e)
I b + II c	*bon-lḁe* n. 1 bf. sg.	»barn-laget», barnen
	bruın-aṷat adj.	brunögd (I d)
I b + II d	*bæi̯n-spi̯ḁnas* vb-subst.	»benspjärnas» (I d)
	væ̧s-la̭ṷsor m. pred.	av »vördeslös»

---

1) funktionär vid bröllop.
2) med hög panna.
3) Jfr s. 77, not 3.
4) Se Vend. Östsv. Monogr. s. 8.
5) benämning på den långa upprättstående stocken i brunnsställningen.
6) upprättstående handtag på stäva.

I b + II e	*æın-dubot* adj.	»en-dubbelt», enkel (I d)
	lær-bakan	Lerbacken (I d), skiftesn.
I b + II f	*ıul-aksal* m. 2	hjulaxel (I d)
	ıul-aftar m. 2	julafton (I d)
I b + II g	*dar-hondat* adj.	darrhänt (I e)
	dıup-egge	Djupängen (I d), skiftesn.
I b + III	*æın-dubotor* m. pred.	av »endubbelt»;
I c + I c	*hu-bla* n. 1	»huvud-blad», titelblad
I c + I d	*bı-mor* f. 2	»bi-mor», vise
	draı-stol m. 1	svarvstol
I c + I e	*bo-flık* f. 2	bodflicka
I c + I f	*hau-svænsk* f. 2	högsvenska
	lı-ærv n. 1	lie-orv (lieskaft)
I c + I g	*fra-vels* m. 2	*fra-velde*-bo (s. 16)
I c + II a	*nı-stoa* gårdn.	Nystugan
I c + II b	*hu-gale* adj.	»huvud-galen», huvudyr
I c + II c	*hu-blae* bf. sg	av »huvud-blad»
I c + II d	*dau-aıra* bf. sg.	dövörat
I c + II e	*fo-tınat* adj.	»två-tinnad»[1]
I c + II f	*ı-ambos*	»id-Ambrosius»[2]
	hu-bætras vb-subst.	»huvud-bättring»
I c + II g	*fra-velde*	»Fram-väldet» (s. 15)
I c + III	*hu-galendor* m. pred.	av »huvud-galen»
	fo-tınator m. pred.	av »två-tinnad»;
I d + I c	*haım-go* vb-subst.	hemgående
I d + I d	*ker-ıul* n. 1	»kör-hjul»[3], velociped
	rım-staın m. 1	»rim-sten»[4]
I d + I e	*bles-mıs*	Blasiusmässa
I d + I f	*ık-ogg* m. 1	ekorrunge
I d + I g	*bak-vels* m. 2	*bakvelde*-bo (s. 16)
I d + II a	*ræn-boa* m. 3	rägnbåge
I d + II b	*bles-bæle* f. 2 a	blåsbälg

[1]) med två »tinnar» (t. ex. om ljustra).

[2]) Ambrosius-dagen (4 april), på träkalendrarna utmärkt med en fisk, se Russw. II. s. 174 ock Lithogr. Beil. XIII. c, d.

[3]) Jfr ty. **fahr-rad.**

[4]) träkalender (se om dessa Russw. II. s. 168 ff. ock Lithogr. Beil. XII ff.).

I d + II b	*nal-koika* m. 3	»nagel-kveke», nagelrot
I d + II c	*bar-huat* adj.	barhuvad
	dail-foar m. 2	»del-fåare»
I d + II d	*bar-fotat* adj.	barfota
I d + II e	*hos-grone*	»Hovs-grundet»[1]
I d + II f	*bak-aksal* m. 2	bakaxel
	hos-arbet n. 1	»hovs-», härrgårds-arbete
I d + II g	*bak-velde*	»Bakväldet» (s. 15)
I d + III	*hos-arbetar* m. 2	»hovs»-, härrgårds-arbetare
I d + IV	*hos-arbetarer* ob. pl.	av föreg.;
I e + I c	*bril-au* f. 2	»brill-öga»
I e + I f	*brod-iærp* m. 2	»brodd-järpe», rapphöna
I e + II b	*guk-næva* m. 3	»gök-näve», göpen;
I f + I c	*ask-la* m. 1	ask-lag
I f + I d	*driks-glas* n. 1	dricksglas (II e)
	ust-laup n. 1	ost-löpe
I f + I e	*fisk-fæn* n. 1	»fisk-fen», -fjäll
	hins-æg n. 1	hönsägg
I f + I f	*ats-kligk* f. 2	»ars-klinka»[2]
I f + I g	*æils-gnist* f. 2	eldsgnista (I g)
	hins-bæld m. 1	hönsbale
I f + II a	*arms-boa* m. 3	armbåge
	halv-doast adv.	»halvdags», i gryningen
I f + II b	*oks-hævol* m. 1	oxhyvel
I f + II e	*kalv-kætar* m. 2	kalvkätte
I f + II f	*fræmst-figgor* n. 1	»främst-finger», pekfinger
I f + II g	*ask-otsta*	ask-onsdag;
I g + I f	*hest-mats*	»höst-Matts»[3];
II a + I c	*roa-stro* n. 1	rågstrå (I c)
II a + I d	*ioans-bær* n. 1	»Johans-bär», röda vinbär
II a + I e	*kloa-bit* f. 2	»klag-bytta», skvallerbytta
II a + I f	*roa-lust* m. 1	råglosta (I c)
II a + I g	*oa-end* m. 4	»ovan-ände»

[1]) ett grund nära *rikol-hove* Rickholtz härrgård.

[2]) skinka; se SAOB **ars-klinka**.

[3]) Matteus-dagen (21 sept.); jfr *vor-mats* »vår-Matts», Mattias-dagen (24 febr.).

II a + II b	*oa-muusan*	»Ovanmossen»
	roa-knıpoḽ n. 1	»råg-knypple»[1] (I c)
II a + II g	*oa-ęndan*	»Ovanändan»[2]
II b + I c	*bḽıka-trǫ* m. 1	»blek-tråd», åskledare[3]
	hotes-da̜ m.	hvardag
II b + I d	*fḽuuto-staın* m. 1	»flott-sten»[4]
II b + I e	*duura-stok̜* m. 1	»dörrstock» (s. 11 f.)
II b + I f	Fv. Bv. *buutn̥-tarm* m. 1	»bottentarm»[5]
II b + I g	*fıte-bǫnd* n. 1	»fittje-band», passmeband
II b + II a	*brola-skoar* m. 2	»bröllops-skådare»
II b + II b	*sona-kuına* f. 3	sonhustru
II b + II c	*bısa-pęar*	»bese-Pedar»[6]
II b + II d	*boka-laudan*	»bak-lördagen», påskafton
II b + II e	*fḽuuto-græn̥a*	»Flott-grynnan»[7]
II b + II f	*smoka-sondan*	»smak-söndagen», påskdagen
II b + II g	*muusa-ęgge*	Moss-ängen, skiftesn.;
II c + I e	*fıans-man̥* m.	»fiende-man», fiende
II c + II a	*da̜es-boa* bf. pl.	Dagöborna
II c + II d	*taıas-bǫd̜e* bf. sg.	manfolksbordet[8];
II d + I d	*raune-bær* n. 1	rönnbär
II d + I e	*aıke-not̜* f.	»ek-nöt», ållon
II d + I f	*hǫnas-huund* m. 1	»hon-hund», hynda (I d)
II d + II c	*ruunas-aıe*	Runö
II d + II d	*tǫras-bǫd̜e* bf. sg.	kvinnfolksbordet[8];
II e + I d	*brıge-ka̜r* n. 1	brygg-kar
II e + I f	*han̥as-huund* m. 1	han-hund (I e)
II e + II b	*mıla-fuuro* f. 3	»mellan-fåra»

---

[1]) hanhänge på al ock björk; jfr *kon-knıpoḽ* honhänge.

[2]) i byn Höbring.

[3]) Jfr estn. **pitkne-warras** 'blitzableiter', av **pitkne** 'gewitter, einschlagender blitz' ock **warras** 'draht' m. m.

[4]) sten i vattenbrynet.

[5]) blindtarm. Jfr Rz 48 a **botten** sdm. nk. ög., ävensom värml. (Kallst. s. 104) *æ̀mbo̊tn̥*, *æ̀nbo̊tn̥* d:o.

[6]) Petri fäng. (1 aug.). [7]) ett grund utanför Oh.

[8]) Jfr de s. 19 anförda formerna av 3 pers. pron. i m. ock. f. pl.: *tæɔ*, *torr*.

II e + II d	*bæke-skede*	»Bäck-skörden»[1] (I e)
II e + II e	*kapol-bakan*	Kapellbacken[2]
II e + II g	*rænal-egge*	Rännil-ängen, skiftesn.;
II f + I c	*bærke-lau* n. 1	björklöv
II f + I d	*mænske-bon* n. 1	»människobarn», människa
II f + I e	*hunda-bæt* n. 1 a	hundbett (I f)
II f + I f	*bæste-bast* n. 1	»bäst-bast», lindbast
II f + I g	*basta-aıld* vb-subst.	badstu-eldning (I f)
II f + II a	*basta-loa* m. 3	badstu-lave (I f)
II f + II b	*kærke-komar* m. 2	»kyrk-kammare», sakristia
II f + II c	*harbo-bıa* bf. pl.	»Hargbo-byarna»[3]
II f + II d	*andos-godn* bf. sg.	Anders-gården
II f + II e	*bætra-mæne* bf. pl.	»bättre-», ämbets-männen
II f + II f	*fıggor-haykol* n. 1	»finger-handklä», handske
II f + II g	*harbo-egge*	Hargbo-ängen;
II g + I d	*bondas-laus* adj.	»bond-lös»[4] (I g)
II g + I f	*heggol-halm* m. 1	»hängle-halm»[5]
II g + II b	*bondas-læva* vb-subst.	bondliv (I g).

Anm. 1. När första ledens slutkonsonant(er) i följd av sandhi sammansmälter med andra ledens begynnelsekonsonant, blir den typindelning, som här använts för sammansättningarnas räkning, ej gärna tillämplig, t. ex.

ho-lær n. 1 »hår-läder», ogarvat läder
ko-segg f. 1 a kålsäng
bo-sæm ~ *bost-sem* m. 1 »bröstsimme»[6]
fıggo-dræas vb-subst. fingerdragning
heggo-spıto f. 3 »hängle-speta»[7].

När de båda sammanstötande ljuden äro identiska, sammansmälta de till ett långt konsonantljud. Jag använder i detta fall det etymologiska skrivsättet: *gon-nısta* n. 2 garn-nystan o. s. v. Om *sop-bak* o. d. se s. 51.

---

[1]) en bäck, som skiljer Rickholtz' område från Newe i Kreutz socken.

[2]) en sluttning i Spitham invid »Spitham-bärget». Ett kapell säges fordom ha legat här.

[3]) byarna *stor-harga* ock *lıl-harga*.

[4]) utan tjänst (om dräng).

[5]) halm, som ligger högst uppe på taket, under »hänglorna» (se s. 70 n. 2).

[6]) rem, varmed rankornas nedre ändar hopfästas under hästens bog.

[7]) benämning på stänger, som ligga utefter takåsen, fästa vid »hänglorna» (se s. 70 n. 2).

Anm. 2. I en del lånord kan antingen ingendera eller ock blott den ena av de båda lederna associeras med enkla ord i dialekten, t. ex.

an-læt n. 1 a anlete — *bok-sprαt* n. 1 bogspröt
avo-logg adj. avlång — *hak-spit* m. 2 hackspett
ba-mosk f. 2 barnmorska[1] — *hoka-riftar* m. 2 'hakenrichter'.

2. **Treledade.** Den starka bitonen synes här alltid ligga på sista ledens första stavelse, oavsett om mellanleden ur betydelsens synpunkt närmast hör ihop med första eller sista leden. Mellanleden är normalt svagtonig ock uppvisar icke vid oreflekterat tal några långa ljud. Ex.

aftas(v)o(d)sita-tien m. 1 bf. sg.	»aftonvardsäta-tiden»
bindspito-par n. 1	»bindspete-par»[2]
blafal-tien m. 1 bf. sg.	»bladfall-tiden»
brænło-kur f. 2	»brännslå-kurra»[3]
fastgogs-tistan	»fastgångs-tisdagen»[4]
fiskrige-bain n. 1	»fisk-ryggben»
grankust-god m. 1	grankvist-(gärds)gård
hosima-basta f. 2 bf. sg.	»Hov-simbadstun»[5]
hotesdas-arbet n. 1	hvardags-arbete
kosbons-hel m. 4	»korsbands-häl»[6]
koinvigg-skai f. 1	»kvarnving-sked»[7]
maremis-dagen m. bf. sg.	»Mariemäss-dagen»[8]
okskos-mis	»ox-korsmässa»[9]
risegrins-vælgg m. 1	risgryns-välling
æikeskit-lot m. 1	»ök-skitlort»[10].

3. **Fyrledade.** Av dylika finner jag i mitt material endast följande två:

masgamol-haim-le n. 1 bf. sg.	»Markus-gammel-hem-ledet»[11]
oamusa-horv-le n. 1 bf. sg.	»Ovan-mosse-hvirv-ledet»[12].

---

[1]) mlt. **bademödersche.**
[2]) strumpstickeuppsättning (de fäm stickorna).
[3]) träkula, som användes i leken »bränn-slå».
[4]) fettisdagen.
[5]) härrgårds-badhuset (vid Rickholtz).
[6]) 'ledbanka-nagel' i vagn.
[7]) benämning på den långa mittstången i kvarnvingen.
[8]) Marie besök., 2 juli. [9]) 27 april.
[10]) hästspillning.
[11]) namn på ett 'led' i gärdsgård (i Högbring).
[12]) det 'led', varigenom man kommer in på det åkerstycke, som heter *oamusa-horva.*

De synas mig ha lika stark biton på de två sista lederna. Andra ledens båda stavelser äro svagtoniga.

Anm. 3. En del sammansättningar ha första leden svagtonig ock huvudtonen på andra ledens första stavelse. Så är förhållandet med dels sammansatta gårdnamn, t. ex.

bætals-ándos	Bärtels-Anders
bætals-ıósops	Bärtels-Josefs
ırıas-ıóans	Örjans-Johans
ırıas-ádas	Örjans-Adams
knuto-stórgos	Knuts-Storgårds
knutos-líłgos	Knuts-Lillgårds;

dels några ord, vars första led är ett svagtonigt pronomen ollor advärb, t. ex.

han-sá pr. densamma	*tołe-sá* pr. sådan
hısn-sá pr. den här samme	*so-sáste* adv. sålunda.

Som synes, äro dessa sistnämnda ord närmast s. k. sammanställningar, ock man kan vara tveksam, huruvida de äro att betrakta som enhetliga ord. En del av dem visar emellertid tendens antingen att antaga vanliga sammansatta ords akcentuering med huvudton på första stavolsen, t. ex.

hola-mod ~ *hola-mód* adv. huru
tołe-mod ~ *tołe-mód* adv. sålunda;

eller ock att övergå till enkla ord, genom att den (i så fall enstaviga) första leden sammansmälter med den andra huvudbetonade stavelsen, t. ex.

tıaror ~ *tæ-áror* pr. sjst. m. pl. de andra
trarar ~ *tor-árar* pr. sjst. f. pl. de andra.

Jfr advärben *ıor* i år, *ıonst* i jåns ock *trın* (där-)inne, *trut* (där-)ute, *trop* (där-)uppe, *traım* (där-)hemma, ävensom *da* i dag, *gor* i går, *morga* i morgon, *fıodost* i fjol ock de s. 56 nederst anförda exemplen.

För att underlätta hänvisningen i det följande, tillfogar jag här ett sammanfattande skema över de fonologiska typerna inom en- ock tvåstaviga enkla ord:

I a	*nuɔ* adv. nu	II d	*bekor* ob. pl. av bok
I b	*hann* pr. han	II e	*brıge* f. 2 a brygga
I c	*bo* n. 1 bo	II f α	*błandor* sv. 1 »blandra»
I d	*bok* f. 4 a bok	II f β	*bubła* bf. sg. av bubbla
I e	*bok* m. 1 bock	II f γ	*brıgıa* bf. sg. av brygga
I f	*bogk* m. 1 bunke	II f δ	*błandrar* pres. sg. av »blandra»
I g	*bond* m. bonde		
II a	*boa* sv. 1 bada	II g α	*bendor* ob. pl. av bonde
II b	*bubol* f. 2 bubbla	II g β	*bekre* bf. pl. av bok
II c	*boe* bf. sg. av bo	II g γ	*bendre* bf. pl. av bonde.

KAP. III. LJUDENS FÖREKOMST.

Detta kapitel avser att redogöra för vilken roll vart ock ett av de förut (kap. I) beskrivna ljuden spelar inom målets ordförråd. Hänsyn tages härvid dels till ljudens motsvarighet i fornspråket, resp. långivande språk, dels ock till den uppgift, vissa ljud äga i målet såsom flexions- ock ordbildningselement. För de starktoniga vokalljudens räkning uppställas exemplen närmast efter fonologiska typer.

Beträffande motsvarigheten i fornspråket, vill min framställning snarare vara översiktlig än i den mening fullständig, att en förklaring skulle behöva lemnas på alla etymologiskt dunkla ord. Lånord, som icke i ifrågavarande fonologiska avseende avvika från de inhemska orden, behandlas i samband med dessa.

Ljuden behandlas i samma ordning som i kap. I, alltså:

A. **Enkla vokaler:** *a̱, a, e̱, e, ɩ̱, ɩ, o̱, o, ɯ̱, ɯ, ǫ̱, ǫ, æ̱, æ; ɔ.*

B. **Diftonger:** *aɩ̯, au̯, oɩ̯, oɩ̯, æɩ̯; ɩ̯a̱, ɩ̯a, ɩ̯o̱, ɩ̯o, ɩ̯ɯ̱, ɩ̯ɯ, ɩ̯ǫ̱, ɩ̯ǫ, ɩ̯æ̱, ɩ̯æ.*

C. **Reducerade diftonger:** *æɩ̣, oɩ̣.*

D. **Triftongen** *ɩ̯au̯.*

E. **Konsonanter:** *b, ḇ, ḅ, d, ḏ, ḍ, ɖ, ɖ̣, f, ʃ, g, g̱, g̣, h, k, ḵ, ḳ, l, ḻ, ḷ, l̥, ɭ, ɭ̱, m, m̱, ṃ, m, n, ṉ, ṇ, n, ɳ, ŋ, p, p̱, p̣, r, ṟ, ɼ, s, s̱, ʂ, ʂ̣, t, ṯ, ṭ, ʈ, ʈ̱, ʈ̣, v.*

A. Enkla vokaler.

§ 43. *a̱* uppträder icke alltför ymnigt i målets ordförråd. Det förekommer, liksom övriga långa vokaler, endast i huvudtonig eller starkt bitonig stavelse ock är i inhemska ord alltid uppkommet genom förlängning av samnord. ă. I lånord kan det även direkt motsvara det långivande språkets långa a-ljud.

Det förekommer i enkla ord ock sammansättningsleder av åtminstone följande fonologiska typer: I c, II c, I d, II d, I g, II g α, II g β ock i tre- ock fyrstaviga flexionsformer, alltså i de flästa typer, som innehålla lång vokal. Exempel på ljudets förekomst inom de uppräknade typerna meddelas härmed.[1]

I c. *a̱* i slutljud i enstaviga ord. Ett efter ǎ bortfallet ð, ʒ, samt i ett par fall **v** ock **m** har vållat förlängningen. Ex.

bla̱ n. 1 blad — *da̱* m. dag
sa̱ ipf. av säga — *ɫa̱* n. 1 slag, sort.

Mina ex. på *a̱* framför bortfallet **v** ock **m** äro:

bra̱ bra — *fra̱-* fram-[3]
ga̱[2] ipf. sg. av giva — *sa̱* pr. samme.

II c. Flexionsformer av ord i föreg. mom., t. ex. *bla̱e* bf. sg. av blad, *da̱en* bf. sg. av dag. Vidare några supinformer:

dra̱e dragit — *ɫa̱e* slagit
dra̱est dragits — *ɫa̱est* slagits
la̱e lett — *ta̱e* tagit.

Om biformerna *drai̯* o. s. v. se § 58. Orden *fla̱o* f. 3 »flaga», snöflinga, mjäll, ock *bla̱ot* adj. »bladig», lövrik, uppvisa även biformer med diftongen *au̯*: *flau̯*, *blau̯t*, se § 59.

I d. 1) *a̱* framför slutljudande **l, r, v, k, p, t, m, n, s,** vilka i målet bevarats (**l** såsom *l*); t. ex.

a̱l m. 2 alfågel — *ska̱p* n. 1 »skap», testikel
fa̱r pres. sg. ock impt. sg. av fara — *ga̱t* n. 1 hål[4]
tra̱v n. 1 »trav», spår — *la̱m* adj. lam
ta̱k n. 1 tak — *ga̱n* n. 1 »gan», gom
fa̱s n. 1 »fas», hölster på nöt;

2) *a̱* beroende på ersättningsförlängning vid bortfall av ð, ʒ, **v, m,** framför slutljudande *l*, *l*, *n*, *r*, *d*:

sa̱l m. 1 sadel — *fa̱l*[5] adj. »fager», vacker
a̱r pr. andra — *na̱l* m. 1 nagel
fa̱r m. 1 fader — *a̱n* f. 2 agn

---

[1]) I ock för ex. inom tre- ock fyrstaviga typer hänvisas här, såväl som för följande ljud, till framställningen i kap. II, s. 71 ff.

[2]) Därjämte också *ga̱v*.

[3]) i t. ex. *fra̱-baŋk* m. 4 frambanke (på vagn).

[4]) mlt. **gat** n. loch.

[5]) Därjämte *fa̱gol*, *fa̱gor*, se s. 87.

ta̱r pres. sg. av taga	*ha̱d* ipf. av hava
la̱d ipf. sup. av lägga	*ga̱ł*[1] adj. gammal;
ha̱r pres. sg. av hava	

3) *a̱* framför *s̡*, uppkommet av **l** + **s**, samt, i böjningsformer ock i lånord, även framför *s̡* av **rs**, *n̡* av **ln**, *t̡* av **rt**, **lt** ock *l̡* av **rl**:

ha̱s̡ m. 1 hals	*ba̱t̡* n. sg. st. av bar
ma̱s̡ pres. sg. pass. av mala	*ka̱t̡* m. 1 kortlek
la̱s̡ gårdn. Lars'	*ha̱t̡* n. sg. st. av hal
na̱n̡ bf. sg. av nagel	*ka̱l̡* Karl;

4) *a̱* framför diverse slutljudande konsonanter i ord, som icke äro inhemska ock nedärvda, även sådana ord som apokoperat ett ändelse-**a** efter konsonanten[2]; t. ex.

bedrá̱g vb. bedraga	*bra̱m* sv. 1 skryta
betá̱ł sv. 1 betala	*da̱d* m. 1 pappa
bra̱d n. 1 stek[3]	*fa̱r* f. 2 fara
bra̱d sv. 1 steka[4]	*ka̱r* sv. 1 kväka[5].

II d. 1) Flexionsformer av ord i föreg. mom. I d, t. ex. *ta̱ke* bf. sg. av tak, *fa̱łast* superl. av fager. Därmed jämnställda äro *a̱łe* f. 2 a al ock *gra̱ne* f. 2 a gran, vilka former bero på morfologisk ombildning av resp. **a̱ł* ock **gra̱n* (se s. 24 överst);

2) *a̱* framför ordsluten *-goł*, *-gor*, *-gon* ock — inom en del av området (Nu. Su.) — framför *-voł*, *-vor*, *-von*[6]:

fa̱goł, *-or* adj. »fager», vacker	*ma̱gor* adj. mager
ga̱goł f. 2 »gagla», en sjöfågel	*sva̱gor* m. sg. ock pl. pred. av svag
ha̱goł n. 1 hagel	*da̱gon* bf. sg. av dager
ha̱goł sv. 1 hagla	*la̱gon* f. 2 »lagn»[7]
da̱gor m. 1 dager	

---

[1]) Därjämte *gamoł*. Märk ock *ga* s. 89 n. 1.

[2]) Inhemska ord av denna sistnämnda typ — i fsv. kortstaviga med kort **ă** i båda stavelserna — ha regelbundet förblivit tvåstaviga ock kortstaviga, med ordslutet *o* + kort kons. + *a*, se § 54 II b.

[3]) estn. **prād**, ty. **braten.**

[4]) estn. **prādima**, ty. **braten.**

[5]) Jfr estn. **kar'juma** 'schreien, knarren, kreischen' m. m. Fr.-V. Ordb. anför under **kår** s. 101 a ett estn. **kārima** i samma betydelse som det estsv. **kår.** Hos Wiedemann finner man emellertid för **kārima** endast betydelsen 'kratzen, abhauen' o. d.

[6]) Jfr nedan under *a*, § 44, II b (s. 90).

[7]) flera (vanl. 6) hopbundna nät.

svạgon sv. 1 »svagna», svimma
vạgon m. 1 vagn
Nu. Su. *gạvoɫ* m. 1 gavel
Nu. Su. *hạvor* m. 1 havre
» » *hạvon* bf. sg. av föreg.;

3) *ạ* framför ordsluten *-kor* ock *-tor* endast i vissa flexionsformer; t. ex.

krạkor pres. sg. av »kraka» (st. 6)
rạkor pres. sg. av raka (st. 6)
λạkor m. sg. ock pl. pred. av slak
fɫạtor m. sg. ock pl. pred. av flat;

4) *ạ* framför ett bortfallet ð, ʒ, som efterträtts av v-inskott, i orden *lạvo* f. 3 lada, *λạvo* f. 3 slaga;

5) i historiska sammansättningar ock lånord, t. ex.

ạlcs adv. annorledes
ạda Adam
dạvets gårdn. Davids
tạfol m. 1 tavla[1].

I g. Flexionsformer ock lånord; t. ex.

fạrn bf. sg. av fader
rạft n. sg. st. av rak
vạnt ipf. sup. av vänja[2]
lạtst ipf. pass. av lägga
bɫạts m. 1, sv. 1, interj. »platsch(a)», klatsch(a)[3].

Märk *fạṣk* adj. falsk, vilket bör sammanhållas med *hạṣ* m. 1 hals härovan.

II g α. Flexionsformer av ord inom I g ovan, t. ex. *vạntor* m. sg. ock pl. pred. av van, *fạṣkan* m. sg. attr. av falsk. Märk dessutom *sạṣṭe* adv. »sammaledes», sålunda.

II g β. Flexionsformer av ord inom II d ovan, t. ex.

tạfla bf. pl. av *tạfol*
hạgɫe bf. sg. av hagel
svạgnar pres. sg. av »svagna»
mạgran m. sg. attr. av mager
ạɫẓa bf. sg. av al.

En flexionsuppgift uppbär *ạ* — förutom i det fall, som omnämnes i anm. nedan — endast inom de starka värbens flexion, i pres. sg. av st. 6 (*fạr*, *mạɫ*, *krạkor*, *rạkor*, *gnạvor*), impt. sg. av samma konj. (*fạr*, *krạk* o. s. v.) samt ipf. sg. av st. 4 (*bạr*, *skạr*).

Anm. En gång för alla anmärkes här, att en del långa vokaler, särskilt *ạ*, förekomma som avslutningselement i sådana tvåstaviga 'ropformer' av person- ock djurnamn, som omnämnas s. 57 f., t. ex. *kạlạ* Karl, *nạnạ* mamma. Märk även sådana former som *kạạl* i samma funktion.

---

1) ty. **tafel.**
2) Participiet *vạnt* är även adj. med betydelsen 'van'.
3) estn. **plātsl** 'patsch, pauz', **plātsama** 'mit geräusch fallen'.

§ 44. *a* förekommer mycket ymnigt i dialekten såväl i huvudtonig ock starkt bitonig stavelse som i svagtonig sådan.

A. I huvudtonig ock starkt bitonig stavelse representerar *a* regelbundet fornspråkligt eller inlånat **ă**. I första sammansättningsled (av typen I b) kan *a* vara närmast uppkommet genom förkortning av *a̠*, men återgår även då — i inhemska ord — på ett gammalt **ă**.

Det starktoniga *a* förekommer i alla en-, två- ock trestaviga typer, som ha kort vokal, undantagandes II a ock III a; dessutom i fyrstaviga böjningsformer.

I de ordfattiga typerna I a ock I b finnes *a* representerat genom orden *skaɔ* pres. sg. skall ock *hann* pr. han[1]; dessutom i första sammansättningsleder av typen I b, t. ex.

has̱-du̱k m. 1 halsduk	*dag-sti̱* m. 1 »daggstig»
tak-drup̱ n. 1 a takdropp	*kat-brulap* n. 1 »kattbröllop».

Anm. 1. Man kunde vänta sig ett *a* även i första sammansättningsleder av typen I a, men i detta fall synes det långa *a* ej bli förkortat, t. ex. *ba̠-fısk* m. badfisk, *va̠-udn̥* »Vad-udden».

II b. 1) Senare stavelsen öppen. Hit höra huvudsakligen några starka supinformer på *-e* samt feminina substantiv på *-e* ock *-o*; t. ex.

fare sup. av fara	*mare* Maria
gaɫe sup. av gala	*kano* f. 3 »kana», spån
krake sup. av »kraka»[2]	*kaso* f. 3 vinst[3]
aɫe f. 2 a aln	*svaɫo* f. 3 svala
kare f. 2 a hjord (s. 21)	*trano* f. 3 trana.

Ett par hithörande ord med ändelsevokalen *a* komma i strid med den estsv. regeln om övergång av **a** till **å**-ljud i kort starktonig stavelse, som efterföljes av **a** (Hultm. s. 273 ock § 54 nedan). Då adv. 'bara' heter *bara* (jämte *bora*) ock jälpvärbet 'vara' *vara* (jämte *vora*), förklaras dessa former alltså ur ordens svagtonighet. *skada* m. 3 skada (särskilt såsom översättning av tyskarnas 'schade!') är tydligen ett lånord ock har vid in-

---

1) Dessa ords svagtoniga former äro *ska* ock *han*. Endast svagtonigt förekomma *da*, biform till *tæɔ* pr. de (m.), *ga*, en även i semologiskt avseende försvagad form av adj. 'gammal' (se lex.) samt *man* konj. men.

2) Infinitiverna av dessa värb heta *fora*, *goɫa*, *kroka*; se § 54.

3) estn. kazu 'zuwachs, gewinn'.

låningen kommit att inpassas i denna grupp[1]. Vad beträffar *baba* m. 3 »babbe», 'sår, något farligt som ej bör vidröras, t. ex. elden' (särskilt i barnspråk), så torde man för att förklara detta ords form böra gå till bf. sg., den utan jämförelse oftast använda formen i ett ord som detta. Ett **baḇan* har här regelbundet i målet givit *baban*, enligt lagen om stavelseförkortning på grund av att andra stavelsen är sluten (se kap. IV), ock härpå har obestämda formen *baba* bildats. Även adj. *babat*, där kort *b* är regelmässigt, av **baḇat* (← -ött), kan ha invärkat. — Om *ana* pr. f. sg. annan jfr nästa mom.

2) Senare stavelsen är sluten. Utom flexionsformer av ord i föreg. mom., t. ex. *kanor* ob. pl. av »kana», höra hit dels några ord vari den nyssnämnda förkortningslagen värkat:

babat adj. sårig
stakat (jämte *staḵat*) adj. »stackot», kort
baket adv. prep. »bakefter», sedan[2]
labas (jämte *laḇas*) gårdn. »Lill-Abbes»
anan, *anat* pr. m. ock n. sg. annan, -at[2];

dels ord med följande ordslut: *-boɫ*, *-dor*, *-don*, *-koɫ*, *-kor*, *-kon*, *-poɫ*, *-por*, *-tor* samt — inom Fv. ock Bv. — *-tn̥*, *-moɫ*, *-mon*, *-voɫ*, *-vor*, *-von*, t. ex.

baboɫ sv. 1 babbla
fador m. 1 fadder
fadon bf. sg. av föreg.
hakoɫ n. 1 »hackel»[3]
fɫakor sv. 1 »flagra»[4]
brakon f. 2 »brackna»[5]
hapoɫ sv. 1 »habbla»[6]
λapor sv. 1 »slabbra»[7]
fɫator sv. 1 fladdra

Fv. Bv. *gatn̥* f. 2 gata
» » *gamoɫ* adj. gammal
» » *namon* n. 1 namn
» » *kavoɫ* m. 1 kavle
» » *havor* m. 1 havre
» » *gnavor* pres. sg. av gnaga
» » *havor* bf. sg. av föreg.

---

[1]) Den regelmässiga utvecklingen representeras av t. ex. *boa* sv. 1 bada (§ 50).

[2]) I detta ord kan även svag satsbetoning ha medvärkat till stavelseförkortningen.

[3]) överbygge på gärdsgård. [4]) slå med vingarna.

[5]) remna.

[6]) slarva i arbetet; sluddra i talet. Saxén s. 121 tänker för detta ord med tvekan på lån från fi.; jfr dock Rz 233 a **habbla** 'tala under stammande, gå osäkert, snubbla' sm. ock **habbla, kärrnghabbla** f. 'elak kärring' sdm.

[7]) sladdra.

I e. Enstaviga ord med slutljudande *b*, *d*, *g*, *k*, *p*, *t*, *t*, *l*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *s* ock — endast i lånord — *f*, t. ex.

skrab sv. 1 »skrabba», skrapa	*val* m. 1 »vassle»[2]
snad m. 1 möss-skärm	*fam* m. 1 famn
brag ipf. sg. av brygga	*tan* f. tand
bak m. 4 backe	*spar* m. 1 sparre
dap m. 1 »dapp»[1]	*las* n. 1 lass
lat f. 2 latta	*mas* gårdn. Markus'
hat n. sg. st. av hård	*skaf* sv. 1 skaffa.
gral adv. »grannla» (ss. 12 f.)	

Märk *vat* f. 2 vårta med bibehållet ă samt *fat* adj. tvär (»tvärt») med gammal övergång av ä till a[3].

II e. Hit höra huvudsakligen flexionsformer av ord i föreg. mom., t. ex.

bakan bf. sg. av backe	*laser* ob. pl. av lass
tane bf. sg. av tand	*fale* sup. av falla;

vidare några adj. på *-at*, t. ex. *skalat* skallig, *stakat* (jämte *stakat* II b) »stackot»;

ett par trädnamn till deklinationen f. 2 a (jfr *ale* al ock *grane* gran s. 87): *hale* hassel, *tale* tall;

samt lånord, t. ex. *kapol* n. 1 kapell, *pate* n. 2 parti;

inom Nu. ock Su. dessutom ord, som sluta på *-tn*, *-mol* ock *-mon* (jfr II b ovan), t. ex.

Nu. Su. *gatn* f. 2 gata	Nu. Su. *gamol* adj. gammal
» » *vatn* n. 1 vatten	» » *namon* n. 1 namn.

I f. Enstaviga ord slutande på konsonantgrupp, t. ex.

balg sv. 1 »balga»[4]	*skarv* m. 1 skarv
halk f. 2 vedträ[5]	*smalt* ipf. sg. av smälta
halm m. 1 halm	*sant* n. sg. st. av sann
halv adj. halv	*hans* gen. sg. av han
varg m. 1 varg	*tramp* sv. 1 trampa
stark adj. stark	*tams* m. 1 repända
tarm m. 1 tarm	*hagk* adv. hvar
skarp adj. »skarp», hård	*lagt* n. sg. st. av lång

---

[1]) pöl; se om ordet vFries. Med.-gem. s. 30.

[2]) en slags mjölkrätt. [3]) Jfr t. ex. vg. *tvar*.

[4]) blåsa ock rägna. Ross **balga** 'regne voldsomt'; Korpo **balg** 'yra med blid snöslagg'; jfr Rz 21 a **balig** adj. 'rägnig, stormig ock kall' hl.

[5]) estn. **halg** 'holzscheit' (fi. **halko**).

band ipf. sg. av binda	*ats* m. 1 ars, anus
laŋg m. 1 gäst[1]	*svaft* n. sg. st. av svag
trask ipf. sg. av tröska	*hałft* n. sg. st. av halv
bast f. 2 badstu	*starft* n. sg. st. av stark
aks n. 1 ax	*varmt* n. sg. st. av varm
kraps sv. 1 krafsa	*marks* gårdn. Markus'.

Märk *staŋk* sv. 1 stånka med bibehållet *a*.

II f α. Hit böra först ock främst flexionsformer av ord i föreg. mom., t. ex. *hałmen* bf. sg. av halm, *hałva* f. sg. attr. av halv;

vidare avledningar av dylika ord, t. ex. *haltat* adj. halt, *ɫaskat* adj. slaskig;

historiska sammansättningar, t. ex. *małvoḍ* m. 1 »marvård» (s. 12), *atskad* n. 1 »ars-gat», anus;

av vanliga enkla ord framför allt sådana, som sluta på följande ljudförbindelser: *-ldor*, *-ltor*, *-łkor*, *-mbor*, *-ndor*, *-nstor*, *-ndl̥*, *-ŋgoł*, *-ŋgon*, *-ŋkoł*, *-stn̥*, *-ksn̥*, t. ex.

baldor sv. 1 »ballra»[2]	*błanstor* sv. 1 »blandstra»[5]
faldor pres. sg. av falla	*handl̥* sv. 1 handla
valtor sv. 1 vältra	*maŋgoł* m. 1 mangel
ɫałkor sv. 1 »slarkra»[3]	*maŋgon* bf. sg. av föreg.
ɫambor sv. 1 slamra	*haŋkoł* n. 1 »handklä», vante
andor f. 2 »andra» (på släde)	*fastn̥* sv. 1 fastna
błandor sv. 1 »blandra»[4]	*baksn̥* sv. 1 baxna;

dessutom mera sporadiskt, t. ex. *aksał* m. 2 axel, *snarftn̥* »Snarften», en äng;

mäst lånord, t. ex.

arbet sv. 1 arbeta	*maŋgos* gårdn. Magnus'
arvat sv. 1 tänka[6]	*markas* » Markus'
haŋge Hangö	*faltes* » Valentins.

II f β. Flexionsformer ock avledningar av ord inom II b härovan, t. ex.

karʐa bf. sg. av *kare*	*karʐar* ob. pl. av d:o

[1]) estn. langune 'befreundet, verwandt'; langutse 'verwandte (gäste) von seiten des bräutigams und der braut'.

[2]) bullra, slamra. [3]) slarva.

[4]) blanda (kort), förblanda, förvilla.

[5]) Till betyd. = *błandor*.

[6]) estn. arwatama 'denken, meinen' m. m.

babłar pres. sg. av babbla *fłatra* ipf. sup. av fladdra
Fv. Bv. *namne* bf. sg. av namn *babłat* adj. »babblig».

II f γ. Flexionsformer av ord inom II e; t. ex.

kapłe bf. sg. av kapell Nu. Su. *gatna* bf. sg. av gata
talla bf. sg. av tall » » *namner* ob. pl. av namn;
dessutom lånordet *lapre* lappri.

II f δ. Flexionsformer ock avledningar av ord inom II f α, t. ex.

baldrar pres. sg. av »ballra» *hagkłe* bf. sg. av »handklä»
handlar pres. sg. av handla *lałkrat* adj. slarvig.

III b, e, f. Flexionsformer ock avledningar, t. ex.

svałona bf. pl. av svala *babłatan* m. sg. attr. av »babblig»
katana bf. pl. av katt *kapłena* bf. pl. av kapell
arbetar pres. sg. av arbeta *hagkłena* bf. pl. av »handklä»
karıana bf. pl. av *kare* *arbetar* m. 2 arbetare.

Det starktoniga *a*:s uppgift inom målets flexion ock ordbildning inskränker sig egentligen till starka värbböjningen, där man finner detsamma särskilt inom ipf. sg. av st. 3 (t. ex. *smalt*, *smal*, *band*, *span*, *brag*) samt sup. ock part. perf. av st. 6 (t. ex. *fare*, *krake*) ock sup. av jälpvärben *have*, *vare;* dessutom

ipf. sg.	*fal*	av *fal* falla	ipf. sg.	*lap*	av *laup* »löpa», gå
	kam	*koma* komma		*sat*	*sıte* sitta;

vidare ipf. sup. *sat* av *sæte* sätta ock pres. sg. *kan* av *kuna* kunna. Märk även inom adjektivflexionen

n. sg. st.	*hat*	av *hod* hård	n. sg. st.	*braft*	av *brak* »brak», skör
	kalt	*kold* kall		*fłat*	*fłat* flat
	lagt	*logg* lång		*głat*	*gła(r)* glad
	stragt	*strogg* »strång»[1]		*lat*	*lat* lat
	tragt	*trogg* trång		*svaft*	*svag* svag.

Anm. 2. Beträffande ordbildningsfenomenet kort vokal (eller reducerad diftong) i första sammansättningsled gent emot det enkla ordets långa vokal (eller diftong) hänvisas här, som i det följande, till framställningen under de särskilda typerna, speciellt I a ock I b.

B. Svagtonigt *a* — vilket ofta är uppkommet av ett äldre ŏ, nämligen efter lång stamstavelse (se kap. IV) — är synnerligen mycket använt, särskilt i flexionssuffix ock inom ordbildningen för övrigt. Redogörelsen härför ordnas lämpligast efter ordklasser:

[1]) sträng.

Substantiv. Slutljudande *-a* är ändelse i bf. pl. av maskulindeklinationerna m. 1 (*fiska*) ock m. 4 (*ęnda*) samt i bf. sg. av f. 2 (*hęna*), i båda fallen utan tvivel uppkommet av de fsv. ackusativändelserna **-ana**, resp. **-ona**[1]. Såsom förenkling av **-ena** förekommer ock *-a* i bf. pl. av enstaviga ord inom n. 1, vars stam slutar på *-n* (*hǫna*). Till själva paradigmstammen hör det *-a*, varpå samtliga ord inom m. 3 sluta i ob. sg. ock bf. pl. (*hona*), ävensom en del ord inom f. 3 ock n. 2 i ob. ock bf. sg. (*næsa*, *brǫka*, *nista*). Den självständiga formen av gen. ändas likaledes på *-a*, t. ex. *poįkensa* pojkens; även av substantiviska pronomina, t. ex. *hansa* hans, *hæmsa* hvems. Samma ändelse synes det egentligen vara som återfinnes i gårdnamnens självständiga form[2], t. ex.

andǫsa Anders' | *hu-klipsa* »Högklippan»
bærke-baka Björkbacken | *sku-mokasa* Skomakarns.

En del ortnamn ändas ock på *-a*, t. ex.

noka Nuckö[3] | *narga* Nargö
harga Harg, by | *naįva* Newe, gods.

-a är vidare slutelementet i följande tvåstaviga ändelser i substantivflexionen:

-ana — med *a* även i penultima — i bf. pl. av f. 1 (*nǫlana*) ock f. 2 (*hęnana*), samt — med det första *a* tillhörande paradigmstammen — bf. pl. av ovan omnämnda ord i f. 3 (*næsana*, *brǫkana*) ock n. 2 (*nistana*);

-įana i bf. pl. av f. 1 a (*ęggįana*) ock f. 2 a (*kærkįana*);

-ena regelmässigt i bf. pl. av n. 1 (*bǫndena*) ock i samma form av de ord i n. 2, vars stam slutar på *-e* (*mærkena*).

-ar är ändelse i ob. pl. av m. 1 (*fiskar*), m. 4 (*ęndar*), f. 1 (*nǫlar*) ock f. 2 (*hęnar*) samt — med *a* tillhörande stammen — i m. 3 (*honar*), en del ord i f. 3 (*næsar*, *brǫkar*) ock n. 2 (*nistar*).

-ar tillhör vidare paradigmstammen i en mängd substantiv inom m. 2 (*aftar* afton, *obar* abborre, *homar* hammare, *arbetar* arbetare), däribland de många värbalavledningarna, som motsvara hsv. sådana på **-are**. Dessa ord, liksom de få på *-al* inom

1) Jfr ovan s. 20.

2) De flästa gårdnamn äro nämligen gen. av personnamn eller av yrkesnamn (se formläran).

3) Förmodligen av ett **nok-aï*, jfr § 130.

samma deklination, förändra i bf. sg. sitt *-ar*, resp. *-al*, till *-an;* i plur. tilläggas de regelbundna ändelserna *-er*, *-e* till *-al*, *-ar*.

-an förekommer som ändelse i bf. sg. — utom i nyssnämnda fall, där *a* tillhör stammen — i m. 4 (*endan*). I samma form av m. 3 (*honan*) hör *a* också till ordets stam.

-as uppträder såsom ett gårdnamnssuffix (egentligen personnamnsgenetiv), t. ex. *bæntas* Bengts, *hansas* Hans', *matsas* Matts', *moas* Mo, *pælas* Pälls. Jfr *ɩakas* Jakobs, *stavas* Staffans, *tomas* Tomas' o. s. v.

Det gamla suffixet **-ald** återfinnes i *opald* f. 2 apel ock *færald* n. 1 fjäril; **-and** i *lokand* n. 1 lakan (jfr § 78) ock *ærand* n. 1 ärende, ting.

Såsom infix i subst.-sammansättningar förekommer dels enbart *-a-*, t. ex.

roa-lust m. 1 råglosta
sona-kuna f. 3 sonhustru
sæla-kut m. 1 sälunge
væga-la n. 1 väglag n.
dura-stok m. 1 »dörrstock»
hunda-bæt n. 1 a hundbett
basta-loa m. 2 badstulave;

dels *-as-*, t. ex. *bondas-folk* n. 1 »bondfolk»[1], *hanas-kat* f. 2 katthanne, *honas-kat* f. 2 katta; ävensom *runas-aɩe* Runö, *runasbo* m. 1 Runöbo.

Adjektiv. *-a* är ändelse i f. sg. attr. (*starka*) ock dessutom målets regelbundna komparativändelse (*starka*). I det senare fallet är *a* närmast uppkommet av **-ane**[2]; i det förra fallet är det fornspråkets ack.-ändelse som är bibehållen (jfr s. 19 ock § 131).

-ar är ändelse i f. pl. pred. (*starkar*), fornspråkets nom. f. pl. **-ar**;

-an i m. sg. attr. (*starkan*), fspr:s ack. m. sg. **-an** (jfr § 132);

-ast är superlativändelse (*starkast*).

---

1) husbonden ock hans hustru.

2) Samöstsvensk komp.-ändelse, enl. Hultm. 1,64; även norrländska dialekter ha komparativformer på **-ane** o. d., se Blomberg Ångermanl. bidr. s. 17, Vidmark Vesterb. landskapsmål s. 16, Unander Allmogem. i s. Vesterb. s. VII. Olika försök till förklaring ha framställts av Blomberg a. st., Noreen Dalbym. s. 51 (Sv. lm. I, 209) noten, Kock Ark. VI, 59 noten ock XIV, 236 f. samt Hultm. a. st. Detta sista (**-arin** + **-e**) har upptagits av Nor. Aschw. Gr. § 467 a. 2.

-at är det vanligaste adjektivsuffixet i målet (se s. 19), uppkommet efter lång stamstavelse genom ljudlagsenlig utveckling (§ 133) av ett -ot (← ōtt), t. ex.

ovat avig	*haltat* halt
bonat barnslig	*svæitat* svettig
ilakat elak	*tokat* tokig
forat fåraktig	*tostat* törstig.

Som synes av exemplen, är suffixet fullt levande i målet. Det är livskraftigare än *-ot*, som är den regelbundna motsvarigheten efter kort stamstavelse, ock intränger på dettas område, t. ex. *bosat* ~ *bosot* bossig, *skokat* »skakig» (nybildat på värbet *skoka* skaka; regelbundet vore **skakot*).

Märk vidare adj. *æisand* ensam, *fræmand* främmande, *usald* usel.

Värb. *-a* är regelbunden ändelse i ipf. ock sup. hos de långstaviga värben i sv. 1 (*aılda*). De kortstaviga av samma konjugation ändas på *-a* såväl i inf. som ipf. ock sup., vadan *a* här är att medräkna till stammen (*boka*). Även starka kortstaviga värb ändas i inf. på *-a* (*bæra*, *koma*, *giva*, *fora*, *kroka*, *græva*). Ett minne av supin-ändelsen -at finner man f. ö. i *lea* legat, *soa* sagt. Om värbalsubstantiv på *-a*, *-as* ock *-and* se s. 27 f.

-ar är regelbunden pres.-sg.-ändelse hos långstaviga värb av sv. 1 (*aıldar*); ävenså — med *a* tillhörande stammen — hos de kortstaviga av samma konjugation (*bokar*). Denna ändelse har dessutom upptagits av en del andra värb, som assimilerat den gamla ändelsen -r med stammens slutkonsonant ock därför kändes vara i behov av en ny ändelse. Så har skett hos värb inom st. 1 (*risar*), st. 2 (*niusar*, *frusar*), sv. 2 (*kerar*, *melar*), sv. 3 (*lisar*).

-as är ändelse i inf. pass. (*loas*) ock *-ast* i ipf. ock sup. pass. i sv. 1 (*ondast*).

-and är pres. part:s ändelse, se s. 27.

Räkneord. *-a* motsvarar hsv. -on i räkneorden 13—19 (*træta*, *fiota*, *fæmta*, *sæksta*, *siota*, *auta*, *nita*);

-and hsv. -onde i *otand*, *niand*, *tiand*, *trætand*—*nitand*.

I pronomina uppträder ofta *-a* såsom ändelse i f. sg., t. ex. *mina* min, *vora* vår, *era* eder, *hisa* den här, *holeka* hvilken, *hora* hvar, *nora* någon, *ana* annan;

-an i m. sg., t. ex. *ean*, *holekan*, *noan*, *anan;*

-at i n. sg., t. ex. *eat*, *hoat*, *noat*, *anat;*

-*ar* i m. sg. *hoar;*
-*as* i gen. sg. *hænas* hännes.

Advärb ock prepositioner ändas ofta på -*a;* t. ex. *gısta*, genast, *morga* i morgon, *nǫḏa* norr, *soṉa* söder, *mıḻa* adv. ock prep. emellanåt, emellan, *opa* adv. ock prep. på, *fıla*, *fılar* väl (*ına*- innan-, *uta*- utan-, *nea*- nedan-, *oa*- ovan-).

-*ast* uppträder i tidsadvärb, t. ex. *aftast* i går afton, *hęstast* i höstas, *mǫndast* i måndags.

Utan någon uppgift inom flexion eller ordbildning förekommer svagtonigt *a* mera sällan, t. ex.

apsat n. 1 klack[1]	*bruıḻap* n. 1 bröllop
aŀvad n. allvar	*ılakat* adj. elak
arvat sv. 1 tänka (s. 92)	*kŀoṯap* Kluttarp (by)
atskad n. 1 »ars-gat», anus	*æmbat* n. 1 ämbar.

Märk *bonsaŀ* (jämte *bonsæŀ* ock *bons-ęŀ*) n. 1 barnsöl, där *a* återgår på ett svagtonigt æ. Samma övergång träffas i pron. *da* (jämte *dæ*), svagtonig form av *tæɔ* de (m.); möjligen ock i *man* men[2].

Anm. 3. Märk särskilt *a* såsom ingående i diftongen *ı̯a*, varom se § 63. F. ö. ingår *a* även i diftongerna *aı̯* (§ 58) ock *au̯* (§ 59) samt i triftongen *ı̯au̯* (§ 74).

§ 45. *ę* är regelbunden motsvarighet till samnord. ē. Dessutom har det uppkommit i målet genom förlängning av ǣ, målets *æ*, ock i samband med förlängning även ofta av ĭ; vidare genom delabialisering regelmässigt av samn. ø̄ ock — mera sällan — av ȳ, samt genom båda dessa procedurer, förlängning ock delabialisering, i förening, av ø̆ ock y̆; slutligen i några fall av iǣ ock iø̆[3]. Trots detta mångfaldiga ursprung hör ej *ę* till de mera ymnigt förekommande vokalljuden i dialekten. Det uppträder emellertid i alla de en- ock tvåstaviga typer, som förete lång vokal, nämligen I c, II c, I d, II d, I g, II g α, II g β, II g γ, samt åtminstone i trestaviga flexionsformer. Exempel för de uppräknade typerna följa härmed.

I c. Här är särskilt att märka det fall, då ljudet motsvarar fsv. ĭ eller y̆ + bortfallande kons. (ð, ʒ, v), t. ex.

lę m. 1 led m.	*tę* pr. dig
lę n. 1 led n.	*gę* impt. av giva
trę räkn. tredje	*stę* sv. vb »stödja»[4].

[1]) estn. **absat**, ty. **absatz**.
[2]) Det kan ock vara den mlt. formen **man**.
[3]) Om *ę* av ī se anm. 1 ock 2. [4]) fiska med ljuster.

Vidare ex.

knẹ n. 1 knä — *bɭẹ* sv. 2 blöda
knẹ bf. sg. av föreg. — *fẹ* sv. 2 föda
lẹ st. vb »le», skratta — *gẹ* sv. 2 göda.

II c. Utom flexionsformer av nyssnämnda ord, t. ex. *lẹar* ob. pl. av led m., *bɭẹor* pres. sg. av blöda, tämligen få fall, t. ex. *brẹor* ob. pl. av broder, *krẹar* m. 2 krögare.

I d. 1) *ẹ* ← fsv. ĭ, y̆, æ̆, ø̆, iæ̆, iø̆ framför l, r, v, t. ex.

skẹɭ n. 1 »skel»[1] — *stẹɭ* pres. sg. av stjäla
drẹv n. 1 drev[2] — *ẹr* pres. sg. av »ärja»[3]
fẹɭ n. 1 b föl — *kẹɭ* m. 1 köl
smẹr pres. sg. av smörja — *mẹɭ* n. 1 mjöl;

2) ← fsv. ĭ, y̆, æ̆ framför supradental eller *n*, som representerar rn, t. ex.

kẹn sv. 1 kärna — *bẹḍ* n. 1 böld
tẹḍ f. 1 »tild»[4] — *gẹṣ* pres. sg. av »göljas»[5]
bẹḍ f. 2 börda — *dẹḍ* f. 1 däld;

3) ← fsv. ĭ genom ersättningsförlängning för bortfallet ð, ʒ framför *l*, *ɭ*, *r:*

**bẹl-* i *bẹlsman* m.[6] — *vẹr* prep. ock adv. vid
ẹr pers. pr. eder — *sẹɭ* sv. 1 segla;
nẹr adv. ner

4) ← fsv. ǣ, ø̄; t. ex.

bɭẹs sv. 3 »bläsa», blåsa — *dẹm* sv. 2 »döma», tala
hẹɭ m. 4 häl — *grẹn* adj. grön
lẹt adj. lätt — *gẹɬ* sv. 1 gödsla
ɬẹt sv. 1 släta — *tẹt* n. 1 »töte»[7];

5) ← ȳ framför *r* i orden

dẹr adj. dyr — *stẹr* n. 1 styre
hẹr sv. 2 hyra — *sẹr* f. 2 »syra»

jämte dessas böjningsformer, t. ex. *dẹṭ* dyrt, *hẹḍ* hyrde -t.; ävenså i värbet *bẹt* byta (ipf. sup. =) ock subst. *bẹt* n. 1 byte.

Anm. 1. Av ī synes *ẹ* ha uppkommit i lånorden *-spẹr* i *ho-ṣpẹr* f. 2 »hårspira», hårstrå ock *krẹke-bæ̣r* n. 1 krikon (till II d).

[1]) gräns (t. ex. mellan åkrar, ägor).
[2]) i väggar, båtar.
[3]) *ære* plöja.
[4]) golvtilja.
[5]) *gæɭḁas* kväljas.
[6]) böneman; fsv. biþil, fvn. biðill m. friare.
[7]) lärft; Rz 776 b tötä l. töte n. 'ämne till att göra något utav' hs.; Aas. tøte n. tøi, stof.

II d. Förutom flexionsformer ock avledningar av ord i föreg. mom., t. ex. *bl̥ẹsar* pres. sg. av blåsa, *lẹłe* adv. »lättligt» (s. 13), äro särskilt att märka de omljudda ob.-pl.-formerna

nẹtor av natt	*grẹpor* av grop
bẹkor » bok	*nẹtor* » not
dẹtor » dotter	*rẹtor* » rot;

vidare trädnamnet *bẹke* f. 2 a bok.

Förlängt av ĭ är ẹ i orden *drẹgol̥* sv. 1 dregla ock *sẹgol̥* (jämte *sẹl̥*, se föreg. mom.) sv. 1 segla.

I g. Viktigaste gruppen utgöres här av de ord, som förlängt ett ǣ framför **ld, mb, nd, ŋg, rl**, t. ex.

kẹld f. 2 källa	*ẹŋg* f. 1 a äng
lẹmb sv. 1 »lämma», lamma	*ɪs-ẹld* f. 2 »is-ärla»[1];
ẹnd m. 4 ände	

vidare märkas böjningsformer sådana som

hẹfs pres. sg. av »hävas»[2]	*lẹnst* ipf. sup. av d:o
hẹfst ipf. av d:o	*lẹvd* ipf. sup. av leva
lẹns pres. sg. av »lenas»[3]	*trẹgst* superl. av trång;

genom förlängning framför supradental i t. ex. *fẹnsk* f. 2 ut. pl. »förnska»[4]; gammalt **ǣ, ø̄** i t. ex. *nẹst* superl. närmast, *bl̥ẹst* ipf. sup. av blåsa (I d), *grẹnt* n. sg. st. av grön.

II g α. Huvudsakligen flexionsformer av ord i föreg. mom., t. ex. *fẹnska* bf. sg. av »förnska», *kẹlda* bf. sg. av källa, samt andra ord med fsv. ǣ framför **nd, ŋg**, t. ex.

brẹndor ob. pl. av brand	*hẹŋge* sv. 2 hänga
lẹndos, *nẹndos* gårdn. »Lill-, Ny-Händers»[5]	*hẹŋgol̥* f. 2 »hängla» (s. 70);

vidare *bẹndor* ob. pl. av bonde, *hẹske* f. 2 a hyska[6].

---

[1]) sädesärla. — Om *-d* se § 78. [2]) *hævɪ̯as* jäsa.

[3]) *lẹnas* töa. [4]) fjolgammalt gräs.

[5]) Jfr *hændos*, *hɪnos* gårdn. ock mansnamnet *hɪndrek*, Wb 1678 o. 1682 (ofta) **Hinrich, Hindrich** (i äldre kyrkböcker e. u. **Håndor**).

[6]) Enligt Kock Ark. IX 73 f. är 'hyska' lån i sv. från lty. **öske, ösche, öschen** (avlett av **öse**), med **h** analogiskt från 'hake', som så ofta nämnes i samband därmed. Just med hänsyn till motsvarighetsordet 'hake' skulle man emellertid gärna antaga inhemskt ursprung även för 'hyska'. Skulle man våga förutsätta ett ***hōka** (jfr eng. **hook**), varav ett ***hōska** genom **s-** eller **sk**-utbildning ock metates, resp. **k**-bortfall? Nuckö-formen härovan finge i så fall sin enklaste förklaring. Prof. Wiklund har påpekat för mig, att de lapska orden för 'hake' ock

Anm. 2. Efter *r* står *e̜* för ī i lånordet *bre̜ske* f. 2 a skjortspänne (fi. **priiski**, finl. sv. **brisk**[1]).

II g β. Flexionsformer sådana som *ne̜tre* bf. pl. av natt, *be̜kre* bf. pl. av bok; vidare *me̜gl̇as* sv. 1 mögla(s), *me̜gl̇at* adj. möglig.

II g γ. Flexionsformer sådana som *bre̜ndre* bf. pl. av brand, *tre̜ggre* komp. av trång.

Anm. 3. I lånord är f. ö. *e̜* rätt vanligt, särskilt motsvarande det långivande språkets ē ock ō; t. ex. *he̜le* adj. helig, *ske̜d* f. 2 sked, *he̜r* sv. 2 höra, *be̜nıgg* m. 1, m. 1 a, f. 1 a vind[2]. En del av de högsv. lånen måste antas vara inlånade från rikssvenskan (eller upptagna från bokspråket) på ett rätt tidigt stadium, t. ex. *te̜kon* n. 1 tecken, *he̜st* f. 1 höst, vilka gärna böra ha haft lång vokal vid inlåningen. Av annan grund kan man sluta, att t. ex. ett sådant ord som *ke̜r* sv. 2 köra, åka, är tämligen gammalt lån, då det lyckats alldeles uttränga det inhemska ordet 'åka'.

e̜ spelar en tämligen obetydlig roll inom målets flexionssystem. Inom substantivflexionen märkas pluralerna

ob. *bre̜ndor*	bf. *bre̜ndre*	av *bro̜nd* m. brand
be̜ndor	*be̜ndre*	*bo̜nd* m. bonde
bre̜or	*bre̜ore*	*bro̜ar*, *broar* m. broder
de̜tor	*de̜tre*	*do̜tor* f. dotter
be̜kor	*be̜kre*	*bo̜k* f. 4 a bok

samt övriga pluraler inom f. 4 a.

Adjektiven *stro̜gg* sträng ock *tro̜gg* trång heta i komp. superl. *stre̜ggre*, *stre̜gst* ock *tre̜ggre*, *tre̜gst*. *he̜gre*, *he̜kst* av *hau̯* hög ock några andra oregelbundna komparationsformer med *e̜* äro tydligen mer eller mindre införlivade lån från hsv.

Innom värbflexionen finner man *e̜* i pres. sg. av några — från målets synpunkt oregelbundna — värb, vars stam slutar på *r* eller *l̇*:

ske̜l̇ av *skæl̇e* skilja		*sme̜r* av *smære* smörja	
ske̜l̇	*skæl̇e* skölja	*sve̜r*	*svære* svärja

'hyska': *orēs ruöɔkkē*, *niggēlis ruöɔkkē* ordagrant betyda 'han-krok', resp. 'hon-krok'. Märk, att **hōka* ~ **hake** skulle ha en nära liggande parallell i ordparet **hōna** ~ **hane**.

[1]) Enligt t. ex. Vendells översättning av *bre̜skı* i Runöm. med »sölja, brisk» eller Nordlunds Sv.-fi. ock fi.-sv. handlex. (Hfors 1889), där fi. **priiski** översättes med »brisk». Ordet är ej upptaget i Frth. Skiljaktigheter.

[2]) estn. **põning** 'boden (oben im hause)', mlt. **boninge** 'decke eines stockwerkes'.

stȩl̵ av *stæl̵a* (st. 4) stjäla		*vȩl̵* av *væl̵e* välja	
sȩl̵	*sæl̵e* sälja	*ȩr*	*ære* »ärja»;

ävenså i pres. sg. *hȩfs*, ipf. *hȩfst* av *hævi̯as* jäsa ock i ipf. sup. *lȩvd* av *læva* leva.

§ 46. *e*. Såsom redan i kap. I (§ 3) anmärkts, har *e* sin egentliga användning i svagtoniga stavelser.

A. Under starkton inskränker sig densamma till följande få fall:

I a. Pronomina *veə* vi, *neə* ni ock *heə* det, det där (fsv. hit), med *-eə* av ett i starkton uppflyttat slutljudande svagtonigt i[1]. Dessutom i första sammansättningsleder av typen I a, med *e* av ī eller ȳ; t. ex. *re-do̜na* bf. sg. ri-dörren, *be-gatn̥* f. 2 bygata.

II a. Framför ett svagtonigt *a*, av ĭ; t. ex.

ean, *eat* pr. m. ock n. sg. eder, -t	*nea-* nedan-[2]
	ʎea m. 3 släde
lea sup. av ligga	*stea* m. 3 stege
mea konj. medan	*vea-* ved-[3].

Hit bör ock räknas en sådan historisk sammansättning som *reans* gårdn. »Ri-Hans'». — I ordet *ul̜-vreo* »ull-vred», ullgarnsdocka, står *e* framför *-o*.

II b. *era* pr. f. sg. eder.

B. Det svagtoniga *e* har en riklig användning inom flexion ock ordbildning ock motsvarar därvid vanligen fsv. i (dock ej i regeln oskyddat sådant, ty märk apokoperingslagen s. 18), ofta även ett fsv. halvvokaliskt i framför vokal, som apokoperats.

Inom substantiven är *-e* flexionsändelse i bf. sg. av

f. 1 (*no̜l̵e*)	n. 1 (*bo̜nde*)
f. 1 a (*ȩgge*)	n. 1 a (*næte*)
f. 4 (*gai̯te*)	n. 1 b (*fæl̵e*)
f. 4 a (*bo̜ke*)	

ock i bf. pl. av m. 2 (*smȩe*, *gri̯se*, *fiski̯are*, *aksal̵e*).

-re är ändelse i bf. pl. av f. 4 (*gai̯tre*) ock f. 4 a (*bȩkre*) samt hos några oregelbundna mask. (*brȩndre* av brand, *bȩndre* av bonde, *brȩore* av broder).

---

[1]) De nämnda ordens svagtoniga former äro *ve*, *ne*, *he*. Endast i svagton förekomma prepositionerna *e* i ock *te* till. Dessas starktoniga (ock advärbiella) former äro *ute*, resp. *tȩl̵*.

[2]) i t. ex. *nea-ȩndan* »nedan-änden». [3]) i t. ex. *vea-fl̵o̜* f. 2 ved-flo.

-e tillhör stammen i substantiven efter m. 1 b (*more, ai̯ke*), f. 2 a (*kærke, ale*) ock en del inom n. 2 (*mærke*); de sistnämnda förete samma form i bf. sg. (*mærke*).

Ortnamn på *-e: ormse* Ormsö, *dae* Dagö, *hagge* Hangö ock bynamnen på *-be*, t. ex. *bæsbe* Bergsby.

-en är den regelbundna ändelsen i bf. sg. av m. 1 (*fisken*), m. 1 a (*lægen*), m. 2 (*smeen*) samt — med *e* tillhörande stammen — i m. 1 b (*moren*).

Anm. I en hel del fall blir denna ändelse *-en* på olika sätt reducerad inom deklinationerna m. 1 ock m. 2. Oförändrad blir den endast i ord, vars stam slutar på *b, p, f, v, g, k, m*, enkel vokal eller diftong, t. ex.

kimben bf. sg.	av *kimb*	m. 1	»kimm», tunnstav
holpen	*holp*		(h)valp
pofen	*pof*		utväxt
kalven	*kalv*		kalv
vigen	*vig*		vigg(e)
holmen	*holm*		holme
bloen	*blo*		blod
daien	*dai*		deg
spitamben	*spitamb*	m. 2	Spitham-bo
brod-iærpen	*brod-iærp*		»brodd-järpe», rapphöna
ræven	*ræv*		räv
fiur-viggen	*fiur-vigg*		»fyrvinge», slända
tisken	*tisk*		tysk
kaimen	*kaim*		namne[1]
bien	*bi*		bi.

I ord, som sluta på *d, d, t, t, s, s* eller *l* reduceras *-en* till *-n*; t. ex.

bildn bf. sg.	av *bild*	m. 1	bill (plog-)
godn	*god*		gård
kiutn	*kiut*		kotte
bostn	*bost*		borste
isn	*is*		is
hasn	*has*		hals
kæln	*kæl*		kittel
vondn	*vond*	m. 2	»vand», mullvad
æistn	*æist*		est
motn	*mot*		mört
kariasn	*karias*		herde[2].

I ord, som sluta på *l, l*, ock i enstaviga ord på *r* blir ändelsen *-n*, t. ex.

kiln bf. sg.	av *kil*	m. 1	kil
bænsln	*bænsl*		»bindsel», ögla

---

[1]) estn. **kaim** 'namensverwandter, verwandter'. Saxén s. 133.

[2]) estn. **karias**.

ıboln bf. sg.	av	*ıbol*	bibel
buırn		*buır*	bur
orn		*or* m. 2	orre.

I enstaviga ord, som sluta på *ŀ*, sammansmälter detta med ändelsen till *ɳ* (sporadiskt *n*, se § 102), t. ex.

stoɳ bf. sg.	av	*stoŀ* m. 1	stol
oɳ		*oŀ* m. 2	ål.

I ord, som sluta på *-n*, uppgår ändelsen *-en* helt ock hållet i detta *-n*; t. ex. *staın* bf. sg. av *staın* m. 1 sten, *baron* bf. sg. av *baron* m. 2 baron.

I de tvåstaviga orden på *-or* ock *-oŀ* efter m. 1 samt de två- ock trestaviga på *-ar* ock *-aŀ* efter m. 2 blir ändelsen, genom hopsmältning med dessa suffix, *-on*, resp. *-an*, t. ex.

okon bf. sg.	av	*okor* m. 1	åker
hævon		*hævoŀ*	hyvel
homan		*homar* m. 2	hammare
arbetan		*arbetar*	arbetare
aksan		*aksaŀ*	axel.

Inom m. 1 a ock m. 1 b inträder ej någon av dessa reduceringar av *-en*. I m. 1 a sluta alla orden på *-g* eller *-k*, i vilket fall *-en* ljudlagsenligt kvarstår, ock med de få orden inom m. 1 b råder antingen samma förhållande (*aıke*) eller ock äro de kortstaviga (*more*), vilket synes förhindra reduceringen ifråga.

-er är ob.-pl.-ändelse i m. 2 (*smeer* o. s. v.), n. 1 (*bonder*), n. 1 a (*næter*), n. 1 b (*fæŀer*) ock — med *e* till stammen — i en del ord i n. 2 (*mærker*).

-ena är bf.-pl.-ändelse hos de flästa neutrer, nämligen i deklinationerna n. 1 (*bondena*), n. 1 a (*nætena*), n. 1 b (*fæŀena*) ock — med *e* till stammen — i en del ord i n. 2 (*mærkena*).

Adjektiv på hsv. -en sluta i målet på *-e* i de former, som uppvisa rena stammen, d. v. s. den svaga formen samt av de starka formerna följande: f. sg. pred., n. pl. pred., m. f. n. pl. attr. (*ıpe* öppen). I n. sg. pred. ock attr. ändas dessa adj. på *-et* (*ıpet*) ock i m. sg. ock pl. pred. på *-endor* (*ıpendor*). Framför ändelserna *-a*, *-an*, *-ar* har *e* övergått till halvvok. *ı*, se § 64. Till denna adjektivkategori ha i målet förts en hel del inlånade hsv. adjektiv på -ig; t. ex. *hele* helig, *mæıle* möjlig. Efter densamma kunna ock böjas participia perfektum av starka värb (s. 27). Några komparativer ändas i målet på *-re*, se om dem ovan s. 100.

Inom värbflexionen uppträder *-e* dels såsom ändelse i impt. pl., dels som den starka supin.-ändelsen (se paradigmen s. 25 f.).

I inf. förekommer *-e*, av ett fsv. halvvokaliskt i framför den apokoperade inf.-ändelsen **-a**; t. ex.

vịke st. 1 vika	*nıte* sv. 1 »nyttja»
brıge st. 3 brygga	*bıge* sv. 2 bygga
sıte st. 5 sitta	*sæŋke* sv. 3 sänka.

Såsom advärbändelse förekommer *-e*, särskilt i adjektiv-advärb, med eller utan ljudlagsenligt bortfall av den i adjektiven genom systemtvång bibehållna neutraländelsen **-t**; t. ex. *gole* redan (jfr *gole* adj. »gårlig», färdig, mogen), *hǫle(t) hǫłe(t)* hårt, fort ock *lęłe(t)* lätt, sakta (se s. 13); *lęgge(t)* länge, *hịt(et)* hit; *-ets* i rörelseadvärben *framets* framåt, *bạkets* bakåt, *ọpets* uppåt, *nẹrets* neråt.

Prepositioner: *fære* för, *ıunde* under, *ıute* i, *ıve* över[1].

Utan flexions- eller ordbildningsuppgift synes svagtonigt *e* förekomma endast i historiska sammansättningar, t. ex.

gutanes Gutanäs, by	*onet* adj. »o-nyt», halt, ofärdig
hote adv. »hvad tid», när	*oret* adv. orätt

ock i lånord, t. ex.

arbet sv. 1 arbeta	*fofent* adj. fåfäng
potel f. 2 butälj	*kærest* m. 1 ugnsvalv[2].

§ 47. *ị* motsvarar regelbundet samn. ock inlånade ī ock ȳ, dessutom genom förlängning i vissa ställningar ĭ ock y̆. Dess frekvens i målet är rätt stor, för att vara lång vokal. Det förekommer i alla de vanliga typerna med lång vokal, alltså i I c, II c, I d, II d, I g, II g α, II g β, II g γ ock i trestaviga böjningsformer.

I c. Ex.

bị m. 2 bi	*ị* m. 2 id
bị sv. 1 bida	*lị* m. 4 lie
bị m. 1 by	*nị* adj. ny
gnị st. 1 gnida	*smị* f. 2 smedja.

Värbet 'se' heter *sị*, liksom över en stor del av det sv. språkområdet; 'snöa' heter *snị* sv. 2; räkn. 'tre' *trị*.

II c. Flexionsformer ock avledningar av ord till I c, t. ex. *frịar* m. 2 friare, *nịor* m. sg. ock pl. pred. av ny. Jämnställda med dessa äro de deponentiala infinitiverna *ịas* idas ock *lịas*

---

[1]) Om prepositionerna 'i' ock 'till' jfr även s. 101 not 1.

[2]) estn. **keris** 'obere abteilung des bauerofens'.

»lydas», höra, vara lydig. Särskilt att märka äro sådana ipf. pl. ock sup. som *gnı̱o*, *gnı̱e* av gnida (se nedan s. 106).

I d. Ex.

bı̱t st. 1 bita	*knı̱v* m. 1 kniv
ı̱k f. 2 ekorre	*knı̱n* bf. sg. av föreg.
fı̱n adj. fin	*lı̱s* sv. 3 lysa
grı̱n n. 1 gryn (koll.)	*nı̱t* n. sg. st. av ny
gnı̱ɫ sv. 1 gnissla, gnälla	*pı̱k* f. 2 piga
grı̱s m. 2 gris	*sı̱l* m. 1 syl
hı̱t adv. hit	*tı̱ɫ* m. 1 tistel.

Märk *hak-spı̱t* m. 2 hackspett ock *stı̱t* f. 2 stätta (äv. = smal grind).

II d. Huvudsakligen böjda ock avledda former av ord till I d, t. ex.

bı̱tor pres. sg. av bita	*hı̱tet* adv. hit
grı̱nat adj. grinig	*rı̱mas* sv. 2 rymmas
grı̱nat adj. grynig	*strı̱mat* adj. strimmig.

Vidare lånord, t. ex.

frı̱dar m. 2 fredag	*lı̱de* adj. lydig
fı̱ke-mak̠ m. 1 binnikemask[1]	*sı̱ma* Simon.

Märk dessutom exemplen *lı̱dor* f. pl. »lygder», lögn (sg.) samt *vı̱ke* st. 1 vika.

I g. Här märkes särskilt *ı̱* framför *ld*, *mb*, *nd*, t. ex.

bı̱ld m. 1 bill (plog-)	*blı̱nd* adj. blind
dı̱mb f. 2 dimma	*skı̱nd* sv. 1 skynda;
kı̱mb m. 1 »kimm», tunnstav	

böjningsformer o. d., t. ex.

blı̱nt n. sg. st. av blind	*rı̱ft* n. sg. st. av rik
ı̱ts pres. sg. av idas	*rı̱ms* pres. sg. av rymmas
ı̱tst ipf. sup. av d:o	*rı̱mst* ipf. sup. av d:o
lı̱st ipf. sup. av lysa	*vı̱ks* gårdn. Vik(s).

Dessutom mest i lånord, t. ex. *drı̱st* sv. 1 »drista», våga, *pı̱ts* m. 1 piska[2]. Märk dock exemplen

rı̱ft sv. 1 rapa[3]	*tı̱sk* m. 2 tysk
sı̱tst sist	*vrı̱st* m. 4 vrist.
trı̱sk adj. trög, lat[4]	

---

1) mlt. **vik** m. 'eingeweidewurm der fische'.
2) estn. **pīts** (**pītsk**) peitsche.
3) fno. **rypta** eller fsv. **rykta** (se Hellquist Ark. XIV, 146, 148).
4) fsv. **þrȳzker** (Nor. Urg. lautl. ss. 68, 204).

II g α. Flexionsformer, t. ex. *fɪndor* m. sg. ock pl. pred. av fin, *bl̥ɪndor* m. sg. ock pl. pred. av blind;
vidare lånord, t. ex. *tɪstar* m. 2 tisdag, *tɪskos* f. 2 lungsot, tvinsot[1];
ett par ord på svagtonigt *-or: bl̥ɪstor* sv. 1 vissla[2], *sɪstor* f. 2 syster.

II g β. Flexionsformer, t. ex. *l̥ɪdre* bf. av »lygder» (II d).

II g γ. Flexionsformer, t. ex. *sɪstra* bf. sg. av syster. Märk dessutom *tɪmbl̥e* adj. »timlig», tidig — med *b*-inskott mellan *m* ock *l̥*, se § 75.

Första starka konjugationens värb ha, liksom vanligen i nordiska språk, *ɪ* till sin vokal i presens-stammen (*bɪt* o. s. v.). De av dessa värb, som bortkasta sin stamkonsonant (ð, ʒ, delvis v), ha *ɪ* även i ipf. pl. ock sup. omedelbart framför ändelsevokalen (*gnɪo*, *gnɪe*). Dessutom är att märka *ɪ* i ipf. sg. av de oregelbundna *grǫt* gråta, *lǫt* läta (lauten), *læta* låta (lassen): *grɪt*, *l̥ɪt*, *lɪt*.

§ 48. *ɪ* förekommer

A. i starktonig stavelse rätt ymnigt, i regeln som motsvarighet till fsv. ock inlånat ĭ ock y̆ (även estn. ü). Märk dock orden *gl̥ɪg* adj. 'försedd med god hörsel' (fvn. **gløggr** klarsynt m. m.), *mɪg* f. 2 kvinna (s. 28), *hɪns* n. 1 höns, ock jfr anm. 2.

I första sammansättningsleder av typerna I b ock I f motsvarar *ɪ* dessutom de enkla ordens ī ock ȳ (*ɪ*) genom den i dylikt fall vanliga vokalförkortningen, t. ex.

bl̥ɪnd-orm m. 2 »blindorm»[3] *grɪt-lok* n. 1 a grytlock
grɪn-kǫn n. 1 »grynkorn», gryn *svɪn-buko* f. 3 svin-»böka»[4].

Anm. 1. I dylika leder av typ I a har målet däremot *e*, se ovan § 46.

II b. I denna typ är *ɪ* synnerligen vanligt, såväl när andra stavelsen är öppen som när den är sluten. Dialekten står nämligen i ord av denna typ kvar på fornspråkets ståndpunkt, dels har ock y̆, såsom sagt, blivit *ɪ*, dels har den förut (s. 90) omnämnda lagen om förkortning av stamstavelsen, när

---

[1]) estn. **tīskus** schwindsucht, auszehrung.
[2]) fvn. **blístra** 'fløite med munden'; se Hellqu. Ark. XIV, 9 (ock 193) samt Falk-Torp, Blystre.
[3]) ormslå.
[4]) jordtorva, som uppbökats av svin.

andra stavelsen är sluten, värkat i en del ord. Märk ock anm. 2. Ex.

bɩta m. 3 »bete», bit
bɩto ipf. pl. av bita
bɩte sup. av d:o
bɩse f. 2 a byssja
bɩre sv. 1 börja
tɩna pr. f. din
gɩva st. 5 giva
gɩve sup. av föreg.
hɩta m. 3 hetta
kɩde f. 2 a kedja
kɩlo f. 3 anjovis[1]
mɩke mycket
sɩno f. 3 sena
sɩma sv. 1 simma
sɩte st. 5 sitta
strɩka m. 3 »streke», strömdrag
vɩko f. 3 vecka
vɩta vb veta
vɩko ipf. pl. av vika
vɩke sup. av d:o
vɩla vb vilja
ɩpe adj. öppen
ɩve prep. över
bɩtɩŋg m. 1 a böckling[2]
dɩłet Dirslet[3]
drɩpoł sv. 1 »dröppla», drypa
hɩsn̥ pr. m. denne
ɩfoł adj. »iföl»
lɩtet n. sg. st. av liten
lɩkoł m. 1 nyckel
mɩnas sv. 2 minnas
nɩtor ob. pl. av nöt
rɩkol Rickholtz
sɩmas[4] gårdn. Simons
spɩkar m. 2[5]
spɩtamb Spitham, by
stɩtɩŋg m. 1 a »stötting»[6]
sɩner ob. pl. av son
trɩnɩŋg m. 1 a »trinning»[7]
tɩkoł adv. »tyckla»[8]
fɩlɩŋg m. 1 a tvilling
fɩnɩŋg m. 1 a tinning[9]
tɩkon f. 2 töcken
tɩnes gårdn. Tönnes[10].

Anm. 2. I ett par ord har jag funnit *ɩ* återgående på ǣ framför i-ljud i följande stavelse: *grɩne* sv. 1 »gränja», gråta, lipa, *trɩne* f. 2 a »tränja», tranbär; dessutom, i uddljud, i värbet *ɩta* äta, sup. *ɩte*.

---

[1]) estn. **kilu**, 'kleine strömlingsart'.

[2]) estn. **püting** »bückling», geräucherter strömling oder butte; mlt. **buckink** m.

[3]) bynamn; förr Digerslätt m. m., se Russw. § 168.

[4]) därjämte *sɩ̥mas*.

[5]) sädesbod, visthusbod; fsax. **spikári**, se Kluge Et. wb., Speicher.

[6]) bak-kälke. Se Nor. Sv. Et. s. 68 (under Sparkstötting).

[7]) tredjedelen av en gårds åkerjord (jorden odlas med treskiftesbruk); fvn. **þrining** f. tre(enig)hed, no. **i triningaa** i tre dele l. skifter (Aasen).

[8]) ofta; fsv. **þykla, þikla** (Nor. Aschw. gr. § 71,3 ock § 164), Frtbl-Porthan s. 53: »Tökel adv. ofta. Nu *tẏkæłț* (Kronoby)».

[9]) närmast »tvinning»; se § 83.

[10]) Wb. 1680 **Tönnes**, förnamn.

I e. Ex.

blık n. 1 a »blek», blixt	*ın* adv. in
bıt f. 2 bytta	*lıl* adj. liten
tın pr. m. din	*rıg* m. 1 rygg
tıt pr. n. ditt	*rıs* m. 2 ryss
trın adv. (där-)inne	*skrıl* st. 3 »skrilla»[2]
fıl sv. 2 fylla	*lık* pr. sådan
fık ipf. sg. fick	*fın* sv. 1 tvinna
grıl f. 2 grissla[1]	*tıp* sv. 1 »typpa»[3]
hıt pr. n. detta	*vıl* pres. sg. av vilja
hıs pr. pl. dessa	*ıd* n. 1 »ydd»[4].

Anm. 3. Ett intressant ord är *bıl* m. 1 farbror, morbror. Det finnes i samma form ock betydelse även i övriga estsv. diall. (enl. Fr-V. Ordb. **bill**), ock dessutom med samma betydelse i dalm. (Nor. Sv. lm. IV. 2, s. 14, 15) i formerna *bıle* (Ålvd.), *bıla* (Orsa). Bugge Sv. lm. IV. 2, s. 228 f. sammanställer detsamma med ty. **buhle**, mlt. **bole** m. ock f. »buhle, im guten sinne als trauliche bezeichnung von verwandten oder sonst durch beruf nahestehenden oder befreundeten personen» (Schiller-Lübben). — — »Efter Heinrichs Lex. skal nht. **böhle** (d. e. lty. **boele**) endog betyde 'morbroder', 'farbroder'. BUGGE anför också ett skotskt **billie, billy**, 'a brother, a companion, a young man, a fellow', vilket han förmodar vara lånat från nord. Så ock med tvekan Björkman Scand. Loanwords s. 183, där **billy** anföres från flera nyeng. diall. Att, såsom BUGGE (a. st.) gör, uppställa en urgerm. stam ***būljan** ~ ***bōla-** fvn. **ból**, med redan urgerm. förkortning av stamvokalen, synes alltför djärvt. För dalmålsformernas räkning är det i varje fall ej nödvändigt (kanske rättare, icke möjligt); ty jfr Ålvdals- ock Orsaformerna för t. ex. 'fil(-mjölk)', 'ila' ock å andra sidan 'sele'. Man skulle snarare vilja tänka sig en nord. kompromissform ***būlja** ock söka en speciell förklaring för det estsv. ordets korta vokal + lång kons. Månne en kortnamnsbildning (såsom **Kalle, pålle** o. s. v.)? Möjligen kan femininet »byl-kona» *bılkon* f. 2 ha bidragit till det enkla ordets utveckling[4].

II e. Förutom flexionsformer av ord inom föreg. mom., t. ex. *bıta* bf. sg. av bytta, ock avledningar sådana som *trıkol* m. 1

---

[1]) bakspade.

[2]) åka skridsko, kana.

[3]) fläta (håret); jfr *tuıp* m. 1 hårfläta.

[4]) lina från framjulens axelända till främre delen av skaklarna. Rz 634 b **ydd** m. 'oxtöm' götal.; i några munarter **yd, hydd, ödd, udd** (vg. *ud* f. d:o); jfr Öland (s. 76) **yydd (på)**, lägga ok ock töm på oxar.

[4]) Det eng. **billy** lär icke lägga något hinder i vägen för att anta ett, i eng. inlånat, nord. ***byli** (enl. upplysning av doc. EKWALL).

»tryckel», bösshane, *tɪnaɫ* m. 2 ?»tynnel», drickeskagge, tämligen sällan. Märk följ. exempel:

brɪge f. 2 a brygga	*mɪla* adv. prep. emellan(åt)
brɪge st. 3 brygga	*nɪta* räkn. nitton
bɪge sv. 2 bygga	*rɪke* sv. 3 rycka
drɪke st. 3 dricka	*stɪke* n. 2 stycke;

vidare lånord, t.ex. *mɪkas* gårdn. Mikaels, *nɪkas* gårdn. Nik(o)la(u)s, *vɪpaɫ* Wichterpal (gods).

Av ord på **-mel** med *ɪ* till stamstavelse uppvisar en del av området (Nu. Su.) former med långt *m*: *dɪmoɫ hop* sv. 1 »dymla ihop», fästa ihop (trästycken med pluggar), *hɪmoɫ* m. 1 himmel.

I f. Ex.

bɪnd st. 3 binda	*mɪns* pres. sg. av minnas
bɪrn f. 2 päron[1]	*mɪnst* ipf. av d:o
bɫɪkst sv. 1 »blixta»[2]	*rɪft* ipf. sup. av rycka
bɪŋk m. 4, m. 1 sädesbinge	*tɪŋg* sv. 1 »tinga»[4]
dɪsk m. 1 »disk»[3]	*fɪnt* m. 2 »tvint»[5]
hu-kɫɪps gårdn. »Hög-klippans»	*vɪst* ipf. sup. av veta
gɪlt f. 2 »gylta», sugga	*vɪld* ipf. av vilja
kɪlŋg m. 1 killing	*ɪŋst* superl. yngst
lɪŋs sv. 1 »linksa», halta	*ɪks* f. 1 yxa.

Anm. 4. Om *ɪ* i första sammansättningsleder av denna typ se ovan s. 106.

II f α. Ex.

dɪŋge f. 2 a dynga	*bɫɪndɪŋg* m. 1 a blinding
fɪske sv. 1 fiska	*fɪnstor* n. 1 fönster
fɪŋgo ipf. pl. av få	*gɪmbor* f. 2 »gimra»[6]
gɪsta adv. genast	*skrɪldor* pres. sg. av »skrilla»
gɪste adj. gisten	*tɪŋgest* n. 1 »tingest», kärl
nɪsta n. 2 nystan	*vɪntor* m. 1 vinter
trɪske st. 3 tröska	*vɪnstor* vänster.

---

1) ty. birne.

2) blinka. — Joh. Magni krön. **blixstade wedh** blinkade till (Ark. I, 218).

3) fat, skål. Se Tamm Et. ordb., Disk.

4) bjuda, kalla.

5) bofink. — Se nedan § 83.

6) ungt honfår.

Märk särskilt *sıg̣ke* st. 3 sjunka ock *stıg̣ke* st. 3 »stjunka», hoppa, fara åstad[1].

II f β—δ. Flexionsformer, avledningar ock lånord, t. ex.

bısi̯a bf. sg. av byssja
nıklas Nikolaus-dagen
ıri̯as gårdn. Örjans
ıvi̯at adj. överflödig
mıki̯al Mikael-dagen
ılski̯as sv. 1 ilskas
krısti̯an Kristian
tıg̣gre komp. tyngre.

Inom flexionen spelar starktonigt *ı* en tämligen obetydlig roll:

substantiven *son* m. son ock *not* f. nöt heta i plur. *sıner*, *sıne*, resp. *nıtor*, *nıtre*;

adjektiven *og̣g* ung ock *tog̣g* tung i komp. superl. *ıg̣gre*, *ıg̣st* ock *tıg̣gre*, *tıg̣st*.

Inom starka värbflexionen är att märka *ı* i ipf. pl. ock sup. regelbundet[2] i st. 1 (*bıto*, *bıte*) samt i pres.-stammen av de flästa värb efter st. 3 (*bınd -or*, *spın spındor*, *brıge brıgor*); dessutom mera sporadiskt i några andra mer eller mindre oregelbundna starka värb: inf. *sıte* sitta, *gıva* giva, *lıge* ligga, pres. sg. *sıtor*, *gıvor*, *lıgor*, sup. *gıve* ock (av *sı* se) *sıt*, ipf. sg. *fık*, *gık*, ipf. pl. *fıg̣go*, *gıg̣go*, *grıto* (av *grot* gråta) samt *lıto* (av *lot* låta ock *læta* låta jälpv.).

B. *ı*:s förekomst i svagtonig stavelse är inskränkt till suffixet -*ıg̣g*. Märk, att exspiratoriska akcẹnten på detta suffix är särdeles starkt framträdande, enkannerligen efter kort stamstavelse. Ex.

tomlıg̣g m. 1 tumme
gæi̯tıg̣g m. 1 a geting
bıgnıg̣g f. 1 byggning[3]
klenıg̣g f. 1 a klänning.

§ 49. *ǫ*:s frekvens i målet överensstämmer ungefär med de övriga enkla långa vokalernas (med undantag för *ǽ*). Det motsvarar i inhemska ord regelmässigt samnord. ō, dessutom ofta nog, genom förlängning, samnord. ŭ. Det förekommer i de vanliga långvokaliska typerna.

I c. Här märkes särskilt det fall, då *ǫ* motsvarar samnord. ŭ + bortfallande kons. (ð, ʒ); t. ex.

bǫ n. 1 bud
rǫ m. 1 råg
sǫ n. 1 »såd»[4]
tǫ n. 1 tåg, rep.

---

1) fsv. stiunka, fvn. støkkva, fgutn. stinqua.
2) jfr under *ı* s. 106.
3) även våning (étage).
4) sås, spad; fsv. suþ.

Andra exempel:

bɫǫ m. 1 blod	*gǫ* adj. god
bǫ n. 1 bo	*lǫ* m. 4 loge
bǫ sv. 2 »bo»[1]	*mǫ* m. 1 »mo»[3]
bǫ f. 1 bod	*rǫ* sv. 2 ro
bǫ m. 4 bog	*skǫ* m. 1. skog
brǫ f. 1 »bro»[2]	*λǫ* ipf. av slå
fɫǫ f. 2 flo	*trǫ* sv. 2 tro.

Märk ipf. *lǫ* av ligga ock *sǫ* (jämte *sǫ*) av *sı* se.

II c. Huvudsakligen flexionsformer av ord inom I c. Märk dessutom *brǫar* (jämte *broar*) m. broder, *dǫe* sup. av dö samt *bǫor* räkn. m. båda, varmed jfr fem.- ock neutralformerna *boar*, *boa*.

I d. Exempel på förlängning av ŭ i olika ställningar:

bǫɫ adj. »bål», slö	*bǫŋ* sv. 1 bulna
gǫɫ adj. gul	*hǫn* n. 1 horn, hörn
hǫɫ adj. »hål», ihålig	*mǫŋ* sv. 1 mulna
skǫɫ f. 2 skovel	*ǫḍ* n. 1 ord, bokstav
sǫɫ n. 1 sovel	*spǫḍ* f. 1 »spord», fena[4].

Övriga exempel:

bǫk f. 4 a bok	*mǫr* f. 2 mo(de)r
bǫm m. 1 bom	*ǫλ* f. 2 oxeltand
bǫn bf. sg. av *bǫnd* m. bonde	*rǫt* f. 4 a rot
fǫr n. 1 foder	*rǫv* n. 1 välvt tak[5]
fǫr ipf. av fara	*skǫɫ* f. 2 skola
kɫǫn f. 2 klo	*stǫr* adj. stor.

bǫs n. 1 bås är väl lån från det av Tamm Et. ordb. anförda lty. diall. **bôs** stallrum.

II d. Flexionsformer, avledningar ock därmed jämnställda bildningar, t. ex.

brǫka f. 3 brokig ko (se s. 23)	*krǫkat* adj. krokig
brǫkat adj. brokig	*tǫkat* adj. tokig[6]

---

1) värpa. 2) landsväg.

3) barrskog.

4) Jfr med de sista orden lånordet *kǫḍ* f. 2 gång (mal), estn. **kord** mal m. m. — Om *mores-(v)ǫḍ*, biform till *mores(v)oḍ* o. d., se s. 118.

5) fvn. **hróf** n. 'skjul, skur til deri at bygge fartøi m. m.', eng. **roof**; inlånat i estn. **rōw** 'dach, rauchfang, gewölbe'.

6) De tre sista orden ha även former med kort *o* inom en del av området.

lånord, t. ex. *ro̜le*, *ro̜l'e* rolig; samt orden *do̜to̜r* f. dotter ock *so̜kon*[1] f. 2 socken.

I g. Ex.

bo̜nd m. bonde — *lo̜ts* m. 2 lots
ho̜st sv. 1 hosta — *o̜nd* adj. ond
lo̜gg adv. »lunge»[2] — *pro̜st* m. 2 prost;

vidare flexionsformer, t. ex.

mo̜s̜t̜ ipf. pass. av mala — *ꝉo̜st* ipf. av slåss
o̜nt n. sg. st. av ond — *to̜s̜t̜* ipf. sup. av töras;

märk *so̜nst* ipf. sup. av *sınas* synas.

II g. Förutom flexionsformer äro att märka *o̜tstar* m. onsdag ock *to̜s̜t̜ar* m. torsdag, ävensom bynamnen *pro̜sta* Prosta ock *ro̜sta* Rosta.

o̜:s roll i flexionen hör hemma i de starka värbens ipf.-bildning. I st. 6 är *o̜* vokalen i såväl sg. som pl. av ipf. (*fo̜r*, *kro̜k*, *grov*), likaså i några oregelbundna: *dro̜*, *do̜*, *lo̜*, *ꝉo̜*, *sto̜*, *svo̜r* ock *so̜* (jämte *so̜*); endast i pl. ipf. förekommer *o̜* i st. 4 (*bo̜r*, *sko̜r*, *sto̜l'*, *ko̜m*[*d*]) ock st. 5 (*so̜t*, *go̜v*, *vo̜r*); dessutom i de ovannämnda ipf.- ock sup.-formerna *so̜nst* av synas ock *to̜s̜t̜* av töras.

§ 50. *o* förekommer ymnigt i målet såväl i starktoniga som svagtoniga stavelser.

A. Det starktoniga *o* är i regeln uppkommet av samn. ŭ. Vidare har det i ett bestämt fall framgått ur ă, nämligen när detta efterföljts av ett bortfallande ð, ʒ, **v** + svagtonigt **a** (se nedan II a, s. 113). I följande ord har ljudet uppkommit av ĭ eller y̆: *bos̜t̜* n. 1 bröst, *kos̜n̥* sv. 1 »kristna», döpa, ock *brol̜ap*, *brolap* (jämte *brul̜ap*, *brulap*) n. 1 bröllop[3]; i orden *horv* f. 2 »hvirva»[4], *hol'vor* m. 1 hvirvel ock *hol'vor* sv. 1 hvirvla, har det framgått ur **-wi-**[5].

I första sammansättningsleder av typerna I a ock I b kan *o* i följd av vanlig förkortning motsvara *o̜* i det enkla ordet, t. ex.

bl'o-korv m. 1 blodkorv — *sko-pat̜* f. 2 and[6]

---

1) Även *sokon* inom en del av området.
2) längesedan.
3) Jfr *sprut̜* st. 3 »spritta», hoppa, nedan under *u*, § 52.
4) mindre, för sig liggande åkerstycke; fsv. **hvirva** f. gärde, lycka.
5) Jfr *kuso* f. 3 kvesa ock *kust* (jämte *koıst*) m. 1 kvist nedan under *u*, § 52.
6) jfr estn. **mets-par'did** 'waldenten' (Wied. under **par't**).

bok-bındar m. 2 bokbindare *kon-aks* n. 1 kornax
grov-kano f. 3 »grov-kana»[1] *skoƚ-fƚık* f. 2 skolflicka.

Härmed jämnställda äro orden med prefixet *o-* o-, t. ex. *o-lık* f. 2 olycka, *o-mæįle* adj. omöjlig.

Även i 'historiska sammansättningar' kan man träffa ett *o* för gammalt ō, t. ex.

boskap m. boskap *hopsve* skiftesn. ?»Hov-sved»[2]
groλok f. 2 glödraka (§ 96) *toƚe* sådan (s. 28 not 2);

likaså genom förkortning i målet i orden:

oƚas gårdn. Olovs
sokon (jämte *sǫkon*) f. 2 socken
brokat (jämte *brǫkat*) adj. brokig
krokat (jämte *krǫkat*) adj. krokig
λokat (jämte *λǫkat*) adj. slokig.

Enligt vad redan i inledningen (s. 16) framställts, uppträder *o* inom Nu. i st. f. *æ* ock delvis *o* framför *ƚ*. Några ex. må här tillfogas till de där anförda:

hoƚp ~ *hæƚp* sv. 3 hjälpa
oƚmt ~ *æƚmt* f. 2 svan
boƚge sv. 2 ~ *bæƚe* sv. 1 »bälja»[3]
spoƚke ~ *spæƚke* sv. 3 »spälka»[4]
svoƚge ~ *svæƚge* sv. 2 svälja
hoƚm ~ *hoƚm* m. 1 holme.

Inom typen II a märkes särskilt det fall, som ovan omnämnts, att *o* uppkommit av ăð, ăʒ, ăv framför svagtonigt **a**, t. ex.

boa sv. 1 bada *kƚoa* sv. 1 »klaga», skvallra
spoa m. 3 spade *kroa* m. 3 krage
voar ob. pl. av vad *loa* sv. 1 laga
voa sv. 1 vada *moa* m. 3 mage
doar ob. pl. av dag *soa* sup. av säga
doa-maṉ m. dagakarl *foa* m. 3 tvaga
doas sv. 1 dagas *kƚoa* m. 3 klave
hoa m. 3 hage *loa* m. 3 lave.

Anm. 1. Hit torde närmast böra föras *boar*, *boa* räkn. f. ock n. båda, ävensom *noan*, *noat* någon, något.

---

1) hyvelspån.
2) Om *ps* av vs se § 108. 3) böla.
4) splittra, splittras.

Vidare motsvarar *o* regelmässigt samnord. ŭ i ord av denna typ, t. ex.

knoa sv. 1 knåda	*roa-lust* m. 1 råglosta
skoa sv. 1 »skåda», se	*toa* sv. 1 »tåga», töja
soa sv. 1 »såda»[1]	*loa* sv. 1 lova
boa m. 3 båge	*oast* adv. överst
loa m. 3 låga	*soa*[2] st. vb. sova.

Slutligen företer målet ett par anmärkningsvärda enstaka fall: *hoar* (jämte andra former) pr. varje, *voa* sv. 1 vidga.

Inom övriga typer, II b, I e, II e, I f, II f ock motsvarande tre- ock fyrstaviga, är *o* uppkommet av ŭ, undantagandes några få, förut nämnda fall, ock växlar inom dialekten, med densammas korta u-ljud, *u*, på ett ganska svårutredbart sätt.

I kortstaviga ord, typ II b, synes *o* vara konstant över hela språkområdet endast i följande fall:

1) när konsonanten mellan de båda vokalerna är *ł*, t. ex.

foła m. 3 »fåle», hingst	*mołe* m. 1 b moln
goła m. 3 gula (ägg-)	*mołe* adj. mulen
hoła sv. 1 »håla», urhålka	*smoło* f. 3 smula
bołe adj. bulen	*soło* f. 3 sula;

likaså bynamnet *kołanes* Kolanäs;[3]

2) i ord på *-ogg*: *bonogg* m. 1 bål (på skjorta), *honogg* m. honung, *konogg* m. 1 konung;

3) i flexionsformer ock avledningar av ord, där *o* (eller *ǫ*) beror på stavelseförlängning i paradigmets huvudform, t. ex.

bose bf. sg. av *bǫs* n. 1 a boss	*hope* bf. sg. av *hǫp* n. 1 a hopp
bosa sv. 1 bossa (ned)	*hopas* sv. 1 hoppas
bosot adj. bossig	*kołer* ob. pl. av *kǫł* n. 1 b kol[4].

4) En grupp bildas möjligen ock av orden *ogoł* f. 2 uggla, *oko* f. 3 tvärslå på släde[5], *oka* sv. 1 vara dräktig (om sto), där *o* står i uddljud.

5) På svagtonen[6], förutom på uddljudsställningen, beror det säkert i det oftast svagtoniga *opa* prep. adv. »uppå», på, jfr f. ö.

---

[1]) koka (mäsken medelst heta stenar). [2]) jämte *sova*.

[3]) Angående starka värbformer se dock nedan under *u*, § 52.

[4]) Även efter mom. 1 ovan.

[5]) Jfr Rz 483 b oke n. 'tvärträ som förenar fjäterna' m. m.; fvn. oki m. tværtræ . . . .

[6]) Jfr nedan B, s. 117 f.

op upp härnedan. Samma sak har troligen gjort *o* enrådande i värb-formerna *koma*, *komor*, *kome* inf., pres. sg., sup. av komma (jfr nedan under *u*).

Mera tillfälliga synas anledningarna vara till att *o* fullständigt segrat i:

noka Nuckö, väl av ett **nok-aį*, jfr I e nedan ock § 130 anm.;
formerna *sova*, *sovor*, *sove* av sova (märk den ljudlagsenliga dublettformen *soa* av inf.);
lo-loko loloko f. 3 »loglucka», logdörr, med likdaning av mittstavelsens vokal efter de båda andra.

I e. Här märkes särskilt det fall, då typen uppstått i målet genom stavelseförlängning av enstaviga ord, slutande på ŭ + kort konsonant:

bos n. 1 a boss	*lok* n. 1 a lock
brot n. 1 a brott	*not* f. nöt[1]
hop n. 1 a hopp (spes)	*ok* n. 1 a ok[2].

I adv. *op* upp[3] är *o* vidare enrådande — märk uddljudsställningen — ävenså i flexionsformerna: *goț* n. sg. st. av *goľ* gul, *kom* impt. sg. av komma.

Av svårbestämbar upprinnelse är det — aldrig med *u* växlande — *o* i några av följande ipf.- ock sup.-former:

skoḍ av *skæľe* skilja	*svoḍ* av *svære* svärja
skoḍ » *skæľe* skölja	*voḍ* » *væľe* välja
smoḍ » *smære* smörja	*stoḍ* » *stẹ* »stödja»[4].

I det närmaste konstant synes *o* vara framför *k* i såväl typ I e som II e, t. ex.

bok m. 1 bock	*rok* m. 1 spinnrock
e hoka på tok[5]	*sok* m. 1 »sock», strumpa
kľok f. 2 klocka	*skok* m. 1 skock
lok m. 2 »locke», spindel	*stok* m. 1 stock[6].

---

1) Härav värbet *not* sv. 1 'nöttra', leka med nötter. Även tvåstaviga former finnas av dessa ord, t. ex. *nota* bf. sg., *notar* pres. sg.

2) Häremot med *u*: *lut* m. 1 lott (i följd av en äldre plur. på -ir?).

3) Därav *trop* adv. (där)uppe.

4) fiska med ljuster.

5) estn. **hukka**, illat. av **hukk** 'verderben, untergang'.

6) Häremot med *u* endast *buk* (jämte *bok*) sv. 1 bocka ock *suk* sv. 1 sucka.

Förutom på Odh. är *o* vidare enrådande i dessa typer framför *m̱*, t. ex.

Nu. *domon* sv. 1 domna	*lom̱* adj. lugn
dom̱ (Odh. *dum̱*) adj. dum	*rom̱* m. 1 romm
gom̱ m. 2 gudfar, gubbe	*somol̓* pr. somliga
gom̱ f. 2 gudmor, gumma	*trom̱* f. 2 trumma.

I typerna I f ock II f synes *o* vara tämligen konstant över hela området framför konsonantförbindelser som börja med *k* ock *m* nämligen *ks*, *ms*, *mp*, *mb*, t. ex.

bl̓okst f. 2 ögla[1]	*romp* f. 2 rumpa
oks m. 1 oxe	*tromp* f. 2 trumf
boms sv. 1 »bumsa», falla[2]	*rombol̓* m. 1 »rummel», gumse
hompol̓ sv. 1 »humpla»[3]	*lombrat* adj. »slumrig»
lomp sv. 1 »lumpa», halta	*tombol̓* sv. 1 tumla;

likaså framför *ŋg* ock *ŋk*, t. ex.

hoŋgor m. hunger	*oŋgol̓* f. 2 telning
toŋg adj. tung	*boŋk* m. 1 bunke
toŋg f. 2 tunga	*droŋkon* sv. 1 drunkna[4].
oŋg adj. ung	

Ett i senare tid i dialekten uppkommet u- (eller o-)ljud representeras ock av *o* framför supradental ock *r* eller *l̓* + kons.:

boşţ n. 1 bröst	*hol̓vor* m. 1 hvirvel
horv f. 2 »hvirva»	*koşn̥* sv. 1 »kristna»[5].

Det starktoniga *o*:s uppgift inom flexionen är så gott som ingen. Förut är nämnt om värbformerna *koma*, *komor*, *kome* ock *so*(*v*)*a*, *sovor*, *sove* samt de oregelbundna ipf.-sup.-formerna *skoḓ* o. s. v. (s. 115). Erinras kan ock om den substantiviska typen *boa* båge, *hoa* hage inom m. 3 ock den värbala *knoa* knåda, *boa* bada inom sv. 1.

Inom Suttlep, där *o* har ersatt *u* i en mängd ställningar, är det den regelbundna vokalen i en mängd starka ipf. pl.- ock sup.-former, särskilt i st. 3 (jfr nedan under *u*).

---

1) Med *u* endast *luks* (~ *loksas*) gårdn. Lukas'.

2) Däremot dublettformen *buns!*

3) galoppera.

4) Däremot med *u* endast det egendomliga ordet *uŋg* n. 1 metkrok ock *duŋke* (jämte *doŋke*) adj. 'unken, dunkel, skum', med i i slutstavelsen.

5) Gammalt u har i detta fall regelmässigt blivit *o*, se § 54.

B. Svagtonigt *o* har en ymnig användning i målet ock är bl. a. den regelbundna svarabhaktivokalen, när sådan har inträtt. I sådan egenskap uppträder *o* framför *r* ock *l* efter vilken kons. som hälst, men framför *n* endast efter kons. *g*, *k* ock *m*, aldrig framför *m*. Ex.

sæbor m. 1 vän[1]	*tombol* sv. 1 tumla
odor f. 2 ådra	*hagol* sv. 1 hagla
aggor sv. 1 ångra	*tapol* sv. 1 tappla
lapor sv. 1 »slabbra»	*hækol* f. 2 häckla
smultor f. 2 smultron	*somol* pr. somliga
okor m. 1 åker	*vaivol* sv. 1 »vevla»[2]
hælvor sv. 1 härvla	*svagon* sv. 1 »svagna»[3]
domor m. pred. av dum	*sokon* f. 2 socken
hoisor m. pred. av hvass	*iamon* sv. 1 jämna.

Märk dessutom det egendomliga svarabhakti-*o* i *avo-logg* adj. avlång.

Anm. 1. På *l* med föregående *d*, *t* eller *s* företer ej målet exempel, ity att *l* eller *l* inträtt i dessa fall, t. ex.

handl sv. 1 handla	*bænsl* m. 1 ögla
fætl m. 1 fjärdedel	*kæl* m. 1 kittel.

n förblir efter *t*, *s* ock *ș* sonantiskt ock utvecklar ej svarabhaktivokal, t. ex.

butn n. 1 botten	*baksn* sv. 1 baxna
tetn sv. 1 tätna	*koșn* sv. 1 »kristna»[4].

Likaså *m* i det enda fall, varpå jag har exempel, nämligen efter *s*: *rism* f. 2 ock sv. 1 »risma», rispa.

Även utan att vara svarabhaktivokal förekommer svagtonigt *o* mycket ofta i målet, ock då vanligen som motsvarighet till fornspråkets svagtoniga ŭ eller ĭ. Exempel återfinnas i nedanstående redogörelse, där början göres med ljudets uppgift inom flexion ock ordbildning.

Substantiv.

-*o* är ändelse i ob. ock bf. sg. i en del ord av deklinationen f. 3, t. ex. *viko* vecka, *lavo* lada.

-*or* är ändelsen i ob. pl. av deklinationerna f. 4 ock f. 4 a (*gaitor* av *gait* get, *bekor* av *bok* bok, *netor* av *not* natt),

---

[1]) estn. sõbr freund. [2]) gå ostadigt, ragla.

[3]) svimma.

[4]) Märk dublettformerna *multn* ock *mulkon* sv. 1 multna (§ 89).

dessutom i några oregelbundna mask. ock fem.

brẹndor	av	*brọnd* m. brand		*hændor*	av	*họnd* f. hand
brẹor	»	*brọar* m. broder[1]		*mẹdor*	»	*mọr* f. mo(de)r
bẹndor	»	*bọnd* m. bonde		*nɪtor*	»	*not̤* f. nöt
stædor	»	*stạ* m. stad		*tændor*	»	*taṇ* f. tand.
dẹtor	»	*dọtor* f. dotter				

-*or* är vidare slutelementet i ob. sg. av en del ord i m. 1 (*ọkor* åker), f. 2 (*lɪ̯ustor* ljustra, *hustor* hustru) ock n. 1 (*kɪmbor* bekymmer, *fæɫkor* förkläde)[2];

-*oɫ* likaså i samma deklinationer (*hævoɫ* m. 1 hyvel, *buboɫ* f. 2 bubbla, *æpoɫ* n. 1 äpple, *hagkoɫ* n. 1 »handkläde», vante);

-*ol* likaså i m. 1 (*bɪbol* bibel) ock f. 2 (*tufol* potatis);

-*on* i f. 2 (*sọkon* socken) ock n. 1 (*namon* namn).

-*on* är ändelse i bf. sg. av de ord i m. 1, som ändas på -*or* eller -*oɫ* i ob. sg. (*ọkon*, *hævon*); orden på -*ol* av samma deklination ändas i bf. sg. på -*oln* (*bɪboln*). För övrigt är *o* genomgående uteslutet i samtliga dessa ords övriga paradigmformer (*ọkrar* ob. pl., *bubɫa* bf. sg., *tuflana* bf. pl., *namne* bf. sg. o. s. v.).

Till paradigmstammen hör däremot *o* i de få orden på -*ogg* efter m. 1 (*konogg* konung[3]).

Märk vidare substantiven på -*voḍ* (-*oḍ*), alla efter m. 1, av vilka ett par även kunna ha långt *o* ock sammansättningsakcent:

aftas(*v*)*oḍ* ~ *aftas*-(*v*)*ọḍ* aftonvard (på eftermiddagen)
koɪls(*v*)*oḍ* ~ *koɪls*-(*v*)*ọḍ* kvällsvard
mores(*v*)*oḍ* ~ *mores*-(*v*)*ọḍ* morgonvard, frukost
grutvoḍ m. 1 tidig frukost (jfr *grut* sv. 1, s. 121)
ɪuɫvoḍ hjul-vård
maɫvoḍ »mar-vård», marstake.

Femininer på hsv. -**erska** ändas i målet på -*osk*[4] ock gå efter f. 2; t. ex. *fẹrosk* »förerska», hustru som bär barnet vid ett barndop.

Hsv. -**else** har i ord av äldre typ givit -*os*[4], t. ex. *ẹkos* f. 2 ut. pl. »ökelse», välsignelse (i fråga om barn eller boskap),

---

1) Även bf. pl. *brẹore* av d:o.
2) Dessutom i det oregelbundna *dọtor* f. dotter.
3) Böjes efter *fɪsk* fisk, se s. 20.
4) Med *s* nära supradentalt enl. § 32.

bƚaıkos-bak̠an »Blekelsebacken», skiftesn. En modernare typ representeras av *fælǫtolse* n. 2 förlåtelse.

Slutligen må nämnas bynamnen *paşk(ƚ)op* Paschlep, *roƛop* Rosslep ock *sutlop* Suttlep, där *o* ersätter **e** i det estn. **-lepp.**

Adjektiv.

-*or* är ändelse i m. sg. ock m. pl. i predikativ ställning (*starkor*, *brǫkator*). Adjektiven på -*e* tillägga i detta fall -*ndor* (*ıpendor*, *hęlendor*). I adjektiven *bætor* bättre, tillfrisknad, *mąigor* mager, *fągor*, *fągoƚ* »fager», vacker ock *gamoƚ* gammal är *o* svarabhaktivokal ock försvinner framför vokalbegynnande ändelse (däremot *nıft* nykter).

-*ǫt* motsvarar hsv. **-ig** i kortstaviga adj. (*bosot* bossig). Om denna ändelses förhållande till det hos de långstaviga regelbundna -*at* se redogörelsen för detta s. 96.

Värb.

-*o* är den regelbundna ipf.-pl.-ändelsen i de tre första starka konjugationerna (*bıto*, *skı̯uto*, *bundo*), mera oregelbundet även inom st. 4 (*buro*) ock st. 5 (*suto*, *bęo*).

-*or* är den vanligaste pres.-sg.-ändelsen i alla starka konjugationer ock av de svaga 2 ock 3 (*bı̯tor*, *skı̯u̯tor*, *bındor*, *komor*, *sıtor*, *krąkor*; *gƚaı̯mor*, *dæmpor*). Märk dock att -*ar* har inträtt i en del fall (se s. 95), ävensom sådana former som *fąr* av *fora* st. 6 fara.

-*or* är slutelementet i inf. ock följaktligen även i pres. plur. hos en del värb inom sv. 1 (*baldor* »ballra», slamra), likaså -*oƚ* (*buboƚ* bubbla) ock -*on* (*drǫgkon* drunkna). Detta -*o*- som är svarabhaktivokal, är borta i övriga former (*baldrar* o. s. v).

Däremot tillhör *o* paradigmstammen i lånorden *arot* sv. 1 gissa (s. 72) ock *hærmot* sv. 1 skrämma, straffa (estn. **hirmutama**).

Bland pronomina äro att märka formerna *alǫn* alla ock *ąron* andra (utan avseende på kön, allmänt sammanfattande singulara former).

Till sist några spridda exempel med svagtonigt *o* utan särskild flexions- eller ordbildningsuppgift:

aldor adv. aldrig[1]	*ambos* gårdn. Ambros(ius)'
aldoso adv. särskilt, mycket[2]	*andos* Anders

---

[1]) Heter vanligen *gral̠ ænt* (om *gral̠* se s. 12 f.).

[2]) Synes vara att förklara som »aldrig så» . . .

barbor Barbara-dagen[1]
brukoman, *brugoman* m. brudgumme
dubot adj. dubbel
fioqost adv. ifjol
hærmost adj. förfärlig[2]
ifol adj. oböjl. »iföl»
kopol gårdn. Koppel[3]
somol pr. somliga.

I ovårdat tal får man ock höra sådana former som *nıgos* jämte *nıgoş* gårdn. Nygårds, i analogi med att t. ex. *dor*, *dom* äro svagtoniga former vid sidan av *tor*(*r*), *tom*(*m*) pr. f. ock n. pl. de; även *tær* adv. där har en svagtonig biform *dor*. Endast svagtoniga äro jälpvärben *mo* må, *mot* »måtte», måste (ipf.), *sko* pres. pl. skola, samt *om* prep. ock konj. om, *som* konj. som.

§ 51. *u̯* är knappast bland de oftare upptädande vokalerna. Det motsvarar i inhemska ord, förutom gammalt ū, även förlängt kort ŭ, i åtskilliga ställningar, samt dessutom — efter r ock kakuminalt l — diftongen iū. Exempel på detta sista fall erbjuda huvudsakligen värb efter st. 2 i presensstammen:

bru̯t bryta
dru̯p drypa
kru̯p krypa
ru̯k ryka
stru̯k stryka
fru̯s frysa
flu̯ flyga
klu̯ klyva.

I lånord motsvarar *u̯* 'europeiskt' u.

Typen I c är vanligen uppkommen genom att en konsonant — ð, ʒ, v — är bortfallen efter ett långt u, t. ex.

bru̯ f. 1 brud, fästmö
lu̯ adj. slug
su̯ st. 2 suga
du̯ f. 2 duva
gru̯ f. 2 »gruva» (i spiseln)
lu̯ f. 2 luva
skru̯ m. 1 skruv
tu̯ f. 2 tuva.

Utom i de ovannämnda *flu̯* ock *klu̯* st. 2 är *u̯* uppkommet ur iu i *dru̯* adj. dryg, varaktig.

Märk *flu̯* f. 2 fluga, *stu̯* f. 1 stuga, *hu̯* n. 1 huvud, ävensom *sku̯* m. 1 sko; om *fu̯* sv. 1 'gnida, draga för att släta (ett rep)' se § 83.

---

[1]) Uppfattas på grund av sin form som mask. Märk exemplet *barbor æ broor* Barbara är »bråd», häftig, sträng (om man arbetade på Barbara-dagen, kunde man vänta sig en olycka).

[2]) estn. **hirmus** 'grimmig, schrecklich'.

[3]) balt. ty. **koppel** ('eingezäunter weideplatz'), estn. **kopel** d:o.

II c. Flexionsformer ock avledningar av ord inom I c, t. ex.

dru̯or m. pred. av dryg	*bạr-hu̯at* adj. barhuvad
fłu̯or pres. sg. av flyga	*tu̯as* gårdn. Tuvans.

Märk särskilt ipf. pl. ock sup.-formerna *fłu̯o*, *-e*, *kłu̯o*, *-e*, *su̯o*, *-e* samt *du̯or* pres. sg. av *du̯a* duga.

I d, jämte II d den vanligaste typen med *u̯*, har någon av följande kons. som slutljud: *k*, *p*, *t*, *m*, *n*, *s*, *d*, *r*, *ł*, *ʂ*, *ʈ* (om öppnare uttal av *u̯* framför *r*, *ł* ock supradentaler se § 6, s. 40). Ex.

bu̯k m. 1 »buk» (på nät)	*mu̯r* m. 1 mur
ru̯p f. 2 eka[1]	*sku̯r* n. 1 vagnslider[5]
gru̯t sv. 1 »gryta»[2]	*su̯r* adj. sur
sku̯m n. 1 skum (i vatten)	*fu̯ł* adj. »ful»[6]
bru̯n f. 2 bryn[3]	*tu̯ł* sv. 1[7]
bru̯s gårdn. Brus'	*bru̯ʂ* gårdn. Brus-Säffers
ru̯d ruter (i kort)[4]	*su̯ʈ* n. sg. st. av sur.

Märk *du̯d* ipf. av duga, *fu̯ł* m. 1 fågel ock *u̯n* m. 1 ugn med ersättningsförlängning av ŭ för bortfallet ʒ. Dessutom *kru̯n* f. 2 krona (mest i bf. sg.: *kru̯na* 'Kronan').

II d. Utom flexionsformer av ord i föreg. mom. finnas blott mera enstaka exempel:

bu̯nɪgg f. 1 bugning	*tu̯sand* räkn. tusen
ru̯nas-aẹ Runö	*u̯ta* adv. utan.

I g. *u̯* uppkommet genom förlängning av ŭ framför *ld*, *mb*, *nd*, t. ex.

hu̯ld f. 1 hull	*błu̯nd* sv. 1 blunda
mu̯ld f. 1 mull	*gru̯nd* sv. 1 grunda, fundera
sku̯ld f. 1 skuld	*spru̯nd* n. 1 f. 1, sprund
du̯mb adj. stum	*stu̯nd* f. 1 timme.

1) estn. **rūp** g. **rūba** 'kleines flachboot'.

2) ge lite mat l. foder åt barnen l. kreaturen tidigt på morgonen; vanl. refl. *gru̯t se* äta ett tidigt morgonmål, avledning till subst. fvn. **grjót**, fsv. nsv. **gryt** sten(hop), vilket i nsv. diall. (Rz 216 a, b) fått betyd. 'smula, matbit'. För finl. hsv. uppger Frth. Skiljaktigh. **gruta sej** 'intaga ett lätt mål'.

3) fvn. **brún** f., pl. **brýnn**.

4) estn. **rūt**, g. **rūdi** 'raute, carreau (kartenfarbe)'.

5) mlt. **schûr** n. 'schutz; schuppen für geräte, wagen etc.' (da. **skur**).

6) rutten; lat.

7) skaka säden genom rissel; estn. **tūlama** windigen.

Dessutom, mera tillfälliga bildningar: *duts* sv. 1 dunsa, *hust* interj. säges för att jaga bort hundar, varav värbet *hust* sv. 1. II g. Märk *duskat* adj. trög, olustig; dessutom flexionsformer, t. ex. *brundor* m. pred. av brun.

Såsom framgår av denna redogörelse, är det långa *u*:s uppgift inom flexionen inskränkt därtill, att det uppträder i vissa värb inom st. 2, nämligen de, där **iu** föregås av **r** eller kakuminalt **l**. Alla dessa värb ha *u* i inf. ock pres. (*brut*, *-or*, *flu*, *-or*); de som ha förlorat stamkonsonanten, tillika i ipf. pl. ock sup. (*fluo*, *-e*). Vidare erinras om värbet **duga**: *dua*, *duor*, *dud*.

§ 52. *u* förekommer endast i starktonig stavelse[1], men därstädes tämligen ymnigt. Det är i regeln uppkommet av gammalt ŭ (fsv. ŭ ~ ŏ), i en del fall av ū genom förkortning; vidare genom reducering av diftongen **au**, samt i några enstaka fall av **wi** (orden *kuso* f. 3 kvesa ock *kust* jämte *koist* m. 1 kvist[2]; samma utveckling torde ock föreligga i *hus* ~ *hois* adv. (»hvad vis», huru) eller enbart **i**, **y** (orden *brulap*, *brulap* jämte *brolap*, *brolap* n. 1 bröllop ock *sprut* jämte *sprit* st. 3 »spritta», hoppa, kanske ock i *rud* sv. 1 rödja, jfr da. **rydde**[3]).

De fall då *u* är uppkommet av **au**, behandlas lämpligen särskilt (märk att detta *u*, enligt § 6, växlar med andra ljud inom vissa delar av området).

1) *u* ← **au**. Hit höra

a) första sammansättningsleder av typerna I a ock I b, t. ex.

hu-fædat adj. högfärdig	~ *hau* adj. hög
lu-bla n. 1 »lövblad», löv	~ *lau* n. 1 ut. pl. löv (koll.)
u-brun f. 2 ögonbryn	~ *au* f. 2 öga
bun-god m. 1 »bön-gård»	~ *baun* f. 2 böna
lus-man m. »lösman»[4]	~ *laus* adj. lös
mur-bo n. 1 myrstack	~ *maur* f. 2 myra
nut-lær n. 1 nötläder	~ fvn. **naut** n.;

[1]) Jfr dock i kap. I, § 5 om värdet av mitt tecken *o* i svagtonig stavelse framför *r* ock *l*.

[2]) Jfr *horv* f. 2 »hvirva», *holvor* m. 1 ock sv. 1 hvirvel, hvirvla i § 50 ovan (s.).

[3]) Märk det föregående *r* ock jfr *bost* n. 1 bröst, *kosn* sv. 1 »kristna» i § 50 ovan (s.).

[4]) ungf. = torpare, lägenhetsinnehavare.

även i historiska sammansättningar, som från målets synpunkt äro enkla ord, t. ex. *hubrigg* Höbring (»Hög-»), by, *uskar* n. 1 öskar;

b) neutrala adjektivformer, slutande på lång kons. eller kons.-förbindelse:

blut n. sg. st.	av *blaut* adj. »blöt», mjuk
snut » » »	» *snau* » snöd, tarvlig
huft » » »	» *hau* » hög
lust » » »	» *laus* » lös;

c) framför k i några ord, därvid -auk(-) har givit *-uk*:

guk m. 1 gök	*ruk* m. 1 (sädes-)rök
huk m. 2 hök	*uk* sv. 1 öka.

Av au är väl *u* (~ *o*) också uppkommet i *buka* (jämte *boka*) sv. 1 böka[1], varav subst. *buko* (jämte *boko*) f. 3 uppbökad torva.

2) *u* ← ŭ eller (mera sällan) ū:

I a. Första sammansättningsleder med förkortat *u̯*, t. ex.

bru-kerar m. 2 »brudkörare»[2]	*sku-par* n. 1 sko-par
du-hus n. 1 duvslag	*stu-ask* m. 1 »stugu-ask»[3];

dessutom *tuɔ* pr. du, *nuɔ* adv. nu ock (barnspr.) *buɔ* oxar, kor.

II a. *dua* v. duga, *ni-stua* (jämte *ni-stoa*) gårdn. Ny-stugan.

I b. Endast i första sammansättningsleder, särskilt med förkortat *u̯*, t. ex.

brun-horat adj. brunhårig	*hus-bond* m. husbonde
duk-hon n. 1 duk-hörn	*sur-molk* f. surmjölk
grut-vod m. 1 »gryt-vard»[4]	*trut-bit* f. 2 »trutbytta»[5];

andra exempel: *mun-stok* m. 1 »mun-stock«, del av hästens seldon, *sprut-pog* f. 2 groda (av *sprut* st. 3 hoppa ock *pog* f. 2 groda, padda[6]; jfr *kroka-pog* f. 2 padda av *kroka* st. 6 krypa, kräla).

II b. Här växlar *u* med *o*, enligt vad redan ovan under *o* (s. 114) framhållits. I de få fall, där det beror på långt u synes dock *u* vara konstant:

usald adj. usel	*utafære* prep. adv. utanför
utast »utanst»[7]	*ute* prep. adv. i.

---

1) fvn. bauka. 2) funtionär vid bröllop.
3) väggarna till ett hus, utan tak (SAOB Ask sbst.[2] h).
4) se s. ; även *grutvod*. 5) bytta med pip.
6) mlt. pogge f. ock m. frosch; se även Rz 511 pugga.
7) i uttr. *hagk utast* ungf. = hvar i all världen?

För gammalt kort u synes *u* vara regel i denna typ, undantagandes när konsonanten mellan de båda vokalerna är *ł* samt ett par andra (s. 114) under *o* nämnda fall. Jag meddelar min exempelsamling så fullständig som jag har den tillgänglig, ock uppräknar här först de ord, av vilka jag endast har *u*-former:

bura sv. 1 borra
burar m. 2 »borrare», borr
drupa m. 3 droppe
drusa m. 3 dråse (sädes-)
duna sv. 1 dåna
dura-stok m. 1 »dörr-stock»
gruma sv. 1 »grumma»[1]
kuna vb kunna
kupar m. koppar
sona-kuna f. 3 »son-kåna»[2]
lusa sv. 1 lossa
musa m. 3 mosse
muta m. 3 ut. pl. gyttja, slam[3]
pusa m. 3 påse
puta sv. 1 »påta»[4]
skuta sv. 1 skotta
snuta sv. 1 snusa, nosa
sumar m. 2 sommar
spura m. 3 sporre
struka m. 3 »stråke», strykhyvel
turas vb töras
bude sv. 1 gräla[5]
duve adj. duven
hures gårdn.
butor sv. 1 »buttra», slamra
buno-læg m. 1 a »bån-lägg»[6]
dudor m. »doddra» (s.)
kudo f. 3 ko
kutor sv. 1 kuttra
puto f. 3[7]
pulo f. 3 vulva
skuro f. 3 skåra
snuto f. 3, n. 2[8]
boḍ-struko f. 3[9]
sukoł sv. 1 »suckla»[10]
suto f. 3, n. 2 snasker
tufol f. 2 potatis
tuko f. 3 »tåka»[11]
butn̥ n. 1 botten.

---

1) brumma, banna, bullra.
2) sonhustru.
3) estn. **muda** 'koth, schlamm'.
4) sticka, i ett uttryck som t. ex. följande: *puta ænt hǫnde ute mak-gǫte* stick inte handen i ormgropen.
5) jfr estn. **pudima** 'zerkleinern, zerbröckeln, lockern', **pudisema** (m. m.) 'unbeholfen reden, lispeln, stottern'.
6) avflådd säl-tass.
7) bröd blandat i mjölk eller öl; estn. **pudi** 'brei, eingebrocktes, mischmasch, kleines'; jfr estn. **pudu** klein.
8) en som 'lägger sin näsa i' allting.
9) maträst på bordet (som strykes bort efter måltiden).
10) tugga ock dregla.
11) dam, rök, dimma; egentl. endast i uttrycket: (*aŋken rænd, sos æn*) *tuko stǫ æt-n̥* (hästen sprang, så att) det stod en rök efter honom. — Ordet är behandlat, i dess samband med nsv. **töcken**, av Nor. Spr. o. St. II, 124. (Till notisen om sjönamnet **Tåkern** därstädes

Endast *u* har jag likaså i *gutanes* Gutanäs, by, ock *gutabo* Gutanäsbo.

Dubbelformer, med *u* ock *o*, uppvisa åtminstone följande ord (som här anföras med *u*):

bubol f. 2 ock sv. 1 bubbla
buka sv. 1 böka
tubak m. tobak
brulap n. 1 bröllop (s. 112)
brukoman m. brudgum
durak m. 2 narr
ruta m. 3 »råte»[1]
rutn sv. 1 ruttna;

såsom synes, står vokalen här alltid i närheten av *b* eller *r*.

Av följande ord, samtliga med *l* eller *r* framför vokalen i fråga, har jag endast erhållit *o*-former:

blota sv. 1 blöta, blötas
blosa sv. 1 blossa
blosa m. 3 »blosse», låga
broma m. 3 »bromme»[2]
brotas sv. 1 brottas
brota sv. 1 bråta (lin)
broto f. 3 bråta (lin-)
roka m. 3 råke; hög
rona m. 3 »råne», galt.

Inom Suttlep är *o*:s inträngande på området för *u* ingalunda inskränkt till dessa ställningar, men jag har ej kunnat närmare undersöka, huru långt detsamma går. I ipf. pl. ock sup. av starka värber synes *o* därstädes vara enrådande för ŭ, under det att det övriga området har bibehållit *u* i detta fall även framför *l*: mot vanligt *bruto*, *-e* bröto, brutit (m. fl. efter st. 2)

buro, *-e* buro, -it
skuro, *-e* skuro, -it
suto, *-e*, sutto, -it
lupo, *-e* »lupo, -it», gingo, gått
stule stulit
svure svurit

svara alltså Su. *broto*, *-e* o. s. v.

I e, II e. Framför *b*, *g*, *n*, *p* ock *r*, synes *u* här växla med *o* utan regel, framför övriga kons. *d*, *l*, *s*, *ş*, *t* (utom Su.), endast om *r* eller *l* går omedelbart före (om *k* ock *m* se under *o*, s. 115 f.). Jag meddelar min exempelsamling fullständigt. *o*-formerna tillhöra icke endast Suttlep.

dubot ~ *dobot* adj. dubbel
gub m. 1 gubbe
klub ~ *klob* f. 2 klubba
krub ~ *krob* f. 2 »krubba»[3]
skrub- »skrubb-»[4]
stob m. 4 stubbe

---

kan tilläggas, att ordet 'dimma' just i trakten kring Tåkern (*tåkəŋ*) ännu i dag heter *tåka* f.).

[1]) ruttna föremål, rutten säd o. d.

[2]) gadd på den del av lieu, som är uppvikt efter orvet.

[3]) vrå. [4]) i *skrub-ʒan* n. 1 »skrubbjärn».

trubat ~ *trobat* adj. trubbig
glog sv. 1 »glugga»[1]
hug ~ *hog* sv. 2 hugga
klug ~ *klog* m. 1 glugg
lug m. 1 lugg
snog sv. 1 »snugga»
tug ~ *tog* sv. 1 tugga
bron m. 1 brunn
gron n. 1 grund
gron adj. grund
hun bf. sg. av hund
mun m. 1 mun
sona adv. sunnan
tun adj. tunn
tun f. 2 tunna
un sv. 1 unna
dup ~ *dop* sv. 1 doppa
knup m. 1 knopp
kup ~ *kop* m. 1 kopp
kup ~ *kop* sv. 1 »koppa»[2]
lop f. 2 loppa
snup sv. 1 »snoppa»[3]
stup sv. 1 stoppa
top m. 1 »topp», hårfläta
bor m. 1 (kard-)borre
bur ~ *bor* sv. 1 gräla
dur ~ *dor* sv. 1 skramla
kur ~ *kor* f. 2 träkula
nor sv. 1 morra
skur sv. 1 »skurra»[4]
snor f. 2 »snurra», en leksak
brod m. 1 brodd
ludat adj. luddig
rud sv. 1 rödja (jfr s. 122)
sud m. 1 sudd, fläck
brulap ~ *brolap* n. 1 bröllop (jfr s. 122)
bul m. 1 tjur[5]
ful adj. full
gul n. 1 guld
rul ~ *rol* sv. 1 rulla
sule adj. svullen
trol sv. 1 trolla
tul m. 1 (år-)tull
ul f. 1 ull
bus f. 2[6]
dus sv. 1 sova[7]
hus adv. huru (jfr s. 122)
fus sv. 1 ljuga[8]
gut n. sg. st. av god
klutap ~ *klotap* Kluttarp, by
klut sv. 1 skvalpa, plaska
kut m. 1 kotte; sälunge
sprut st. 3 »spritta», hoppa, (jfr s. 122)
tut m. 1 tott (lin-).

Vidare är här att märka tvåstaviga ipf.-pl. ock sup.-former av starka värber, med konstant *u*, utom i Su., där *o* synes vara enrådande (jfr ovan II b):

brugo, *-e* av brygga
druko, *-e* av dricka

---

[1]) stirra, titta under lugg.
[2]) åderlåta.
[3]) snyfta; fsv. **snuppa, snoppa** d:o.
[4]) om hönsens läte, när de få se en rovfågel.
[5]) mlt. **bulle** m. 'stier'.
[6]) vägmärke om vintern av halm eller enris; julbössa.
[7]) i barnspråk.
[8]) ty. **pfuschen**.

skrulo,-*e* av »skrilla»[1]
lupo, -*e* » »slippa»
smulo, -*e* » smälla
spuno, -*e* » spinna
spruko, -*e* » spricka
spruto, -*e* av »spritta»
stuko, -*e* » sticka
svuno, -*e* » (för)svinna
vuno, -*e* » vinna,

alla efter st. 3; dessutom *fulo*, *fule* (jämte *fale*) av *fal* falla. I *hugo*, -*e* av *hug* hugga (även regelbundet sv. 2) synes ej systemtvånget göra sig gällande, utan växlar här *u* med *o* såsom eljest framför *g*.

Anm. Om *buk* ~ *bok* sv. 1 bocka, *suk* sv. 1 sucka ock om Odh. *dum* adj. dum o. s. v. se under *o* s. 116.

I f, II f. Här synes *o* uppträda jämte *u* endast framför kons.-förbindelser, vars första ljud är *f*, *p* eller *r* (*ft*, *ps*, *rk*)[2]; för övrigt, som vanligt, efter *r* (ock *l*), varpå jag dock i denna grupp endast har ett enda exempel (*rond* adj. rund). Jag meddelar min exempelsamling:

boft n. 1 »bukt»[3]
duft n. 1 »doft»[4]
dufte adj. duktig
fruft m. 1 frukt
fruft sv. 1 frukta
loft n. 1 loft, vind
luft m. 1 luft
loft f. 1 lukt
bops sv. 1 »bufsa»[5]
sæg-knups m. 1 knapp på sänggavel
tups m. 1 tofs
burk f. 2 burk
furg sv. 1 »furga»[6]
pork f. 2 spingsticka[7]
snurke ~ *snorke* adj. »snurken»[8]
urbas gårdn. Urbans
buldan n. 1 buldan
buldor sv. 1 »bullra», åska
huldigg m. 1 a hulling[9]
skuld ipf. skulle

---

1) *skril* st. 3 åka skridsko, kana.

2) Framför *ks*, *mb*, *mp*, *ms*, *gg* ock *gk* är *o* så gott som enrådande, se ovan s. 116. Undantag utgöra endast *luksas* (jämte *loks*) gårdn. Lukas', *sumpas* gårdn. Sumpen (nu bortlagt namn) samt *ugg* n. 1 metkrok, *dugke* ~ *dogke* adj. »dunken».

3) tjuder.

4) fint mjöldam.

5) slå, klappa (t. ex. om järtat).

6) vanl. pass. eller refl., 'fnurra sig, trassla in sig' (även oegentl.). Jfr Tamm, Et. Ordb., Fnurra.

7) estn. **purk** 'klötzchen, holzstück'.

8) skrynklig, rynkad.

9) Tamms etymologi (Sv. Ord, s. ock Et. Ordb.), av 'hull', bestyrkes av denna form.

pulk m. 1 pinne (s. 60)	*bunt* m. 1 bunt
kulnatsve skiftesn.	*lunt-ꝉǫ* vb-subst.[3]
suln sv. 1 svullna	*ꝉunt* sv. 1 »slunta»[4]
kulp f. 2 slev (s. 60)	*brusk* n. 1 brosk
bult sv. 1 bulta	*busk* m. 1 buske
multn̥, *mulkon* sv. 1 multna	*gusta* Gustaf[5]
smultor f. 2 smultron	*hustor* f. 2 hustru
bꝉundor vb-subst. »blundra»[1]	*kust* sv. 1 kosta
hund m. hund	*lust* m. 1 losta
hundra räkn. hundra	*lust* m. 1 lust
rond adj. rund	*ust* m. 1 ost
tundor f. 2 fnöske	*kutsar* m. 2 kusk[6]
unde prep. adv. under	*lutse* Lucia(-dagen)
undras sv. 1 undra	*sutlop* Suttlep, by
buns sv. 1 »bumsa»[2]	*rukꝉat* adj. rucklig;

av *kobɩas* m. 2 rättare (estn. **kubjas** 'frohvogt. aufseher der arbeiter') har jag ingen *u*-form antecknad.

Om tvåstaviga ipf. pl.- ock sup.-former av typen II f gäller vad som ovan sagts om dylika inom II b och II e. Exemplen äro:

bundo, *-e*	av	binda	*spruŋgo*, *-e*	av	springa
brusto, *-e*	»	brista	*stuŋko*, *-e*	»	»stjunka»[7]
suŋko, *-e*	»	sjunka	*svulto*, *-e*	»	svälta
smulto, *-e*	»	smälta	*trusko*, *-e*	»	tröska.

Det starktoniga *u*:s uppgift inom flexionen inskränker sig till dessa starka värbformer inom typerna II b, II e ock II f.

§ 53. *ǫ*, dialektens långa **å**-ljud, motsvarar regelbundet fornspråkets **ā**, ävenså i gamla lånord det långivande språkets långa **a**-ljud (t. ex. *bǫk* f. 2 spillning, estn. **pāk** 'klumpen, packen'; *kꝉǫs-matsasa* gårdn. Klas-Mattses). Dessutom har det uppstått i en del fall genom tidig förlängning af **ă**, nämligen

---

1) en lek med nötskal. 2) ∼ *boms* d:o, s. 116.

3) ett sätt att fiska; av estn. **lon't** (? biform **lun't**) 'fackel' m. m. ock *ꝉǫ* st. vb slå. Se Saxén s. 168.

4) lunka (om hästar).

5) Förekommer i Nuckö kyrkoböcker först från slutet av 1700-talet, då en Gustaf Carlblom († 1814) var präst i församlingen (uppgift av klockaren J. Nymann).

6) estn. **kutsar, kutser,** ty. **kutscher.**

7) *stɩŋke* st. 3 hoppa, fara i väg. Fgutn. **stinqua,** fsv. **stiunka,** fvn. **støkkva.**

dels framför kons.-förbindelserna **rð, rn, ld, mb, nd, ng**, av vilka **rð** i regeln utvecklats till *q̣*, **rn** till *n*, men de övriga bibehållits såsom *ld*, *mb*, *nd*, *gg* (utom **ld** i *sǫq̣* ipf. sup. sålde sålt), ex. se nedan under I d ock I g;

dels i några ord i uddljudande ställning: *ǫ* prep. av, *ǫvat* adj. avig, avundsjuk, *ǫkor* m. 1 åker, *ǫtor* adv. åter, tillbaka, kvar (jfr i nästa § *otor* adv. åter, ännu en gång, samt *oṭ* adv. prep. åt).[1]

Ljudet förekommer i de vanliga en- ock tvåstaviga typerna, I c, II c, I d, II d, I g, II g, samt i trestaviga flexionsformer. Exempel lämnas härmed på *ǫ* i de uppräknade typerna.

I c. *ǫ* är antingen av gammalt slutljudande eller har blivit det i dialekten genom bortfall av ð, ʒ eller v, eventuellt tillika genom en följande ändelsevokals apokopering. Ex.

bƚǫ adj. blå	*trǫ* sv. 2 »trå», avtyna
tǫ adv. då	*fǫ* räkn. två (m.)
fǫ vb få	*ǫ* f. 1 å
gǫ vb gå	*brǫ* adj. bråd, snar
hǫ f. 1 »hå»[2]	*kƚǫ* m. 1 ut. pl. klåda
λǫ st. vb slå	*kǫ* f. 1 ut. pl. kåda
smǫ adj. små (även sing.)	*rǫ* n. 1 råd
strǫ n. 1 strå	*trǫ* m. 1 »tråd», becktråd
stǫ st. vb stå	*frǫ* sv. 1 fråga
sǫ sv. 2 så	*ǫ* prep. adv. av.

II c. Flexionsformer av ord i föreg. typ. Märk särskilt *fǫe*, *gǫe* (jämte *fǫẓ*, *gǫẓ*) sup. av värben få, gå.

I d. Här uppträder *ǫ* först och främst framför gammal enkelkonsonant, särskilt **k, p, t, l** (målets *ƚ*), **m, n, r, s.** Ex.

krǫk f. 2 kråka	*hǫp* m. 1 »håp»[3]

[1]) Åsikten om en sporadisk övergång på nordisk botten av uddljudande **ă** till **ā** är, såvitt jag vet, hittills i tryck framställd endast i förbigående av A. B. Larsen Ark. XXI (1904), 129 noten, men synes vara evident riktig, ock saken är tydligen värd en närmare undersökning (citatet har påpekats för mig av doc. HESSELMAN, som själv framställt samma mening på föreläsningar 1903).

[2]) reling på mindre båt; fsv. **har**, fvn. **hár** m. årtull, Rz 287 a **há** f. årfäste, årtullo nb. vb. åm. hs. ul.

[3]) mindre fiskarbåt; fsv. **haper**? m., Var. rer. vocab. **hååp**, lån från fi. **haapio**, se Saxén s. 27.

sǫt n. 1 »såt», fog
svǫl n. 1 ut. pl. »svål»[1]
glǫm sv. 1 »glåma»[2]
vǫn n. 1 »vån», väntan
vǫr poss. pr. pl. våra
gǫs f. gås.

Märk orden *lǫk* f. 2 »lådeka», liten träkista[3], *nǫt* f. 4 a natt, *tǫt* m. 1 tåt, *frǫm* prep. adv. från, *hǫn* f. 2 hona, kvinna (jfr *honn* pr. hon, i nästa §),

samt flexionsformer sådana som *blǫt* n. sg. st. av blå, *fǫr* pres. sg. av få, *fǫr* f. av två.

I flexionsformer o. d. står *ǫ* vidare framför *ŋ*, *ş*, *ţ*, t. ex. *kǫŋ* bf. sg. av *kǫl* m. kål, *pǫş* gårdn. Påls, *svǫţ* n. sg. st. av *svǫr* svår.

Mera sällan träffas *ǫ* framför *d*, *g*, *v*. Mina exempel äro:

sǫd f. 2 såda (mest i pl.)
sǫg f. 2 såg
sǫg sv. 1 såga
tǫg f. 2 »tåga»[4]
vǫg f. 1 våg (av väga)
vǫg f. 1 våg, bölja[5]
gǫv f. 2 »gåva»[6]
lǫv adj. låg;

dessutom flexionsformer sådana som *sǫd* ipf. sup. av så.

Slutligen har målet *ǫ* av fsv. **ă** framför fsv. **rð**, **rn**, dialektens *ḍ*, resp. *n*. Mina exempel meddelas fullständigt:

gǫḍ m. 1 gård
hǫḍ adj. hård
ǫḍ ipf. sup. av *ære* ärja
bǫn n. 1 barn
flǫn f. 2 flarn, barkflöte
gǫn n. 1 garn, tråd
skǫn n. 1 ut. pl. »skarn»[7];

härjämte märkes *sǫḍ* ipf. sup. av *sæle* sälja, med *ǫ* av **ă** framför **ld** (§ 81).

II d. Förutom flexionsformer av ord i föreg. mom. förekommer här *ǫ* tämligen sporadiskt:

tǫras-fǫlk n. kvinnfolk[8]
glǫsa namn på grådaskig ko
hǫle(*t*), *hǫle*(*t*) adv. hårt (s. 13)

---

[1]) os, kolos (i t. ex. den upphettade badstun). Jfr fvn. **svæla** f. tyk røg, **svæla** v. røge; no. (Aas.) **svæla** f. røg, kvalme, kvalm luft i et huus (se Kluge$_6$ under **schwelen** ock **schwül**).

[2]) grumla. Jfr Tamm, Et. Ordb. Glåmig.

[3]) Var. rer. vocab. 31 a **lådheka**, cistula.

[4]) späda tallrötter, varmed flarnen fastgöras vid näten.

[5]) Oh. *vǫ*; Ormsö *ǫg*.

[6]) mat (jfr 'guds gåvor', 'gudslån').

[7]) slemaktigt mjukt sjögräs.

[8]) jfr *torr* pr. f. pl. de (s. 19); motsatsen är *taẓas-folk* n. manfolk ~ *tæɔ* pr. m. pl. de.

hǫsoł Hapsal[1] *tǫtał* m. 2 »tåtel»[2]
sǫta n. 2 såta *vǫnas* sv. 1 »vånas», vänta.
Vidare ha vi de ovannämnda *ǫvat* adj. avig, *ǫkor* m. 1 åker, *ǫtor* adv. åter samt slutligen *ǫdor* n. 1 årder (§ 77).

I g. Förutom i *pǫsk* f. 1 påsk, *snǫld* m. 1 »snåll»[3] ock *sǫld* n. 1 såll, synes *ǫ* här alltid vara uppkommet genom den

---

1) jfr Saxén ss. 27, 120.

2) ett gräs, förmodl. Poa, Aira eller Holcus. — Noreen, Spr. o. St. II, s. 123 f., anser detta gräsnamn ha gammalt ŏ, på grund av sv. dial. (ej uppgivet vilka) **totel, totul** ock särskilt Orsa-målets **tos'l** (*tǫs'l*) »med slutet o-ljud, som återgår på gammalt o». Ordet identifieras på grund härav med no. **totul, tutul** 'trasa, slamsa', vartill släktingar anföras (isl. **tutla** skuffa m. m.). De former av ordet, som jag för min del funnit uppgivna för olika sv. dial., uppvisa emellertid samtliga — utom Orsa-formen, varom se strax nedan — slutet långt **å** eller dettas regelrätta motsvarighet. Formerna ifråga äro (utom Nuckö *tǫtał* härovan): Fr.-V., Estsv. Ordb. **tåtal** holcus DGO, **tåtäl** RW; Runöm. *tuatuł*; Nyland **tåtol** Ksl., **tåtul** Po. Ten.; Finnby *tuatoł* (*ua* tydligen tryckfel för *ua*, jfr s. 155, 156); PPm *tǫ́tuł*; Fasterna (s. 60) *tatéł*; Rz 772 a **tåtel** m. Holcus sm., **lintåtel** Lolium sm. Möjligheten av att 'tåtel' skulle vara inlånat i samtliga dessa dialekter från rspr., torde få anses helt och hållet utesluten — det är väl tvärtom, i den mån det lever inom rspr., upptaget i detsamma just från dialekterna. Då nu i de anförda dialekterna öppet ŏ icke har utvecklats till långt slutet **å** (eller Runö *ua* o. s. v.), nödgas jag antaga, att en motsatt dialektal utveckling, **å** → o, ägt rum i de av Nor. anförda dial.-formerna av **tåtel**. Exempel på en dylik övergång äro ju icke alltför sällsynta särskilt i v. Sv. Vad speciellt Orsa-formen *tǫs'l* beträffar, må jämföras sådana andra former i Orsamålet som t. ex. följande (hämtade ur Dalm.): *dǫ*, *dǫ*, då adv., *fǫ* få st. v., *kǫt* kåt a., *lǫna* sv. v., *lǫs* lås s. n., *mǫ* må sv. v., *mǫ* må jälpv., *mǫnœd* månad s. m., *mǫta* mått (isl. **máti** m.), *snǫlas* snålas sv. v., *ǫ* å adv. prep., vilka i grannmålet älfdalskan ha *ǫ* (*ǫ̨*). I varje fall synes det icke vara möjligt att endast ur det i Dalm. framlagda materialet från Orsa draga någon bestämd slutsats rörande uppkomsten av *o* i *tǫs'l*. — På gammalt **å** → **ā** i ordet tyda ock i sin mån de av Nor. a. st. framdragna gamla skrivningarna **tåtål** Hof, **tåtol** Aurivillius (även Sahlstedt har **tåtel**). Jag förmodar, att **'tåtel'** är att härleda ur ordet **tåt**, sträng i ett rep o. s. v. (Rz.), fvn. **þáttr**.

3) trissa i spinnrock ock på svarvstol; *knæ-snǫld* knäskål; — fvn. **snáldr** m. snude, paa orm; Var. rer. vocab. 34 b Uerticulum **sland, snall**; se vidare t. ex. Rz 621 a **slann** m. ock 642 b, 643 a **snāld, snålla, snåld, snoll**; Grip, Skutt. s. 64 *knę̄lan* knäskål.

ovan omtalade förlängningen av ǎ framför kons.-förbindelserna **ld, mb, nd, ng.** Exemplen meddelas fullständigt:

**bold* adj. »båld»[1]	*bl̥ond* sv. 1 blanda
fold m. 1 fåll	*brond* m. brand
gold adj. f. »gåll» (om ko)	*hond* f. hand
hold[2] vb hålla	*lond* n. 1 land
kold adj. kall	*rond* f. 4 a rand
mold f. målla[3]	*rond* f. 2 »randa»[5]
skold sv. 1 skålla	*vond* m. 2 »vand», mullvad
vold n. våld	*gogg* m. 1 gång (ty. gang)
domb n. damm n.	*logg* adj. lång
dromb m. 1 »dram»[4]	*strogg* adj. »strång», sträng
komb m. 1 »kam», karda	*stogg* f. 4 a stång
lomb n. 1 lamm	*stogg* sv. 1 stånga
vomb n. 1 våmm	*trogg* adj. trång
ond m. 4 ande(dräkt)	*togg* f. 1, f. 4 a tång
bond n. 1 band	*vrogg* f. 4 a »vrång», spant.

II g. Utom flexionsformer av föregående ord endast få fall:

ondas sv. 1 andas	*moggan* mångcn
hoskl̥e adj. »hårdsklig»[6]	*vondas* sv. 1 våndas.
mondar m. måndag	

Beträffande *o* inom flexionen må endast erinras, att en del subst. inom f. 4 a (*not*) ock det oregelbundna maskulinet *brond* brand ha *o* i sing. mot *e* i plur. De starka värben *grot* gråta ock *lot* låta (lauten) ha *o* i presensstammen (*grıt*, *grıto*, *grote; lıt*, *lıto*, *lote*).

§ 54. *o*, målets korta å-ljud, förekommer egentligen blott i starktoniga stavelser[7], men är där ett av de oftare uppträdande vokalljuden. Detsamma företräder i dialekten:

---

[1]) i *bolt* adj. n. sg. st., värt, skäl i (t. ex. *he ær ænt bolt te rel̥ ute gaml̥an skıt*).

[2]) jämte *hold*.

[3]) Chenopodium, Atriplex. — Denna dialektform, vilken även bekräftas av Fr. V., Ordb. **måld** DGNORW, synes utvisa, att det fsv. **molde** m. (endast i LB) återger ett äfsv. ***malde**, ock ej, som förut antagits, innehåller det svaga avljudsstadiet (Nor., Urg. Lautl. s. 96, Lidén, Studien, s. 77 not 2).

[4]) kvarnränna; drönare (i bisamhälle); tok.

[5]) get (föråldrat ord). [6]) sträng.

[7]) Under svagton kan det förekomma i historiska sammansättningar, genom association med ett enkelt ord, som innehåller *o* eller *o*, t. ex.

1) samnord. ŭ eller fsv. ŏ av annan upprinnelse; så regelmässigt i gamla ord framför *r*, *s̢*, *t̢* ock kons.-förbindelser, som börja med *ŀ*, *r* eller *s̢*, mera sporadiskt efter *r* ock *ŀ* ock framför *d̲*, *g*, *n̲*, *nd*, *nt;*

2) fornspråkets ă; regelmässigt i kortstaviga tvåstaviga ord (typ II b), när slutstavelsens vokal är a (likaså i flerstaviga flexionsformer ock avledningar av dylika ord); mera sporadiskt har ă utvecklats till *o* framför en del konsonantgrupper: *ks*, *gk*, *gs*, *mp*, *ms*[1]);

3) fornspråkligt -wă- regelmässigt efter *d*-, *h*-, *k*- ock *sk*- (icke efter s ock t);

4) gammalt långt å, dialektens *o̜*, genom förkortning dels i första sammansättningsled[2], dels dessutom i några ord, som antingen vanligen äro svagtoniga i satsen eller ock ha andra stavelsen sluten:

to, *tot̲* konj. då
gogg f. 2 gång (mal)
honn pr. hon
hold[3] v. hålla
noɔ interj. nå!
so, *sos̲* adv. så
von̲, *vora*, *vot̢* pron. sg. vår
ot̲ adv. prep. åt
otor adv. åter, igän
ot̲ räkn. åtta
otete räkn. åttio
fote adj. fattig, ful
fofent adj. fåfäng
grote sup. av gråta
lote sup. av låta (lauten)
notas sv. 1 nå
tonas sv. 1 »tånas», sträcka sig
odor f. 2 ådra.

Blott i några enstaka fall har *o* annan upprinnelse. I *moŀk* f. 1, n. 1 mjölk, återger det tydligen fsv. iŏ, och likaså för *soŀv* själv, synes man — med hänsyn till även andra sv. diall. — kunna förutsätta ett rätt gammalt *siolv.

Ordnat efter typer, på vanligt sätt, ter sig materialet som följer:

I a, I b. Hufvudsakligen första sammansättningsleder med förkortat *o̜*, t. ex.

ro-laus adj. rådlös
o-dai̯ vb-subst. »avdö(ende)»
o-æins oböjl. adj. »åens», ens, lika

æistlon(d) Estland, det ljudlagsenliga vid fullständig sammansmältning till enkelt ord synes dock vara, att det ersättes av *o*, t. ex. *nigo(d)s̢* ~ *nigos* gårdn. Nygårds.

1) Se nedan s. 138.

2) Jfr strax nedan.

3) jämte *ho̜ld*.

bon-dǫm m. ut. pl. barndom
for-kæṯ n. 1 a fårkött
goḍ-laṯ f. 2 »gårdlatta»[1]
hor-kragk m. 2 »hårkrank»[2]
stoł-fær f. 2 »stålfjäder», -penna.

Märk vidare *ho-* »hvad-» i sammansättningen *ho-mǫggan* hur mången[3] ock de enkla orden: *noɔ* interj. nå, *honn* pr. hon, den där, *tomm* pr. n. pl. de; dessutom de alltid svagtoniga *to* konj. då, ock *o* konj. ock.

II b. 1) Här märkes först ock främst det ovan berörda fall, då ă övergått till *o* i kortstaviga ord med svagtonigt ă i slutstavelsen:

oła-lunda »Al-lundarna»
opald f. 2 apel
boka sv. 1 baka
boka(r) m. 2 eller 3, »bake»[4]
bora[5] adv. konj. bara, men
bosa sv. 1 »basa», värma
błoka sv. 1 »blaka»[6]
broka sv. 1 braka
fora st. 6 fara
fotas sv. 1 fattas
fłoka m. 3 »flake»[7]
fłosa sv. 1 »flasa»[8]
goła st. 6, sv. 1 gala
gona sv. 1 »gana»[9]
gnova st. 6, sv. 1 gnaga
hoka m. 3 hake
homar m. 2 hammare
hona m. 3 »hane», tupp
hora sv. 1 »hara»[10]
hota sv. 1 hata
hotas sv. 1 »hatas», klia
hova vb hava

1) lång smal ribba i gärdsgård.
2) mygga. — Rz 244 a **hårkrank**.
3) Likaså i *holekan* vilken, *hola* vad, *hote* när, *hotes* varje, *hoves* huru, se s. 28.
4) den icke vassa kanten på äggjärn, lie, kniv o. d.
5) därjämte *bara*, se s. 89.
6) slå (i) med kraft; rusa åstad (vårdslöst).
7) skiva (i t. ex. *boḍ-fłoka* bordskiva).
8) porla starkt. — Rz 147 a **flasa** 'våldsamt, häftigt brinna' hs. kl.
9) bliga, 'gapa'.
10) det är rått väder (som gör att huden blir brun ock spricker; särskilt om våren); jfr *haro* f. 3 ut. pl. »hara», dylikt väder, *haro-brun* adj. brun av »hara». I Nord. stud. s. 183 ff. har HELLQUIST, säkerligen med rätta, sammanställt fvn. **hara** v. (i Skirnism. 28,3 'á þic Hrimnir hari') med finl. sv. diall. **hara** v. 'torka, om hö; blåsa, om torra vindar' ock flera därmed besläktade sv. ock no. dialektord. Till de av H. anförda formerna kunde läggas — förutom nyssnämnda Nuckö-ord — Rz 244 a **hare-väder** 'blåst om våren' öl., ock Nyl. **hara-väder** 'torr blåst, blåst om våren'.

komar m. 2 kammare
kora sv. 1 »kara»[1]
kroka st. 6 »kraka», krypa
lokand n. 1 lakan
loka m. 3 lake
moka sv. 1 maka
moła st. 6, sv. 1 mala
mora f. 3, n. 2 mara
mota sv. 1 mata
notan »Naten», sjö
novar m. 2 »navare», borr
roka st. 6, sv. 1 raka; driva
rosa sv. 1 »rasa»[2]
rota sv. 1 rata
skoka sv. 1 skaka
skoła sv. 1 skala
skota m. 3 skate
skova sv. 1 skava
skrova sv. 1 »skrava»[3]
smoka sv. 1 smaka
snova sv. 1 snava
spora sv. 1 spara
stoka m. 3 stake, käpp
svoła sv. 1 »svala», låta svalna
-svoła m. 3 »-svale»[4]
svora sv. 1 svara
tova st. vb taga
tokas sv. 1 »tagas»[5]
toła sv. 1 »tala»[6]
tora m. 3 »tare»[7]
trova sv. 1 trava
vona m. 3 vana
vora[8] vb vara
vosa m. 3 »vase».[9]

Av a är målets *o* vidare uppkommet åtminstone i *botor* (jämte *bator*) sv. 1 »battra», bullra, smattra, gräla, *fotor* »tvaddra» (§ 83); ävensom i lånordet *bogor* sv. 1 muddra (ty. **baggern**, jfr **pager-mazin** baggermaschine);

---

1) snickra. — Vg. *ka̱ra* v. tälja; jfr Rz 379 b **kåra** 4 'skära, tälja smått' sm. mp. jtl.

2) om hästens läte, när han väntar på foder.

3) om ett ihåligt ljud (t. ex. av torra skinnstycken).

4) i *basta-svoła* förstuga i badstu.

5) träta, slåss.

6) viska, mumla vid svartkonster o. d.; yttra, nämna, ungf. 'knysta' (i nekande sats; t. ex. *han toła ænt ıggetıgg*, han nämnde inte ett dugg).

7) mellanrum mellan 'oxhuset' ock 'kohuset', där hö förvaras under vintern. Ordet är, såsom (Rz 724 b ock) Saxén s. 226 visar, lån i sv. diall. från fi. **tarha** 'stängsel, inhägnad, fålla' m. m., som i sin tur är littauiskt lån (Saxén a. st. ock där citerad litteratur). Till de av SAXÉN anförda sv. formerna (samtliga från Nyl.) kunna läggas: Rz 725 a **tarre** m. 'liten utbyggnad l. luta bredvid ett annat hus, vari får, getter o. s. v. installas' hl.; ävensom Nuckö-formen härovan (Fr.-V. Ordb. har **tora** m. 'lider' utan angiven fyndort). Däremot synes Rz 774 b **tarre** m. 'platsen ovanpå bakugnsmuren' m. m. m. m. vara ett inhemskt nordiskt ord, motsvarande nht. **darre**, varom se Kluge Et. Wb[6].

8) därjämte *vara*, se s. 89.

9) gavelyta på halmtak.

2) *o* ← **wă:**

doła m. 3 dvala
kola sv. 1 »kvadla»[1]
skoła sv. 1 skvala
hola pr. hvad (s. 28)
hote adv. när (s. 28)
hoves adv. huru
hora pr. hvar
hore-ąr adv. då ock då[2]
hotes pr. varje
(III b *holekan* pr. hvilken);

3) *o* genom förkortning av långt **å** i några ord som återfinnas bland de ovan s. 133 (mom. 4) uppräknade;

Närmast från ett långt **å** utgår *o* vidare i *gole* adj. »gårlig», färdig, mogen, ock *gole* adv. »gårligt», redan[3];

4) *o* ← **ŭ** på grund av ett följande **r** uppvisa orden *kola* sv. 1 »korla»[4] ock *more* m. 1 b morgon. Med hänsyn till *sonakuna* f. 3 sonhustru jfr *son̥* m. son (nedan I e);

5) lånord med inlånat **o**; t. ex.

potel f. 2 butelj[5]
dose m. 1 b dussin[6]
kopek m. 1 kopek
tomas gårdn. Tomas'.

I e. Regelmässigt *o* ← samnord. **ŭ** (fsv. **ŏ**) i gamla ord[7] framför *r̥*, *s̥*, *t̥*; t. ex.

hor̥ sv. 1 »horra»[8]
or̥ m. 2 orre
tor̥ adj. torr
hos̥ m. 1 nötklase
tos̥ pres. sg. av *tuıras* töras
bot̥ adv. bort
lot̥ m. 1 lort
tot̥ n. sg. st. av torr

Med dessa jämnställt är *don̥* f. 2 dörr (med *n̥* ← **rn**, se § 103).

---

1) 'vara synbart havande'. Jfr dalm. ***kvadla** s. f. (Orsa *kǫal̥a*) 'bubbla', varom Bugge: »hører maaske sammen med oht. **chwadilla**, nedt. **quaddel** pustula, blatter. Betydningsforholdet er omtrent som mellem d. **blære** og t. **blatter**». Denna etymologi synes vara fullt evident, ty jfr även Rz 372 b **kvall** m. 'upphöjning på en yta, knöl', **kvallig** adj. 'bukig, om dräktig märr; kärnlös, omogen, om ved, skog'.

2) »hvar-i-a(nd)ra». Jfr östg. *alt ı varąrum* allt emellanåt; Rz 269 b **hvararum, i hvararum** adv. 'emellanåt, ibland' nk. (ock 7 b **allt i hvararum** adv. 'esomoftast' ög. Gullbergs hd).

3) Jfr fgutn. **garlakr** adj. färdig, beredd; ävensom Rz 185 a **gålin** m. m. färdig, i norrl. ock östsv. diall. (Fr.-V., Ordb. s. 69 uppger felaktigt former med kakuminalt l från Nuckö, för adjektivet även riktigt **golian** med dentalt l); Lidmål (Sv. lm. XIII, 1, s. 54) *gǫǫlan* »gålig», färdig.

4) krypa, kräla, gå (särskilt om insekter), pyssla (om troll, i mörkret). Se Hesselman, Spr. o. St. IV.

5) estn. **podel** m. fl. former.

6) mlt. **dosin** n.

7) jfr ovan under *u*, s. 125.

8) rossla, kråsa.

Efter *ł* ock *r* uppträder *o* mera sporadiskt, representerande gammalt ŭ ~ ŏ:

błok m. 1 block (i tackel)
błot f. 2 träsko
płot sv. 1 »plutta»[1]
rol sv. 1 rossla
'*skrok* subst.[2]
trop m. 1 propp.

Vidare uppträder *o* sporadiskt framför *d*, *g*, *n*:

kod m. 1 »kudde», bolster
hog n. 1 »hugg»[3]
kog m. 1 kugg(e)
pog f. 2 groda (s. 123)
son m. son
son bf. sg. av föreg.

Mera ovisst torde vara, om någon viss ljudtendens kan spåras bakom *o*:s uppträdande i följande ord:

bob sv. 1 gräla
knok f. 2 knotig kvist
kok m. 1 kock
pop m. 1 ett slags kägla
snop sv. 1 »snoppa»[4]
pot f. 2 potta
tot f. 2 docka
pof m. 1 utväxt
os pr. oss.

Regelbundet *o* ← **wă** efter *h*- uppvisar *hot* adv. hvart.

Förkortat av långt **å** är *o* i ett par hithörande ord, se ovan s. 133.

II e. Förutom flexionsformer ock avledningar högst få fall:

I *obar* m. 2 abborre synes **å**-ljudet bero på folketymologisk anslutning till subst. 'å';

dolat adj. dum, fånig, är en utvidgning med det vanliga suffixet *-at* (se ss. 19, 96) på det lty. ock balt. ty. **doll** (hty. **toll**);

kopoł gårdn. är lånord, se s. 120;

koter n. 1 kvartér, likaså, med *o* regelbundet av **-wă-**;

ose är en förenklad form af *ormse* Ormsö, särskilt vanlig i det sammansatta *ose-bo*, *osebo* m. 1 Ormsöbo.

I f, II f. 1) *o* ← samnord. ŭ (fsv. ŏ); regelmässigt framför konsonantförbindelser, som börja med *ł*, *r* eller *s*, t. ex.

hołk m. 1 knivskaft[5]
hołm m. 1 holme
ołva n. 2 olvon
tołv räkn. tolv
tołft räkn. tolvte
fork m. 1 grepe[6]

---

1) gå ock söla.
2) i *skroks-błaer* n. pl. »skrocks-blad», blad av Lappa.
3) 'håll', mjälthugg; slå i väggen, vari värktyg fästas.
4) snatta undan, 'snyta'.
5) Jfr Rz 277 b **hålk** m. urhålkat kärl m. m.
6) Rz 160 a **fórk** m. högaffel m. m.

korp m. 2 korp
korv m. 1 korv
morga adv. i morgon
storkon sv. 1 storkna
storm sv. 1 storma
bost f. 2 borst
bost m. 1 borste
fost adj. adv. först
fost f. 2 förstu
kos-tain m. 1 skorsten
tosk m. 2 torsk
tostat adj. törstig;

sporadiskt efter *l* ock *r* samt framför *nd*, *nt*:

glotrat adj. »gloddrig»[1]
rost n. 1 rost
dromb f. 2 »trumma»[2]
flondor f. 2 flundra
sondor adv. sönder
tont m. 2 tomte.

knops m. 1 vårta, utväxt, torde vara att jämföra med en del ord i den sista gruppen inom I e ovan.

2) I följande ord, där det står framför konsonantförbindelserna *ks*, *ŋk*, *ŋs* (← **ŋks**), *mp*, *ms* (← **mps**), synes *o* vara uppkommet av **ă**:

bloks sv. 1 »blaksa», slå
broks sv. 1 »braksa», braka
doks sv. 1 »daksa», stöta
koks sv. 1 »kaksa»[3]
doŋk sv. 1 »danka», dunka
floŋk m. 1 »flank», träflisa
doŋs sv. 1 »danksa», dunsa
klomp m. 1 »klamp»[4]
doms sv. 1 »dampsa»[5].

3) *o* ← **wă** efter *h*, *k*, *sk*:

holp m. 1 (h)valp
holv n. 1 hvalv
horv n. 1 hvarv
kost m. 1 kvast
skolp sv. 1 skvalpa.

4) *o* genom förkortning av långt **å** är mycket vanligt i första sammansättningsleder av dessa typer, t. ex.

bots-la n. 1 »båtlag»[6]
ond-boft s. »and-bukt»[7]
loŋg-von n. 1 »lång-vån»[8]
honda-grift f. 1, f. 2, n. 1 »hand-grift»[9];

[1]) gloppig, slaskig. Rz 202 b **glåddrig** 'rörig, uppfylld med vattendränkt snö, om sjö' sdm.; jfr d:o d:o **glåtra** v. 'snöa och regna på en gång' fl.; d:o 202 a **glutra** v. n. säges då ännu blott litet vatten om våren står på sumpen i ett träsk, g.; d:o 643 b **snö-glåtter** m. 'regn ock snö tillhopa' vm.; dalm. ***glutter** s. n. tunn sur mjölk, vasslig mjölk (märk Bugges etymologi därstädes).

[2]) bro (över dike, å). Fsv. **trumba** f. rör, cylinder, avloppstrumma m. m. Jfr nedan § 78.

[3]) slå ägg mot hvarandra för att se vems som håller längst (lek på påskafton). Ross **kaksa** kakke; jfr Rz 302 a **kakka** 'slå' hs., vb.

[4]) kort stock; enkel träsko.

[5]) vara virrig.

[6]) bolag om skuta.

[7]) andrum, luft.

[8]) långväntan.

[9]) ledstång.

likaså i historiska sammansättningar ock avledningar, sådana som *gorgał* adj. »igår-gammal», från i går, *loŋsamłe* adj. »långsamlig», långsam.

goŋg f. 2 gång ock *hold* v. hålla äro redan nämnda (s. 133).

5) Om *o* ← iŏ i *mołk* ock *sołv* se likaså ovan s. 133.

6) Lånord med inlånat o, t. ex.

broŋs n. 1 ut. pl. brons

doftar m. 2 doktor[1]

dolkat adj. dum, fånig[2]

mold f. 2 ho[3]

soldat m. 2 soldat

sondar m. 2 söndag.

o:s roll inom målets flexion synes vara inskränkt till att det uppträder i de starka supinformerna *grote* ock *lote* av de starka värben *grọt* gråta, *lọt* låta (lauten).

§ 55. *æ̣* är (med frånräknande av *ɔ*) det sällsyntaste enkla vokalljudet i dialekten och kan icke sägas vara densammas regelmässiga långa ä-ljud. Detta har nämligen uppgått i *ẹ*, ock *æ̣*:s förekomst är väsentligen inskränkt till ställningen före ock efter *r* ock *ł* samt före supradental. Därförutom uppträder *æ̣* så gott som endast i några värbformer, som ha närstående former med kort *æ*, ock i lånord. I inhemska ord motsvarar *æ̣* dels fsv. æ̅ av olika upprinnelse, dels genom förlängning i olika ställningar fsv. æ̆, undantagsvis också yfsv. iæ̆ genom bortfall av det halvvokaliska i i postkonsonantisk ställning ock förlängning.

Mitt material för *æ̣* meddelas härmed fullständigt (så när som på regelbundna flexionsformer ock vanliga avledningar).

I c, II c. Endast följande exempel, där *æ̣* föregås av *r*:

dræ̣ impt. sg. av *dræa* draga

dræ̣e impt. pl. av d:o

dræ̣or pres. sg. av d:o

træ̣ n. 1 trä(d)

træ̣ n. 1 träde.

I d. 1) *æ̣* ← fsv. æ̆, iæ̆, förlängt framför *r*, *ł*, *v* (i sista fallet föregånget av *r*):

bæ̣r n. 1 bär

bæ̣r pres. sg. av bära

gæ̣r » » » göra

skæ̣r pres. sg. av skära

fæ̣ł f. »fjäl», bräde

sæ̣ł m. säl

---

[1]) Därav ett värb *doft* 'doktorera', liksom substantivet *doftar* vore en värbalavledning på *-ar*, hsv. -are, analog med t. ex. *dansar* m. 2 av *dans* sv. 1 dansa.

[2]) Utbildning på lty. doll, jfr *dolat* ovan s. 137.

[3]) estn. mol'd mulde, mlt. molde, molle f. mulde.

væ̨ł adv. väl
græ̨v f. 1 grav
ræ̨v m. 2 räv;

2) *æ̨* ← fsv. ǣ, ersättningsförlängt framför bortfallet ð, ʒ:

błæ̨r f. 2 »blädra»[1]
błæ̨r sv. 1 »blädra»[2]
fæ̨r f. 2 fjäder
fæ̨r n. 1 »fjäder»[3]
læ̨r n. 1 läder
væ̨r n. 1 väder
ræ̨n n. 1 rägn
ræ̨n sv. 1 rägna
Odh. *sæ̨ł* sv. 1 segla;

3) *æ̨* ← fsv. ǣ framför *ḍ* (← **rd, rld**):

gæ̨ḍ n. 1 jäsning
hæ̨ḍ f. 2 »härda», axel
svæ̨ḍ f. 1, n. 1 »svärd»[4]
væ̨ḍ f. 1 värld;

vidare i flexionsformer sådana som *gæ̨ş* pres. sg. pass. av göra.

4) *æ̨* ← fsv. ǣ i de singulara impt.-formerna *læ̨s* av läsa, *væ̨g* av väga ock *væ̨v* av väva samt subst. *væ̨v* m. väv (jfr infinitiverna *læsa*, *væga*, *væva*, ävensom pluralen *væviar*).

5) *æ̨* ← fsv. ǣ:

dræ̨t n. 1 »drätt»[5]
fræ̨s sv. 1 »fräsa», snyta
hæ̨r adv. här
kæ̨r adj. kär
læ̨r sv. 2 lära[6]
næ̨r-opa adv. nära
ræ̨s f. 2 rad
ræ̨t m. 1, adj., adv. rätt
skæ̨r adj. »skär», glänsande
skæ̨r f. 2 »skära», sax[7]
svæ̨r m. 1, f. 2 svärfar, -mor
træ̨t sv. 1 träta.

tæ̨r adv. där, är väl (som i hsv.) bildat efter *hæ̨r* här. *bræ̨d* f. 2 bräda, synes vara lånord; likaså *spæ̨l* m. 1 spel, *spæ̨l* sv. 1 spela ock *stæ̨l* n. 1 ställe.

II d. Utom flexionsformer företer målet helt få fall:

bræ̨ke sv. 3 bräka
ræ̨voł Reval
sæ̨ŋas sv. 1 »själnas», dö
skræ̨dar m. 2 skräddare[8]
træ̨te räkn. trettio;

---

1) (urin-)blåsa. Se Tamm, Et. Ordb. Bläddra f. ock Falk-Torp, Blære.

2) 'slarva, bära sig illa åt, särsk. räcka ut tungan'. Rz 43 a **blädra** v. a. 'svänga' hs.

3) röste. Östsv. Ordb. ***fjäder** I *fiädär* stm. 1 'gavel av ett tak', Sj.; Rz 143 a **fjär** f. 'gavel på hus' ög.

4) fläsksvål. Ingår i sammans. *græn-svæ̨ḍ* »grönsvärd», igänlagd åkermark.

5) tistelstång.

6) få undervisning, gå i skola. Subst. *læ̨ra* f. 2 bf. sg. betyder vanligen 'konfirmationsundervisningen'.

7) Väl lån från ty. **schere**. 8) mlt. **schrâder** schneider.

i *kæ̜lek* m. kärlek ock *næ̜mara* komp. närmare har *æ̜* sin förklaring i det försvunna r:et. Återstå följ. exempel:

bæ̜kor m. 1 bägare	*næ̜vor* f. 2 näver
hæ̜pon sv. 1 häpna	*svæ̜vor* m. 1 svavel.
I g, II g:	
bræ̜nd ipf. sup. av bränna	*kræ̜vd* ipf. sup. av kräva
bræ̜msk f. 2 ut. pl. »brämska»[1]	*læ̜rke* f. 2 a lärka
dræ̜gg m. 1 a dräng	*ræ̜nd* ipf. sup. av ränna
dræ̜ft ipf. sup. av dräpa	*stræ̜gg* m. 1 a sträng
fɫæ̜ts n. 1 bortskämt barn[2]	*vræ̜ggi̯as* sv. vb »vrängas»
kɫæ̜md ipf. sup. av klämma	*æ̜rle* adj. ärlig.

I *bæ̜ld* m. 1 bale (fsv. bæ̆þil) ock *fæ̜gg* m. 1 a »tväng», skorem, står *æ̜*, utan att *r*, *ɫ* eller supradental finns i dess närhet.

§ 56. *æ* förekommer egentligen endast i starktoniga stavelser[3], men är i detta fall, jämte *a*, dialektens vanligaste vokalljud. Det motsvarar först ock främst fsv. æ̆ av olika upprinnelse, vidare i vissa ställningar fsv. ĭ, genom den regelmässiga delabialiseringen ofta nog fsv. ø̆, ävensom y̆, samt i en del fall fsv. iæ̆ ock iø̆. Undantagsvis har målets mot den gamla diftongen ei svarande *a̯i* utvecklats till *æ* under svagton i orden *tæɔ* pr. de (m.) ock *ræɔ* adv. redan. Ljudet är för övrigt i målet den regelbundna korta motsvarigheten mot långt *e̜* (ock *æ̜*). I lånord motsvarar *æ* de långivande språkens korta e-, ä- ock ö-ljud (även estn. õ). Ljudet förekommer i alla en- ock tvåstaviga typer, som innehålla kort vokal, samt i tre- ock fyrstaviga flexionsformer ock avledningar.

Exempelsamling för de förstnämnda typerna följer härmed.

I a. Huvudsakligen första sammansättningsleder, t. ex.

bræ-la̜ n. 1 »brödlag»[4]	*snæ-kni̯v* m. »snedkniv»[6]
mæ-ɫa̜ n. 1 mjöl-slag[5]	*træ-lo̜s* n. 1 trälås;

---

1) brånad, hetta, iver.

2) lån från ty., se Kluge, Et. wb.6 fläz m. 'flegel'.

3) Under svagton förekommer det blott i mindre införlivade lånord (t. ex. *avænt* f. 1 advent) ock sammansättningar, som stå på gränsen till enkla ord (t. ex. *a̜ɫbæt* ~ *a̜ɫ-bæ̜t* m. 2 »al-bläkt», strandskata). Jfr dels, att *bonsæɫ* n. 1 barnsöl har en biform *bonsaɫ* ock att den svagaste formen av *tæɔ* pr. de (m.) är *da* (s. 97 ovan), dels sådana former som *haŋkoɫ* n. 1 »handklä», vante.

4) matlag.

5) ~ *me̜ɫ* n. 1 mjöl.

6) bandkniv.

dessutom *mæɔ* adv. prep. med samt de nyssnämnda *ræɔ* adv. redan ock *tæɔ* pr. de (m.).

II a. Högst sällsynt typ: *bræa-* bräd-[1], *dræa* vb draga, *træa* vb träda.

I b. Huvudsakligen första sammansättningsleder, t. ex.

bræs-lausa bf. sg. »brödlösan»	*kæt-kæld* n. 1 kött-kärl
bær-busk m. 1 bärbuske	*lær-bakan* Lerbacken[3]
bæn-dq m. böndag	*træs-gᶉqd* f. 2 trädesgärde
æł-kut[2] m. 1 igelkott	*æł-kap* m. 4 ölkappe;

dessutom *hæmm* pr. hvem ock det alltid svagtoniga *æn* konj. än, att.

II b. 1) Andra stavelsen öppen. Inom denna talrikt företrädda typ märkas subst. av deklinationerna m. 1 b, m. 3, f. 2 a, f. 3 ock n. 2 med en del flexionsformer samt kortstaviga värbalinfinitiver på *-a* eller *-e* jämte en del andra värbformer. Ex.

ogs-ære m. 1 b »ugns-ären»[4]	*næva* bf. pl. av näve
næva m. 3 näve	*næsa* bf. sg. av näsa
bæłe f. 2 a bälg	*hæko* bf. sg. av haka
læte f. 2 a ut. pl. lättja	*bræme* bf. sg. av »bräm»
pære f. 2 a hushåll, gård[5]	*skæra* st. 4 skära
hæta f. 3 nöd, fara[6]	*læpa* st. 6 lapa
næsa f. 3 näsa	*læta* st. vb låta (lassen)
błæso f. 3 bläs	*bæka* sv. 1 becka
gævo f. 3 »gäva»[7]	*fæła* sv. 1 föla
hæko f. 3 haka	*hæra* sv. 1 »hära»[10]
krævo f. 3 kräva	*svære* vb svärja, avlägga ed
væko f. 3 ? »vaka»[8]	Fv. Bv. Odh. *bæłe* sv. 1
bræme n. 2 »bräm»[9]	»bälja»[11]

---

1) i t. ex. *bræa-bıta* m. 3 brädbit.

2) jämte *eł-kut*.

3) skiftesn.

4) ugnsgolv.

5) estn. pere 'gesindestelle, hausgenossen' m. m.

6) estn. häda 'not, gefahr, angst'.

7) höfång. Jfr Rz 194 b **gev** 1 f. (**geva, kogjäv** m. fl. former).

8) benämning på den böjda delen av »fimmern» (se s. 152), vilken omsluter julaxeln. (?) Jfr Rz 787 a **vakan**(e) n. 'banken på en ved- l. skogskälke' hs.

9) bråddjup. Mlt. **brem**(e) 'rand, kant'; se Tamm, Et. Ordb., Bräm ock Falk-Torp, d:o.

10) säges om 'sura uppstigningar' i halsen. Jfr Rz 283 a **hära**.

11) böla (Nu. *bołge* sv. 2).

kræve sv. 1 kräva
sæte sv. vb sätta
læte sup. av låta (lassen)
læse impt. pl. av läsa
bæka ipf. sup. av becka;

vidare bf. sg. av ord efter n. 1 a ock n. 1 b; t. ex.

græse bf. sg. av gräs
næte » » » nät
bæke bf. sg. av beck
fæl·e » » » föl (s. 98);

kompositionsformer sådana som *ræva-* räv- i t. ex. *ræva-fæl* f. 2 rävfälla;

enstaka former:

sæl·e bf. pl. av *sæl·* m. säl
væga bf. pl. av *veg* m. väg
æra pres. pl. av vara
fære prep. adv. för, före.

2) Andra stavelsen sluten:

ord på *-ol·*, *-or*, *-on*; t. ex.

hækol· sv. 1 häckla (lin)
æpol· n. 1 äpple
bætor adj. bättre
tæfor adv. därföre
stædor ob. pl. av *sta* m. stad
sæbor m. 1 vän (s. 117)
næmon sv. 1 nämna
rækon sv. 1 räkna;

substantiv på *-ıgg*, t. ex. *hæṣıgg* m. 1 a »hälsing», hundhalsband, *spærıgg* m. 1 a »spär(v)ing», hök; ord, som tillförts denna typ, genom att en lång konsonant mellan de båda vokalerna förkortats framför sluten ultima:

hænar, *-as* pr. hänne, -es
kæras gårdn. (?) Kärr(s)
stækat adj. kort[1]
ælas adv. äljest;

enstaka ord, t. ex.

(*bærals*) } gårdn. Bärtels
bætals }
færald n. 1 fjäril
Nu. *gænom* prep. adv. genom
kærest m. 1 ugnsvalv[2]
mæl·es gårdn. Melis[3];

flexionsformer ock avledningar av ord inom mom. 1, t. ex.

nævar ob. pl. av näve
næsar näsa
hækor haka
bræmer »bräm»
græser gräs
sæl·er ob. pl. av säl
vægar väg
læsor pres. sg. av läsa
fæl·ar föla
lævand n. 1 »levande».[4]

---

1) jämte *stakat*, *stakat*. *-æ-* från komp. superl. *stækre*, *stækost*.
2) estn. **keris** 'obere abteilung des bauerofens'.
3) endast i byn Birkas. Jfr bynamnet **Melis** på Dagö (Russw. § 104 o. flerest.).
4) hushåll, hushållsbestyr.

På *æ* ← iæ̈ uppvisar mitt material följande exempel inom denna typ:

dævol m. 1 djävul	*tædor* m. 1 tjäder
færald n. 1 fjäril	*tæle* m. 1 b ut. pl. tjäle
fætor m. 1 fjätter[1]	*tæro* f. 3 ut. pl. tjära;

på *æ* ← ĭ, y̆ följande:

bære[2] sv. 1 börja	*læna* m. 3 ut. pl. »lynne»[7]
bælet[3] n. 1 »beläte»[4]	*læne* f. 2 a lönn
bæret Birgit(ta)	*mære* f. 2 a mörja
dræne sv. 1 »dröna»[5]	*skæle* sv. vb skilja
dæse f. 2 a dös (av hö)[6]	*skæle* sv. vb skölja
flæte sv. 1 flytta	*smære* sv. vb smörja
fæla sv. 1 föla	*sæfos* gårdn. Säffers (Sigfrids)
fære prep. adv. för, före	*sæle* f. 2 a sölja
hævol m. 1 ock sv. 1 hyvel, -vla	*væle* m. 1 b vilja
læva sv. vb leva, bo, må	**ævor* över[8];

ävensom böjningsformer av en del substantiver inom n. 1 a ock n. 1 b, t. ex. *skæpe* bf. sg. av skepp, *fæler* ob. pl. av föl.

I e. Enstaviga ord med slutljudande *d̲*, *g̲*, *k̲*, *p̲*, *t̲*, *t̨*, *l̲*, *ɫ̲*, *m̲*, *n̲*, *r̲*, *s̲*, *ş̲*; t. ex.

gæd̲ f. 2 gädda	*kæɫ̲* m. 1 kittel
væg̲ f. 1 a vägg	*fæm̲* räkn. fäm
bæk̲ m. 1 a bäck[9]	*kæn̲* sv. 2 känna
læp̲ m. 1 läpp	*kær̲* f. 2 kärra
læt̲ n. 1 bod-disk[10]	*gæs̲* ob. pl. av gås
væt̨ f. 2 vört	*sæş̲*[11] f. 2 syrsa.
fæl̲ sv. 2 fälla, tappa	

Exempel på *æ* ← iæ̈ inom denna typ:

bæl̲ n. 1 (fota-)bjäll[12]	*hæt̨* f. 2 hjärta
bæl̲ f. 2 bjällra	*stæt̨* m. 1 stjärt.

1) på släde (se Rz 162 a **fjätare** m. m.).
2) jämte *bɪre*.
3) jämte *bɪlet*.
4) bild, tavla, målning, gestalt.
5) råma. Fsv. **drönja** d:o.
6) jfr fsv. **dys** f.
7) håg, lust (t. ex. *arbets-læna*).
8) i *ævo-d̨aɪ̲l* m. 1 »över-del», ett fruntimmersplagg.
9) Nu. pöl.
10) estn. **let't** 'der verkauftisch (in krambuden)'.
11) jämte *seş̲*.
12) under ock strax bakom tårna.

Exempel på *æ* ← ĭ, y̆ inom denna typ:

bræṉ sv. 2 brinna, bränna[1]
fłæṯ sv. 1 kanthugga[2]
kłæḵ m. 1 »klick»[3]
ræḻ f. 2 »rilla»[4]
ræṉ sv. 2 rinna, springa[1]
sæṣ f. 2 syrsa
træḻ sv. 3 trolla[5]
væṯ f. 2 vört;

dessutom i följande ord, där övergången ägt rum i samband med stavelseförlängning:

an-læṯ n. 1 a anlete
bæḵ n. 1 a beck
bæṯ n. 1 a bett
dæṉ m. 1 »dön», ljud
fæṉ n. 1 »fen», fiskfjäll
skæṉ n. 1 »sken»[6]
skæp̱ n. 1 a skepp
sæṃ m. 1 rep[7]
væṉ m. 1 vän
væṯ n. 1 a ut. pl. vett.

På grund av stavelseförlängning föreligger typen I e även i följande ord:

błæṣ m. 4 »bläse», panna
græṣ n. 1 a gräs
næṣ gårdn. Näs
næṯ n. 1 a nät
λæḵ n. 1 a »släk».[8]

Märk slutligen — av olika skäl — följande ord inom typen:

dæṯ n. sg. st. av *dẹ* död
æṉ m. sg. av art. o. räkn. en
æṯ prep. adv. efter
fæg m. 1 man (s. 28)
næḵ sv. 1 neka
ræṯ n. sg. st. av *rẹ* röd
svæṃ m. 1 ut. pl. sömn[9]
tæṯ konj. tillsdess.

II e. Hit höra först ock främst substantiv ock värb på *-ge* ock *-ḵe*; t. ex.

hæge f. 2 a hägg
λæge f. 2 a slägga
dæge sv. 2 dägga
læge[10] sv. vb lägga

1) *æ* beror väl här också till en del på att det transitiva värbet segrat över det intransitiva.

2) Jfr Rz 153 a **flittja** v. a. 'med täljyxa avklyva' hs.

3) klase. Jfr Rz 327 a **klikk** m. 'jordklimp' m. m. (ock 325 b **klase** m. 'klump, koka, lerklimp' m. m.).

4) träränna (t. ex. i kvarn).

5) da. **trylle**.

6) 'solrök; tung, tjock luft; fläck på åkern, där allting växer sämre eller alldeles uttorkas'. Jfr Rz 586 a **sken** n. 2) torka; därav **skenjol** f. 'sandig ock torr jord, varpå gräs ock säd vissna under långvarig torka' vb.

7) jämte *sẹm*. Fsv. **sime**, fvn. **simi**.

8) havstång. Se Hess., s. 82. 9) fvn. **svefn** m.

10) jämte *læge*.

kæḵe m. 1 b, f. 2 a[1]
tæḵe f. 2 a »täcka»[2]
ræḵe sv. 3 räcka, sträcka
ʟæḵe sv. 3 släcka;

vidare flexionsformer, avledningar ock därmed jämnställda bildningar av ord till föregående typ, t. ex.

fłuto-græṉa »Flott-grynnan» (s. 81 not 7)[3]
gæḏa bf. sg. av gädda
pæḻas gårdn. Pälls
ræṉał m. 2 rännil
kæṯar m. 2 kätte[4]
skræṯn̥ Skrätten[5]
skæṟat adj. förargad;

dessutom mera enstaka former, t. ex. *mæṉer* ob. pl. av man, *stæḵat* adj. kort, *træṯa*[6] räkn. trätton, *væṯanst* i uttr. *lite væṯanst* lite grand; mest lånord ock historiska sammansättningar, t. ex.

fæṯl̥ m. 1 fjärdedel[7]
spæṯor m. 1 inspektör
sæpoł n. 1[8]
hæḏ̥oa pingst (s. 170).

I f) Enstaviga ord slutande på konsonantgrupp, t. ex.

hæłg f. 1 hälg
kæłk m. 4 kälke
skæłm, *skælm* m. 1 skälm
hæłv sv. 2 hvälva
færg f. 2 färg
særk m. 1 särk
bærm m. 1 jäst[9]
hærv f. 2 härva
bælt n. 1 bälte
hænt sv. 1 hämta
kæns pres. sg. pass av känna
dæmp sv. 3 »dämpa» (s. 26)
bræms m. 2 bröms
bæŋk m. 1 bänk
tæŋt ipf. sup. av tänka
tæld m. 1 täckvagn[10]
pæng, *pæŋg* m. 1 pänning
stræmg m. 1 a strömming
ælv räkn. älva
træsk n. 1 träsk
hæst m. 1 vallack
fæșk adj. färsk
fæșt m. 1 verst (§ 83)
sæks räkn. säx

---

[1]) paltbröd. Estn. **käkk, kökk, kõgi,** 'klos, ballen, blutklos'.

[2]) nedersta ändytan på halmen vid husets långsidor.

[3]) med *æ* ← y̌ efter *r*.

[4]) bildat på bf. sg. *kæṯan;* jfr paradigmen för m. 4 ock m. 2 (ss. 20, 21).

[5]) ungefär = 'spiritus', rå, tomte. Se Rz 596 b **skrate** m.

[6]) jämte *stækat* (se s. 143), *staḵat*, *stakat.*

[7]) ty. **viertel.**

[8]) ett slags brudkrona, förfärdigad av papp, överklädd med färgrikt tyg ock översållad med glasprydnader. Estn. **sepel** 'mit münzen verziertes kopfband der bräute'.

[9]) Rz 77 a **bärma, bärme** f. öldrägg, jäst. Enl. Falk-Torp är da. **bærme** lån från mlt. **berm.**

[10]) estn. **tõld** kutsche.

ræps sv. 1 räfsa
knæft m. 2 knekt[1]
æɫmt f. 2 svan
kæɫǥg f. 1 a käring
fræmst superl. främst
svænsk m. 2 svensk.

På *æ* ← samnord. ei framför konsonantförbindelse uppvisar målet åtminstone följande exempel:

bæsk m. 1 »besk», galla
bæks adj. besk
fræst sv. 1 fresta
hæɫg f. 1 helg
mæst superl. mest;[2]

æ motsvarar iæ̈ i följande ord av denna typ:

hæɫm m. 1 hjälm (på kor)
hæɫp sv. 3 hjälpa
æst m. 1 jäst
mælt m. 4 mjälte
sæɫv[3] själv
stæɫk m. 1 stjälk
stæɫp sv. 3 stjälpa;

æ ← ĭ, y̆:

bræms m. 2 bröms
gæɫp f. 2 »gölpa»[4]
mærk adj. mörk
ænt inte.

Märk *hæɫv* sv. 2 hvälva.

II f a. Hit höra först ock främst substantiv ock värb på *-ge* ock *-ke*; t. ex.

kræǥke f. 2 a »kränka»[5]
mænske f. 2 a »människa»[6]
æǥge- äng-[7]
æǥke f. 2 a änka
mærke n. 2 märke
dræǥke sv. 3 dränka
hæɫke sv. 3 springa, fjäska[8]
stæǥke sv. 3 stänka
tæɫge sv. 2 tälja
væɫke sv. 3 snegla;

dessutom trädnamnen *bæste* lind[9] ock *kæmpe* alm, liksom *bærke* björk ock *æske* ask, efter f. 2 a.

Vidare höra hit ord som sluta på *-or*, *-oɫ*, *-ḻ*; t. ex.

hældor konj. eller
hæɫvor m. 1 härvel

---

1) i kortspel.

2) likaså *æṉ* räkn. art. en (m.) inom I e.

3) sällsynt biform till *soɫv*.

4) djupare ställe i å. Rz 232 b **gölpa** f. d:o kl.

6) träställning för slipsten m. m. 5) kvinna.

7) i t. ex. *æǥge-vaḻ* m. 1 äng-vall.

8) estn. **hel'joma**, **häl'joma**, **hõl'joma** 'schweben, sich bewegen' m. m. (estn. **-l'j-** ← **-lk-**, som är kvar i fi. **helkun**, **helkyn**, **hälkyn**, **hölkyn** i liknande betydelser).

9) Fr.-V. Ordb. **bästė** f. lind, RW; vg. (Hof) **bäste** lind (»ita vocatur a **bast**, quod tiliæ corticem notat»); jfr östg. (Kolmården) *bastskǫg* lind, fvn. **besti** n. 'bast, især lindebast'.

skældor pres. sg. av skälla — *bæŋgoł* m. 1 liten flaska
tændor ob. pl. av tand — *krætsl̥* m. 1 laddstake;
gårdnamnen *ærkos* Erkers ock *hændos* Henriks förutsätta personnamnen **ærkor* ock **hændor* (jfr om det sista s. 99 n. 5).
Flexionsformer, avledningar ock liknande bildningar; t. ex.
kæłkan bf. sg. kälke — *kæmpas* sv. 1 »kämpas»[1]
bæntas gårdn. Bengts — *sæmpat* adj. ? »sämpig»[2]
hærmas sv. 1 härmas — *hæʂke* adj. härsken.
Lånord ock historiska sammansättningar, t. ex.
dænsek m. 2 kalfaktor[3] — *æmbat* n. 1 ämbar
hælsıŋg Helsingfors — *bæʂbe* Bergsby, by
kæstar m. 2 klockare[4] — *tærpa* adv. »däruppå»[5].

II f β, γ, δ. Huvudsakligen flexionsformer ock avledningar, sådana som:
gæmła bf. sg. »gämlan»[6] — *æŋkłıŋg* m. 1 a änkling
gætna bf. sg. »gätnan»[7] — *bætra* komp. bättre
stædre bf. pl. av stad m. — *stækre* komp. av »stackot»
tændre bf. pl. av tand — *læŋgre* komp. längre
vævıar ob. pl. av väv — *hætrat* adj. fjäskig, ängslig[10]
bærkıas Birkas, by — *læŋkłat* adj. knäig
bædlar m. 2 skojare[8] — *hævıas* sv. vb jäsa
tækłıŋg m. 1 a »täckling»[9] — *sæmıas* sv. 1 sämjas.
Dessutom lånord, t. ex. *vædro* f. 3 ämbar (estn. **wedrō, wedru** wedro, russisches maass für flüssigkeiten, ry. ведро́ n. eimer, spann).

På *æ* ← ĭ, y̆ har jag funnit följande exempel inom II f:
bærke f. 2 a björk[11] — *gæłıas* sv. vb ha kväljningar[12]
dæłge sv. 2 dölja — *hærmost* adj. förskräcklig[13]
fæłge sv. 2 följa — *hærmot* sv. 1 hota[14]

---

1) kappas.
2) säges om smaken på nybryggt dricka.
3) estn. **ten'tsik**, ry. ord.
4) estn. **köster, köstre**, ty. **küster**.
5) ändå.
6) ålderdomen.
7) i uttrycket *hova gætna from noa* 'ha nytta av något'.
8) mlt. **bedeler**, bettler.
9) sparv.
10) utbildning på *hæta* f. 3 'nöd, fara', varom se s. 142.
11) förmodligen av **birk**, ty jfr bynamnet *bærkıas* Birkas ock f. ö. många sv. dial:s **birk** för björk.
12) Se Nor. Sv. Etym. s. 35.
13) estn. **hirmus**.
14) estn. **hirmutama**.

kæʂʈe Kerstin	*snærke* sv. 3 »snörka»[2]
kærke f. 2 a kyrka	*stærke* sv. 3 strypa(s)
længe, *lægge* f. 2 a »linning»[1]	*væɫi̯at* adj. villig
rægke f. 2 a rynka	*værke* n. 2 virke[3];

likaså i ett ord till III f: *rædi̯ana* »Rödjorna», skiftesn.

Av iæ är *æ* uppkommet i *spæɫke* sv. 3 »spjälka», splittra, splittras.

Beträffande *æ*:s uppgift inom flexionen är att märka: inom nominalflexionen sådana former som *fæɫe* bf. sg., *fæɫer* ob. pl., *fæɫena* bf. pl. av *feɫ* n. 1 b föl, samt de starka singulara neutralformerna *dæʈ*, *ræʈ*, *snæʈ* av adj. *de* död, *re* röd, *sne* sned. Vad värben angår, tillhör *æ* presensstammen i en del värb av st. 3 (*smælt*, *-or; smæɭ*, *-ldor*) samt presensstammen ock supinum i de flästa värb av st. 6 (*græva*, *-or*, *-e*).

§ 57. *ə*. Detta ljud förekommer såsom avslutningselement efter ordslutande korta vokaler, som stå under satsbetoning. De exempel, mitt material innehåller, äro redan fullständigt meddelade i kap. I (§ 9).

B. Diftonger.

§ 58. *ai̯* är en ganska ymnigt uppträdande diftong. Den är nämligen målets regelbundna motsvarighet till fvn. **ei**, **æi**, fgutn. **ai** (fsv. ē), ävensom — genom delabialiseringen — fvn. **ey**, **øy**, fgutn. **oy** (fsv. ø̄). Dessutom ersätter *ai̯* i lånord icke blott de långivande språkens **ai**, utan ock — i gamla lån — **ei** ock **öi** (även estn. õ + **i**, **y**)[4] samt t. o. m. ē. I ett par enstaka fall (orden *nai̯* nej ock *sai̯* sv. vb säga) är *ai̯* den direkta utvecklingen av den fsv. förbindelsen **æj**; ock inom en mindre del av språkområdet (några byar i Fv.) har *ai̯* äntligen uppstått

[1]) rockkrage.

[2]) snörpa. Jfr Rz 641 a **snórk** m., m. m.

[3]) Hit hör tydligen ock *bænsɭ* m. 1 ögla, ty jfr Rz 32 b **bindsel** m. 'förstoppning' bl., fsv. **binzel** m. 'band, rep', mlt. **bintsel**. Ordet bör alltså återges med ett hsv. »bindsel» ock ej, såsom skett s. 20, med »bändsel».

[4]) Om balt. ty. **ei** ock **eu** se s. 30.

— tydligen i modern tid — av ett långt a + svagtonigt i, som sammanstött (supinformerna *dra̭i̯* dragit, *la̭i̯* lett, *ła̭i̯* slagit, *ta̭i̯* tagit, jämte de s. 86 nämnda normala formerna *drae* o. s. v.)[1].

Exempel inom en- ock tvåstaviga typer lämnas härmed:

I c. Vanligen är denna typ uppkommen genom bortfall av en följande konsonant (ð, ʒ, undantagsvis v), eventuellt även vokalapokope. Ex.

bra̭i̯ adj. bred	*la̭i̯* sv. 2 leda
ba̭i̯ sv. 2 böja	*la̭i̯* sv. 2 »leva»[5]
da̭i̯ m. 1 deg	*la̭i̯* ipf. sg. av »lida»[6]
da̭i̯ st. vb dö	*ma̭i̯* f. 1, f. 2 med
dra̭i̯ sv. 1 svarva[2]	*pa̭i̯* Paj, by[7]
dra̭i̯ sv. 2 dröja	*ra̭i̯* sv. 2 reda
bła̭i̯[3] ipf. sg. av bliva	*ra̭i̯* f. 2 rö(r), vass
a̭i̯ pron. egen	*ska̭i̯* f. 1, f. 2 »sked»[8]
fra̭i̯ n. 1 frö	*stra̭i̯* sv. 2 strö
ga̭i̯ sv. 1 »göa»[4]	*-va̭i̯* f. 2[9]
ha̭i̯ n. 1 hö	*vra̭i̯* adj. vred
la̭i̯ adj. led	*a̭i̯* f. 1 ö.

II c. Flexionsformer, avledningar och därmed likställda former, t. ex.

ba̭i̯as sv. vb »bedas»[10]	*dra̭i̯ar* m. 2 svarvare
bra̭i̯or m. pred. av bred	*a̭i̯e*, *a̭i̯et* adj. »egen», släkt
ta̭i̯as-fołk n. manfolk (s. 160)	*spa̭i̯at* adj. ?»spöig»[11];

lånord, t. ex. *ma̭i̯ak* m. 1 fyrbåk (s. 57).

I d. *a̭i̯* framför slutljudande *k*, *p*, *t*, *d*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *v*. Ex.

na̭i̯k f. 4 nek	*spa̭i̯k* f. 4 juleker
ra̭i̯k m. 1 rök	*fła̭i̯p* sv. 3 »flepa»[12]

---

1) Även utom detta område har jag iakttagit biformen *ba̭i̯t* till *baket* adv. prep. »bakefter», sedan; jfr § 129, anm.

2) mlt. dreien dre hseln. 3) jämte *bła̭i̯v*.

4) skälla (i överförd bemärkelse).

5) lemna (kvar). Fvn. leifa. 6) *li̯* st. 1 hinna.

7) Skrevs förr (enl. Russw. § 162) Poy, Pöha, Pohä, Poyby m. m. ock är tydligen det estn. ordet põhi 'norden' (fi. pohja), alltså = 'Norrby'.

8) vävsked; skäftetrā (vid linberedning); fruktskida.

9) i *sift-va̭i̯* »sikt-», käpp till utmärkande av gräns. Estn. wai 'pflock, keil, pfahl, stange, stab' (Saxén, s. 236).

10) bedja om (Ormsö: tigga). Fsv. bēþas, fvn. beiðask.

11) bitande, kall (om vind). 12) snörpa ihop, vårdslöst veckla ihop.

rai̯p n. 1 rep
vai̯p f. 2 lakan[1]
ai̯t sv. 1 jälpa[2]
hai̯t adj. het
lai̯t f. 4 löt
nai̯t sv. 3 nöta
rai̯t sv. 3 röta[3]
tai̯t sv. 3 »töta»[4]
brai̯d f. 2 »bredd»[5]
kƚai̯d f. 2 »klövd»[6]
rai̯d f. 1 redd
svai̯d f. 1 »svedd»[7]
dai̯l m. 1 del
fai̯l m. 1 fel
gai̯l m. 1 gäl
hai̯l adj. hel
bƚai̯m f. 2 blemma
drai̯m sv. 2 drömma

ai̯m sv. 1 imma[8]
ʅai̯m n. 1 slem
ai̯n art. räkn. f. sg. en
kƚai̯n adj. »klen», ömtålig
skai̯n sv. 1 skena
tai̯n m. 1 ten[9]
gai̯r m. 1 »ger»[10]
ai̯r f. 2 öra
grai̯s Grejs[11]
hai̯s adj. hes
hai̯s sv. 1, sv. 3 ösa
rai̯s sv. 3 resa
rai̯s sv. 3 rensa
brai̯v n. 1 brev
drai̯v ipf. sg. av driva
skai̯v adj. skev
ʅai̯v f. 1 slev
vai̯v f. 1 vev.

II d) Ord på *-ke*, t. ex.

bƚai̯ke sv. 3 bleka
lai̯ke sv. 3 leka
rai̯ke sv. 3 röka[12]
ʅai̯ke sv. 3 slicka[13]
stai̯ke sv. 3 steka[14]
ai̯ke m. 1 b »ök», häst;

trädnamnen *ai̯ke* ek ock *ai̯ne* en, efter f. 2 a; några ord på *-oƚ*, *-or*, *-on* med svarabakti-*o*: *skai̯voƚ* sv. 1 »skevla», ragla, *ai̯tor* f. pl. etter (sing.), *bƚai̯kon* sv. 1 blekna; lånord, t. ex. *nai̯va*

---

[1]) Rz 801 b **veipa, vepa** f. yllotäcke m. m.; fvn. **veipa** f. et slags tøi (Sn. E. II, 494).

[2]) estn. **aitama** helfen. [3]) lin, hampa.

[4]) tuta (i ett *tæi̯t-(h)on* »töt-horn», vallhorn). Fvn. **þeyta (tt)** 'bringe til at lyde'; gotl. **tåita, tåtti, tått** (Säve, De st. värben s. 2).

[5]) en viss mängd utbrett hö. [6]) planka.

[7]) mindre sänka (i t. ex. betesmark).

[8]) äv. 'det är norrsken'.

[9]) järnstång (t. ex. i slipsten).

[10]) kilformigt tygstycke att lappa kläder med.

[11]) Gregoriusdagen i almanackan (12 mars); även gårdn. I de s. 6 nämnda 'wackenbücher' från 1600-talet är **Greiss** ett ofta förekommande mansnamn.

[12]) fisk, kött (bland de äldre även om tobak).

[13]) närmast »sleka», såsom i änsv. [14]) på glöd.

Newe, gods (i Kreutz socken); dessutom endast flexionsformer ock avledningar, t. ex.

graivar f. pl. »grevar»[1] *flainat* adj. »flenig»[3]
baital m. 2 »betel»[2] *maira* komp. mera.

Märk *faimar* m. 2 skakel; jfr **fimmer-, fimmelstång**[4]; estn. **wehmer, wihmer** deichsel; balt. ty. **Femer-, Fiemerstange;** månne hsv. **fimmer-** beror på dialektal utveckling af (**ei** →) **ē** → **ĭ** framför **mm**, såsom stockh. (m. m.) **himm?**

I g. Utom några flexionsformer, sådana som *gaimd* ipf. sup., *gaimst* ipf. sup. pass. av *gaim* sv. 2 gömma, höra hit endast substantivet ock värbet *aild* m. 1 eld ock sv. 1 elda, samt ett ock annat lånord, t. ex. *raisk* sv. 1 slösa (estn. **raiskama** verschwenden).

II g. Utom superlativbildningen *aindast* ende, förekomma här blott flexionsformer av ord i de föregående grupperna I d ock II d, t. ex.

haildor m. pred. av hel *skaivlar* pres. sg. av »skevla»
klaindor » » » »klen» *aikia* bf. sg. av ek.

ai är sonanten i ipf. sg. av st. 1 (*bait*, *gnai*, *rais*, *vaik*), likaså i pres. sg. *vait* av *vita* veta.

Om *ai* i de eventuellt svagtoniga avledningssuffixen -*hait* -het ock -*laik* -lek, se s. 76.

§ 59. *au* är i målet den regelrätta motsvarigheten till samnord. (fvn. ock fgutn.) **au** (fsv. **ø**) ock förekommer även i lånord som ersättning för de långivande språkens **au**-diftong. I räkneordet *auta* aderton, synes *au* närmast vara uppkommet av ett långt *a* + ett svagtonig *o*, ock detsamma är tydligen fallet i biformerna *blaut* ock *flau* till orden *blaot* adj. »bladig», resp. *flao* f. 3 »flaga» (s. 86). Märk även biformen *gnaul* till *gnavol* sv. 1 gnaga.

Exempel på diftongens förekomst inom de vanliga typerna följer härmed.

---

1) 'fetthinnor, som bli kvar, sedan man silat smält talg eller ister; vax'. Rz 212 a **grevar.**

2) huggjärn.

3) skorvig.

4) först belagt i rättshandlingarna om Lasse Lucidors död år 1674, vilken timade på källaren 'Fimmelstången' i Stockholm; sedan i Spegels lex. 1712.

I c. Vanligen är typen uppkommen genom att ð, ʒ eller v bortfallit efter diftongen. Ex.

dau̯ adj. döv
fl̶au̯ ipf. sg. av flyga
hau̯ adj. hög
kl̶au̯ f. 2 klöv
lau̯ n. 1 löv (koll.)
fau̯ f. 2 påfågel[1]
snau̯ adj. »snöd»[2]
trau̯ adj. trög[3]
tau̯ n. 1 »tög»[4]
au̯ f. 2 öga.

II c. Flexionsformer ock avledningar, t. ex. *kl̶au̯a* bf. sg. av klöv, *nau̯at* adj. »nödig» (s. 44 not 3).

I d. *au̯* står vanligen framför någon av följande konsonanter: *p*, *t*, *l̶*, *m*, *n*, *r*, *s*. Ex.

drau̯p ipf. sg. av drypa
lau̯p st. vb »löpa»[5]
rau̯t sv. 1 »röta»[6]
bau̯l̶ m. 1 »böl»[7]
kau̯m sv. 1 »kömma»[8]
sau̯m sv. 1 »sömma», sy
bau̯n f. 2 böna
grau̯n m. »grön»[9]
mau̯r f. 2 myra[10]
au̯r m. 1 ör[11]
krau̯s f. 2 »krösön»[12]
lau̯s[13] adj. lös.

Genom systemtvång står *au̯* även framför *k* i sådana former som *strau̯k* ipf. sg. av stryka (jfr *guk̯* m. 1 gök o. s. v., sid. 123).

I lånordet *hau̯b* f. 2 kvinnors huvudbonad (ty. **haube**) står *au̯* framför *b*.

II d. Utom flexionsformer finnas endast följande exempel: *au̯ṯa* räkn. aderton (se ovan s. 152), *lau̯dar* m. lördag, *rau̯ne* f. 2 a rönn.

I g, II g. Endast orden *bau̯sk* sv. 1 storma ock rägna, samt *dau̯sk* n. 1 lätt dimma, jämte deras flexionsformer ock avledningar.

au̯ är sonanten i ipf. sg. av st. 2, försåvitt presens-stammen har *u̯* (icke *i̯u̯*, jfr §§ 67, 51), alltså *brau̯t*, *fl̶au̯*, *frau̯s*.

---

1) ty. **pfau**.
2) tarvlig, simpel, fattig.
3) Neutralformen *truṯ* visar, att *trau̯* närmast vore ett hsv. »tröd», fsv. **trauðr** (se f. ö. Nor. Sv. Et. s. 40 f.).
4) rep. Rz 740 a **tög** f. 'notrep', norrl., sdm., ög.
5) gå (i motsats mot springa, om människor).
6) råna.
7) utväxt på träd.
8) icke tåla, må illa av. Rz 314 a **kauma** 'jämra sig' f., **kaum** n. 'jämmer, olåt' g. (ty. **kaum** adv. är avljudsform härtill, se Kluge, Et. Wb.$_6$ och v. Bahder, Verbalabstr., s. 138).
9) ljung, lingonris o. d.
10) fsv. **mör** m., fvn. **maurr** m.
11) stengrund m. m.
12) lingon.
13) även *lau̯ṣ*.

§ 60. *oi̯* motsvarar i gamla inhemska ord fornspråkligt postkonsonantiskt **wī** eller — genom förlängning framför *n* ← **rn** eller *ld* — **wĕ**. Det knapphändiga materialet meddelas fullständigt.

I c.	*boi̯* sv. 1 vagga[1]	*koi̯* sv. 1 kvida
	hoi̯ sv. 1 hojta	*koi̯* f. 2 kviga.

II c, III c. Dessa ords flexionsformer.

I d.	*hoi̯l* sv. 1 hvila[2]	*koi̯n* f. 1 kvarn[3]
	hoi̯t adj. hvit	*poi̯t* lockord till grisar.
	hoi̯v sv. 1 »hyva», kasta	

II d. *hoi̯pah* m. 2 nyponbuskar (fsv. **hiupon**; märk den egendomliga metatesen), *hoi̯mat* dåsig[4]; dessutom flexionsformer.

III d. Flexionsformer, t. ex. *koi̯nana* bf. pl. av kvarn, *hoi̯mator* m. pred. av *hoi̯mat;* dessutom lånordet *moi̯dogest* adv. naturligtvis (estn. **muidugis** natürlich, versteht sich).

I g, II g, III g. *koi̯ld* (jämte *koi̯ld*) n. 1 kväll, med dess flexionsformer.

§ 61. *oi̯* har ännu inskränktare användning än *oi̯*:

hoi̯s (jämte *hoves*, *hus̯*) adv. »hvad vis», huru; *hoi̯t* n. 1 hvete;

lånorden *boi̯* hundnamn, *boi̯* m. 1 boj (sjöt.), *boi̯* n. 1 ut. pl., en tygsort, *poi̯ke* m. (*-en*, *-ar*, *-a*) pojke;

samt biformerna *foi̯*, *goi̯*, *stoi̯* jämte de vanliga *fo̯e*, *go̯e*, *sto̯e* sup. av få, gå, stå.

§ 62. Om *æi̯* se ovan i kap. I, § 15 (s. 45).

§ 63. *i̯a̯* motsvarar i en del inhemska ord brytningsdiftongen äfsv. **iă**, yfsv. **iĕ**, när denna förlängts i målet. Mitt material meddelas fullständigt:

I c. *i̯a̯*[5] ja; jag;

I d. Vanligen framför *d̨* eller *n*, *l*, som uppstått av **rn**, resp. **sl**:

fi̯a̯d̨ räkn. fjärde	*spi̯a̯n* sv. 1 spjärna
gi̯a̯d̨ f. 2 gärde	*sti̯a̯n* m. 1 stjärna
i̯a̯n n. 1 järn	*gi̯a̯l* n. 1 gärdsle
ki̯a̯n, *ti̯a̯n* f. 2 kärna	*ski̯a̯l* n. 1 (?) »skärgsel»[6].

---

[1]) i barnspråk; därav ett subst. *boi̯* f. 2 vagga.

[2]) vanl. aktivt: 'låta vila'. [3]) fsv. (ock änsv.) **qvärn**.

[4]) Jfr fvn. **hvima** 'to wander with the eyes'; Rz 271 a **hvimsa** 'vara yr' m. m., hs., Lind (1749) **hvimska** f. yrsla.

[5]) jämte *i̯a̯ɔ*.

[6]) skälm, slarver. (?) Jfr Rz 592 b **skärga** 'gräla på någon' m. m. s. g., **skärrsa** 'träta' vg.

Dessutom orden *pi̯ąs* gårdn. »Pedars», *si̯at* räkn. sjätte, *ti̯an* sv. 1 tjäna. Märk särskilt *ti̯ar* = *tæ-ár* de andra.

II d. Utom flexionsformer endast:

gi̯ator Gertrud	*i̯akop* Jakob
ti̯anest f. 1 tjänst	*i̯akas*[1] gårdn. Jakobs.

I g. Orden *gi̯ant* adv. gärna ock *ti̯ald* n. 1 »tjäll», täcke.

§ 64. *i̯a.* A. Under starkton förekommer *i̯a* ganska sparsamt i dialekten, förnämligast i första sammansättningsleder av typ I b, förkortat av *i̯a*, t. ex. *fi̯aḍ-daen* fjärdedagen (i hälg), *i̯an-lat* f. 2 »järn-latta», -skena; vidare i följande enkla ord:

i̯aɔ[2] ja; jag	*i̯am* adj. jämn
i̯akas[3] gårdn. Jakobs	*i̯ams* sv. 1 prata (s. 45)
i̯ak f. 2 jacka	*si̯agk*[4] ipf. sg. av sjunka.

B. Svagtonigt *i̯a* spelar en avsevärd roll inom flexionen ock ordbildningen.

Substantiv. Slutljudande *-i̯a* är ändelse i bf. pl. av m. 1 a (*lægi̯a, huldiggi̯a*) ock m. 1 b (*mori̯a, aiki̯a*) samt i bf. sg. av f. 2 a (*kærki̯a, bisi̯a, kari̯a, ali̯a*).

-i̯ar är ändelse i ob. pl. i deklinationerna m. 1 a (*lægi̯ar, huldiggi̯ar*), m. 1 b (*mori̯ar, aiki̯ar*), f. 1 a (*eggi̯ar*) ock f. 2 a (*kærki̯ar* o. s. v.). Bf. pl. av de båda sistnämnda fem.-deklinationerna ändas på *-i̯ana* (*eggi̯ana, kærki̯ana*).

-i̯ar är vidare slutelementet i substantiv, som äro avledda på -are av värb på *-e*, t. ex.

fiski̯ar	m. 2 fiskare	~ *fiske* sv. 1 fiska
fælgi̯ar	»följare»[5]	~ *fælge* sv. 2 följa.
laiki̯ar	»lekare»	~ *laike* sv. 3 leka.

i̯a medföljer här i alla paradigmets former (*-i̯ar, -i̯an, -i̯arer, -i̯are*).

Adjektiv. I de adjektiv, vars stam slutar på *-e* (t. ex. *ipe* öppen, *hele* helig), inträder *-i̯a, -i̯ar, -i̯an, -i̯ast* såsom ändelser i de former, som regelbundet ändas på resp. *-a, -ar, -an, -ast* i målets adjektivflexion (se s. 95 ovan), alltså: *ipi̯a, ipi̯ar, ipi̯an, ipi̯ast.*

---

1) jämte *i̯akas*, se nästa §.
2) jämte *i̯a*.
3) jämte *i̯akas*.
4) jämte *sagk*.
5) funktionär vid bröllop.

För det vanliga adjektivsuffixet *-at* inträder likaså *-i̯at*, när huvudordet slutar på *-e* eller ock på *-g*, *-k* med föregående främre vokal. Ex.

hęggi̯at »hängig»[1] ~ *hęgge* sv. 2 hänga
pıni̯at gnällig ~ *pıne* sv. 1 »pynja»[2]
rıgi̯at »ryggig»[3] ~ *rıg* m. 1 rygg
λęggi̯at slängig ~ *λęgge* sv. 2 slänga
vælˀi̯at villig ~ *vælˀe* m. 1 b ut. pl. vilja
ıvi̯at »övrig»[4] ~ *ıve* adv. prep. över.

Värb. *i̯a* är ändelsen i ipf. ock sup. av värb efter sv. 1, som ändas på *-e* i inf. (*nıti̯a*, *fıski̯a*); samma värb ha i pres. sg. ändelsen *-i̯ar* (*nıti̯ar*, *fıski̯ar*); likaså i pass. t. ex. *ılski̯as*, *-i̯as*, *-i̯ast* ilskas.

Utan flexions- eller ordbildningsuppgift uppträder svagtonigt *i̯a* mera sällan, t. ex.

bærki̯as Birkas, by — *mıkıal* Mikael
færi̯at adv. »föråt», förut — *rıgi̯a* f. 3 »rygga» (s. 23)
kari̯as m. 2 herde[5] — *sant-ıri̯a* »Sankt-Örjan»[6];

märk slutligen det alltid svagtoniga *si̯a* adv. »sedan», då, så.

§ 65. *i̯ǫ* är dels den direkta motsvarigheten till äfsv. iō, fvn. ió, dels uppkommet genom förlängning av äfsv. ock fvn. iŏ. Materialet är knapphändigt ock meddelas fullständigt, så när som på flexionsformer ock vanliga avledningar.

I c. *bi̯ǫ* sv. 1 lulla[7] — *sni̯ǫ* m. 1 snö
mi̯ǫ adj. smal[8] — *ti̯ǫ* n. 1 tjog.
si̯ǫ m. 1 sjö

I d. *bi̯ǫn* m. 1 björn — *i̯ǫṭ* f. 2 hjortron
gi̯ǫḍ f. 2 gjord — *i̯ǫn* f. 2 fart[9]
gi̯ǫḍ ipf. sup. av göra — *i̯ǫḍ* f. 1 jord

---

1) hängfärdig.
2) gnälla, lipa, hänga läpp. Jfr Rz 515 b **pynja** 'sy illa, rynka ihop, hastigt hopsy' hs. vb.
3) om ko, som har en rand längs ryggen av olika färg mot den övriga kroppen.
4) överflödig.
5) estn. **karjas**.
6) den 23 april.
7) synes vara en tillfällig bildning i barnspråket; jfr *boi̯* sv. 1 vagga (s. 154).
8) fsv. **mior**, fvn. **mjór** d:o.
9) estn. **jōń** 'richtung, trieb, ansatz, anlauf, schwung' m. m.

kiol m. 1 kjortel — *skior* f. 2 skata[2]
liom adj. ljum[1] — *skiot* f. 2 skjorta;

stivol f. 2 stövel företer den anmärkningsvärda biformen *stiol* (jfr § 130).

II d. *fiodost* adv. ifjol — *ionas* Jonas
fiota räkn. fjorton — *iosop* Josef.

I g. *giost* ipf. sup. pass. av göra.

§ 66. *io*. Utom i första sammansättningsleder av typerna Ia ock Ib, där *io* är förkortat av *io*, t. ex. *snio-ba* n. 1 »snöbad», starkt snöfall, *giod-svaip* m. 1 »gjord-svep»[3], är *io* sällsynt. I *ioan* Johan beror det på förkortning enl. § 130; f. ö. är det uppkommet av iŭ framför *g* eller *t* (jfr under *o*, s. 116). Mina exempel äro:

piogks sv. 1 cacare[4] — *stiogg*, *skiogg* m. 1 styng[5]
siogg sv. 2 sjunga — *siota*[6] räkn. sjutton.
skiogg m. 1 skört

§ 67. *iu* är den regelbundna motsvarigheten till fornspråkets iū utom efter *r* ock *l*[7] ock förekommer därför speciellt i presensstammen av värb efter st. 2. Dessutom har det inträtt, genom förlängning av iŭ[8], i ipf. pl. ock sup. av sådana värb inom nämnda konjugation, som i målet förlorat sin stamkonsonant; likaså i *tiue* ock *tiund* räkn. tjugo, -nde.

Även här meddelas materialet fullständigt.

I c. *biu* st. 2 bjuda — *siu* st. 2 »sjuda»[10]
fiu, *viu* sv. 1 vina[9] — *tiu* f. 2 tjuga
liu st. 2 ljuga — *tiu* m. 1, m. 2 tjuv.
siu räkn. sju

---

1) fsv. **liomber**; jfr fsv. lior d:o.

2) Se Hesselm. i Spr. o. St. 1905, s. 1 ff., särskilt s. 8.

3) änden på en laggkärlsgjord, som vrides om närmaste gjord.

4) jfr Rz 504 a **pjunka** f. 'klimp' hl., **pjukka** 'lägga i högar' n. sk.

5) insekten. Rz 574 a **sjung** n., sdm.; öland (Bodorf s. 66) **sjóngen**; östg. **stjung** (ʃ-), Arvidi **stiung** (enl. Hellquist, Ark. IV, 301), Aasen **styng** m.

6) jämte *siuta*. — 7) jfr under *u*, § 51.

8) med i analogiskt infört från presensstammen.

9) jfr fsv. **fluka** (ipf. **fök**) 'fara hastigt i luften', fvn. **fjúka** (**fauk** o. s. v.) 'to be driven on, tossed by the wind'; ävensom *fiuks* sv. 1 vina, härnedan.

10) koka (intr.); stuva.

II c. Flexionsformer sådana som *bịuor* pres. sg., *bịue* impt. pl., *bịuo* ipf. pl., *bịue* sup. av bjuda; samt räkn. *tịue* tjugo.

I d. Framför slutljudande *k*, *p*, *t*, *n*, *s*, ävensom *l*, *r*[1];

mịuk adj. mjuk	*lịus* n. 1 ock adj. ljus
sịuk adj. sjuk	*nịus* st. 2 nysa
dịup adj. djup	*skịus* n. 1 skjuts
nịup st. 2 nypa	*skịus* sv. 1 skjutsa
nịut st. 2 njuta	*dịur* n. 1 djur
skịut st. 2 skjuta	*fịur* räkn. fyra[3]
spịut n. 1 spjut	*ịul* n. 1 hjul
tịut st. 2 tjuta	*ịul* f. 1 jul
fịun n. 1 fjun	*ịur* n. 1 juver
gịus, *dịus* f. 2 »gjuse»[2]	*tịur* m. 1 tjur.

II d. Flexionsformer ock avledningar, t. ex. *mịukor* m. pred. av mjuk, *skịusar* (jämte *skịus*) m. 2 skjutskarl; lånordet *ịula* Julia.

I g, II g. *fịuks*, *pịuks* sv. 1 vina, pipa (om fågelungar), *sịund* räkn. sjunde, *tịund* räkn. tjugonde, *lịustor* f. 2 ljustra; en ock annan flexionsform, t. ex. *tịurn* bf. sg. av tjur.

§ 68. *ịu* kan först ock främst vara uppkommet genom förkortning av *ịu* i första sammansättningsled, t. ex.

dịup-ẹgge Djupängen, skiftesn.	*ịul-aftar* m. 2 julafton
dịu-ṣkote »Djurskottet»[4]	*sịusoas-dạen* sjusovardagen;

---

[1]) Om det öppnare uttalet av *u* framför *l*, *r*, se ovan §§ 18, 6 (ss. 45, 40). [2]) fiskmås.

[3]) Not vid korrekturet: I doktor HULTMANS nya bok Hälsingelagen — vilken först nu under tryckningen kommer mig tillhanda — uppgives (s. 92), att Nuckön. har kort **u** i räkn. **fiur**, detta med stöd av en undersökning, som d:r H. företagit i Uppsala i min närvaro år 1899 av hr J. BLEES' språk. Ett missförstånd måste härvidlag ha ägt rum. Såvitt jag minnes vårt resonnemang vid tillfället ifråga, trodde vi oss, efter upprepade frågeexperiment med hr B. — vilken helt naturligt ej var fullt pålitlig i fråga om alla detaljer, helst vid dylikt utfrågande, då han i över tio års tid ej talat sin dialekt — kunna iakttaga, att **u** i *fịur* ock några andra fall var halvlångt — att det skulle varit kort, jämnställt med dial:s vanliga korta vokaler, kan jag för min del icke ha medgivit. I varje fall är *ịu* i räkn. *fịur* fullt att likställa med *ịu* i t. ex. subst. *dịur* djur o. s. v., ock den förmodade (eller värkliga?) halvlängden på vokaler har jag sedermera vid mina besök på Nuckö ej kunnat konstatera eller beteckna.

[4]) en plats nära Nuckö kyrka, där det förr lär ha funnits en djurgård, tillhörig Paschlep.

likaså i några till enkla ord hopsmälta sammansättningar:

fɪ̯urete räkn. fyrtio — *sɪ̯ute* räkn. sjuttio

ɪ̯ulʳvoḍ m. 1 hjulvård — *sɪ̯üṭa* räkn. sjutton[1];

vidare i flexionsformer; dels i n. sg. st. av några adjektiv med *ɪu̯* i paradigmets huvudform: *dɪ̯uft* av djup, *lɪ̯ust* av ljus, *mɪ̯uft* av mjuk; dels i ipf. pl. ock sup. av de värb efter st. 2, som icke förlorat sin stamkonsonant (jfr föreg. §) ock ej häller ha *r* eller *lʳ* före stamvokalen (jfr *u̯*, § 51):

nɪ̯upo, *-e* av nypa — *tɪ̯uto*, *-e* av tjuta

nɪ̯uto, *-e* njuta — *nɪ̯uso*, *-e* nysa

skɪ̯uto, *-e* skjuta

(likaså — genom hsv. invärkan — *sɪ̯uŋko*, *-e* jämte det regelbundna *suŋko*, *-e* av *sɪŋke* st. 3 sjunka). Värbet *nɪ̯u̯s* st. 2 nysa, har fått en svag biform: *nɪ̯usa* sv. 1; i *nɪ̯uk* sv. 1 jama, gnälla, synes *u* vara uppkommet av *au̯* framför *k* (såsom i *guk* m. 1 gök o. s. v., s. 123), ty jfr *nɪ̯auks* sv. 1 i samma betyd.

Slutligen förekommer *ɪ̯u* i lånord:

fɪ̯ulen f. 2 fiol[2] — *ɪ̯urens* gårdn. Jörgens[3]

ɪ̯ul m. 1 julle — *ɪ̯ut* f. 2 ock sv. 1 prat, -a.[4]

§ 69. *ɪo̯*, *ɪ̯o*. Om *ɪo̯* (i advärben *ɪo̯r* i år ock *ɪo̯nst* ijåns) se § 19 (ock s. 84).

ɪ̯o beror på förkortning av *ɪo̯* i *ɪ̯orgalʳ* adj. »iår-gammal», från i år; likaså i gårdnamnen *ɪ̯oks* »Jåkks» ock *ɪ̯opos* »Jäppers»[5].

I ett par ord med *ɪ̯o* är *ɪ̯* ett senare inskott (»pejorativt j»): *sɪ̯olʳk* n. 1 ock sv. 1 »solk(a)», slask(a), *sɪ̯olʳa* sv. 1 sorla.[6]

På regelbunden övergång av ă till å-ljud framför ultimas a (s. 134 f.) beror *ɪ̯o* i orden: *ɪ̯oka* sv. 1 »jaka», prata, *ɪ̯oma* »jama»,

---

[1]) jämte *sɪ̯oṭa*.

[2]) ty. violine.

[3]) ? jfr estn. **Jürg, Jüri, Jürna** 'männl. name'.

[4]) estn. **jutt, juttuma**.

[5]) Dessa båda gårdnamn förutsätta tydligen ett par kortformer av vanlig typ till mansnamnet **Jakob**, regelbundet utvecklat till ***Jåkob**. Det senare, **Jåpper**, med bibehållet nomin. **-r**, påträffas åtskilliga gånger i förut omnämnda 'wackenbücher', skrivet **Jopper**. (Andra kortformer till **Jakob**: **Jåbb**, anfört från Lule-socknarna i Sv. lm. VI. 3, s. 3, varav gårdn. **iobbas, -əs** på Ormsö, enl. Fr.-V. Ordb., **Japer, Jap** i Sthms stads Skottebook 1501—10, flerest.; se f. ö. Hjelmqv. Förn. och Familjen. s. 58 ff.).

[6]) Jfr vg. *sulʳa* sorla.

prata, *sᶖosa* sv. 1 »sjasa», viska[1]. Hit hör måhända ock *sᶖoka* sv. 1 porla, kvillra[2].

Slutligen förekommer *ᶖo* i lånorden *fᶖol* n. 1 fjolle, *ᶖom-fru* f. 2 jungfru. Lån — från hsv. — är väl också *tᶖok* adj. tjock.

§ 70. *ᶖæ*, som jag endast funnit i det moderna lånordet *ᶖægor* sv. 1 jaga (jfr estn. (Wied.) **jägerdämä** jagen; enl. K. Wälja även **jägrima**), tillhör icke egentligen målet, jfr särskilt *ᶖa* (§ 63).

§ 71. *ᶖæ*, endast i orden *brod-ᶖærp* m. 2 »brodd-järpe», rapphöna, *gran-ᶖærp* m. 2 järpe ock *ᶖærg* f. 1 ordning, tur m. m. (estn. **järk,** gen. **järga** 'absatz, stufe, mal' m. m.), synes icke häller vara den direkta fortsättningen av den fsv. diftongen **iæ**, ty jfr dels *ᶖam* adj. jämn, dels framställningen i § 56 om *æ* ← fsv. **iæ** (ss. 144, 147, 149).

C. Reducerade diftonger.

§ 72. *æᶖ* är målets reducerade form för diftongen *aᶖ*. Densamma inträder

1) i första sammansättningsleder av typerna I a, I b, I f, II b, t. ex.

bræᶖ-baᶖnat adj. bredbent	~	*braᶖ* adj. bred
dæᶖ-suur m. 1 »deg-sur»[3]	~	*daᶖ* m. 1 deg
fæᶖt-græs n. 1 a »fettgräs»[4]	~	*faᶖt* n. 1 fett
flæᶖn-vatn n. 1 »flen-vatten»[5]	~	Rz **flen** m. en sjukdom
græᶖt-fat n. 1 grötfat	~	*graᶖt* m. 1 gröt
hæᶖt-lævrat adj. hetlevrad	~	*haᶖt* adj. het
tæᶖs-doast adv. häromdagen	~	*taᶖ*[6]
tæᶖt-(h)on n. 1 »töt-horn»	~	*taᶖt* sv. 3 »töta» (s. 151)
bæᶖts-la m. 1 »beteslag»	~	*baᶖt* sv. 1, sv. 3 beta (hudar)
æᶖke-skuu m. 1 hästsko	~	*aᶖke* m. 1 b »ök», häst;

[1]) Jfr Rz 573 a **sjasa** 'släpa fötterna under gåendet ock därigenom åstadkomma ett skrapande ljud' götal.

[2]) om ljudet när man går på sank mark. — ? Jfr Ross **sjakka** 'gaa haltende paa begge been, vralte'.

[3]) surdeg.

[4]) ? Sedum.

[5]) terpentin.

[6]) i uttrycket *taᶖ o tor* karlar(na) ock kvinnor(na) samt i *taᶖas-folk* n. manfolk m. fl. sammansättningar.

ävenså i några till enkla ord hopsmälta sammansättningar (ock därmed jämnställda ord):

dæi̯tor[1] n. 1 degtråg
æi̯sand adj. ensam
æi̯tsn̥ adv. »ett-sinn»[2]
mæi̯t adv. »med ett»[3]
næi̯mans gårdn. »Neumanns»[4]
æi̯seld Ösel
æi̯storbe Österby, by;

2) i n. sg. st. av adjektiv med *ai̯* i huvudformen:

bræi̯t ~ *brai̯* bred
hæi̯t ~ *hai̯t* het
læi̯t ~ *lai̯* led[5]
vræi̯t ~ *vrai̯* vred
bl'æi̯ft ~ *bl'ai̯k* blek
hæi̯lt ~ *hai̯l* hel
hæi̯st ~ *hai̯s* hes
kl'æi̯nt ~ *kl'ai̯n* »klen» (s. 151)
ræi̯nt ~ *rai̯n* ren
sæi̯nt ~ *sai̯n* sen
skæi̯ft ~ *skai̯v* skev;

även neutralformen *æi̯t* ett (fem. *ai̯n*, mask. *æn*);

3) i ipf. ock sup. av värb efter sv. 3 med *ai̯* i infinitiv:

bæi̯t ~ *bai̯t* beta (hudar)[6]
bræi̯t ~ *brai̯t* »bröta»[7]
hæi̯t ~ *hai̯t* heta
mæi̯t ~ *mai̯t* meta[6]
næi̯t ~ *nai̯t* nöta
ræi̯t ~ *rai̯t* röta
stæi̯t ~ *stai̯t* stöta
tæi̯t ~ *tai̯t* »töta» (s. 151)
hæi̯st ~ *hai̯s* ösa
ræi̯st ~ *rai̯s* rensa
ræi̯st ~ *rai̯s* resa
fl'æi̯ft ~ *fl'ai̯p* »flepa» (s. 150)
svæi̯ft ~ *svai̯p* »svepa» (s. 26)
bl'æi̯ft ~ *bl'ai̯ke* bleka
læi̯ft ~ *lai̯ke* leka
ræi̯ft ~ *rai̯ke* röka
ƛæi̯ft ~ *ƛai̯ke* slicka
stæi̯ft ~ *stai̯ke* steka;

även passiva former, t. ex. *bl'æi̯fst* blektes, blekts;

4) i några andra ord av typerna I e, II e, I f ock II f samt typ II b med sluten ultima, jämte dessa ords flexionsformer ock avledningar:

bæi̯ƛ n. 1 betsel
svæi̯t m. 1 ut. pl. svett
træi̯t adj. trött
dæi̯ƛat adj. »dödslig»[8]
æi̯ns adv. ens
æi̯sket, *-es* adv. alltid (s. 28)

---

1) jämte *dæi̯-tro̜*.
2) 'en gång', i ett uttryck som t. ex. detta: *som du æi̯tsn̥ kam* — — 'eftersom du nu i alla fall har kommit — —'.
3) oupphörligt.
4) en ny gård (i Stor-Harga), där en Neumann bor.
5) *læi̯t* användes även substantiviskt i betyd. 'spökeri, trolltyg'.
6) även sv. 1.
7) odla.
8) dåsig, osund. Jfr ångerm. *i døƛlom* slapp, dåsig (uppgift av H. Geijer) samt änsv. dödsel död (Hellqu., 1600-talet, s. 220).

æįst m. 2 est
gľæįmsk adj. glömsk
gæįsp sv. 1 gäspa
hæįls f. 2 hälsa
Su. *vræįnsk* m. 1 a »vrensk»[1]
gæįtıgg m. 1 a geting
hæįleft f. 1 »heligt».[2]

Anm. *æį* har tendens att intränga för *æ* i en del ord av typ II b med *-e* till slutvokal ock dessas flexionsformer med *-įa(-)* efter konsonanten:

dræįne ~ *dræne* sv. 1 »dröna» (s. 144)
dæįse ~ *dæse* f. 2 a »dysja», dös (s. 144)
væįne ~ *væne* sv. 1 vänja.

Även i ett par andra ord har jag funnit *æį*, jämte *æ*, framför konsonanter, som lätt muljeras (jfr ovan § 23): *kľæįntor* jämte *kľæntor* Klemens[3], *næįl̲* jämte *næl̲* f. 2 nässla.

§ 73. *oį* förekommer först ock främst i första sammansättningsleder såsom reducerat *oį*; t. ex. *hoįt-æg* n. 1 »hvit-ägg», äggvita, *koįn-mış* f. 2 »kvarn-mässa», kyndelmässa (utmärkes på träkalendrarna av en väderkvarn, men är väl förvanskning av ordet »kyndelmässa»). Dessutom har jag blott följande exempel:

hoįs̱ adj. hvass[4]
hoįkat, *hoįkľat* adj. glappande
hoįka sv. 1 »hvicka»[5]
hoįt̲ n. sg. st. av *hoįt* hvit
hoįs̱ sv. 1 hvässa
hoįte sv. 1 »hvätja»[6]
hoįts interj. »hyss»[7]
hoįts sv. 1 »hyssa»[8]
koįka m. 3 »kveke»[9]
koįkon sv. 1 kvickna
koįst[10] m. 1 kvist
koįld[11] n. 1 kväll
moįso f. 3 kyss.[12]

---

1) hingst.
2) hälg (även om de gamla mässorna); *hæįleft* är tydligen en gammal neutral-form av adj. 'helig', jfr sammansättningen *hæįleks-da̲* m. hälgdag.
3) jfr änsv. Klemet; *-or* är det maskulina nom. -r.
4) ombildat efter värbet *hoįs̱*, se strax nedan.
5) glappa, vara rankig.
6) vässa.
7) säges till svinen för att skrämma undan dem. Se Falk-Torp under Hysse (oldn. hviss som udraab for at jage nogen bort).
8) gunga (små barn på armarna). Se Falk-Torp under Hysse.
9) nagelrot.
10) jämte *kust*, se s. 122.
11) jämte *koįld* (§ 60).
12) skämts.

D. Triftongen *įaų*.

§ 74. *įaų* är den regelbundna sonanten i ipf. sg. av de värb efter st. 2, som bibehållit *įų* i presensstammen:

bįaų	ipf. sg. av bjuda	*nįaųp*	ipf. sg. av nypa
lįaų	ljuga	*nįaųs*	nysa
sįaų	»sjuda» (s. 157)	*skįaųt*	skjuta
nįaųt	njuta	*tįaųt*	tjuta;

dessutom uppträder det i ett par onomatopoetiska ord: *kįaųks* sv. 1 pipa (om småfåglar) ock *nįaųks* sv. 1 jama, gnälla (om katter).

E. Konsonanter.[1]

Vid den följande redogörelsen för konsonanterna bortses från sådana mera tillfälliga konsonantförbindelser, som uppstå i sammansatta ord vid fogen mellan lederna. Associationen med det enkla ordet synes vara ovanligt stark i målet ock leder till att även konsonantgrupper, som äro rätt svåra att uttala, i dylikt fall bibehållas. Ex.

bon-baįn n. 1 barnsben	*bæk-trǫ* m. 1 becktråd
bæįn-værk m. 1 benvärk	*barons-frųa* »baronfrun»[2].

Sällsynta konsonantförbindelser, som endast förekomma i avledningar eller lånord, äro likaså någon gång avsiktligt uteslutna; t. ex. de inljudande förbindelserna i följande ord:

hædnıgg m. 1 hedning	*aftsam* adj. aktsam
ẹdvat Edvard	*aįldnıgg* f. 1 ut. pl. eldning
bædlar m. 1 skojare (s. 148)	*valba-mıs* f. 2 Valborgsmässa.

§ 75. *b* motsvarar i regeln ärvt eller inlånat **b**; särskilt är att observera, att fornspråkets förbindelse **mb** är bibehållen (såsom *mb*). Dessutom har målets *b* i några fall oursprunglig upprinnelse:

---

[1]) Såsom av uppräkningen s. 85 framgår, behandlar jag här, i samband med konsonanterna, även de stavelsebildande *l̥*, *m̥*, *n̥* (§§ 94, 100, 104).

[2]) Flera ex. ss. 78 ff.

dels har detsamma i en del lånord ersatt uddljudande **p**, detta på grund av — ofta oriktig — substitution under 'nabo-opposition' mot estniskan (se s. 30);

dels har det i inljudande intersonantisk ställning uppstått genom förkortning av långt **b** framför sluten ultima (§ 130);

dels beror *b* på inskott mellan **m** ock **l**, **r** i förbindelserna *mbl*, *mbr* ock är även i regeln bibehållet, när svarabhakti-vokal utvecklats framför det slutljudande *l* eller *r*, alltså i ordsluten *-mbol*, *-mbor*;[1]

i bynamnet *spıtamb* Spitham (jfr Russw. § 164) ock det därmed likalydande substantivet *spıtamb* m. 2 Spitham-bo, har *b* slutligen utvecklats i följd av en ljudtendens, varom se nedan under *d* ock *g* (§§ 78, 85).

Exempel på ljudets förekomst i olika ställningar meddelas härmed:

1) uddljudande antesonantiskt, t. ex. *bark* m. 1 bark, *bæl* f. 2 bjällra, *bıon* m. 1 björn;

2) slutljudande postsonantiskt endast i ett eller annat lånord, t. ex. *haub* f. 2 huva (s. 153);

3) inljudande intersonantiskt: efter lång sonant blott i lånord, t. ex. *sıbor* m. 1 spjäll[2], *hauba* bf. sg. av *haub* f. 2; även efter kort vokal tämligen sällsynt, dels beroende på förkortning av långt **b**, t. ex. *baba* m. 3 sår (se s. 90), *dubot* (jämte *dubot*) adj. dubbel; dels i ord på *-ol*, *-ol*, *-or* (mest lånord), t. ex.

bıbol m. 1 bibel — *dabol* sv. 1 »dabbla»[3]
bubol f. 2 bubbla — *sæbor* m. 1 vän (s. 117)

ock andra lånord, t. ex. *kabe* f. 2 a hästhov[4], *tubak* m. 1 ut. pl. tobak.

Vidare ingår *b* i konsonantförbindelserna *bl*, *bl*, *br*, *rb*, *mb*, *mbl*, *mbr*, av vilka förekomma

4) i uddljud endast *bl* ock *br*, t. ex.

bles Blasius(-dagen)[5] — *blıs* f. 2 »blisa»[6]

---

[1]) Jfr om uteblivet *b*-inskott nedan under *m*, § 98.

[2]) estn. **sïber** schieber (im ofen); lån från detta tyska ord.

[3]) förvilla.

[4]) estn. **kabi** huf.

[5]) **Blees** är vanligt som personnamn i 'wackenbücher' från 1600-t., ock minnen härav äro dels ett gårdnamn *bles* i byn Kluttarp, dels familjenamnet **Blees** (jfr s. 7), troligen taget efter just denna gård.

[6]) andhål på isen för sälarna. Bureus, Sumlen, s. 205: angerm. **blijsa**.

bl̥ıg m. 1 »pligg»[1] *brask* n. 1 ut. pl. »prask»[3]
brǫk f. 2 »broka»[2] *braꝉ* n. 1 ut. pl. »prassel»[4];

5) i slutljud endast *mb*, t. ex.

dǫmb sv. 1 damma *lẹmb* sv. 1 »lämma»[5]
dımb f. 2 dimma *dromb* f. 2 »trumma» (s. 138);

6) i inljud samtliga de ovan uppräknade förbindelserna, *rb* dock endast i lånord, samt *bl*, *bl̥*, *br*, *mbl̥* ock *mbr* endast i flexionsformer ock avledda ord; t. ex.

ruıblar ob. pl. av rubel *ꝉambor* sv. 1 slamra
babl̥at adj. »babblig» *dımba* bf. sg. av dimma
sæbrar ob. pl. av *sæbor* vän *rombol̥* m. 1 gumse (s. 116)
arbet sv. 1 arbeta *tımbl̥e* adj. »timlig»[6]
not-ærbor n. 1 natthärbärge *ꝉombrat* adj. »slumrig».

Anm. Högst påfallande är *b* i *asbe* (jämte *aspe*) f. 2 a asp, med *s* sandhi-påvärkat av *b* enligt § 37, såsom i t. ex. *hǫsbe* Hosby ock *ʂ* i *bæʂbe* Bergsby. Denna biform, som är rätt vanlig, torde bero på någon tillfällig, svåråtkomlig association.

§ 76. *ḇ*, som är rätt sällsynt i målet, förekommer dels i slutljud efter kort vokal, t. ex.

boḇ sv. 1 gräla *skraḇ* sv. 1 skrapa
guıḇ m. 1 gubbe *stoḇ* m. 4 stubbe;

dels i inljud intersonantiskt, mest i flexionsformer ock avledningar, t. ex. *kl̥oḇa* bf. sg. av klubba, *truıḇat* adj. trubbig; dessutom mera undantagsvis: *oḇar* m. 2 abborre, *duıḇot* (jämte *duıbot*) adj. dubbel, *laḇas* (jämte *labas*) gårdn. »Lill-Abbes».

§ 77. *ḅ* står för vanligt kort *b* i slutet av sammansättningsled, när det föregås av *m* ock följande led börjar med icke homorgan explosiva (eller *f*, *m*, *s*, *v*; — jfr *ḍ* ock *g*, §§ 80, 87; exempel på dessa senare fall saknas för *ḅ*). Ex. *kǫmḅ-taŋ* f. »kam-tand», tagg å karda, *lomḅ-kæṭ* n. 1 a ut. pl. lamkött.

§ 78. *d* motsvarar i regeln gammalt **d**; märk särskilt bibehållet **ld, nd** (*ld*, *nd*). Om uddljudande *d*- av **þ**- i några svagtoniga pronominalformer gentemot starktoniga former med

---

[1]) kil, plugg, mindre åkerlapp. [2]) figur på virkad vante.
[3]) rörstubb, uppspolad på havsstranden. Rz 509 b **prask** n. 'blandning av allehanda, som ej duger' ög.
[4]) Till betyd. = *brask*. [5]) lamma.
[6]) tidig.

t- se s. 19[1]. På uddljudande *d-* för **t-** genom nabo-opposition mot estniskan torde *dromb* f. 2 »trumma», bro, ock *dıslar* m. 2 snickare (estn. **tīslar** tischler) med sekundärt värb *dısl̥* sv. 1 snickra, utgöra exempel.

d är vidare uppkommet genom inskott mellan **l, n** ock **r** (*ldr*, *ndr*) ock kvarstår även i ordsluten *-ldor*, *-ndor*; jfr att *d* kvarstår i förbindelsen *ndl* ock ordslutande *ndl̥*.

Undantagvis har *d* uppstått av **rd** genom dissimilation på grund av det följande *r*, i ordet *odor* n. 1 årder. Likaså undantagsvis *d* för **g** i biformen *dıus* (Odh.) för *gıus* f. 2 »gjuse», fiskmås.

Tvåstaviga ord av typen II b sluta ej gärna i dialekten på *l* eller *n* (såvida *n* icke är böjningsändelse, i bf. sg. av maskulina substantiv eller i m. sg. attr. av adjektiv), utan ha tendens att tillägga ett *d* efter *l*, *n* (jfr *spıtamb* Spitham § 75 ock nedan under *g*, § 85). Exempel äro:

ıseld f 2 »is-ärla»[2]	*færald* n. 1 fjäril
usald adj. usel	*æısand* adj. ensam
æısel(d) Ösel	*lokand* n. 1 lakan[3].

Samma tendens är det naturligtvis som bevarar *d* i sådana ord som *opald* f. 2 apel, *lævand* n. 1 »levande», hushåll. Däremot är etymologiskt berättigat *d* ostadigt i sådana långstaviga ord som nomina propria på *-lond* -land, t. ex. *æıstlon(d)* Estland.

I följd av det ovan omnämnda inskottet av *d* mellan *l*, *n* ock *r* kommer *d* att spela en roll inom målets flexion, ity att det är utmärkande för sådana adjektiv- ock värbformer som följande:

fuldor m. sg. ock pl. pred. av	*ful̥* full
haıldor	*haıl* hel
bruundor	*bruun* brun
grondor	*gron̥* grund
ıpendor	*ıpe* öppen
brændor pres. sg. av	*bræn̥* sv. 2 brinna, bränna
faldor	*fal̥* st. vb falla.

---

[1]) En dylik svagtonig form med *d* är ock *dor* adv. där, jämte starktonigt *tær*.

[2]) sädesärla. Även i formen *ıs-eld*, med bibehållen sammansättningsbetoning, har *-d* inträtt.

[3]) *kæld* n. 1 kärl, förmodar jag ha uppstått ur ett dylikt **kæreld*. Däremot synes *-d* mera svårförklarligt i *bæld* m. 1 bale (fsv. **bæþil**) ock *bıld* (jämte *bıl*) sv. 1 sikta (mjöl; mlt. **budelen** beuteln); månne metates?

Viktigare är, att *d* är regelbunden slutändelse i ipf. sup. ock part. perf. i konjugationen sv. 2 (utom hos värb på *ł* ock *r*, som låta dessa sammansmälta med d till *d̜*; värb på *-d* tillägga ej något nytt d). Dessutom är *d* slutelementet i den allmänna part.-pres.-ändelsen *-and*. Ävenså i ordinaltalen på *-and*, hsv. **-onde** (se s. 96).

Exempel på ljudets förekomst i olika ställningar meddelas härmed:

1) uddljudande antesonantiskt, t. ex.

da̜ m. dag	*dævoł* m. 1 djävul
dısk m. 1 »disk», fat	*dolat* adj. fånig (s. 137)
dı̜ʉp adj. djup	*doła* m. 3 dvala;

märk ock de ovanberörda pronominalformerna *dʉ* du, *de* dig, *dæ*, *da* de (m.), *dor*, *dor* de (f.), *dom*, *dom* de (n.) ock advärbet *dor* där.

2) slutljudande postsonantiskt förekommer *d* i inhemska ord, förutom i sådana ipf.-, sup. ock part. perf.-former som *baı̭d* av *baı̭* sv. 2 böja, *fe̜d* av *fe̜* sv. 2 föda ock *dʉ̜d* ipf. sup. av *dʉa* duga, *ha̜d* ipf. sup. av *hova* hava, endast i substantiv, som egentligen äro dylika participformer av värb, t. ex. *braı̭d* f. 2 »bredd» (s. 151), *gro̜d* m. 1, f. 2 grodd; dessutom i lånord, t. ex.

bra̜d n. 1 stek (s. 87)	*raı̭d* f. 1 redd
la̜d sv. 1 ladda[1]	*rʉ̜d* ruter (i kort)[2];

3) inljudande intersonantiskt förekommer *d* särskilt efter kort vokal i ord på *-or*, t. ex. *dʉdor* m. »dodder» (s.), *fador* m. 1 fadder, *odor* f. 2 ådra; i ordet *kʉdo* f. 3 ko (väl en deminutivbildning **kudda**, vars långa **d** ljudlagsenligt förkortats i plur., kanske även i bf. sg.); vidare i lånordet *skada* m. 3 skada (se s. 89 f.); mycket sällan efter lång vokal — förutom i i flexionsformer av sådana ord, som omnämnas i föreg. mom., t. ex. *braı̭da* bf. sg. av »bredd», *bra̜dar* pres. sg. av *bra̜d* sv. 1 steka (s. 87) —:

a̜da Adam	*lı̭dor* f. pl. »löjder», lögn
lı̭de adj. lydig[3]	*o̜dor* n. 1 årder.

---

1) ty. **laden**.

2) estn. **rūt, rūdi**, 'raute, carreau (kartenfarbe)'; mlt. **rute** 'raute'.

3) Modernt hsv. lån; det inhemska ordet skulle heta **lı̭at*. Sememet 'lydig' återges vanligen med ordet *fıks*, som kan sägas innefatta alla goda egenskaper hos ett barn ('snäll, duktig, rask, flitig, ordentlig, lydig').

Vidare ingår *d* — oavsett de i anm. nedan nämnda flexionsformerna — i kons.-förbindelserna *dr*, *ld*, *nd*, *ldr*, *ndr*, *ndl*. Av dessa förekomma

4) i uddljud endast *dr;* t. ex. *drịv* f. 2 driva, *draịar* m. 2 svarvare (s. 150), *dræpa* st. 6 dräpa;

5) i slutljud *ld* och *nd;* t. ex.

fǫld m. 1 fåll	*bl'ịnd* adj. blind
gẹld sv. 1 gälla (kastrera)	*bl'ụnd* sv. 1 blunda
kǫld adj. kall	*hund* m. 1 hund
mold f. 2 ho (s. 139)	*sǫnd* m. ut. pl. sand
tịald n. 1 »tjäll», täcke	*trịnd* f. 2 trinda
bịnd st. 3 binda	*tẹnd* sv. 2 tända;

6) i inljud alla de ovan nämnda förbindelserna — *dr*, *ldr*, *ndr* ock *ndl* dock endast i flexionsformer ock avledningar samt ett ock annat lånord —, t. ex.

buldor sv. 1 »bullra» (s. 127)	*tẹndor* pres. sg. av tända[2]
huldịgg m. 1 a hulling	*odra* bf. sg. av ådra
kǫldan m. sg. attr. av kall	*buldrar* pres. sg. av »bullra»
traldor sv. 1 »trallra»[1]	*taldrek* m. 1 tallrik
bl'ịndịgg m. 1 a blinding	*sondrat* adj. söndrig
handḷ sv. 1 handla	*andle* adj. andlig
sondor adv. sönder	*handla* ipf. sup. av handla.

Anm. Endast i ipf., sup. ock perf. part. av värb efter sv. 2 förekomma de slutljudande förbindelserna *gd*, *md*, *gd*, *vd*, *l'gd*, *rgd*, *l'vd*, *rvd*, t. ex.

bịgd	av *bịge* bygga	*krævd*	av *kræve* kräva
hogd	*hog* hugga	*fæl'gd*	*fæl'ge* följa
kl'æmd	*kl'æm* klämma	*særgd*	*særge* sörja
næmd	*næm* nämna	*hæl'vd*	*hæl'v* hvälva
sịogd	*sịogg* sjunga	*ærvd*	*ærv* ärva.
trẹgd	*trẹgge* tränga		

På *-nd* ändas samma former av de få värben på *-ṉ* ock *-nd:*

brænd	av *bræṉ* brinna	*tẹnd*	av *tẹnd* tända
kẹnd	*kæṉ* känna	*vẹnd*	*vẹnd* vända;
rænd	*ræṉ* »ränna»		

likaså *kund* ipf. sup. av *kuna* kunna; på *-ld* endast *skuld* ipf. sup. av jälpv. skola ock *vịld* ipf. av *vịla* vilja.[3]

---

[1]) tralla.

[2]) Märk även de ovan s. 166 nämnda flexionsformerna *fuldor* m. pred. av *fuḷ* full, o. s. v.

[3]) Däremot *hælt* ipf. sup. av *hæḷ* hälla, regelmässigt efter sv. 3.

§ 79. *d* förekommer i slutljud postsonantiskt ock i flexionsformer inljudande intersonantiskt, t. ex.

bad se sv. 1 »badda sig»[1]
bada se ipf. sup. av föreg.
brod m. 1 brodd
kod m. 1 »kudde» (s. 137)
ıd n. 1 »ydd» (s. 108)
ıde bf. sg. av föreg.;

märk *rud* sv. 1 rödja (s. 122) ock *stod* ipf. sup. av *ste* »stödja» (s. 115).

§ 80. *d* står för vanligt kort *d* i slutet av sammansättningsled, när det föregås av *l* eller *n* ock följande led börjar med icke homorgan explosiva eller *f*, *m*, *s*, *v*. Ex.

bond-fletas vb-subst. bandflätning
grınd-spol m. 1 »grind-spole»[2]
grund-bıbol m. 1 »grund-bibel»[3]
kold-sme m. 2 »kallsmed»[4]
lond-melar m. 2 land-»mälare»[5]
sond-græs n. 1 a»sand-gräs».[6]

§ 81. *d*, som i målet regelmässigt representerar **r** ock kakum. **l** + **d**, förekommer huvudsakligen efter lång huvudtonig vokal, dels slutljudande, dels — i flexionsformer ock avledningar — intersonantiskt, t. ex.

ded f. 1 däld, dal
æın-sted adj. »en-stel», envis
fıodost adv. ifjol
fıad räkn. fjärde
fed ipf. sup. av föra
gıod ipf. sup. av göra
kod f. 2 gång (mal)[7]
med ipf. sup. av »mäla», mäta
væd f. 1 värld
od ipf. sup. av *ære* ärja;

märk särskilt *sod* ipf. sup. av *sæle* sälja.[8]

Efter stark bitonig lång vokal, omväxlande med svagtonig kort, uppträder *d* i ett par ord på -(*v*)*od* ~ -(*v*)*od* (jfr ovan s. 118);

---

1) säges om fåglar, när de lägga sig i sand eller aska och slå med vingarna.

2) benämning på de långa smala stängerna i grinden.

3) bibel med kommentar.

4) skämtsam benämning på snickaren.

5) lantmätare.

6) ? Equisetum.

7) estn. **kord** 'ordnung, reihe, mal' m. m.

8) När ord sådana som de här nämnda ingå i sammansättning såsom första led, blir vokalen vanligen förkortad, varvid *d* alltså kommer att stå efter kort huvudtonig vokal; t. ex. *gæd-kar* n. 1 jäsnings-kar ~ *gæd* n. 1 jäsning (om dricka). Detsamma gäller i allmänhet även övriga korta konsonanter, utan att jag i regeln ansett det nödvändigt att för varje särskilt fall omnämnas.

t. ex. *aftas-(v)ǫḍ* ~ *aftas(v)oḍ* m. 1 aftonvard; endast det senare har jag funnit i *ụulvoḍ* ock *malvoḍ* (se s. 118). Trots § 32 (s. 49) skriver jag här *ḍ* även efter svagtonig vokal, då ljudet synes mig vara rent supradentalt också i detta fall; likaså i det enstaka *alvaḍ* n. 1 ut. pl. allvar.

Slutligen uppträder *ḍ* i den slutljudande konsonantförbindelsen *ḍṣṭ*, nämligen i ipf. sup. pass. av några värb, som i samma former av aktivum ändas på *ḍ* (se nästa §); t. ex. *skoḍṣṭ* skildes, -ts, sköljdes, -ts.

Anm. 1. I ett par lånord från hsv. utgör *ḍ* substitut för **d**: *-mǫḍ* (jämte *-mǫd*) sätt[1] ock *skẹḍ* f. 2 sked[2]. Detta kan måhända bero på, att orden lånats från den finländska hsv., där ju **d** har en något supradental artikulering. Opposition mot *bak-vẹlde*-bornas avsaknad av supradentaler (se s. 16) torde ock ha bidragit.

Anm. 2. Liksom övriga supradentaler inträder *ḍ* även genom sandhi för *l* + *d* ock — mindre regelbundet än i hsv. — för *r* + *d*; t. ex. *kævo-ḍræas* vb-subst. »kavel-dragning», en brottningslek, *gǫ‿ḍu nuɔ* (eller *gǫr du nuɔ*)? går du nu?

§ 82. *ḍ* representerar **r** eller kakum. **l** + **d**, såvitt jag funnit, endast i den historiska sammansättningen *hæḍoa* »hälgdagarna», pingst, ock i följande ipf.- sup.- ock perf. part.- former, där det alltid föregås av *o*:

skoḍ av *skæle* skilja		*svoḍ* av *svære* svärja	
skoḍ *skæle* skölja		*voḍ* *væle* välja;	
smoḍ *smære* smörja			

samt i flexionsformer av perf. part. *skoḍ* skild o. s. v., t. ex. *skoḍor* m. sg. ock pl. pred. skild(a).

§ 83. *f* uppträder framför allt uddljudande ock i förbindelsen *ft*, ock det icke blott i samma fall som i hsv., utan därjämte i ett par andra, för dialekten karakteristiska ställningar. Dels har nämligen ordbegynnande **tv-** genomgående utvecklats till *f-*, ock dels har *ft* ersatt, utom **pt** ock **vt**, även förbindelsen **kt**. För hsv. **fs** har däremot dialekten regelbundet *ps*, förutom i några passiva värbformer på *-fs*, *-fst*: pres. sg. ock ipf. sup. av värb, vars stam slutar på *-v*: *hẹfs*, *hẹfst* av *hævḁas* jäsa,

[1]) i advärben *hola-mǫd*, *-mǫḍ* huru ock *tole-mǫd*, *-mǫḍ* sålunda (s. 28).

[2]) Finare dylik. Det vanliga ordet för 'sked', speciellt 'träsked', är *spǫn* n. 1 »spån».

samt ipf. sup. pass. av värb, vars stam slutar på postsonantiskt *p* eller *k*, t. ex. *kefst* av *kep* köpa, *blæifst* av *blaike* bleka.[1]

På nabo-opposition mot estn. beror uddljudande *f* åtminstone i ordet *fæst* m. 1 verst (balt. ty. **werst**, estn. **werst**, ry. верстъ); i estn. förekommer nämligen ej uddljudande **f**, utan detta ersättes i inlånade ord med estn. **w** (eller **p**).

I några lånord med intersonantiskt **ff** har detta förkortats till *f* framför sluten ultima (i ordslutet *-fol*). Om inljudande *-fl-* se f. ö. strax nedan i den exempelsamling, som härmed följer, efter vanlig uppställning:

1) uddljudande antesonantiskt *f*, t. ex. *fast* adj. fast, *figgor* n. 1 finger; mina exempel på *f-* för **tv-** meddelas fullständigt:

fotor sv. 1 »tvaddra»[2]	*fint* n. 2 »tvint»[6]
foa m. 3 tvaga[3]	*fo* räkn. två
fe-grain m. 1 »tve-gren»[4]	*fu* sv. 1 ? »tvoa»[7]
filigg m. 1 a tvilling	*fægg* m. 1 a »tväng» (s. 141)
fin sv. 1 tvinna	*fat* adj. tvär
finigg m. 1 a tinning[5]	*far-hond* f. tvärhand;

möjligen hör hit — såsom Vendell antager i Gram., s. 82 — värbet *fila* sv. 1 'vifta, svänga fram ock tillbaka (särsk. om svans)', ty jfr Ross **tvilla, tvinla, tvirla** 'snoe' m. m., men även **fila** (i') 'gjøre smaa bevægelser frem og tilbage, vifte med halen' m. m.; likaså för jag med tvekan hit *fikol* sv. 1 'fjäska, ställa sig in, skvallra', vilket kan vara ljud för ljud identiskt (se

[1]) Hos värb efter sv. 3, vars inf. ändas på *lp* (*lv*, *rv*?), eller *lke*, *rke* synes ändelsen i ipf. sup. pass. vackla mellan *lfst*, *rfst* ock *lpst*, resp. *lkst*, *rkst;* se forml.

[2]) 'gå slarvigt, släpa med fötterna'. Ross **tvadra** v. n. 'gaa frem og tilbage og i ring planløst og langsomt'; omtr. = fuda, tvadda (hvoraf det er fremgaaet).

[3]) björkrisviska, varmed bordet avborstas efter måltiden.

[4]) tvevuxen gren.

[5]) Det begynnande **tv**, vilket finnes i eller förutsättes av så godt som alla östsv. former af detta ord — se PPm, s. 112 —, torde bero på framflyttning av senare ledens **v**, i fvn. **þunnvengi** o. s. v. (enligt ett muntligen framställt förslag av doc. EKWALL).

[6]) bofink. Rz 767 a **tvinnt** m. d:o nb. vb. åm.; jfr Aasen **tvitt** (ii) m.

[7]) 'gnida, gnugga, draga (ett rep för att släta det)'. Jfr (?) Aasen **tvaga** 'vaske, rense l. valke uldtøi i varmt vand', **tvoga, tvogu, tvugu, tuu, too** f. 'vaskeklud, visk til at skure og skylle med', m. fl. besläktade ord.

nedan under *k*, § 89) med Ross **tvigla** 'forvikle; være i vildrede' m. m., varmed må jämföras Ross **tvagla** 'arbeide planløst' m. m. ock **tugla** '(for)kludre, (for)vikle'; omtr. = **fukla**, **fikla**; jfr å andra sidan just detta **fikla** 'logre, smidske, tale sødt' m. m. varom Hellquist, Ark. XIV, s. 17;[1]

märk vidare följande ord med uddljudande *f*, beroende på lån från ty.:

faltes gårdn. Valentins[2]
fike-mak m. 1 bennikemask (s. 105)
fiulen f. 2 fiol;[3]
fætl m. 1 fjärdedel;[4]

2) inljudande intersonantiskt träffas *f* ytterst sällan. Det enda inhemska ord jag funnit med *f* i dylik ställning, är det oböjliga adjektivet *ifol* »i-föl», dräktig (om sto), alltså en historisk sammansättning; dessutom lånord med ordslutet *-fol:*

grifol m. 1 griffel
skifol m. 1 skyffel
tiufol f. 2 »kartoffel» (s. 21)
tafol m. 1 tavla (s. 65).

f ingår vidare i följande konsonantförbindelser: *fl*, *fl*, *fr*, *ft*, *lft*, *rft* ock (se ovan) *fs*, *fst*. Av dessa förekomma

3) i uddljud *fl* ock *fr*, t. ex.

flak sv. 1 flacka[5]
fli sv. 1 »fly»[6]
flik f. 2 flicka[7]
frak m. 1 »frack», rock
fre m. 1 ut. pl. fred
fris sv. 3 »frysa»[8];

4) i slutljud *ft* samt i flexionsformer även *lft*, *rft*, *fs* ock *fst;* exempel på *ft* (se ovan s. 170):

aft sv. 1 akta
flift m. 1 »flykt»[9]
fruft sv. 1 frukta
fæft sv. 1 fäkta
knæft m. 1 knekt (i kort)
maft f. 1 makt
skaft n. 1 skaft
tuft n. 1 toft.

---

1) Fr.-V. Ordb. anger såsom grundord för detta **fikul** ett lty. **ficheln** 'ställa sig in, smickra, smeka', men något dylikt lty. ord återfinnes ej i ordböckerna (Lübbe-Walter, Schiller-Lübben, Schade).

2) jfr Hjelmqvist, Förnamn och Familjen., s. 309: **Velten (Felten)**, en biform i ty. till **Valentin** (som inlånats i änsv. svordomsuttryck: **sant fälten(s)** m. m.).

3) ty. **violine**, estn. **wīolīn** d:o.

4) ty. **viertel**.

5) resa, äv. springa, hoppa.

6) laga till, göra i ordning.

7) Säkerligen från hsv.

8) frusta (om hästar).

9) 'vingtyget' på spinnrocken.

Vidare märkes slutljudande *ft* i sådana adjektivformer, n. sg. st., som följande:

bl'æıft	av	*bl'aık* blek	*loft*	av	*lov* låg
dıuft		*dıup* djup	*rıft*		*rık* rik
huft		*hau* hög	*rıft*		*rıv* »riv»[2]
knaft		*knap* »knapp»[1]	*svaft*		*svag* svag;

samt sådana ipf.- ock sup.-former efter sv. 3 som t. ex. följande:

knæft	av	*knæp* knäppa	*tıft*	av	*tıke* tycka
keft		*kep* köpa	*læıft*		*laıke* leka;

l'ft ock *rft* förekomma endast i dylika adjektiv- ock värbformer, t. ex.

arft n. sg. st.	av	*arg* arg
hal'ft		*hal'v* halv
skarft		*skarp* skarp
starft		*stark* stark
hæl'ft ipf. sup.	av	*hæl'p* hjälpa
hæl'ft		*hæl'ke* (se s. 147);

om *fs* ock *fst* se ovan s. ;

5) i inljud förekomma förbindelserna *fl*, *ft*, *l'ft* och *rft* i flexionsformer, avledningar ock ett eller annat lånord; t. ex.

grıflar ob. pl. av griffel	*hoka-rıftar* m. 2 'hakenrichter'[3]
aftar pres. sg. av akta	*keftan* m. sg. attr. av part. köpt
aftar m. 2 afton	*hæl'ftor* m. pred. av part. hjälpt.
amafte adj. ›vanmäktig (s. 72)	

Anm. *f* står aldrig i slutljud, vare sig efter sonant eller konsonant.

§ 84. *f̧* uppträder ytterst sällsynt i dialekten, endast i några lånord, t. ex. *af̧* m. 2 apa, *graf̧* m. 2 greve, *skaf̧* sv. 1 skaffa, skicka, samt dessas flexionsformer.

§ 85. *g* motsvarar i regeln fornspråkets **g** ock är, i motsats mot förhållandet i hsv., bibehållet i förbindelserna **gg**, **lg**, **rg** (*gg*, *l'g*, *rg*), ävensom framför len vokal ock halvvokaliskt i[4]. Ex. på uddljudande *g* genom nabo-opposition mot estn. uddljudande **k**, se s. 30; om *ge-*, *ge-* för hsv. **Je-** se § 16, anm. 2.

---

[1]) snål.

[2]) dryg, tillräcklig. Fvn. **rífr** 'munificent, abundant'.

[3]) en slags lantdommare i Östersjöprovinserna.

[4]) Obs. dock att Odh. har *dıus* gent emot det övriga områdets *gıus* f. 2 »gjuse», fiskmås, enl. § 78 ovan.

I ordslutet *-ɪŋg* förstummas ofta slut-*g*, om ordet är långstavigt (typerna II d, II e, II f, II g), t. ex. *dąnɪŋ(g)* f. 1 ut. pl. dagning, *baknɪŋ(g)* f. 1 ut. pl. »bakning». Däremot är detta aldrig förhållandet vid kortstaviga ord (II b), t. ex. *stɪtɪŋg* m. 1 a »stötting», bakkälke.

1) Uddljudande antesonantiskt står *g*, enligt det ovan sagda, framför såväl lena som hårda vokaler, äfvenså framför *i̯* i de stigande diftongerna[1]; t. ex.

gąl̓, *gamol̓* adj. gammal	*gɪld* sv. 1 förgylla
gai̯t f. 4 get	*gǫs* f. gås
gɪva st. 5 giva	*gæs̨* ob. pl. av föreg.
gǫv ipf. pl. av föreg.	*gi̯ąḍ* f. 2 gärde
gi̯ǫḍ f. 2 gjord	*gæi̯sp* sv. 1 gäspa
gǫl̓ adj. gul	*gę* sv. 2 göda
goț n. sg. st. av föreg.	*gɯk* m. 1 gök.

2) Slutljudande postsonantiskt står *g* ytterst sällan, mest i lånord, t. ex.

bǫg se sv. 1 »boga sig»[2]	*sǫg* f. 2 ock sv. 1 såg, -a
drɪg adj. dryg, stolt[3]	*vǫg* f. 1 våg (bölja)[4];

väsentligen inhemska äro väl dock: *lęg* adj. »slög», händig, *taɪg* (jämte *taɪ̯*) m. 1 teg, *vęg* m. väg, *vǫg* ipf. av *væga* st. 6 väga.

3) Inljudande intersonantiskt *g* förekommer ej häller ofta; mest i ordsluten *-gol̓*, *-gor*, *-gon*, framför vilka stamvokalen ofta förlängts (*ą*, *ę*); t. ex.

hągol̓ sv. 1 hagla	*fągor* adj. »fager»
dręgol̓ sv. 1 dregla	*svągon* sv. 1 svagna.

Rena lånord äro *bogor* sv. 1 muddra (s. 135) ock *dɪgon* n. 1 dygn; väl också *ogol̓* f. 2 uggla.

Andra exempel: *brɯgoman* (jämte *brɯkoman*) m. brudgum, *læge* (jämte *læge*) sv. vb lägga, *væga* st. 6 väga, *væga-* väg- (s. 95).

g ingår i följande konsonantförbindelser: *gd*, *gl̓*, *gn*, *gr*, *gs*, *l̓g*, *mg*, *ng*, *ŋg*, *rg*, *lŋg*, *l̓gd*, *rgd*, *ŋgl̓*, *ŋgr*. Om *gd*, *l̓gd* ock *rgd* se § 78 anm. För de övriga redogöres härmed:

---

[1]) På *g* framför triftongen *i̯aų* saknas tillfälligtvis exempel.

[2]) (om vinden) ändra riktning helt litet; mlt. **bogen** 'beugen, biegen'.

[3]) Tydligen direkt hsv. lån; jfr *drɯ* adj. dryg, varaktig, stor.

[4]) För Odh. uppgives *vǫ*.

4) I uddljud förekomma förbindelserna *gl*, *gn* ock *gr*; t. ex.

glans m. 1 ut. pl. glans	*gnil* sv. 1 gnissla
glimt sv. 1 glimta	*gran* m. 2 granne
gnova sv. 1, st. 6 gnaga	*gril* f. 2 grissla.

5) I slutljud förekomma *lg*, *rg*, *gg* ock de sällsynta *mg*, *ng*, *lgg*; dessutom i flexionsformer de förut behandlade *gd*, *lgd*, *rgd*, ävensom *gs*, t. ex. *bigs* pres. sg. pass. av bygga. Exempel på slutljudande *lg*, *rg*, *gg*:

talg m. 1 ut. pl. talg	*logg* adj. lång
ælg m. 1 a, m. 2 älg	*siogg* sv. 2 sjunga
bærg n. 1 bärg[1]	*segg* f. 1 a säng
org f. 2 orgel	*tigg* sv. 1 »tinga»[2]
lagg m. 2 gäst (s. 92)	*ogg* adj. ung.

Orden på *mg*, *ng*, *lgg* anföras fullständigt: *stræmg* m. 1 a strömming, *pæng* m. 1 pänning, *kilgg* m. 1 killing, *kælgg* f. 1 a käring (»kärling»), *vælgg* m. 1 välling; dessutom med inljudande *ng*: *længe* f. 2 a »linning», rockkrage, *længe* f. 2 a fönsterbeslag[3].

6) I inljud förekomma f. ö. de nyss nämnda förbindelserna *lg*, *rg*, *gg*, *mg*, *ng*, *lgg* i flexionsformer ock avledningar av ord sådana som de senast anförda; *lg*, *rg* ock *gg* även i andra ord, t. ex.

fælge sv. 2 följa	*digge* f. 2 a dynga
særge sv. 2 sörja	*hoggor* m. 1 ut. pl. hunger
bæggol m. 1 »bängel»[4]	*tiggest* n. 1 »tingest»[5];

slutligen förekomma inljudande förbindelserna *gl*, *gn*, *gr*, *ggl*, *ggr*, nämligen i flexionsformer ock avledningar till ord på *-gol*, *-gon*, *-gor*, *-ggol*, *-ggor*; t. ex.

segla ipf. sup. av segla	*fagran* m. sg. attr. av »fager»
vagnar ob. pl. av vagn	*bægglar* ob. pl. av *bæggol* m. 1
bograr pres. sg. av *bogor*	*hoggrat* adj. hungrig.

---

1) Märk dock sammansättningen *spitam-bære* »Spitham-bärget», kulle i byn Spitham. Jfr *bæle* f. 2 a bälg.

2) kalla, bjuda.

3) Samtliga orden med *mg* ock *ng* ha ock biformer med *gg*: *strægg*, *pægg*, *lægge*, *lenge*. De förra, ursprungligare formerna tillhöra området Nu.

4) liten flaska.

5) kärl, bytta (t. ex. *siolk-tiggest* slaskhink).

sannolikt ...
§ ...
semantiskt, ...
eller reducer...
å bibehållet i ...
framför konso...
ǫ har därvid i ...
såsom sådant.

hæˡm m. 1 ...
hæˡp f. 1 hj...
hæʈ f. 2 hjä...
hą hvad[5]
ho- hvad[6]
hoˡe-ụ́t adv. h...
hoˡp m. 1 (h)v...
hoˡv n. 1 hvalv
haŋk adv. hvar
hoar[8] pr. hvar
hoʈ adv. hvart
horv n. 1 hvarv

Vidare *hoɽpaˡ* m. ...
med en märklig meta...

[1]) spec. = komma obj...
[2]) 'skäftträ' på arbets...
[4]) vid förlovning.
[5]) Användes endast för ...
en sats.
[6]) Ingår i en hel del frå...
[7]) Månne ett »hvad-led-u...

lakor sv. 1 »slakra»[1]
stikol-bær n. 1 stickelbär
tikol adv. ofta (s. 107)
vakon sv. 1 vakna;

er lång vokal, endast i flexionsformer, avledningar ock lånord, ex.

iakas gårdn. Jakobs
rukor pres. sg. av ryka
bit-laikiar m. 2 »bytt-slickare»
vikar m. 2 »vikare»[2].

Vidare ingår *k* i följande konsonantförbindelser: *kl*, *kn*, *kr*, *lk*, *lk*, *gk*, *rk*, *sk*, *sk*, *ksl*, *ksn*, *kst*, *lkn*, *lkr*, *lks*, *gkl*, *gkn*, *rkl*, *rkn*, *rks*, *skl*, *lsk*, *msk*, *nsk*, *tsk*, *lkst*, *rkst*.

4) I uddljud förekomma av dessa: *kl*, *kn*, *kr*, *sk* ock *skr*; t. ex.

klar adj. klar
klink f. 2 klinka
knaft adv. knappt
knivlat adj. »knyvlig»[3]
kramp f. 2 krampa
skola sv. 1 skala
skola sv. 1 skvala
skrivo f. 3 skreva;

5) i slutljud *ks lk*, *lk*, *gk*, *rk*, *sk*, *sk*, *kst*, *lsk*, *msk*, *nsk* samt ...xionsformer *lks*, *lkst*, *rks*, *rkst*; t. ex.

aks n. 1 ax
aks n. 1 »bakhus»[4]
ks adj. besk
s gårdn. Jåkks (s. 159)
s sv. 1 »kaksa» (s. 138)
m. 1 »pinne» (s. 60)
n. 1 folk
m. 1 a bänk
adv. hvar
n. 1 »särk»[5]
n. 1 päls[6]
rysk
2 tysk
karsk»[7]

esk sv. 1 »älska«[8]
bækst n. sg. st. av besk
blikst sv. 1 »blixta» (s. 109)
falsk adj. falsk
bræmsk f. 2 »brämska» (s. 141)
svænsk m. 2 svensk
folks gen. ob. sg. av folk
spælks pres. sg. pass. av »spjälka»[9]
spælkst[10] ipf. sup. pass. av d:o
stærks pres. sg. pass. av »styrka»[11]
stærkst ipf. sup. pass. av d:o.

sitta lös; flina; slarva. 2) en säl-art.
lurvig. Jfr Friesen Mod.-gem., s. 60 **knubb** o. s. v.
...ad eller mindre rum bredvid 'stugan', tjänande till skafferi.
kjol (av halvylle, vanligen randig).
...kas, **kazuk**, **kask** pelz.

uttryck, t. ex. *han eskar ænt e*, han tål det inte.
. 3 splittra, splittras.
...fst, se s. 171 n. 1. 11) *stærke* sv. 2 strypa, strypas.

§ 86. *g* motsvarar regelmässigt gammalt **gg** ock förekommer postsonantiskt i in- ock slutljud; t. ex.

brıge f. 2 a brygga	*lag* f. 1 lagg
brıge st. 3 brygga	*snog* sv. 1 snugga[1]
kog m. 1 kugg	*æg* n. 1 ägg;

märk *fæg* m. 1 karl ock *mıg* f. 2 kvinna (s. 28) med ðʒ assimilerat till *g*.

§ 87. *g*. Se ovan under *d*, § 80. Den föregående konsonanten är här alltid *ŋ*. Ex.

loŋg-frıdan Långfredagen	*moŋg-folda* bf. sg. »mångfållan»[3]
loŋg-ve m. 1 »långved»[2]	*rıŋg-bet* vb-subst. ringbyte[4].

§ 88. *h* förekommer, liksom i hsv., endast i uddljud antesonantiskt, närmare bestämt framför enkel vokal och fallande eller reducerad diftong. I motsats mot förhållandet i hsv., är *h* bibehållet i de ord, där det i fornspråket stod framför **w** ock framför konsonantiskt **i**, om detta efterföljdes av kort vokal, men **i** har därvid i dialekten bortfallit, ock ej häller **w** har bevarats såsom sådant. Exemplen på **hi** + kort vok. ock **hw-** äro:

hælm m. 1 hjälm (på ko)	*hæmm* pr. hvem
hælp f. 1 hjälp	*hoıt* n. 1 ut. pl. hvete
hæt f. 2 hjärta	*hoıka* sv. 1 »hvicka» (s. 162)
ha hvad[5]	*hoıl* sv. 1 hvila (s. 154)
ho- hvad[6]	*hoımat* adj. (s. 154)
holke-ıút adv. hvartåt[7]	*horv* f. 2 »hvirva» (s. 112)
holp m. 1 (h)valp	*holvor* m. 1 hvirvel
holv n. 1 hvalv	*hoıts* sv. 1 »hyssa» (s. 162)
haŋk adv. hvar	*hoıt* adj. hvit
hoar[8] pr. hvar	*hælv* sv. 2 hvälva
hot adv. hvart	*hoıs* sv. 1 hvässa
horv n. 1 hvarv	*hoıte* sv. 1 »hvätja» (s. 162).

Vidare *hoıpak* m. 2. ut. pl. nypon(buskar), fsv. **hiupon**, med en märklig metates; men däremot — utan **h** — *ıot* f. 2

---

1) spec. = komma objuden till bröllop.
2) 'skäfteträ' på arbetsvagn.
3) bladmagen hos idisslare.
4) vid förlovning.
5) Användes endast för att fråga om, icke såsom inledningsord till en sats.
6) Ingår i en hel del frågeord, se ovan s. 134.
7) Månne ett »hvad-led-ut»?
8) jämte flera former; se forml.

hjortron ock *iul* n. 1 hjul; ävenså, på grund av svagton, *or-áror* pr. hvarandra (m.).

F. ö. uppträder *h* i likhet med förhållandet i hsv., exempelvis

ha n. 1 »hag»[1] *hæils* f. 2 ut. pl. helsa
hal m. 1, f. 2 »hall»[2] *hil* f. 2 hylla;

dessutom, utan motsvarighet i hsv., i *hork* sv. 1 orka (med subst. *hork* f. 2 ut. pl. styrka, kroppskrafter) ock *hais* sv. 3 ösa.

Även i estn. lånord med uddljudande **h** är detta i allmänhet bevarat, trots att i den nutida estniskan ljudet förstummats i sådan ställning. Ex.

halk f. 2 vedträ (s. 91) *hosol* Hapsal (s. 131)
hærmot sv. 1 hota (s. 148) *hæta* f. 3 nöd (s. 142).

Anm. 1. Det enda exemplet i mitt material på bortfall av **h** i ett estn. lånord är *aglop* Halliklepp, namn på den ena av de båda ännu svensktalande byarna under Wichterpal.

I början av senare led är *h*, åtminstone efter explosivor ock *s*, ostadigt eller vid upphörd association alldeles försvunnet, t. ex.

bond-(h)oka m. 3 »band-hake»[3] *hond-(h)ævol* m. 1 handhyvel
bagk-(h)el m. 4 »bank-häl»[4] *not-ærbor* n. 1 natthärbärge;

samma är fallet med avledningssuffixet *-hait-* het; t. ex. *bæks(h)ait* f. 1 ut. pl. beskhet, *krokat-(h)ait* f. 1 ut. pl. krokighet.

Anm. 2. Undantagsvis har jag påträffat inljudande **h**-ljud framför *k* i ordet *ohke* adj. högfärdig, direkt lån från estn. **uhke** 'stolz, hoffährtig' ock knappast införlivat i målets formsystem (det synes vara oböjligt); jfr nästa §. Att såsom Vend. Gram., s. 86, uppger, **ht** skulle kunna stundom i Nuckö ersätta *ft* för hsv. **kt**, förnekas däremot av mina meddelare.

§ 89. *k* motsvarar i regeln fornspråkets korta **k**, ock detta är även bibehållet såsom **k**-ljud framför främre vokaler ock halvvok. **i**. En mindre del av området (åtminstone byn Gutanäs) har emellertid formerna *tiol*, *tian* för vanligt *kiol* m. 1 kjortel, *kian* f. 2 kärna. Då tvärtom ordet *stiogg* m. 1 'styng' (insekten) uppvisar biformen *skiogg*, torde denna ha sin grund i opposition inom dialekten mot sådana former som det nyssnämnda *tiol*. En biform med *k* för ursprungligt *t* företer även ordet *multn*

[1]) primitiv ris-gärdsgård.

[2]) benämning på stenar, som användas till sänken på nät. Rz **hall** f.; Aasen **hall** m.; fsv. **hal** f. o. m.? häll, flat sten.

[3]) hake, varmed man spänner på gjordar (»band») på laggkärl.

[4]) järnnagel, som trädes igenom banken (på vagn).

sv. 1 multna : *mulkon*, som det synes, genom invärkan från de estniska dubblettformerna **mõl'kijas** = **mõl'ts** adj. 'dick, trübe, im ersten stadium des verderbens befindlich (von flüssigkeiten)' jämte därav avledda värb[1].

Uddljudande *k* står före hsv. **g** i orden

kług m. 1 glugg	*krus* n. ut. pl. grus
knæge sv. 2 gnägga	*kom* n. 1 gummi

väl också genom estn. påvärkan[2].

Om inljudande intersonantiskt *k* för dels **kk**, dels **g** se strax nedan.

Exempel på *k* i olika ställningar meddelas härmed i vanlig ordning.

1) Uddljudande antesonantiskt *k:*

kałv m. 1 kalv	*kost* m. 1 kvast
kik f. 2 gunga[3]	*koıst*, *kust* m. 1 kvist
kıst f. 2 kista	*ko* f. 1 kåda
kok sv. 1 koka	*keld* f. 2 källa
kust sv. 1 kosta	*kæt* n. 1 a kött
koın f. 1 kvarn	*kos-taın* m. 1 skorsten;

om *kıoł*, *kıan* (med biformer på *t*-) se ovan.

2) Slutljudande postsonantiskt *k* är helt vanligt efter lång vokal ock diftong (dock ej efter *au* annat än i ipf. sg. av st. 2, se s. 153); t. ex.

bok f. 4 a bok	*pık* f. 2 piga
naık f. 4 nek	*rauk* ipf. sg. av ryka;

3) Inljudande intersonantiskt *k* är stundom uppkommet genom förkortning av **kk**, t. ex. *noka* Nuckö (se § 130, anm.), *stakat* (jämte *stakat*) adj. kort; samt av ʒ åtminstone i *fłakor* sv. 1 »flagra» (s. 90)[4]; vidare ex.

boka sv. 1 baka	*ruko* ipf. pl. av ryka
bokar m. 2 bagare	*ruke* sup. av d:o
baket prep. adv. »bakefter»	*vıko* f. 3 vecka

---

1) Dubbelformerna i estn. bero på konsonantförmildringsförhållanden.

2) Wiedem. har **krūz** »grus», kies, »grant», ock **kummi** 'gummi'. Värbet 'gnägga' har f. ö. former med **k**- även på många håll i Sverge (t. ex. vg. *knæga*), även i änsv. (se t. ex. Grip Sv. lm. XVIII. 4, s. 5).

3) estn. **kīk** schaukel.

4) Jfr *smıkłas* sv. 1 »sneglas» härnedan samt under *p* ock *t*, §§ 108, 118.

λakor sv. 1 »slakra»[1] *tıkoꝉ* adv. ofta (s. 107)
stıkoꝉ-bœr n. 1 stickelbär *vakon* sv. 1 vakna;

efter lång vokal, endast i flexionsformer, avledningar ock lånord, t. ex.

ıakas gårdn. Jakobs *bıt-λaıkıar* m. 2 »bytt-slickare»
rıukor pres. sg. av ryka *vıkar* m. 2 »vikare»[2].

Vidare ingår *k* i följande konsonantförbindelser: *kꝉ*, *kn*, *kr*, *ks*, *lk*, *ꝉk*, *ŋk*, *rk*, *sk*, *şk*, *ksl*, *ksn*, *kst*, *lkn*, *ꝉkr*, *ꝉks*, *ŋkꝉ*, *ŋkn*, *rkꝉ*, *rkn*, *rks*, *skꝉ*, *lsk*, *msk*, *nsk*, *tsk*, *ꝉkst*, *rkst*.

4) I uddljud förekomma av dessa: *kꝉ*, *kn*, *kr*, *sk* ock *skr*; t. ex.

kꝉar adj. klar *kramp* f. 2 krampa
kꝉıŋk f. 2 klinka *skoꝉa* sv. 1 skala
knaft adv. knappt *skoꝉa* sv. 1 skvala
knıvꝉat adj. »knyvlig»[3] *skrıvo* f. 3 skreva;

5) i slutljud *ks lk*, *ꝉk*, *ŋk*, *rk*, *sk*, *şk*, *kst*, *lsk*, *msk*, *nsk* samt i flexionsformer *ꝉks*, *ꝉkst*, *rks*, *rkst*; t. ex.

aks n. 1 ax *eşk* sv. 1 »älska«[8]
baks n. 1 »bakhus»[4] *bœkst* n. sg. st. av besk
bœks adj. besk *blıkst* sv. 1 »blixta» (s. 109)
ıoks gårdn. Jåkks (s. 159) *falsk* adj. falsk
koks sv. 1 »kaksa» (s. 138) *brœmsk* f. 2 »brämska» (s. 141)
pıulk m. 1 »pinne» (s. 60) *svœnsk* m. 2 svensk
foꝉk n. 1 folk *foꝉks* gen. ob. sg. av folk
bœŋk m. 1 a bänk *spœꝉks* pres. sg. pass. av »spjälka»[9]
haŋk adv. hvar *spœꝉkst*[10] ipf. sup. pass. av d:o
sœrk m. 1 »särk»[5] *stœrks* pres. sg. pass. av »styrka»[11]
kask m. 1 päls[6] *stœrkst* ipf. sup. pass. av d:o.
rısk adj. rysk
tısk m. 2 tysk
kaşk adj. »karsk»[7]

---

[1]) glappa, sitta lös; flina; slarva. [2]) en säl-art.
[3]) luddig, lurvig. Jfr Friesen Med.-gem., s. 60 **knubb** o. s. v.
[4]) tillbyggnad eller mindre rum bredvid 'stugan', tjänande till skafferi.
[5]) tarvligare kjol (av halvylle, vanligen randig).
[6]) estn. **kazukas, kazuk, kask** pelz.
[7]) frisk, kry.
[8]) i negativa uttryck, t. ex. *han eşkar œnt e*, han tål det inte.
[9]) *spœꝉke* sv. 3 splittra, splittras.
[10]) jämte *spœꝉfst*, se s. 171 n. 1. [11]) *stœrke* sv. 2 strypa, strypas.

6) I inljud förekomma följande förbindelser, som innehålla *k*: *kl'*, *kn*, *kr*, *ks*, *lk*, *l'k*, *ŋk*, *rk*, *sk*, *șk*, *ksl*, *ksn*, *kst*, *lkn*, *l'kr*, *ŋkl'*, *ŋkn*, *rkl'*, *rkn*, *skl'*, *lsk*, *msk*, *nsk*, *tsk*; av dessa förekomma *kst* ock de som sluta med *l*, *l'*, *n*, *r* endast i flexionsformer ock avledningar (en del även i lånord). Ex.

smıkl'as sv. 1 »sneglas»[1]
tıkl'a komp. oftare
tækl'ıŋg m. 1 »täckling», sparv
stıknas sv. 1 »sticknas»[2]
lıkrat adj. »lickrig»[3]
ɹakra ipf. sup. av »slakra»
aksal' m. 2 (jul-)axel
baksn̥ sv. 1 baxna
væksl̆ sv. 1 växla
bılkon f. 2 (se s. 108)
spæl'ke sv. 1 »spjälka» (s. 149)
fæl'kor n. 1 förkläde
droŋkon sv. 1 drunkna
haŋkol' n. 1 »handklä» (s. 92)
bærke f. 2 a björk
ɹarkol' sv. 1 »slarkra»[4]
storkon sv. 1 storkna
heske f. 2 a hyska
trıske st. 3 tröska
trıskol' m. 1 tröskel
æske f. 2 a »äsk», ask
hæșke adj. härsken
vækslar pres. sg. av växla
baksnar pres. sg. av baxna
bl'ıkstar pres. sg. av »blixta»
trolkna-græș n. 1 a »troll-kone-gräs»[5]
fæl'kre bf. sg. av förkläde
haŋkl'e bf. sg. av »handklä»
droŋknar pres. sg. av drunkna
ɹarkl'at adj. slarvig[6]
storknar pres. sg. av storkna
trıskl'ar ob. pl. av tröskel
falskor m. pred. av falsk
bl'omskas sv. 1 blomma
mænske f. 2 a »människa»[7]
atskad n. 1 »arsgat» (s. 97);

șkl' har jag endast funnit i bynamnet *pașkl'op* Paschlep, som vanligen bortkastar *l'*: *pașkop*.

§ 90. *k̠*, som endast uppträder efter kort enkel vokal eller kort stigande diftong, motsvarar i regeln gammalt långt **k**; t. ex. *rok̠* m. 1 (spinn)rock, *stak̠at* (jämte *stakat*) adj. kort, *trık̠e* sv. 3 trycka. I ordet *mak̠* m. 1 mask, orm, är det uppkommet av **þk**. Efter **au** har kort **k** förlängts i dialekten till *k̠* ock reducerat

---

1) 'smyga sig fram tafatt'. Jfr Rz 642 b **sniga (sneg)** 'smyga' götal.

2) bli retad; stegra sig o. d. (om hästar).

3) läckergom(s-aktig). Jfr mlt. **licken** 'lecken', **lickerer** 'der gerne leckt'.

4) slarva. Även *ɹal'kor*.

5) en liten, skarpt luktande ormbunke (»växer alltid på norra sidan om busken»).

6) Även *ɹal'krat*.

7) kvinna.

den föregående diftongen till *u*; t. ex. *guk̯* m. 1 gök (övriga ex. se s. 123). Genom stavelseförlängning står *k̯* för gammalt kort **k** även i sådana ord som *bæk̯* n. 1 a ut. pl. beck, *lok̯* n. 1 a lock.

I det estniska lånordet *sak̯* m. 1 plog (estn. **sahk** 'pflugschar, pflug') representerar *k̯* estn. **hk**.

Förutom i slutljud postsonantiskt ock i inljud intersonantiskt, på vilka ställningar ovan nämnda ord giva exempel, kan *k̯* i flexionsformer uppträda framför *l*, *r*; t. ex. *stæk̯re* komp. av *stak̯at* kort, *trık̯k̯ar* ob. pl. av *trık̯ol* m. 1 »tryckel», bösshane.

§ 91. *ḳ* står för vanligt kort *k* i slutet av sammansättningsled, när det föregås av *ŋ* eller *s* ock följande led börjar med icke homorgan tenuis, alltså *p*, *t* eller, när *ŋ* föregår, *s*; likaså, när *ŋ* eller *s* föregår, enligt § 37 (s. 51), om den följande leden börjar med *b*, *d* eller *g*. Ex. *haŋḳ-tėl* adv. hvartill, *fısḳ-dısk* m. 1 fiskfat.

§ 92. *l*, som i regeln motsvarar gammalt kort *l*, men stundom även är uppkommet genom förkortning av **ll** eller assimilation av **dl**, **nl**, **rl** (ex. se nedan), förekommer i målet närmare bestämt i följande ställningar:

1) uddljudande antesonantiskt; t. ex.

lond n. 1 land	*lo-loko* f. 3 loglucka
ıs-læg m. 1 a »is-lägg»[1]	*avo-loŋg* adj. avlång;

märk *lıkol* m. 1 nyckel, med bibehållet uddljudande **l**. I uddljud av senare led kan *l* även genom sandhi stå för **rl**; t. ex. *ho-lok̯* m. 1 hårlock, *ho-lær* n. 1 hårläder;

2) slutljudande postsonantiskt:

a) efter starktonig lång sonant: i inhemska ord motsvarande gammalt **l** (icke **ðl**, **rl**, se nedan), endast om sonanten är *ı̯*, *aı̯* eller *oı̯*:

bıl f. 2 bila	*sıl* m. 1 syl
fıl m. 1 fil	*daıl* m. 1 del
ıl n. 1 »il»[2]	*faıl* m. 1 fel
kıl m. 1 kil	*haıl* adj. hel
mıl f. 2 mila	*hoıl* sv. 1 hvila;

[1]) en slags primitiv skridsko av ben (hästens skenben).

[2]) ryck, anfall, ilning.

i lånord även efter andra sonanter:

fiol m. 1 »fiol»[1] *stæl* n. 1 ställe
spæl m. 1 spel *petor-pául* »Peter-Paul»[2];

vidare när *l* står för ðl, rl:

'*bel*- »bedel-»[3] *kal* Karl
bil(d) sv. 1 »bydla» (s. 166) *sal* m. 1 sadel;

b) efter svagtonig kort sonant endast i lånord; t. ex.

bibol m. 1 bibel *rikol* Rickholtz
grifol m. 1 griffel *mikial* Mikael[4]
potel f. 2 butälj *tafol* m. 1 tavla;

3) inljudande intersonantiskt:

a) efter starktonig kort vokal i inhemska ord motsvarande gammalt l (icke ðl, nl, rl, se nedan), endast om sonanten är *i* eller *æi*: *sila* (jämte *sæla*) m. 3 sele, *vila* vb vilja (jfr *væle* m. 1 b ut. pl. vilja), *hæileft* f. 1 »heligt», helg; även efter andra sonanter, om *l* beror på förkortning av ll eller assimilation av ðl, nl, rl:

brulap n. 1 bröllop[5] *kola* sv. 1 »kvadla» (s. 136)
gole adj. »gårlig» (s. 28) *fila* sv. 1 ? »tvilla» (s. 171)
ilakat adj. elak[6] *filigg* m. 1 a tvilling
kila sv. 1 »killa»[7] *ælas* adv. äljest;
kola sv. 1 »korla» (s. 136)

vidare i de ursprungligen sammansatta *holekan* pr. hvilken (»hvad lik») ock *hola* pr. hvad (»hvad slag»; med *l* närmast ur *ł*, jfr § 130 anm.) samt lånord, t. ex.

aleks Alex(ander) *kilo* f. 3 anjovis (s. 107)
bælet n. 1 »beläte»[8] *æle* f. 2 a olja[9].

[1]) en liten trätingest, varigenom man låter tråden löpa, när man nystar upp från nystvindan.

[2]) Petrus-dagen, den 29 juni (i den estniska almanackan: Peetri Paawli päew).

[3]) i *bels-man* m. böneman.

[4]) Mikael-dagen, den 29 sept.

[5]) Även *brulap* m. m., se s. 112.

[6]) Månne ej första leden i detta ord hällre är en- (som i t. ex. envis, enveten, västg. *ènnåk*, *ènåk*, Nuckö *æin-steḍ*, *æin-træte* — alla med samma betydelse —) än fsv. æ 'alltid', som vanligen antages?

[7]) yngla, om get. Även *kil* sv. 1.

[8]) bild, tavla.

[9]) estn. eli, öli öl.

b) efter starktonig lång vokal motsvarande gammalt **l** endast i flexionsformer (ock avledningar) av ord inom mom. 2 **a** ovan, t. ex. *bila* bf. sg. av. bila, samt i lånord (varibland särskildt en del avledningar på *-le* -lig ock *-lıŋg* -ling), t. ex.

ıula Julia — *role*[1] adj. rolig
hele adj. helig — *relıŋg* m. 1 **a** reling;

vidare motsvarande **rl** i orden:

ales adv. annorledes — *hole* adv. »hårdligt»[2]
belıŋg m. 1 **a** bärling — *kælek* m. ut. pl. kärlek
fale adj. farlig — *nelas* gårdn. Ner-Lars';

c) efter svagtonig sonant i flexionsformer av en del ord inom mom. 2 b ovan. t. ex. *potela* bf. sg. av butelj.

Vidare ingår *l* i följande konsonantförbindelser: *ld*, *lk*, *lm*, *ln*, *lp*, *ls*, *lt*, *lv*, *bl*, *fl*, *sl*, *tl*, *ldr*, *lft*, *lkn*, *ltn*, *lŋg*, *lsk*, *lsn*, *lst*, *ltr*, *ksl*, *ndl*, *nsl*, *tsl*, *lstr*. Inga av dessa förekomma i uddljud.

4) I slutljud stå följande: *ld*, *lk*, *lm*, *ln*, *lp*, *ls*, *lt*, *lv*, *lft*, *lŋg*, *lsk*, *lst*. Mera vanliga äro bland dessa endast *ld*, *ls*, *lt*. Ex.

aıld m. 1 eld — *galt* m. 1 »galt»[5]
koıld, *koıld* n. 1 kväll[3] — *fælt* ipf. sup. av fälla
hæıls f. 2 helsa — *kalt* n. sg. st. av kall
nıls gårdn. Nils' — *smælt* st. 3 smälta
fæls pres. sg. av fälla — *usalt* n. sg. st. av usel
spıls f. 2 spilta[4] — *ælt* sv. 1 »älta»[6];

ln förekommer endast i några flexionsformer ock avledningar, t. ex. *bıboln* bf. sg. av bibel, *filn* bf. sg. av fil, *skaln* bf. sg. av *skal* m. 1 skalle, *suln* sv. 1 svullna;
lst i ipf. sup. pass. av värb på *l* efter sv. 3, t. ex. *fılst* av *fıl* fylla samt i *ælst* superl. älst;
lv har jag endast funnit i *ælv* räkn. älva (obs. *l* ← **ll**);
lft i motsvarande ordinaltal *ælft;*
lsk i falsk (jämte *fask*) adj. falsk;
om *lŋg* se § 85;

---

1) Även *roke*.
2) Även *hole*, varom se s. 13 not 2.
3) Andra ex. på *-ld* ovan s. 168.
4) Väl en s-avledning på det hsv. ordet.
5) vetebrödsbulle. Vanligen *hoıt-galt* »hvit-galt» (eller» hvete-galt»?).
6) 'rulla (degen) på bakbordet'; opers. äv. 'gå dyningar'.

lk, *lm*, *lp* finnas endast i lånord, t. ex. *pulk* m. 1 pinne (s. 60), *skælm* m. 1 skälm, *hılp* sv. 1 springa ock hafsa (estn. **hilpama, hilpuma** 'flattern, »umher fliddern»').

5) Inljudande förekomma de nyssnämnda förbindelserna (utom *lv* ock *lft*), en del endast i flexionsformer, ock dessutom följande: *bl*, *fl*, *rl*, *sl*, *tl*, *ldr*, *lkn*, *ltn*, *ltr*, *ksl*, *ndl*, *nsl*, *tsl*, *lstr*. Ex. på *bl* se § 75, *ld*, *ldr*, *ndl* § 78, *fl* § 83; *sl*, *tl*, *ksl*, *nsl*, *tsl* förekomma blott i flexionsformer av de i § 94 nämnda orden på *l*. För de övriga förbindelserna följa här exempel:

ærle adj. ärlig	*smultor* f. 2 smultron
dolkat adj. fånig (s. 139)	*kælggıar* ob. pl. av käring
sılke n. 2 ut. pl. silke	*ılske* adj. ilsken
pælmas gårdn. Päll-Matts'	*hılstor* f. 2 hilster[1]
golnas sv. 1 mogna	*mulkna* ipf. sup. av multna[2]
hılpar pres. sg. af *hılp*	*multna* d:o d:o
hælsıgg Helsingfors	*smultra* bf. sg. av smultron
altar m. 2 altare	*hılstra* bf. sg. av hilster.
multn sv. 1 multna	

§ 93. *l* motsvarar i regeln gammalt långt **l**, stundom även genom assimilation **ðl, nl, rl.** Det förekommer endast efter kort sonant i slutljud eller inljud. Ex.

al pr. all	*brulap*[3] n. 1 bröllop
bæl f. 2 bjällra	*mıla* adv. prep. emellan(åt)
fal st. vb falla	*kıl* sv. 1 (se *kıla* s. 182)
pælas gårdn. Pälls	*skrıl* st. 3 »skrilla» (s. 108)
gral adv. »granula» (s. 12)	*vıl* pres. sg. av vilja;

märk *bıl* m. 1 farbror, morbror, varom § 48 anm. 3 (s. 108) ock lånordet *far-vǽl* farväl.

§ 94. *l* förekommer i slutljud efter dental i några ord på postsonantiskt *sl*, *tl*, *ksl*, *ndl*, *nsl*, *tsl*:

dısl n. 1 tistelstång[4]	*traksl* f. 2 hängsle[5]
dısl sv. 1 snickra (s. 166)	*væksl* sv. 1 växla
fætl m. 1 fjärdedel (s. 146)	*bænsl* m. 1»bindsel» (s. 149 n. 3)
handl sv. 1 handla	*krætsl* m. 1 laddstake[6];

1) en art vide. 2) Se om biformen med *k* av detta ord s. 177 f.
3) jämte förkortat: *brulap*.
4) mlt. **disel** f. deichsel, estn. **tīzel, tīstel** d:o.
5) jfr estn. **traks** hosenträger, balt. ty. **traksen** pl. d:o.
6) jfr ty. **kritzeln** ?

ävenså framför ändelse-*n* i bf. sg. av de bland dessa ord, som äro maskulina substantiver, t. ex. *fæl̥n*.

Såsom synes, äro de flesta, om ej alla, orden lån (från ty. eller hsv.). De båda första, med postsonantiskt *sl̥*, skulle, om de vore mera införlivade i målet, uppvisa *ɫ* i st. för sitt *sl̥*, se § 96 nedan.

§ 95. *ł* motsvarar i regeln gammalt **l** i de ställningar, där detta antages ha varit kakuminalt redan i fsv.

Genom metates har *ł* inträdt på **r**:s plats i åtminstone följande ord:

fæłkor n. 1 förkläde	*klaggras* sv. 1 »krånglas»[1]
hołvor m. 1 hvirvel	*kłıkor* sv. 1 »kryckla»[2]
hæłvor f. 2 härvel	*kłækor* f. 2 kräckla (gröt-).

Även eljest kan *ł* sporadiskt ersätta **r**:

dın-vał n. 1 »dyn-var»[3]	*małvoḍ* m. 1 »marvård» (s. 12)
fagoł adj. »fager» (s. 87)	*reł* f. 2 rör
kłıt f. 2 krita	*reł* sv. 2 röra.

För **rð** står *ł* i senare leden av ett par ord: *aınvałe* »envärdig» (s. 76) ock *gısołe* »gys-vulen» (s. 77),[4] tydligen på grund av svagton, ehuru orden ock kunna uttalas med sammansättningsbetoning.

I några värb efter sv. 1, t. ex. *gnavoł* »gnavla», gnaga, *skaıvoł* »skevla», ragla, *snapoł* »snappla», nafsa, synes *ł* vara känt såsom ännu levande suffixelement (jfr *gnova* st. 6, sv. 1 gnaga, *skaıv* adj. skev, äv. rusig, *snop* sv. 1 snappa).

Ljudet förekommer, närmare bestämt, i följande fall i målet:

1) Slutljudande postsonantiskt: a) efter starktonig lång sonant, vare sig redan fsv. lång eller sedermera förlängd, dock aldrig efter *ı*, *aı* eller *oı* (jfr *l*, § 92); t. ex.

bauł m. 1 »böl» (s. 153)	*koł* m. 1 ut. pl. kål
bauł sv. 1 böla	*soł* f. 1 sol
fuł adj. »ful» (s. 121)	*væł* adv. väl
goł ipf. av gala	*oł* m. 2 ål
heł m. 4 häl	*ał* m. 2 alfågel
ıuł f. 1 jul	*gał* impt. sg. av gala

1) sprattla; även *kraggłas*.
2) stappla, gå ostadigt. 3) örngåttsvar.
4) ävensom Fr.-V., Ordb. **marvul**, se s. 12, not 2.

gaꝉ adj. gammal
eꝉ-kut m. 1 igelkott
meꝉ n. 1 mjöl
koꝉ n. 1 a kol
naꝉ m. 1 nagel
soꝉ n. 1 sovel
teꝉ m. (nät-)telne
teꝉ adv. prep. till;

även lånord, t. ex.

betáꝉ sv. 1 betala
laꝉ sv. 1 »lala»[1]
peto-stóꝉ Petr.cath.[2]
tuꝉ sv. 1 (s. 121);

b) efter starktonig kort vokal endast i slutet av första sammansättningsled; t. ex. *stoꝉ-fær* f. 2 »stålfjäder», stålpenna (ty. **stahlfeder**);

c) efter svagtonig kort vokal; t. ex.

aksaꝉ m. 2 axel (jul-)
bonsæꝉ, *bonsaꝉ* n. 1 barnsöl
haŋkoꝉ n. 1 »handklä» (s. 92)
hompoꝉ sv. 1 »humpla» (s. 116)
hævoꝉ m. 1 hyvel
hækoꝉ f. 2 häckla (lin-)
ræveoꝉ Reval
vıpaꝉ Wichterpal;

2) inljudande intersonantiskt:

a) efter starktonig lång vokal flexionsformer, avledningar ock liknande former, t. ex. *aꝉe* f. 2 a al (utbildning på ett **aꝉ*, se s. 24 överst); dessutom *aꝉe* adv. »av-led»[3];

b) efter starktonig kort sonant regelbundet för gammalt **l**, när sonanten icke är *ı* eller *æı* (jfr *l*, § 92); t. ex.

aꝉe f. 2 a aln
aꝉo f. 3 alun
boꝉe adj. bulen
koꝉe bf. sg. av kol
goꝉa st. 6, sv. 1 gala
gaꝉe adj. galen
gæꝉıas sv. vb »göljas» (s. 148)
koꝉanes Kolanäs, by
moꝉe n. 1 b moln
oꝉas gårdn. Olovs
skæꝉe sv. vb skilja
stæꝉa st. 4 stjäla
stuꝉe sup. av stjäla
toꝉe pr. sådan (s. 28)
væꝉe m. 1 b ut. pl. vilja
væꝉıat adj. villig;

märk *bæꝉe* f. 2 a bälg;

c) efter svagtonig kort sonant i flexionsformer sådana som *aksaꝉer* ob. pl. av axel.

---

[1]) tralla (särskildt om de ryska soldaternas egendomliga monotona sång).

[2]) Synes vara en missuppfattning av 'Petri stol'.

[3]) i uttr. *hova noan skruu aꝉe* 'ha någon skruv lös'; jfr Ross (s. 19 b) **aale** (tydligen tryckfel för **avle**) adv. 'omkuld, over ende'; maaske for **av led** (side), sml. **av venda**; **ria avle** 'falde omkuld' hard. — I fsv. heter ock 'ur led' **af lidh(i)**, se Sdw. s. 753 b.

ł ingår vidare i följande konsonantförbindelser: *łg*, *łk*, *łm*, *łp*, *łv*, *bł*, *fł*, *gł*, *kł*, *ḳł*, *mł*, *ṃł*, *pł*, *p̣ł*, *vł*, *łfs*, *łft*, *łgd*, *łkr*, *łks*, *łmt*, *łps*, *łvd*, *mbł*, *mpł*, *ggł*, *gkł*, *rkł*, *skł*, *rpł*, *łvr*, *łfst*, *łkst*, *łpst*.

Af dessa förbindelser förekomma

3) i uddljud *bł*, *fł*, *gł*, *kł*, *pł*, vilka även äro genomgående i lånord.

Exempel på *bł*, *fł*, *gł*, *kł* finnas i §§ 75, 83, 85, 89; ex. på *pł*: *płag* n. 1 plagg (även spec. = bröllopsskänk), *płịt* m. 1 spisel (modernare sådan; estn. **plīt** fliese, metallplatte, »pliete», kochherd);

4) i slutljud *łg*, *łk*, *łm*, *łp*, *łv*, *łfs*, *łft*, *łgd*, *łks*, *łmt*, *łps*, *łvd*, *łfst*, *łkst*, *łpst*. Exempel på *łg* se § 85, *łk*, *łks*, *łkst* § 89, *łfs*, *łft*, *łfst* § 83, *łgd*, *łvd* § 78, om *łpst* se s. 171 not 1; ex. på *łm*, *łmt*, *łp*, *łvs*, *łv*:

hałm m. 1 halm
hæłm m. 1 hjälm (ko)
æłmt f. 2 svan (s. 28)
hołp m. 1 (h)valp
hæłps pres. sg. pass. av hjälpa
kałv m. 1 kalv;

5) Inljudande förekomma *łg*, *łk*, *łm*, *łp*, *łv*, *bł*, *gł*, *kł*, *ḳł*, *mł*, *ṃł*, *pł*, *p̣ł*, *vł*, *łkr*, *łmt*, *mbł*, *mpł*, *ggł*, *gkł*, *rkł*, *rpł*, *łvr*. Ex. på *bł*, *mbł* se § 75, *gł*, *łg*, *ggł* § 85, *kł*, *łk*, *łkr*, *gkł*, *rkł*, *skł* § 89, *ḳł* § 90; ex. på *łm*, *łp*, *łv*, *mł*, *ṃł*, *pł*, *p̣ł*, *vł*, *łvr*, *mpł*, *rpł* följa här:

svałmat adj. »svalmig»[1]
hæłpor pres. sg. av hjälpa
ałvaḍ n. 1 ut. pl. allvar
Fv. Bv. *gamłan* m. sg. attr. av gammal
Nu. Su. *gaṃłan* d:o d:o
tapłar pres. sg. av tappla
kapłe bf. sg. av kapell
Fv. Bv. *kavłar* ob. pl. av kavle
Nu. Su. *kạvłar* d:o d:o
skrævłıgg m. 1 säl-labb
hołvrar ob. pl. av hvirvel
hompłar pres. sg. av »humpla» (s. 186)
nırpłat adj. »nirplig»[2].

[1]) uppfylld av ånga.

[2]) 'som ej äter allt, kräsmagad'. Jfr nyl. **nirpoger** 'småförnäm ock bortklemad' samt vidare Aasen **nipperleg** (og **nipreleg**) 'fiin, tynd, let', Ross **niprefin** 'net, men ubetydelig', Rz 461 a **nippra** 'smånappa', hsv. **nippertippa**.

[3]) undantagandes i slutet av sammansättningsled framför annan led, som börjar med konsonant; om *ł* i dylikt fall framför media, se § 37.

§ 96. *ɬ* är målets regelbundna motsvarighet till fornspråkets **sl**, såväl i uddljud som efter lång sonant. Det förekommer alltså ej tillsammans med andra konsonanter[3], utan endast i följande fall:

1) uddljudande antesonantiskt, t. ex. *ɬǫ* st. vb slå, *lo-ɬındor* n. 1 »log-slinder», höskulle;

2) slutljudande efter lång sonant, t. ex.

gịɬ n. 1 »gissel», piska — *mịɬ* sv. 1 »myssla»[1]
gnịɬ sv. 1 gnissla — *tịɬ* m. 1 tistel.

Vanligen har sonantens längd vållats av konsonantbortfall mellan densamma ock *ɬ*:

gịa̯ɬ n. 1 gärdsle — *ǫɬ* f. 2 oxeltand
kịǫɬ m. 1 kjortel — *skịa̯ɬ* n. 1 ?»skärgsel» (s. 154);

3) inljudande intersonantiskt:

a) efter lång starktonig sonant, endast i flexionsformer ock avledningar av nyssnämnda ord; märk dessutom *lẹɬe* adv. »lättligt», sakta, varefter även *hǫɬe* — jämte *hǫle* — »hårdligt», fort;

b) efter kort starktonig vokal i orden (om *ɬ* i detta fall jfr § 36):

dıɬet Dirslet, by — *ıɬet* f. 1 »islätt» (s. 76)
groɬok f. 2 glödraka[2] — *roɬop* Rosslep, by.

§ 97. *ɬ̱* är målets regelbundna motsvarighet till fsv. **sl**, **tl** efter kort vokal, ock står alltså

1) slutljudande, t. ex.

grıɬ̱ f. 2 grissla (s. 108) — *lıɬ̱* adj. liten
hæɬ̱ f. 2 »hässla»[3] — *maɬ̱* sv. 1 »massla»[6]
knıɬ̱ f. 2 ? »knyssla»[4] — *næɬ̱* f. 2 nässla
krıɬ̱ f. 2 krittel[5] — *roɬ̱* sv. 1 rossla
kæɬ̱ m. 1 kittel — *vaɬ̱* m. 1 »vassle» (s. 91);

---

[1]) vissla. Rz 451 a **myssla** d:o ul. sdm. nk. sm. vb.

[2]) *ɬ* har möjligen här uppkommit av **-dl-**, om **l** ock **r** omflyttats så tidigt, att **d** då ännu kvarstod. Eller kanske snarare *ɬ* är sekundärt ock beroende på invärkan från det till betydelsen närstående *grıɬ̱* f. 2 'grissla, bakspade'? Fåröm:s form, som också är metatiserad, har vanligt *l*: *grå̯ulaka* (Sv. lm. I., § 152). Båda förutsätta en fsv. biform ***gloþraka**, med oomljudd vokal i första leden (som i fvn. **glóð**, sydsv. dial. **glo** enl. Rz 200 b) vid sidan av belagt fsv. **glödhraka**.

[3]) lindocka. Rz 285 b **häsla** f. d:o sdm. sm. fl. m. m.

[4]) 'bakhuvud, skalle' (Hämts.). Månne ett äldre ***knytla** av 'knut'?

[5]) i fläsk.

[6]) småsyssla, arbeta utan fart.

2) inljudande intersonantiskt, t. ex.

dæɪɫat adj. »dödslig» (s. 161) — *mæɫɪgg* m. 1 ut. pl. mässling
haɫe f. 2 a hassel — *roɫar* pres. sg. av rossla.

§ 98. *m* motsvarar i regeln gammalt m ock förekommer i följande fall:

1) uddljudande antesonantiskt, t. ex. *mark* f. 4 a mark (måttet), *mɪn̦* pr. min (m.); märk *mąras(a)* = *tom-áras(a)* »de andras», 'grannas', varmed kan jämföras t. ex. östg. *dɪ nárə* de andra, med *n*-, liksom i Nuckö-formen *m*-, överflyttat från artikeln[1].

2) slutljudande postsonantiskt: a) vanligen efter lång sonant (gammal vokallängd är i detta fall bibehållen i motsats mot förhållandet i hsv.); t. ex.

bɫaɪm f. 2 blemma — *kręm* n. 1 kram
bǫm m. 1 bom — *kaųm* sv. 1 »kömma» (s. 153)
grɪm f. 2 grimma — *lɪm* f. 2[2];

märk *frǫm* adv. prep. från, med bibehållet m;

b) efter svagtonig vokal är *m* i regeln borta — jag finner det endast i ortnamnet *askom*, en höjd på Odensholm;

3) inljudande intersonantiskt. Ex.

Fv. Bv. *hamon* f. 1, n. 1 hamn[3] — *koma* st. 4 komma
homar m. 2 hammare — *sɪma* sv. 1 simma[4]
sɯmar m. 2 sommar — *tomas* Tomas;

dessutom flexionsformer, t. ex. *bɫaɪma* bf. sg. av blemma; märk utan *b*-inskott mellan *m* ock *ɫ*, *r*: *hɪmoɫ* m. 1 himmel (förekommer knappast i plur., där *b*-inskottet särskilt skulle inträda), *komor* pres. sg. av komma (efter inf. *koma*).

Vidare ingår *m* i följande konsonantförbindelser: *mb*, *md*, *mg*, *mɫ*, *mm*, *mn*, *mp*, *ms*, *mt*, *lm*, *ɫm*, *rm*, *sm*, *mbɫ*, *mbr*, *mpɫ*, *mpr*, *msk*, *mst*, *ɫmt*, *rms*, *rmt*, *rmst*. Av dessa förekomma:

4) i uddljud endast *sm*, t. ex. *smǫ* adj. små, *smælt* f. 2 »smälta», märla, ögla[5];

5) i slutljud *mb*, *md*, *mg*, *mm*, *mp*, *ms*, *mt*, *lm*, *ɫm*, *rm*, *msk*, *mst*, *ɫmt*, *rms*, *rmt*, *rmst*. Ex. på *mb* se § 75, *md* § 78,

[1]) Om Vendells tolkning av detta ord se Nor., Sv. lm. II. v.
[2]) 'liten trekantig ryssja'. Enl. Saxén s. 166 lånat av estn. līm 'handnetz'.
[3]) Jfr nedan under *m̦*, nästa §.
[4]) även bada, näml. i sjön (däremot *boa* sv. 1 bada i badstu).
[5]) Öland (s. 83) smäält f. 'ögla (på fiskredskap)'.

mg § 85, *mm* § 101, *lm* § 92, *ľm*, *ľmt* § 95, *msk* § 89; ex. på *mp*, *ms*, *mt*, *rm*, *mst*, *rms*, *rmt*, *rmst* följa här:

hamp m. 1 ut. pl. hampa	*tarm* m. 1 tarm
boms sv. 1 »bumsa» (s. 116)	*fræmst* superl. främst
i̥ams sv. 1 prata (s. 61)[1]	*hærms* pres. sg. av härmas
fæmt räkn. fämte	*varmt* n. sg. st. av varm
i̥amt adv. jämt, alltid	*hærmst* ipf. sup. av härmas;

6) i inljud *mb*, *mg*, *mľ*, *mn*, *mp*, *ms*, *mt*, *lm*, *ľm*, *rm*, *sm*, *mbľ*, *mbr*, *mpľ*, *mpr*, *msk*, *mst*, *ľmt*. Ex. på *mb*, *mbľ*, *mbr* se § 75, *mg* § 85, *mľ*, *ľm*, *ľmt* § 95, *lm* § 92, *msk* § 89; ex. på de återstående förbindelserna, *mn*, *mp*, *ms*, *mt*, *rm*, *sm*, *mpľ*, *mpr* ock *mst* följa här:

Fv. Bv. *hamne* bf. sg. av hamn	*hærmost* adj. förfärlig (s. 148)
ampor adj. amper	*hærmas* sv. vb härmas
hompoľ sv. 1 »humpla (s. 116)	*rısma* bf. sg. av »risma» (s. 64)
kæmpas sv. 1 »kämpas»[2]	*hompľar* pres. sg. av »humpla»
i̥amsar pres. sg. av *i̥ams*	*ampror* m. pred. av amper
fæmte räkn. fämtio	*fræmstor* m. pred. av främst.

§ 99. *m̥* motsvarar i regeln gammalt långt m, rätt ofta även genom assimilation mn. Det uppträder över hela området endast efter kort sonant:

1) i slutljud, t. ex.

dom̥ adj. dum	*næm̥* sv. 2 nämna
fæm̥ räkn. fäm	*rom̥* m. 1 romm
fam̥ m. 1 famn	*stæm̥* sv. 2 stämma[3]
i̥am̥ adj. jämn	*svæm̥* m. 1 ut. pl. sömn;

2) i inljud intersonantiskt, i flexionsformer, t. ex. *næm̥or* pres. sg. av nämna; dessutom inom Nu. Su. i former sådana som följande:

ham̥on f. 1, n. 1 hamn	*nam̥on* n. 1 namn
hım̥oľ m. 1 himmel	*som̥on* sv. 1 somna.

Inom Nu. Su. står vidare *m̥* framför konsonant i sådana flexionsformer som *ham̥ne* bf. sg. av hamn, *gam̥ľan* m. sg. attr. av gammal.

---

[1]) *ams*, jämte *ans*, sv. 1 ansa, sköta (särsk. kreatur), torde vara en uppsnyggning av formen med *n*, i opposition mot sådana former som *buns*, jämte *boms*, sv. 1 »bumsa».

[2]) kappas.

[3]) t. ex. blod.

§ 100. *m̥* har jag endast påträffat i *rism̥* f. 2 ock sv. 1 »risma», rispa, alltså i slutljud efter *s*; jfr *l̥* ock *n̥* §§ 94, 104.

§ 101. *m* förekommer endast som slutljud efter vanligt *m* i ett par vanligen svagtoniga ord när de uppbära starkton: *tomm* pr. de (n.) ock *hæmm* pr. hvem; jfr § 33.

§ 102. *n* motsvarar i regeln gammalt kort **n**; stundom genom förkortning långt **n** — *anan* pr. annan, *banas* (jämte *banas*) »bannas», svära, *hænar* pr. henne —; vidare regelmässigt **rn** (utom när **n** är flexions- eller avledningssuffix ock i moderna lånord), t. ex.

bi̯ǫn m. 1 björn	*hǫn* n. 1 horn
bǫn n. 1 barn	*i̯an* n. 1 järn
fęnsk f. 2 »förnska» (s. 99)	*kęn* sv. 1 kärna
gi̯ant adv. gärna	*skǫn* n. 1 »skarn» (s. 130);

n står vidare för **m** i några ord framför *s* eller *t*:

buns[2] sv. 1 bumsa	*hænt* sv. 1 hemta
æi̯sant m. sg. st. av ensam[3]	*tont* m. 2 »tomte»

ock för **ŋ** i *fofent* n. sg. st. av fåfäng[4];
för **ʒn** åtminstone i orden *an* f. 2 agn ock *di̯n* sv. 1 digna; för **ðn** i *i̯ǫnst* adv. i jåns, ock för **nd(e)n** i *bǫn* bf. sg. av *bǫnd* m. bonde ock, *sǫn* bf. sg. av *sǫnd* m. sand — i *lun* m. lund (bf. sg. =) har **d** även bortkastats i ob. sg. (är däremot vanligen kvar i pl. *lundar*, *-da*;[5] *klǫn* f. 2 klo ock *tǫn* f. 2 tå, ha fått in **n** i hela paradigmet från bf. sg.[6]

Uddljudande *n* synes vara uppkommet av **kn-** i ett par ord: *ni̯ske* adj. fuktig, kvalmig, full med mögelsvamp (om rum), jfr Aasen **knyska (yy)** f. 'svamp paa træer'; *nuvol* f. 2 tapp i en båts bottenhål (vanligen en blåntott, lite sjötång l. d.); jfr *knuvlat* adj. lurvig, luddig.

[1]) Kakuminalt **l** + **n** ger däremot i regeln *ɳ* men sporadiskt kan man även höra *bǫn* för *bǫɳ* sv. 1 bulna, *kęn* för *kęɳ* bf. sg. av köl o. s. v.

[2]) jämte *boms*.

[3]) Därefter har stamformen ombildats till *æi̯sand* (om *-d* jfr s. 166).

[4]) Därefter har även stamformen blivit likalydande med bibehållet *t*.

[5]) Jfr *hun̥* bf. sg. av *hund* nästa §.

[6]) Likaså har *mal* m. 2 mal, efter bf. sg. *man* (sporadiskt för *maɳ*, enligt not 1 ovan) erhållit en biform *man* m. 2, med *n* genom hela paradigmet. Jfr även *don̥* f. 2 dörr, i nästa §.

Ingående i flexionsändelser uppträder *n* inom såväl substantiv- som adjektivflexionen: *-en* är regelbunden ändelse i bf. sg. av de maskulina deklinationerna m. 1, m. 1 a, m. 1 b och m. 2 — om dess olika reducering i vissa grupper av ord inom m. 1 ock m. 2 se § 46 anm. (s. 102 f.) —; *-an* i samma form av m. 3 ock m. 4 (i m. 3 med *a* tillhörande stammen), ex. se s. 21; vidare är *-na* slutelementet i bf. pl. av alla femin.-deklinationer, utom f. 4 ock f. 4 a, samt alla neutrumdeklinationer, ex. s. 21 f.;

i den vanliga adjektivflexionen är *-an* ändelse i m. sg. attr., t. ex. *starkan* av stark; adjektiven på *-e* ändas på *-endor* i m. sg. ock pl. pred., t. ex. *ɪpendor* av *ɪpe* öppen. Dessa sistnämnda ha alltså ej i målet bibehållit n såsom stambildande suffix, utan blott bevarat detsamma i en enstaka form av paradigmet;

om *-an* i några pronominas maskulinformer samt om *-and* i ordinaltal ock såsom pres.-part.-ändelse se s. 96.

Såsom ordbildningselement uppträder *n* särskilt i adjektivavledda värb efter sv. 1, t. ex.

bl̵aɪ̯kon blekna	*skarpnas* »skarpnas»[2]
brakon »brakna»[1]	*sɪu̯rn* surna
lɪ̯kon likna	*svạgon* »svagna» (s. 88);

f. ö. i historiska avledningar, såväl värb efter nämnda konjugation, t. ex. *koɪ̯kon* kvickna, *somon* somna, som substantiv, t. ex. *sọkon* f. 2 socken.

Efter den vanliga uppställningen förekommer *n* i följande fall:

1) uddljudande antesonantiskt, t. ex. *nap̱* sv. 1 »nappa», plocka, *nɪ̯u̯p* st. 2 nypa, *nọ* adv. nog;

2) slutljudande postsonantiskt:

a) efter starktonig lång sonant, t. ex.

bru̯n adj. brun	*haɪ̯n* f. 1 hen
lẹn f. 1 lön	*tɪ̯ạn* sv. 1 tjäna;[3]

b) efter svagtonig sonant, i de ändelser ock avledningssufflix, som ovan äro omtalade;[4]

---

1) remna; jfr *brạk* adj. skör. 2) hårdna; jfr *skarp* adj. hård.

3) Flera ex. ovan s. 191.

4) Om uttalet av *n* i detta fall efter *a* ock *o* se § 32 (s. 49).

3) inljudande intersonantiskt:

a) efter kort sonant, t. ex.

gona sv. 1 »gana» (s. 134)	*spına* m. 3 spene
sıno f. 3 sena	*trano* f. 3 trana;[1]

b) efter lång sonant, i flexionsformer ock avledningar av ord inom mom. 2 a ovan, t. ex. *brụnan* m. sg. attr. av brun.

n ingår i följande konsonantförbindelser: *nd*, *ng*, *nn*, *ns*, *nt*, *gn*, *kn*, *ln*, *mn*, *m̥n*, *rn*, *sn*, *s̥n*, *tn*, *t̥n*, *ndl*, *ndr*, *nsk*, *nsl*, *nst*, *ntr*, *rns*, *nstr*. Av dessa förekomma

4) i uddljud endast *gn*, *kn*, *sn*. Ex. på *gn* och *kn* se §§ 85, 89; ex. på *sn*: *snark* sv. 1 snarka, *snẏt* f. 2 »snyta», den förbrända veken på ett ljus;

5) i slutljud *nd*, *ng*, *nn*, *ns*, *nt*, *ln*, *rn*, *nsk*, *nst*, *rns*. Ex. på *nd* se § 78, *ng* § 85, *nn* § 105, *ln* § 92, *nsk* § 89; ex. för de övriga förbindelserna lämnas här:

hans pr. gen. sg. hans	*tænt* sv. 1 förtena
hıns n. 1 höns	*bırn* f. 2 päron[3]
sıns pres. sg. av synas	*bo̜rn* bf. sg. av bår
bl̥ınt n. sg. st. av blind	*hærn* bf. sg. av härre
kant m. 1 kant	*sụrn* sv. 1 surna
ront n. sg. st. av rund	*so̜nst* ipf. av synas
tınt n. 1 bläck[2]	*hærns* gen. bf. sg. av härre;

6) i inljud *nd*, *ng*, *ns*, *nt*, *gn*, *kn*, *ln*, *mn*, *m̥n*, *rn*, *sn*, *s̥n*, *tn*, *t̥n*, *ndl*, *ndr*, *nsk*, *nsl*, *nst*, *ntr*, *nstr*. Ex. på *nd*, *ndl*, *ndr* se § 78, *ng*, *gn* § 85, *nl*, *ln*, *nsl* § 92, *kn*, *nsk* § 89, *mn* § 98, *m̥n* § 99; för de återstående lämnas här exempel:

bænsl̥ m. 1 »bindsel» (s. 149 n. 3)	Fv. Bv. *vatne* bf. sg. av vatten
bæntas gårdn. Benkts	Nu. Su. *vat̥ne* d:o d:o
sụrnar pres. sg. av surna	*fınstor* n. 1 fönster
gısnar pres. sg. av gistna	*vıntrar* ob. pl. av vinter
kos̥nar pres. sg. av kristna	*fınstre* bf. sg. av fönster.

§ 103. *n̥* motsvarar i regeln gammalt långt **n**; i några fall vid stavelseförlängning kort dylikt: *dæn̥* m. 1 dön, ljud, *son̥* m. son, *væn̥* m. 2 vän; i *hun̥* bf. sg. av *hund* m. hund, står *n̥* för **nd(e)n** (jfr föreg. §, s. 191) ock i *don̥* f. 2 dörr, har **n** i gammal tid inträngt från bf. sg. i hela paradigmet och sammansmält med det föregående **r** till *n̥*.

[1]) Flera ex. ovan s. 191. [2]) ty. tinte.
[3]) ty. birne.

n̠ förekommer

1) i slutljud efter kort sonant, t. ex. *tɪn̠* pr. din (m.), *han̠* m. 2 hanne,[1] *stɪn̠* adj. »stinn», stel, stram; märk särskilt följande ord, som behållit fornspråkets långa **n**, utan att, som i hsv., ett **d** tillfogats:

gron̠ n. 1 grund
gron̠ adj. grund
kɪn̠-kæľk m. 4 »kind-kälke»[2]
tan̠ f. tand;

2) i inljud intersonantiskt efter kort sonant, t. ex. *o̠-un̠as* sv. 1 avundas, *ban̠as* (jämte *banas*) sv. 1 »bannas», svära, *ræn̠aľ* m. 2 rännil.

§ 104. *n̥* uppträder i slutljud för hsv. **-en** eller **-na** regelbundet efter *d*, *d̠*, *ḍ*, *ɫ*, *ɫ̠*, *s*, *s̠*, *t*, *t̠*, *ṭ*, *ṭ* ock konsonantförbindelser, som sluta med något av dessa ljud; t. ex.

baksn̥ sv. 1 baxna
butn̥ n. 1 botten
æɪtsn̥ adv. en gång (s. 28)
gɪsn̥ sv. 1 gistna
hɪsn̥ pr. denne
ko̠s̥n̥ sv. 1 kristna
te̠tn̥ sv. 1 tätna
vatn̥ n. 1 vatten;

se f. ö. s. 102, där exempel på hithörande best.-sing.-former av substantiv efter m. 1 och m. 2 återfinnas; ävenså framför *s* i genetiv av dessa ord, t. ex. *hæstn̥s* hästens.

§ 105. *n*. Enda exemplen äro *hann* pr. han, den där, ock *honn* pr. hon, den där; jfr §§ 33, 101.

§ 106. *ɳ* har en mycket inskränkt förekomst i dialekten,[3] i slutljud och inljud efter lång sonant, alltid ersättande kakum. **l + n**; t. ex.

ko̠ɳ bf. sg. av kål
mo̠ɳ sv. 1 mulna
me̠ɳar m. 2 mjölnare
sæ̠ɳas sv. 1 »själnas».[4]

§ 107. *ŋ*, **ng**-ljudet, förekommer endast i några konsonantförbindelser: *ŋd*, *ŋg*, *ŋk*, *ŋs*, *ŋt*, *ŋgľ*, *ŋgr*, *ŋkľ*, *ŋkn* ock *ŋst*, framför allt i *ŋg*, *ŋgľ*, *ŋgr* ock *ŋk*, *ŋkľ*, *ŋkn*, varom se §§ 85, 89; *ŋd* förekommer endast i ipf.-, sup.- ock part.-perf.-former av värb efter sv. 2, se § 78 anm. (s. 168); *ŋs*, *ŋt* ock *ŋst* uppträda endast i flexionsformer, avledningar (med *s*) och lånord; t. ex.

broŋs n. 1 ut. pl. brons
lɪŋs sv. 1 »linksa», halta

---

1) även = mansperson.

2) kindben.

3) Jfr dock om *n* såsom beteckning för ett mer eller mindre supradentalt **n** § 32 (s. 49).

4) dö. Jfr fsv. **siælas**, fvn. **sálask** d:o.

ogs-reḱ f. 2 ugnsrör — *ogt* n. sg. st. av ung
tragt n. sg. st. av trång — *længst* superl. av lång.

§ 108. *p* motsvarar i regeln gammalt eller inlånat **p**. I uddljud står det, genom estniskt inflytande, för **b** i lånordet *paḱ* sv. 1 backa (om båt) och för **f** i biformen *pi̯uks* till *fi̯uks* sv. 1 vina, pipa. I de estn. lånorden *kæpo* f. 3 'gisp' i vagnens underrede[1] ock *ḱpa* n. 2 lo (s.) återger *p* det estn. **b**, vilket torde förklaras därav att de estniska mediorna äro tonlösa. Slutljudande **b** har — som i hsv. vardagsspråk — blivit *p* i *i̯akop* Jakob, varefter *i̯osop* Josef ombildats. Märk vidare med inljudande *p* för hsv. **bb** följande ord:

hapoḱ sv. 1 »habbla» (s. 90) — *kæpḱas* sv. 1 käbbla(s)
kæpoḱ n. 1 käbbel — *ƛapor* sv. 1 »slabbra» (s. 90).

ps är i målet bibehållet såsom *ps* — i motsats mot hsv. **fs** — ock detta har även inträtt för **vs**, när association ej hindrat; t. ex.

hopsve skiftesn.[2] — *ræps* f. 2 räfsa
kraps sv. 1 krafsa — *tups* m. 1 tofs.[3]

Anm. I *ampman* »amtmannen» (s. 77) har *p* ersatt **t** mellan de båda **m**:en; enligt Jespersen, Fonetik III, s. 493 är 'ampman' ett vanligt uttal av **amtmann** även i tyskan; om den närliggande fonetiska förklaringen se a. st.

p förekommer i följande ställningar:

1) uddljudande antesonantiskt, t. ex. *paḱ* m. 4 »packe», träkubb, *pit* st. 1 »pita», skrika, tjuta;

2) slutljudande postsonantiskt, t. ex. *drup* st. 2 drypa, *raip* n. 1 rep, *i̯akop* Jakob;

3) inljudande intersonantiskt; a) efter kort sonant; t. ex.

drupa m. 3 droppe — *drıpe* sv. 1 »dröpja»
drupo ipf. pl. av drypa — *kopek* m. 1 kopek.[4]

För övrigt ingår *p* i följande konsonantförbindelser: *pr*, *ps*, *lp*, *ḱp*, *mp*, *rp*, *sp*, *pst*, *ḱps*, *mpḱ*, *mpr*, *rpḱ*, *rpn*, *spḱ*, *ḱpst*. Av dessa förekomma

[1]) estn. **käbü, käbi.** 'gerader, vierkantiger pfriem' m. m.

[2]) Förmodligen ett »Hov-sved»; skiftet ifråga är beläget strax intill Rickholtz härrgård, *rıkol-hove*.

[3]) På samma sätt förmodar jag, att *nap-stoḱ* m. 1 'julnav' är att förklara som »nav-stock». Fr.-V. Ordb. skriver ordet — på grund av felaktig etymologisering — **nabbstükk.**

[4]) Flera ex. ovan.

4) i uddljud *pr*, *sp*, *spr;* t. ex.

prost m. 2 prost | *spoľ* m. 1 spole
spɪan sv. 1 spjärna | *sprɪnt* f. 2 sprint;

5) i slutljud *ps*, *lp*, *ľp*, *mp*, *rp*, *sp*, *pst*, *ľps*, *ľpst*. Ex. på *lp* se § 92, *ľp*, *ľps* § 95, *mp* § 98; om *ľpst* se s. 171 not 1; ex på *ps* se ovan; ex. på *rp*, *sp*, *pst* följa här:

karp f. 2 bytta, ask[1] | *gæɪsp* sv. 1 gäspa
skarp adj. hård | *gľæpst* m. 2, n. 1 björnbär;

6) i inljud *pľ*, *pr*, *ps*, *lp*, *ľp*, *mp*, *rp*, *sp*, *pst*, *mpľ*, *mpr*, *rpľ*, *rpn*, *spľ*. Ex. på *pľ*, *ľp*, *mpľ*, *rpľ* se § 95, *lp* § 92, *mp*, *mpr* § 98; ex. på *pr*, *ps*, *rp*, *sp*, *pst*, *rpn*, *spľ* följa här:

ƛaprat adj. »slabbrig»[2] | *rɪspoľ* m. 1 »rispel»[4]
æpsɪgg m. 1 a äfsing | *gľæpster* ob. pl. av *gľæpst*
korpen bf. sg. av korp | *skarpnas* sv. 1 hårdna
aspe f. 2 a asp[3] | *rɪspľar* ob. pl. av »rispel».

§ 109. *p̱* motsvarar i regeln gammalt långt p; t. ex.

dap̱ m. 1 pöl (s. 91) | *ƛɪp̱* st. 3 »slippa»[5]
kæp̱ m. 1 käpp | *ƛup̱o* ipf. pl. av föreg.;

i ob. sg. av substantiv efter n. 1 a, genom stavelseförlängning, även kort p, t. ex.

drup̱ dropp | *hop̱* hopp
-grɪp̱ -»grepp»[6] | *skæp̱* skepp;

likaså i *læp̱* m. 1 läpp.

Utom i slutljud ock inljudande intersonantiskt, varpå exempel här lämnats, förekommer *p̱* i några lånord framför *ľ* eller *r*; t. ex. *kap̱ľe* bf. sg. av *kapoľ* n. 1 kapell, *lap̱re* n. 2 lappri.

§ 110. *p̣* står för vanligt kort *p* i slutet av sammansättningsled, när det föregås av *m* (eller *s*[7]) ock följande led börjar med icke homorgan tenuis, alltså *k*, *t*, eller *s*; likaså, enligt § 37 (s. 51), om den följande leden börjar med *b*, *d* eller *g*. Ex. *kľɪmp-sop̱* f. 2 klimpsoppa, *hamp-goḏn̥* skiftesn. »Hampgården».

§ 111. *ṛ* motsvarar i regeln gammalt kort r. Särskilt äro att märka dess uppgifter inom flexionen ock ordbildningen:

---

1) estn. kar'p schachtel. 2) sladderaktig.
3) märk den s. 165 omnämnda biformen *asbe*.
4) tvaga av björk- eller granris.
5) få gå, få följa med; särsk. 'gå fram' (vid konfirmationen).
6) i *honda-grɪp̱* n. 1 a »handgrepp», handtag.
7) Exempel saknas.

Inom substantivflexionen är *r* gemensamt karakteristikum för alla deklinationers ob. pl., i m. 3, f. 3 ock n. 2 direkt tilllagt till paradigmstammen, eljest föregånget av *a* (m. 1, m. 4, f. 1, f. 2), *ịa* (m. 1 a, m. 1 b, f. 1 a, f. 2 a), *e* (m. 2, n. 1, n. 1 a, n. 1 b) eller *o* (f. 4, f. 4 a); i bf. pl. bibehålles *r* endast af f. 4 ock f. 4 a, som där ha ändelsen *-re*.

För övrigt märkas substantiven på *-or* inom m. 1, f. 2 ock n. 1 (bland dessa en del med omflyttade l ock r; t. ex *holvor* m. 1 hvirvel) samt de på *-ar* inom m. 2 (även ett ock annat lånord inom n. 1, t. ex. *aŋkar* ankare).

Adjektivens flexion uppvisar *-or* i m. sg. ock pl. pred. ock *-ar* i f. pl. pred. (adjektiven på *-e* ha i dessa former *-endor*, resp. *-ịar*). Ett adjektiv med stammen i fornspråket slutande på postkonsonantiskt r, t. ex. *mag̱or* mager, böjes i sg. pred.: *mag̱ror*, *mag̱or*, *mag̱ot*, (o. s. v.). I komparativ ändas en del adjektiv på *-re*, ex. s. 100; däremot är den vanliga komp.-ändelsen icke -are, utan *-a*, se s. 95.

Värbens pres.-sg.-ändelse slutas regelmässigt på *-r*: hos de starka samt i sv. 2 ock sv. 3 är densamma *-or* (dock i några fall *-ar* även här, se s. 96), i sv. 1 *-ar* eller (hos värb på *-e*) *-ịar*. Inom sv. 1 märkas f. ö. värb, vars stam i fornspråket slutar på postkonsonantiskt r ock som i målet inskjutit svarabakti-*o* framför *r*, sedan infinitivens a apokoperats; t. ex.

bl̇andor »blandra» (s. 92)	*mınstor* mönstra
bl̇ịstor »blistra» (s. 105)	*odor* åderlåta.

Märk även sådana, som inkommit i denna grupp genom att r ock l metatiserats, t. ex. *hæl̇vor* härvla, *kl̇ıkor* »kryckla» (s. 185).

r förekommer, enligt den vanliga uppställningen, i följande fall:

1) uddljudande antesonantiskt; t. ex. *raft* (Su. *ræft*) f. 2 »raft» (»räfta»), takribba, *rị* m. 4 ria;

2) slutljudande postsonantiskt: a) efter starktonig lång sonant; t. ex.

ạr pr. andra (pl.)	*dẹr* adj. dyr
bl̇ǽr f. 2 »blädra» (s. 140)	*aụr* m. 1 ör (s. 153)
hǫr n. 1 hår	*aịr* f. 2 öra;

b) efter svagtonig vokal, ex. se ovan;

3) inljudande intersonantiskt; t. ex.

burar m. 2 borr
eran pr. poss. er (m.)
fora st. 6 fara
fare sup. av föreg.
spærıgg m. 1 a hök
ara pr. annan (f.)
maıra komp. mera
homarer ob. pl. av hammare.

Vidare ingår *r* i följande konsonantförbindelser: *rb*, *rg*, *rk*, *rl*, *rm*, *rn*, *rp*, *rr*, *rv*, *br*, *dr*, *fr*, *gr*, *kr*, *pr*, *pr*, *tr*, *vr*, *rft*, *rgd*, *rkk*, *rkn*, *rks*, *rms*, *rmt*, *rns*, *rpk*, *rpn*, *rvd*, *ldr*, *ltr*, *kkr*, *kvr*, *mbr*, *mpr*, *ndr*, *ntr*, *ggr*, *skr*, *spr*, *str*, *rfst*, *rkst*, *rmst*, *lstr*, *nstr*. Av dessa förekomma

4) i uddljud *br*, *dr*, *fr*, *gr*, *kr*, *pr*, *tr*, *vr*, *skr*, *spr*, *str*. Ex. på *br* se § 75, *dr* § 78, *fr* § 83, *gr* § 85, *kr*, *skr* § 89, *pr*, *spr* § 108; för *tr*, *vr* ock *str* lämnas här exempel:

tramp sv. 1 trampa
trar pr. de andra (f. sv.)
vraı adj. vred
Su. *vræınsk* m. 1 a »vrensk» (s. 162)
vrı st. 1 vrida
vrın sv. 1 »vrina»[1]
vrıst m. 4 vrist
vrogg f. 4 a »vrång» (s. 132)
strıka m. 3 »streke» (s. 107)
strot f. 4 a, n. 1 »stråt»[2];

5) i slutljud *rg*, *rk*, *rm*, *rn*, *rp*, *rr*, *rv*, *rft*, *rgd*, *rks*, *rms*, *rmt*, *rns*, *rvd*, *rfst*, *rkst*, *rmst*. Ex. på *rg* se § 85, *rk*, *rks*, *rkst* § 89, *rm*, *rms*, *rmt*, *rmst* § 98, *rn*, *rns* § 102, *rp* § 108, *rr* § 113, *rft* § 83, *rgd*, *rvd* § 78; om *rfst* se s. 171 not. 1; ex. på *rv*: *hærv* f. 2 härva, *korv* m. 1 korv;

6) i inljud *rb*, *rg*, *rk*, *rl*, *rm*, *rn*, *rp*, *rv*, *br*, *dr*, *gr*, *kr*, *pr*, *pr*, *tr*, *vr*, *rkk*, *rkn*, *rpk*, *rpn*, *ldr*, *ltr*, *kkr*, *kvr*, *mbr*, *mpr*, *ndr*, *ntr*, *ggr*, *str*, *lstr*, *nstr*. Ex. på *rb*, *br*, *mbr* se § 75, *rg*, *gr*, *ggr* § 85, *rk*, *kr*, *rkk*, *rkn*, *kkr* § 89, *rl*, *ltr*, *lstr* § 92, *rm*, *mpr* § 98, *rn*, *rpn*, *ntr*, *nstr* § 102, *rp*, *pr* § 108, *dr*, *ldr*, *ndr* § 78, *pr* § 109, *rpk*, *kvr* § 95; ex. på de återstående, *rv*, *tr*, *vr*, *str*, följa här:

tarvas inf. pass. av tarva
bætran m. sg. attr. av bättre[3]
hæıt-lævrat adj. hetlevrad
Fv. Bv. *stavrar* ob. pl. av staver
Nu. Su. *stavrar* d:o d:o
hustra bf. sg. av hustru.

---

[1]) lipa, gnälla; även om hästars läte, när de slåss.
[2]) gata (i stad).
[3]) *bætor* böjes som ett vanligt adjektiv, särskilt i betydelsen 'tillfrisknad'.

§ 112. *r̠* motsvarar i regeln gammalt långt *r* ock står endast efter kort vokal:

1) slutljudande, t. ex.

hær̠ m. 2 härre	*or̠* m. 2 orre
nor̠ sv. 1 »nurra»[1]	*spar̠* m. 1 sparre;

2) inljudande intersonantiskt, t. ex. *hær̠e* bf. sg. av härre, *skær̠at* adj. »skärrig», förargad, skärande (om ton).

§ 113. *r*. Enda exemplet är *torr* pr. de (f.); jfr §§ 33, 101, 105.

§ 114. *s* motsvarar gammalt s ock i lånord såväl vanligt s som det tyska tonande s ock det estn. z ('tonlös media' jämfört med s). Inom flexion ock ordbildning har *s* flera uppgifter:

det är substantivens ock pronominas regelbundna genitivändelse — i självständig ställning tillägges *-a* —; t. ex. *poi̯kens(a)* pojkens, *flikas(a)* flickans, *hans(a)* hans;[2]

s är passivmärke hos värben: infinitiv pass. ändas alltid på *-as*; pres. sg. i sv. 1 på *-as*, äljest endast *-s*, ipf. sup. *-ast*, resp. *-st*; märk sådana passivformer som

bæits pres. sg.,	*bæitst*	ipf. sup.	av	*baias* »bedas» (s. 150)
its » »	*itst*	» »	»	*ias* idas
lits » »	*litst*	» »	»	*lias* »lydas» (s. 104 f.)

med bibehållet *t* framför *s*, *st*;

s är vidare mycket vanligt såsom bindeljud i sammansättningar med substantiv som första led, t. ex.

barons-hærn bf. sg. »baron-härrn»	~ *baron* m. 2 baron
bæits-næt n. 1 a »betes-nät»[3]	~ *bait* n. 1 bete, agn
bræs-laus adj. brödlös	~ *bre* n. 1 bröd
bis-flikana bf. pl. byflickorna	~ *bi* m. 1 by
bots-tiggest n. 1 »båtstingest»[4]	~ *bot* m. 1 båt;[5]

bland substantiv, avledda med *s*, märkes särskilt den typ, som exemplificeras av

---

1) morra (om hund), gnälla, vara missbelåten.

2) följaktligen särskilt i en hel del gårdsnamn, t. ex. *iakas(a)* Jakobs (jfr s. 94, not 2).

3) nät, vari fångas småfisk till agn.

4) fartyg (större eller mindre).

5) *s* synes i detta fall vara vanligare än i hsv., men jag kan icke på grund av mitt nuvarande material lämna några regler för dess förekomst eller uteblivande.

bak-vels, *baks* m. 2 *bak-velde*-bo
bıs m. 2 främling ~ *bı* m. 1 by
oa-ens m. 2 person som bor i *oa-endan* i byn Höbring
rıkol-vels, *rıks* m. 2 Rickholtz-bo;

andra exempel på avledningar med *s* äro:
knops m. 1 »knops» (s. 138)
'*ræı-boms* m. 2 »rör-bums», rördrom
ho-skræks f. 2 »hål-skräksa», knipa (sjöfågel)
nota-skræks f. 2 nötskrika
spıls f. 2 spilta;

exempel på *s*-avledda värb (samtliga till sv. 1):

bloks »blaksa» (s. 138)	~ *bloka* sv. 1 »blaka» (s. 134)
broks »braksa» (s. 138)	~ *broka* sv. 1 braka
koks »kaksa» (s. 138)	~ Rz. kakka slå
nıks nicka	~ hsv. nicka
nıauks jama	~ *nıuık* sv. 1 jama;

ett par avledningar med *-sk* äro subst. *bræmsk* f. 2 brånad ock värbet *blomskas* sv. 1 blomma; *-st* är vanligare, t. ex. *blıkst* sv. 1 »blixta» (s. 109), *blokst* sv. 1 slå, *blokst* f. 2 ögla, *hıkst* sv. 1 hicka.

-st är vidare slutelementet i adjektivens vanliga superlativändelse *-ast* (stundom endast *-st*);

likaså ändas en del tidsadverb på *-ast*, se s. 97; ävenså på *-ost* eller endast *-st*: *fıodost* i fjol, *ıonst* i jåns, *koılst* i går kväll;

om *-os* ock *-osk* i substantiv se s. 118.

Enligt den vanliga uppställningen, förekommer *s* i målet i följande ställningar:

1) uddljudande antesonantiskt; t. ex. *sıno* f. 3 sena, *sıo* m. 1 sjö;

2) slutljudande postsonantiskt:

a) efter lång starktonig sonant; t. ex. *brıus* gårdn. Brus', *grıs* m. 2 gris;

b) efter kort svagtonig sonant; t. ex.

ambos gårdn. Ambros'	*hopas* sv. hoppas
andos Anders	*manos* m. 2 »mannus»[1]
ales adv. annorledes	*teves* (*tes*) gårdn.;

---

[1]) nyfött gossebarn. — Väl en avledning på 'man' med det i östsv. diall. ej ovanliga suffixet -us (enl. Saxén s. 98 f. av finskt ursprung).

3) inljudande intersonantiskt: utom i flexionsformer ock avledningar av ord i förra mom., endast efter kort starktonig sonant; t. ex.

bosa sv. 1 »basa» (s. 134) — *gɪsn̥* sv. 1 gistna
fl̥ɪsa sv. 1 fliua, fnissa — *hɪsn̥*, *hɪsa* pr. den här (m., f.)
fruso ipf. pl. av frysa — *kaso* f. 3 vinst (s. 89).

Vidare ingår *s* i följande konsonantförbindelser: *sk*, *sl*, *sm*, *sn*, *sp*, *st*, *sv*, *fs*, *ks*, *ls*, *ms*, *ns*, *ŋs*, *ps*, *ts*, *skl̥*, *skr*, *spl̥*, *spr*, *str*, *ksl*, *lsk*, *lsn*, *lst*, *msk*, *mst*, *nsk*, *nsl*, *nst*, *ŋst*, *pst*, *tsk*, *tsl*, *tst*, *l̥fs*, *l̥ks*, *l̥ps*, *rks*, *rms*, *rns*, *lstr*, *nstr*, *l̥fst*, *l̥kst*, *l̥pst*, *rfst*, *rkst*, *rmst*. Av dessa förekomma

4) i uddljud *sk*, *sm*, *sn*, *sp*, *st*, *sv*, *skr*, *spr*, *str*. Ex. på *sk*, *skr* se § 89, *sm* § 98, *sn* § 102, *sp*, *spr* § 108, *str* § 111; ex. på *st* ock *sv* äro: *stak̥* m. 1 stack, *svaʈ* adj. svart, *svɪ* st. 1 svida;

5) i slutljud *sk*, *sp*, *st*, *fs*, *ks*, *ls*, *ms*, *ns*, *ŋs*, *ps*, *ts*, *kst*, *lsk*, *lst*, *msk*, *mst*, *nsk*, *nst*, *ŋst*, *pst*, *tst*, *l̥fs*, *l̥ks*, *l̥ps*, *rks*, *rms*, *rns*, *l̥fst*, *l̥kst*, *l̥pst*, *rfst*, *rkst*, *rmst*. Ex. på *sk*, *ks*, *kst*, *lsk*, *msk*, *nsk*, *l̥ks*, *rks*, *l̥kst*, *rkst* se § 89, *sp*, *ps*, *pst* § 108, *fs*, *l̥fs*, *l̥fst*, *rfst* § 83, *ls*, *lst* § 92, *ms*, *mst*, *rms*, *rmst* § 98, *ns*, *nst*, *rns* § 102, *ŋs*, *ŋst* § 107, *l̥ps*, *l̥pst* § 95; ex. på de återstående, *st*, *ts*, *tst*, äro:

bast f. 2 badstu — *ats* n. 1 »ars», anus
bæst superl. bäst — *fl̥æts* n. 1 bortskämt barn (s. 141)
te bots till buds — *mɪts* f. 2 mössa[2]
dets-frusan bf. sg. »döds-frossan» — *pɪts* m. 1 piska (s. 105)
kast m. 1 kista[1] — *stɪts* m. 1 »stöts»[3]
lɪst ipf. sup. av lysa — *sɪtst* adj. sist;[4]

6) i inljud *sk*, *sl*, *sm*, *sn*, *sp*, *st*, *ks*, *ls*, *ms*, *ns*, *ŋs*, *ps*, *ts*, *skl̥*, *skr*, *spl̥*, *spr*, *str*, *ksl*, *lsk*, *lsn*, *lst*, *msk*, *mst*, *nsk*, *nsl*, *nst*, *ŋst*, *pst*, *tsk*, *tsl*, *tst*, *lstr*, *nstr*. På de förut ej behandlade, *st*, *ts*, *tst*, lämnas här exempel:

hustor f. 2 hustru — *lutse* Lucia(dagen)
ljustor f. 2 ljustra — *otstar* m. 2 onsdag
gɪtsɪŋg m. 1 a mönster — *ot-stain* »Oden-stenen».[5]

---

[1]) estn. **kast**, ty. **kasten**. [2]) ty. **mütze**.
[3]) litet järnstöd utanför marstaken. Jfr Rz 692 a **stöttsa** f. 'stötta, stöd' sdm. m. m.
[4]) Flera ex. ovan s. 199. [5]) en större sten på Odensholm.

§ 115. *s̱*, som endast uppträder efter kort sonant i slutljud ock i inljud intersonantiskt, står vanligen för gammalt långt **s**, t. ex. *bæs̱* m. 1 »bässe», bagge, *bæs̱as* sv. 1 betäckas (om får), *las̱* n. 1 lass.

I några ord står *s̱* genom stavelseförlängning för kort **s**:

bƚæs̱ m. 4 »bläse», panna	*græs̱* n. 1 a gräs
bωs̱ n. 1 a ut. pl. boss	*næs̱(a)* gårdn. Näs.

Märk dessutom *hus̱* adv. huru (s. 122) ock *sos̱* adv. så.

§ 116. *ş* förekommer — förutom i de § 81 nämnda värbformerna på *-d ş ţ* — endast efter starktonig sonant, efter lång sådan dels i slutljud, dels i inljud framför sonant eller framför *k* eller *ţ*; efter kort sonant endast framför *k* eller *ţ*. Ljudet företräder i regeln **r** eller kakum. **l + s**; stundom även för vanligt **s**, väl genom opposition mot *ba̱k-ve̱lde*-språket, se s. 16. Detta sistnämnda är särskilt fallet med ord med förbindelsen **sk** — där altså även tysk invärkan är att antaga —, t. ex. *grışk* (jämte *grısk*) f. 2 spjäll (s. 30), *he̱şk* f. 2 ut. pl. (Fr.-V. Ordb. **hésk**) hästsjukdom, säkerligen 'rots',[1] *paşk(ƚ)ωp* Paschlep, gods; men även i andra ord: *ho̱şωƚ* (jämte *ho̱sωƚ*) Hapsal, *lau̯ş* (jämte *lau̯s*) adj. lös, *luşţ* (jämte *lust*) n. sg. st. av föreg.

Exempel på *ş* ← **r, l + s**:

boşţ m. 1 borste	*ge̱ş* pres. sg. av »göljas» (s. 148)
bωşţ n. 1 bröst (s. 126)	*ge̱şţ* ipf. sup. av d:o
brıu̱ş gårdn. Brus-Säffers	*ha̱ş* m. 1 hals
fa̱şk adj. falsk[2]	*ho̱şkƚe* adj. »hårdsklig» (s. 132)
foşt räkn. först	*po̱ş* gårdn. Påls
fe̱ş pres. sg. pass. av föra	*sa̱şţe* adv. sålunda (s. 88)
fe̱şţ ipf. sup. pass. av d:o	*to̱şţar* m. 2 torsdag
fæşk adj. färsk	*e̱şk* sv. 1 »älska» (s. 179);
hæşke adj. härsken	

märk *te bo̱ş* till bords ock *bæşbe* Bergsby, by, där **d**, resp. **g** utstötts.

§ 117. *ş* förekommer endast efter kort starktonig sonant, huvudsakligen i slutljud ock i inljud intersonantiskt. Det re-

---

[1]) Jfr (?) Ross **høs** m. uren aandelyd, **høsa** f. asthma, m. m.

[2]) jämte *falsk*.

presenterar **r** eller kakum. **l + s**, i ett par lånord även tyskt **sch.** Ex.

fuş sv. 1 ljuga (s. 126) *maşen* m. 1, f. 2 maskin
koş n. 1 kors *paş* f. 2;[1]
koşn̥ sv. 1 kristna

märk orden *oşebo* (jämte *ormsebo*) m. 1 Ormsöbo, ock *maş* jämte *mark(a)s* gårdn. Markus', där **m,** resp. **k** utstötts. I flexionsformer av värbet *koşn̥* står *ş* framför kons. *n*, t. ex. *koşnar* pres. sg.

§ 118. *t* motsvarar i regeln gammalt **t** ock, liksom i hsv., även uddljudande fsv. þ;[2] efter lång sonant även gammalt **ht,** t. ex. *dræt* n. 1 »drätt» (s. 140) *ute-ƛet* f. 1 »i-slätt» (s. 76). *t* står vidare för hsv. **dd** i orden

fƚator sv. 1 fladdra *pƚator* sv. 1 pladdra
gƚotrat adj.»gloddrig»(s.138) *fotor* sv. 1 »tvaddra» (s. 171);

likaså för estn. **d** i *hæta* f. 3 nöd, fara (s. 142) ock *muta* m. 3 ut. pl. gyttja (s. 124); möjligen för **k** i orden *bıtıgg* m. 1 a böckling (dock även estn. **püting** »bückling»), *notas* sv. 1 nå, räcka (?»nåkas») ock *spıtar-gıaḑa* skiftesn. (?av *spıkar* m. 2 visthusbod, sädesmagasin, mlt. **spiker** 'speicher').

Undantagsvis står *t* för **rt** efter starktonig vokal i *gıator* Gertrud — anledningen är tydligen dissimilation på grund av det följande *r* —; efter svagtonig vokal är däremot *t*, enl. § 32, den regelmässiga representanten för **r** eller kakum. **l + t,** t. ex. *magot* m. sg. st. av mager, *dubot* adj. dubbel.

Inom flexion ock ordbildning har *t* flera uppgifter:

adjektiven ändas på *t* i n. sg. st. såväl i pred. som attr. ställning; t. ex. *bƚot* av *bƚo* blå, *starft*[3] av *stark* stark, *ıpet* av *ıpe* öppen;[4]

likaså är *t* vanligt slut i advärb, även andra än adjektivavledda sådana, t. ex. *gıant* gärna; se andra ex. ss. 104, 200);

värben efter sv. 3 ha *-t* till ipf.- ock sup.-ändelse; t. ex *fælt* av *fæl* fälla, *dæmt* av *dæmp* »dämpa»;

---

[1]) benämning på de smala, lösa takstängerna i rian; estn. **par's** 'latte, stange', **reieparred** 'riegenlatten'.

[2]) Om dublettformerna *tuɔ* ~ *du* o. s. v. se § 78.

[3]) Om *ft* se § 83.

[4]) I adjektiven *dubot* dubbel ock *fofent* fåfäng har detta *t* inträngt i hela paradigmet. Jfr också *nıt* »nyt» § 119 och *fat* tvär § 122.

om adjektivsuffixen *-ot*, *-at* se s. 19 ock om *-ast*, *-st* i superlativ af adjektiv ock i ipf. sup. pass. av värb se § 114 (s. 200).

Anm. **-t** såsom ändelse i bf. sg. av neutrala substantiv är däremot i målet försvunnet. Ett par minnen därav finnas i substantiven *spælt* f. 2 spjäll ock *æmbat* n. 2 ämbar.

t förekommer i följande ställningar:

1) uddljudande antesonantiskt; t. ex. *ta̱k* n. 1 tak, *taṉ* f. tand, *tɯɔ* (~ *dɯ*) pr. du;

2) slutligen postsonantiskt:

a) efter starktonig sonant; t. ex. *bi̱t* st. 1 bita, *trɯ̱t* m. 1 trut, pip;

b) efter svagtonig sonant; t. ex. *arbet* n. 1 arbete, *arvat* sv. 1 tänka (s. 92), *arot* sv. 1 gissa (s. 72);

3) inljudande intersonantiskt:

a) efter starktonig lång ock efter svagtonig sonant endast i flexionsformer ock avledningar, t. ex. *bi̱tor* pres. sg. av bita, *arbetar* m. 2 arbetare;

b) efter starktonig kort sonant; t. ex.

bıto ipf. pl. av bita	*fɫæte* sv. 1 flytta
bıte sup. av d:o	*nıtor* ob. pl. av nöt
fote adj. fattig	*sıte* st. 5 sitta
fotas sv. 1 fattas	*stıtıŋg* m. 1 a »stötting (s. 104)
brɯto ipf. pl. av bryta	*ıta* st. vb äta;

inom Fv. Bv. även sådana ord som *bɯtn̥* n. 1 botten, *vatn̥* n. 1 vatten; jfr nästa §.

t ingår vidare i följande konsonantförbindelser: *tl*, *tn*, *tr*, *ts*, *ft*, *lt*, *mt*, *nt*, *ŋt*, *st*, *tsk*, *tsl*, *tst*, *ltn*, *ltr*, *ntr*, *str*, *fst*, *kst*, *lft*, *lst*, *ɫft*, *ɫmt*, *mst*, *nst*, *ŋst*, *pst*, *rft*, *rmt*, *lstr*, *nstr*, *ɫfst*, *ɫkst*, *ɫpst*, *rfst*, *rkst*, *rmst*. Av dessa förekomma

4) i uddljud *tr*, *st*, *str*. Ex. se §§ 111, 114;

5) i slutljud *ts*, *ft*, *lt*, *mt*, *nt*, *ŋt*, *st*, *tst*, *fst*, *kst*, *lft*, *lst*, *ɫft*, *ɫmt*, *mst*, *nst*, *ŋst*, *pst*, *rft*, *rmt*, *ɫfst*, *ɫkst*, *ɫpst*, *rfst*, *rkst*, *rmst*. Ex. på *ts*, *st*, *tst* se § 114, *ft*, *fst*, *ɫft*, *rft*, *ɫfst*, *ɫpst*, *rfst* § 83, *lt*, *lft*, *lst* § 92, *mt*, *mst*, *rmt*, *rmst* § 98, *nt*, *nst* § 102, *ŋt*, *ŋst* § 107, *kst*, *ɫkst*, *rkst* § 89, *ɫmt* § 95, *pst* § 108;

6) i inljud *tl*, *tn*, *tr*, *ts*, *ft*, *lt*, *mt*, *nt*, *st*, *tsk*, *tsl*, *tst*, *ltn*, *ltr*, *ntr*, *str*, *kst*, *lst*, *ɫmt*, *mst*, *nst*, *pst*, *lstr*, *nstr*. Ex. på *tl*, *lt*, *tsl*, *ltn*, *ltr*, *lst*, *lstr* se § 92, *tn*, *nt*, *ntr*, *nst*, *nstr* § 102,

tr, *str* § 111, *ts*, *st*, *tst* § 114, *ft* § 83, *mt*, *mst* § 98, *tsk*, *kst* § 89, *łmt* § 95, *pst* § 108.

§ 119. *t̠* motsvarar i regeln fsv. långt **t**, t. ex. *kat̠* f. 2 katt, *sat̠* ipf. sup. av sätta, *sprıt̠*, *sprut̠* st. 3 »spritta», hoppa; märk särskilt de neutrala pronominalformerna *tıt̠* ditt ock *hıt̠* det här, samt sådana adjektiv- ock värbformer som:

fæıt̠ n. sg. st.	av *faıt* adj. fet
fłat̠	*fłat* flat
gut̠	*gɋ* god
ræt̠	*re* röd[1]
bæıt̠ ipf. sup.	av *baıt* sv. 3 beta.

Andra anmärkningsvärda exempel äro: *ot̠* räkn. åtta, med gammalt **ht**, *æt̠* adv. prep. efter, med assimilerat **pt**, *hot̠* adv. hvart ock *æt̠or* f. pl. ärter, med *t̠* ← **rt**, samt, med *t̠* genom stavelseförlängning, följande subst. efter n. 1 a

an-læt̠ anlete	*næt̠* nät
bæt̠ bett	*spæt̠* spett
brot̠ brott	*væt̠* vett

ock *not̠* f. nöt.

Utom i slutljud ock framför svagtonig vokal, på vilka ställningar här givits exempel, uppträder *t̠* inom Nu. ock Su. framför *ŋ* i sådana böjda former som *but̠ne*, *gat̠na* av Nu. Su. *but̠ŋ̥* n. 1 botten, *gat̠ŋ̥* f. 2 gata (på landet) ~ Fv. Bv. *butŋ̥*, *gatŋ̥*.

§ 120. *ṭ* förekommer under samma betingelser som *ḳ* ock *p̣*, med det tillägg, att den föregående konsonanten här också kan vara *ḷ*. Ex.

bæsṭ-baḳ »Bäst-backe»[2]	*præsṭ-goḍ* m. 1 prästgård
gılṭ-kære »Gyltkärret» (s. 50)	*tınṭ-głas* n. 1 bläckhorn (s. 52).

§ 121. *ţ* företräder **r** eller kakum. **l + s** ock uppträder efter starktonig sonant, t. ex.

auţa räkn. aderton	*fıoţa* räkn. fjorton
baţ n. sg. st. av bar	*ıoţ* f. 2 hjortron
deţ n. sg. st. av dyr	*skæţ* n. sg. st. av »skär»
haţ n. sg. st. av hal	*ıu-ţıen* bf. sg. jultiden;

---

[1]) Adj. *nıt̠* händig, duktig, är väl egentligen en dylik neutralform, jfr fvn. **nýtr**.

[2]) lokalitet i Fv.; av *bæste* f. 2 a lind.

genom sandhi även efter svagtonig sonant i ett sådant fall som *hæ-t̜ǫ̣s̜t̜an* »Hälg-torsdagen», Kristi himmelfärdsdag; slutligen i förbindelserna *s̜t̜*, § 116, ock *d̜s̜t̜*, § 81.

§ 122. *t̜* företräder likaså **r** eller kakum. **l + s**, alltid efter kort sonant, antingen i slutljud eller framför svagtonig sonant; t. ex.

bot̜ adv. bort, borta	*hat̜* n. sg. st. av hård
bot̜ n. sg. st. av »bål» (s. 111)	*kot̜er* n. 1 kvartér
bæt̜als gårdn. Bärtels	*lot̜* m. 1 lort
fæt̜l̥ m. 1 fjärdedel (s. 146)	*mat̜n̥* Martin(-dagen)
got̜ n. sg. st. av gul	*pat̜* f. 2 and, anka[1]
hæt̜ f. 2 hjärta	*pat̜e* n. 2 parti;

märk *fat̜* adj. tvär, med det neutrala **-t** inryckt i paradigmstammen.

§ 123. *t̜* ersätter i slutet av första sammansättningsled *t̜* i förbindelsen *s̜t̜*, när näst följande led börjar med *s*, *k*, *p* eller media. Ex. *bos̜t̜-ge̜gs* adv. prep. »bröstgänges», bredvid, *bos̜t̜-se̜m* m. 1 »bröst-simme»[2], *fos̜t̜-daen* första dagen (i hälg).

§ 124. *v* motsvarar i regeln gammalt **v**. I uddljud står det för **f** genom estniskt inflytande i *vı̱u*, biform till *fı̱u* sv. 1 vina, surra; i inljud för hsv. **ff** i *stavas* gårdn. Staffans ock *sævos*, *sævres* (jämte *sæfos*, *sæfres*) Säffers (Sigfrids); för gammalt **ð** i *la̱vo* f. 3 lada ock *o-stavot* adj. ostadig; för **ʒ** i orden:

gnova st. 6, sv. 1 gnaga	*ꝉa̱vo* f. 3 slaga
lǫv adj. låg	*stı̱v* st. 1 stiga
rı̱voꝉ m. 1 rigel	*tova* st. vb taga.[3]

v uppträder i följande ställningar:

1) uddljudande antesonantiskt: t. ex. *vaꝉe* adj. »valen», valhänt,[4] *vask* sv. 1 »vaska», tvätta», *vı̱n* n. 1 brännvin;

2) slutljudande postsonantiskt; t. ex.

dra̱v n. 1 mosse	*græ̱v* f. 1 »gräv», grav
dre̱v n. 1 drev (s. 98)	*rǫv* n. 1 välvt tak (s. 111)
drı̱v f. 2 driva	*skrǫv* n. 1 skrov
grǫv adj. grov	*tra̱v* n. 1 »trav», spår;

---

1) estn. **par't** ente.

2) 'rem, varmed rankornas nedre ändar bindas ihop under hästens bog'.

3) Ett eget ursprung synes *v* ha i *va̱vets(a)* tydligen sekundär biform till det i mera vårdat tal använda *va̱-uts(a)* gårdn. »Vad-udds».

4) Skrivningen 'dvalhänt' är säkerligen oberättigad, ty jfr — utom adjektivet *vaꝉe* härovan — även andra östsv. former samt Rz 789 a **valna** 'bli stel av köld' götal., Aas. d:o d:o.

3) inljudande intersonantiskt:

a) efter lång sonant, huvudsakligen i flexionsformer, avledningar ock lånord; t. ex. *drave* bf. sg. av *drav* n. 1, *ovat* adj. avig, avundsjuk, *davets* gårdn. Davids; vidare i Nu. Su. i sådana ord som *havor* m. 1 havre, *kavoḷ* m. 1 kavle (jfr strax nedan);

b) efter kort sonant; t. ex.

avænt f. 1 advent — *kræve* sv. vb kräva
duve adj. duven — *krævo* f. 3 kräva
havot adj. girig — *snova* sv. 1 snava;

vidare Fv. Bv. *havor* m. 1 havre, *kavoḷ* m. 1 kavle o. d. ord.

v ingår i konsonantförbindelserna *vd*, *vḷ*, *vr*, *ḷv*, *rv*, *sv*, *ḷvd*, *ḷvr*, *rvd*. Av dessa förekomma *sv* endast i uddljud, *vd*, *ḷvd*, *rvd* endast i slutljud, *ḷv*, *rv* i slutljud ock inljud, *vḷ*, *vr*, *ḷvr* endast i inljud. Ex. på *vd*, *ḷvd*, *rvd* se § 78, *vḷ*, *ḷv*, *ḷvr* § 95, *vr*, *rv* § 111 ock *sv* § 114.

KAP. IV. LJUDREGLER.

I detta kapitel sammanfattas några regler för intressantare företeelser inom dialektens ljudhistoria. Som jag så gott som uteslutande hållit mig till målets eget ordmaterial, ligger det i sakens natur, att dessa regler, särskilt de som gälla äldre ock lokalt mera omfattande tendenser, ej framställas med alltför stora anspråk på att utgöra den slutgiltiga formuleringen.

§ 125. Förlängning av starktonig kort stavelse 'i slutljud' (Hess. § 133 ff.). För denna förlängning gälla inom dialekten följande regler:

1) Vokalen **a** förlänges (till a̧), oberoende av konsonantens kvalitet; härvid bortfaller -ð, -ʒ, undantagsvis även **v**, **m**. Ex. se § 43, I c, I d (s. 86).

Undantag: *kam̧* ipf. sg. av komma, ock *lap̄* ipf. sg. av »löpa», förutsätta svagtonighetsutveckling. Sådan bevisas åtminstone för det senare ordet även av vokalkvaliteten (*a* ← **o**, enligt § 132).

2) Även andra vokaler än **a** förlängas framför konsonanterna ð, ʒ, **l**, **r**, **v**; därvid förändras **ĭ**, **y̆**, **iø̆** till ȩ, **ŭ**, **ŏ** till o̧, **æ̆**, **iæ̆** till ȩ eller *æ̧*; -ð ock -ʒ bortfalla, för **l** står *ł*. Ex. se §§ 45, 49, 55, typerna I c, I d (ss. 98, 110, 111).

3) När vokalen är någon annan än **a** ock konsonanten är **k**, **p**, **t**, **n** eller **s**, förlänges konsonanten; vokalerna **ĭ**, **y̆** förändras därvid till *æ*, **ŭ** (**ŏ**) till *o* (*o*). Ex. se §§ 50, 54, 56, I e (ss. 115, 145).

Undantag: Av värben *dræpa* dräpa ock *læsa* läsa (efter st. 6) känner jag i impt. sg. endast formerna *dræ̧p* ock *læ̧s*, vilka lätt torde förklaras genom systemtvång efter övriga värb inom samma konjugation (med antingen **a** till vokal eller *g*, *ł*, *r*, *v* till slutkonsonant).

i ock **u** ha bibehållits såsom *ı* ock *u* i substantiven *blık* n. 1 a blixt, *honda-grıp* n. 1 a handtag ock *tak-drup* n. 1 a takdropp, efter resp. värb; om *lut* m. 1 lott se s. 115 not. 2.

Anm. Ovanstående framställning avviker i en punkt från den formulering, som Hess. (se särsk. § 139) ger av stavelseförlängningslagen för alla de baltiska målen. Enligt denna skulle **ǣ** ha följt **ă** i dess utveckling vid stavelseförlängningen i slutljud, så att även **ǣ** förlängts oberoende av den följande konsonantens kvalitet. Såsom bevis för mitt påstående, att **ǣ** i stället följt de övriga korta vokalerna i detta fall ock alltså förblivit kort framför **k, p, t, (n,) s**, vilka förlängts, hänvisas till de s. 145 uppräknade exemplen. Den av Hess. efter Fr.-V. Ordb. anförda formen **lsæk** har jag — trots särskilda förfrågningar — ej kunnat finna tillhöra Nuckömålet.

§ 126. Behandling av starktonig kort stavelse utom slutljud. Hess. uppdelar samtliga de fall, då kort stavelse uppträder utom slutljud, i två stora grupper: 1) framför sonanter, vari inbegripas sonantiska **l, m, n, r**; 2) framför konsonanter; ock uppställer för de baltiska målen den regeln, att en stavelseförlängning, besläktad med den 'i slutljud' förekommande, inträtt i det senare fallet, framför konsonanter, men icke i det förra (se t. ex. Hess., s. 89).

Med utgångspunkt från förhållandena inom Nucköm. finner jag mig hellre böra urskilja följande grupper ock undergrupper:

1) framför sonant, undantagandes sonantiska **l, m, n, r**:

a) när konsonanten mellan de båda sonanterna är **k, p, t, l, m, n, r** eller **s**, bevaras såväl sonant som konsonant korta. Ex. se §§ 44, 48, 50, 52, 54, 56, II b.[1] Vokalkvaliteten är i allmänhet bevarad; dock har **ă** blivit *o*, när den andra stavelsens sonant är **a**, se s. 134 f.; **ŭ** har blivit *o*, när konsonanten är kakuminalt **l**, se s. 114, ock **ĭ, y̆** ha blivit *æ* i samma fall, sporadiskt även under andra betingelser, se exemplen s. 144;

b) när konsonanten mellan de båda sonanterna är **ð** eller **ʒ**, är densamma i målet bortfallen, ock den föregående sonanten är än kort, än lång:

[1]) Subst., som i ob. sg. utgöras av en kort stavelse i slutljud ock som därför i denna form undergått stavelseförlängning i målet (enl. föreg. §), bibehålla i regeln förlängd sonant, resp. konsonant i sina flexionsformer, t. ex. *take* bf. sg. av *tak* n. 1 tak, *læpar* ob. pl. av. *læp* m. 1 läpp (undantag utgöra de tämligen få orden efter n. 1 a ock n. 1 b, se paradigmen s. 22). Trädnamn sådana som *ale* al, efter f. 2 a, ha efter den grundform, **al*, som är att förutsätta, genomförd stavelseförlängning i hela paradigmet.

för **ăða, ăʒa** står *oa* (§ 50 II a);
» **ăði, ăʒi** » *ạe* (§ 43 II a);
» **ăðu, ăʒu** » *ạo*, (*ay̯*), *ạvo*;[1]
» **ĭða, ĭʒa** » *ea* (§ 46 II a);
» **ĭði, ĭʒi** » *ịe* (§ 47 II c);
» **ĭðu, ĭʒu** » *ịo* (§ 47 II c);[2]
» **ŭða, ŭʒa** » *oa* (§ 50 II a);
» **ŭði, ŭʒi** » *ụe* (§ 51 II c);[3]
» **ŭðu, ŭʒu** » *ụo* (§ 51 II c);
» **ǣða, ǣʒa** » *æa* (§ 56 II a);
» **ǣʒi** » *ạ̈e* (*drạ̈e* sup.);
» **ǣʒu** » *ạ̈o* (*drạ̈or* pres. sg.).

Såsom härav framgår, är stamsonanten kort i målet, när den svagtoniga sonanten är *a*, däremot i regeln lång, när den svagtoniga sonanten är *e* eller *o;*[4]

c) konsonanten **v** intager en mellanställning, så att den vanligen bevaras, men stundom bortfaller, nämligen i förbindelserna **ăva, ŭva,** som sporadiskt bli *oa*, jämte *ova*, resp. *ova;* i ipf. pl. ock sup. efter st. 2 ha -ŭvu, -ŭvit gett *-ụo*, *-ụe* (*kl'ụo*, *kl'ụe*), vilket kan bero på anslutning till inf. (*kl'ụ*); mot dessa former stå *duve* adj. duven ock *sove* sup. av sova; efter **ĭ** och **ǣ** är **v** alltid bibehållet, t. ex. *bl'ivo* ipf. pl. av bliva, *næva* m. 3 näve;[5]

2) framför **l, m, n, r,** sonantiska såväl som konsonantiska:

a) när konsonanten framför **l, m, n, r** är **k, p, t, m** eller **s,** synes någon stavelseförlängning i regeln icke inträda; i varje fall förblir sonanten kort, t. o. m. *a*.[6] Emellertid är att märka,

---

[1]) Ex. *fl'ạo (fl'ay̯)* f. 3 »flaga» (s. 86), *lạvo* f. 3 lada (s. 88).

[2]) Dock *ul̥-vreo* f. 3 »ullvred» med *eo*.

[3]) I flexionsformer av subst. även *ọe*, § 49 II c.

[4]) De enda former, som tala emot denna regel, äro dels de tydligen sekundära biformerna *fl'ay̯*, *bl'ay̯t* till *fl'ạo*, *bl'ạot* (se s. 86), dels *vreo* f. 3, som mest förekommer i smns. *ul̥-vreo* ulldocka, något som möjligen kan ha bidragit till att vokalen är kort; å andra sidan må erinras om, att samtliga ord med *ịo* (och *ịe*) äro värbformer — ipf. pl. (ock sup.) efter st. 1 — som kunna ha influerats av paradigmets huvudform.

[5]) Vokalen i *læva* sv. vb leva, förklaras efter Hess. § 143.

[6]) Undantag utgöra de s. 88 nämnda flexionsformerna, *krạkor*, *fl'ạtor* o. s. v., varmed jfr *krạk* impt. sg., *fl'ạt* adj.; däremot förblir **æ** kort, i pres. sg.: *dræpor*, *lækor*, *læpor*, *læsor*, *lætor*.

att i förbindelserna **mn** ock **tn** förlänges det första ljudet inom en del av området: (Nu. Su. *-mon*, *-mn-*, *-tn*, *-tn-* mot Fv. Bv. *-mon*, *-mn-*, *-tn*, *-tn-*), ex. se §§ 99, 103; samt att **tl** ock **sl** ha gett *l*, ex. se § 97. I förbindelserna **ml** ock **mr** inskjutes *b*, enl. § 75 (ock i **sr** synes *t* vara inskjutet; fullt tillämpliga ex. saknas, jfr dock *hustor* f. 2 hustru). Exempel återfinnas f. ö. nedan i §§ 148—151.[1]

b) när konsonanten framför **l**, (**m**), **n**, **r** är **ð** eller **ʒ**, blir föregående vokal regelmässigt förlängd, varvid **ð** alltid bortfaller, men **ʒ** än faller, än står kvar såsom *g*. Ex. se §§ 148—151.

ĭ, **y̆** motsvaras i detta fall av *ẹ*; **ŭ** synes däremot bli bevarat som *u*, efter exemplen *fuł* m. 1 fågel, ock *un* m. 1 ugn, att döma;

c) i förbindelserna **vl** ock **vr** synes **v** bortfalla efter **ŭ**, som förlänges till *ọ*: *skọł* f. 2 skovel, *sọł* n. 1 sovel. Eljest bevaras **v**, ock vokalen är i allmänhet kort, t. ex.

nıvoł f. 2 »knyvla» (s. 191)	Fv. Bv. *havor* m. 1 havre
knıvłat adj. »knyvlig» (s. 179)	» » *kavoł* m. 1 kavle
skrævłıng m. 1 a säl-tass	» » *navoł* m. 1 navle;

såsom redan ovan nämnts (ss. 16, 87), har emellertid Nu. ock Su. *a* i de sist anförda orden; märk f. ö. pres.-sg.-formerna *gnavor* av *gnova* gnaga, *har* av *hova* hava, *tar* av *tova* taga, samt *grævor* av *græva* gräva, *lævor* av *læva* leva, *sovor* av *so(v)a* sova;[2]

3) framför andra konsonanter än **l**, **m**, **n**, **r**. De former, som här huvudsakligen komma i fråga, äro några flexionsformer av från målets synpunkt oregelbundna värb, de flästa ipf. ock sup.-former på **-d**. Jag meddelar mina exempel fullständigt ock

---

[1]) För **pr**, **pn** finner jag inga tillämpliga exempel; *hẹpon*, *hæpon* sv. 1 häpna, som Hess. (§ 137) anför bland bevisord för sin regel om stavelseförlängning framför konsonant, måste jag betrakta som rent lånord i dialekten; märk att ordet hör hemma i bibelspråket, på lån tyder även *æ̣*-vokalen, jfr § 55. — Väsentligen lånord äro även *stædor* ob. pl. av stad, ock *tædor* m. 1 tjäder. — Om *ọkor* m. 1 åker, ock *ọtor* adv. åter se s. 129 jämte not 1.

[2]) *æ* för gammalt (eller hsv.) **y** finner jag endast i orden **ævor* (i *ævo-ḍaḷ* m. 1 »överdel») ock *hævoł* m. 1 ock sv. 1 hyvel, hyvla. Det förra anser jag vara lån från hsv. — jfr målets *ıve* adv. prep. över, ock *oa-* i t. ex. *oa-ẹnd* m. 4 ovan-ände — ock i det senare förmodar jag, att *æ* direkt återger det nylty. ordets **ö** (eller **ä**), se t. ex. Falk-Torp, Et. Ordb.

avstår tillsvidare från att draga några allmännare slutsatser ur detta alltför knapphändiga material:

duud (s. 121), *had* (s. 87), *lad* (s. 87), *krævd* (s. 141), *levd* (s. 99), *gıod* (s. 156), *tost* (s. 112), *sod* (s. 130), *od* (s. 130);

ges, *gest* (s. 98), *lens*, *lenst* (s. 99), *vant* (s. 88);

sat ipf. sup. av sätta, *stod* (s. 115), *skod* ock övriga s. 115 uppräknade former på *-od*, *tos* (s. 136), *skuld* ock *vıld* (s. 168).[1]

En del bland de av S. Landtmanson i Västgötam. l- ock r-ljud, ss. 61 ff. diskuterade orden 'böld' o. s. v., ha även i Nuckörn. former som förutsätta kakumin. l, ock ha förlängt vokalen: *bed* n. 1 böld, *ded* f. 1 däld, *ked* f. 1 köld; jfr *has* m. 1 hals, *fask* adj. falsk, *esk* sv. 1 »älska» (s. 179). Men orden 'aln' ock 'moln' ha förblivit tvåstaviga: *ale* f. 2 a, *mole* m. 1 b.

§ 127. Vokalförlängning framför **ld**, **mb**, **nd**, **gg**. Framför de i målet oassimilerade förbindelserna *ld*, *mb*, *nd*, *gg* ha de starktoniga vokalerna tendens att bli förlängda. Denna tendens synes dock ej alls gälla, när förbindelserna ifråga efterföljas av **l** eller **r**, vare sig *b* ock *d* i detta fall bero på senare inskott eller ej; icke heller drabbas alla vokaler med samma regelbundenhet av förlängningen.

ă blir regelmässigt förlängt framför samtliga förbindelserna, t. ex. *kold*, *domb*, *blond*, *logg* (andra ex. se s. 132). Enligt regelns formulering ovan är däremot **ă** bevarat i sådana ord som

galdor f. 2 »gallra»[2]	*andor* f. 2 »andra»
traldor sv. 1 tralla	*blandor* sv. 1 »blandra» (s. 92)
lambor sv. 1 slamra	*kragglas* sv. 1 »kränglas».

Därjämte är **a** bibehållet i ett ock annat lånord, t. ex. *lagg* m. 1 gäst (s. 92, not 1), ock genom systemtvång i ipf. sg. *band*, *spragg*. Om *o* förkortat till *o* i ett par ord, se s. 133.

ĕ är likaså regelbundet förlängt framför alla förbindelserna, t. ex.

geld sv. 1 gälla (s. 168)	*brænd* ipf. sup. av bränna
lemb sv. 1 »lämma» (s. 99)	*kend* ipf. sup. av känna[3]

---

[1]) Formen **dræft**, som Hess. anför (§ 137) efter Fr.-V. Ordb. har jag icke kunnat återfinna i målet; *dræpa* går regelbundet efter st. 6.

[2]) hampans hanblomsstånd (odugligt). Jfr Rz 182 b: **gålla**, **gållerhamp** m. m.

[3]) Med anslutning till dylika former även *klæmd* ipf. sup. av *klæm* klämma.

vẹnd sv. 2 vända	*hẹgge* f. 2 a »hänga»[1]
dræ̣gg m. 1 a dräng	*tẹgge* sv. 2 »tänga»[2];

även trots det följande **r**, **l** analogiskt i sådana pluralformer efter f. 4 a som *rẹndor*, *rẹndre* (dock *hændor*, *hændre*) samt i *hẹggoł* f. 2 »hängla» (s. 70), efter *hẹgge* sv. 2 hänga; av lånordet *hændos* gårdn. (s. 148) t. o. m. finnas former med förlängd vokal, de hopsmälta sammansättningarna *lẹndos* ock *nẹndos* »Lill-Händers», resp. »Ny-Händers»; ock ett av de s. 175 uppräknade orden med *gg* alternativt för *ng* (jfr n. 3 anf. sid.) har fått lång vokal framför detta oursprungliga *gg*: *λẹgge* ~ *λænge* f. 2 a (däremot de övriga: *lægge*, *pægg* ock — av *mg* — *strægg*).

iæ̆ (äfsv. **iă**) representeras av *ịa̭* framför **ld**: *tịa̭ld* n. 1 »tjäll», täcke.

Av **ŭ** (**ŏ**) har jag följande exempel med förlängning:

hụld f. 1 hull	*grụnd* sv. 1 grunda
mụld f. 1 mull	*lụn(d)* m. 1 lund
skụld f. 1 skuld	*sprụnd* f. 1, n. 1 sprund
dụmb m. 2 dumbe	*stụnd* f. 1 »stund», timme
błụnd sv. 1 blunda	*sụnd* n. 1 sund

samt *lọgg* adv. »lunge» (s. 112). Däremot stå med kort vokal:

dromb f. 2 »trumma» (s. 166)	*sịogg* sv. 2 sjunga
hund m. hund	*togg* adj. tung
rond adj. rund	*ogg* adj. ung
unde adv. prep. under	*ugg* n. 1 metkrok (s. 116),

värbformerna *skuld*, *bundo*, *bunde*, *kund*, samt efter regeln ord med följande **r**, **l**; t. ex.

buldor n. 1 »buller»	*sondor* adv. sönder
błundor »blundra» (s. 128)	*hoggrat* adj. hungrig
fłondor f. 2 flundra	*oggoł* f. 2 telning (s. 116).

Av **ĭ**, **y̆** har jag helt få exempel med förlängning, därav inga framför **gg**:

bịld m. 1 bill	*błịnd* adj. blind
dịmb f. 2 dimma	*skịnd* sv. 1 skynda.
kịmb m. 1 »kimm» (s. 105)	

Däremot med kort vokal (framför **nd**):

bınd st. 3 binda	*trınd* f. 2 »trinda»
grınd f. 1 grind	*vınd* sv. 1 vinda,

[1]) gångjärn. [2]) klämma, krysta.

lånordet *bıld* n. 1 bild, ipf. *vıld* av vilja, samt alla ord med *ı* framför *gg*, t. ex. *dıgge* f. 2 a dynga, *tıgg* sv. 1 »tinga». Likaså står kort vokal, när (l,) **r** följer: *trıldor* f. 2 »trillra», block i vävstolen, *kımbor* n. 1 bekymmer, *lındor* n. 1 »slinder» (s. 188).

§ 128. Vokalförlängning framför **rd, rn.** Samtliga vokaler ha förlängts i starkton framför **rd, rn**, vilka i målet uppträda som *ḍ*, resp. *n*. Denna förlängning har inträtt, innan övergången **ā** → **å** upphört att värka i målet, vadan **ā** uppträder som *ǫ* i detta fall; för **ĭ** ock **y̆** står *ẹ*, för **ŭ** ock **ŏ** *ọ*, för **æ̆** *ǽ* (eller *ẹ*?), för **iæ̆** (äfsv. **iă**) *ia* ock för **iö** ock **iŏ** *iọ*. Ex.

gọḍ m. 1 gård	*gọn* n. 1 garn
skẹḍ f. 1 skörd	*fẹnsk* f. 2 »förnska» (s. 99)
kọḍ f. 2 estn. **kord** (s. 169)	*họn* n. 1 horn
fiaḍ räkn. fjärde	*giant* adv. gärna
giọḍ ipf. sup. av göra	*biọn* m. 1 björn;

andra ex. se §§ 45, 49, 53, 55, 63, 65 I d.

§ 129. Reducering av första sammansättningsled. Denna reducering (som omnämnts redan i inledn., s. 18) drabbar först ock främst långa vokaler samt fallande ock långa stigande diftonger, såväl slutljudande som framför enkel konsonant ock konsonantförbindelse; *a* ock *ẹ* synas dock aldrig bli förkortade, när de stå i slutljud. Några typiska exempel följa här (flera ex. finnas i kap. II, ss. 77—79, ock i kap. III, §§ 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 64, 66, 68, 69, 72, 73):

has m. 1 hals	~	*has-duk* m. 1 halsduk
ben f. 2 bön	~	*bæn-da* m. böndag
segg f. 1 a säng	~	*sæg-knups* m. 1 »säng-knops» (s. 127)
bi m. 1 by	~	*be-lae* by(a)laget
lin n. lin	~	*lın-hækol* f. 2 linhäckla
blind adj. blind	~	*blınd-orm* m. 2 »blindorm» (s. 106)
lọ m. 4 loge	~	*lo-golve* log-golvet
họn n. 1 horn	~	*hon-knup* m. 1 hornknopp
flu f. 2 fluga	~	*flu-vıgg* m. 1 flugvinge
brun adj. brun	~	*brun-stiana* »Brunstjärna», konamn
sund n. 1 sund	~	*sund-stain* »Sund-stenen»
grọ adj. grå	~	*gro-sæl* m. gråsäl
gọn n. 1 garn	~	*gon-sæken* »garn-säcken»[1]

---

[1]) skämtsamt namn på en funktionär vid bröllop.

lǫnd n. 1 land ~ *lǫnḍ-kạṯ* m. 1 karta
trǣ n. 1 trä(d) ~ *træ-tı̯u̯u* f. 2 trätunga
bǣr n. 1 bär ~ *bær-busk* m. 1 bärbuske
hai̯ n. hö ~ *hæı̯-lạvo* f. 3 hölada
fai̯t n. fett ~ *fæı̯t-fınt* m. 2 »fett-tvint», talgoxe
hau̯ adj. hög ~ *hu-fæḍạt* adj. högfärdig
bau̯n f. 2 böna ~ *bun-vælgg* m. 1 a bönvälling
koı̯n f. 1 kvarn ~ *koı̯n-vıgg* m. 1 kvarnvinge
fı̯ạḍ räkn. fjärde ~ *fı̯ạḍ-dạen* fjärde-dagen (i hälg)
sı̯ǫ m. 1 sjö ~ *sı̯o-paṯ* f. 2 and (se s. 206 n. 1)
skı̯ǫṯ f. 2 skjorta ~ *skı̯ǫṯ-sau̯m* vb-subst. »skjort-sömmande»
dı̯uup adj. djup ~ *dı̯uup-ẹgge* skiftesn. Djupängen.

Långa konsonanter bruka även förkortas i slutljud av första led — dock ej, synes det, lång explosiva framför begynnande *ı̯* i följande led. Om kort explosivas övergång till överkort sådan efter vissa andra konsonanter i slutet av första led, se redogörelsen i kap. III för de överkorta explosivorna; märk ock sådana exempel som det nyssnämnda *sæg-knups* m. 1 ~ *sẹgg* f. 1 a, där median h. o. h. försvinner framför homorgan explosiva.

Den här skildrade reduceringen av första led, speciellt den som gäller vokaler och diftonger, uteblir, som naturligt är, i många fall genom stark association med det motsvarande enkla ordet. Yttre betingelser, som synas särskilt understödja denna association, äro de ovan nämnda: *ạ* eller *ẹ* i slutljud ock lång explosiva framför *ı̯*. Se f. ö. exemplen ss. 79 f.

Anm. Även i historiska sammansättningar har en liknande reducering ägt rum, men mera påfallande är vanligen i detta fall den, som drabbat senare leden. Några exempel sammanföras här:

atskad n. 1 »ars-gat» (s. 97)
bast f. 2 badstu
baket, *bai̯t* adv. prep. »bakefter»
baks n. 1 »bakhus» (s. 179)
bonsaꝉ n. 1 barnsöl (s. 97)
dæıtor n. 1 degtråg
dıꝉet »Digerslätt», by (s. 107)
fæꝉkor n. 1 förkläde[1]
fọṣt f. 2 förstu
færı̯at adv. »föråt»
haŋkoꝉ n. 1 »handkläde» (s. 92)
hustor f. 2 hustru
hubrıŋg Höbring (s. 123)
ıꝉet f. 1 »i-slätt» (s. 76)
ı̯orgaꝉ adj. »iårgammal» (s. 159)
lạbạs, *labas* gårdn. »Lill-Abbes»
lærkos-horva »Lill-Erkers-hvirvan», skiftesn.
ḷendos gårdn. »Lill-Händers»
nıgos gårdn. »Nygårds»

[1]) Jfr det hsv. vardagliga **förkle** (påpekat av Cederschiöld, Om kvinnospråk m. m., s. 58).

nıgıas gårdn. »Nygärdes»
nendos gårdn. »Ny-Händers»
nægod m. 1 ladugård[1]
onet adj. »o-nyt» (s. 104)
oret adj. orätt
reans gårdn. »Ri-Hans»
rılas gårdn. »Ri-Lars»
æıstorbe Österby, by.

Som mera medvetet elliptiska bildningar får man anse följande: *baks* m. 2 *bak-velde*-bo (*bak-vels*), *riks* m. 2 Rickholtzbo (*rıkol-vels*), *brus* gårdn. Brus-Säffers, ävensom *gutabo* m. 1 Gutanäsbo, *kolabo* m. 1 Kolanäsbo.

§ 130. Stavelseförkortning i tvåstaviga ord med sluten ultima. Tvåstaviga ord med lång sonant i första stavelsen eller en lång konsonant mellan de båda sonanterna (alltså av typerna II c, II d eller II e) samt med sluten ultima ha tendens att reducera första stavelsen genom sonantens, resp. konsonantens förkortning. Tendensen är ej nog stark för att drabba flexionsformer ock vanliga avledningar, som ha stöd i bevarade enstaviga grundord, utan exemplen utgöras av mera fristående ord, vanligen lånord. De meddelas här så fullständigt, som jag kunnat hopsamla dem:

bıbol m. 1 bibel
sımas[2] gårdn. Simons
spıkar m. 2 sädesbod (s. 107)
stıvol f. 2 stövel
sınas sv. vb synas
tomas gårdn. Tomas
tonas sv. 1 »tånas» (s. 133)
odor f. 2 ådra
stædor ob. pl. av stad
tædor m. 1 tjäder
ıakas[2] gårdn. Jakobs
ıoans gårdn. Johans
bubol f. 2. bubbla
dubot[3] adj. dubbel
sæfos gårdn. Säffers
skıfol f. 2 skyffel
tufol f. 2 potatis (s. 21)
bogor sv. 1 muddra (s. 135)
ogol f. 2 uggla
stakat[3] adj. kort
ılak[4] adj. elak
anan pr. annan
banas sv. 1 »bannas» (s. 191)
hænas pr. hännes
tınes gårdn. Tönnes (s. 107)
kæras gårdn. ?Kärr (s. 143);

flera av de i anm. till föreg. § omnämnda historiska sammansättningarna erbjuda f. ö. direkta exempel på denna företeelse. I gårdnamnen *stavas* Staffans ock *sævos*, biform till det omnämnda *sæfos* Säffers har reduceringen gått längre än vanligt ock gjort den korta tonlösa konsonanten tonande; ännu längre

[1]) Väl ett *neyti-garðr.
[2]) Även lång vokal.
[3]) Även lång konsonant.
[4]) Särskildt i uttr. *han ılaka* 'den elake', hin håle; eljest är ordet vanligen utbildat med *-at*.

i biformerna: *bat*, *gnaul*, *stol* till resp. *baket* adv. prep. »bakefter», sedan, *gnavol* sv. 1 »gnavla» ock *stivol* f. 2 stövel.[1]

I detta sammanhang må även erinras om att intersonantiskt *l* är svagt tonande (»hauchstimmhaft») i några ord av typ II b med sluten ultima, se § 36 (andra stycket).[2]

Med större regelbundenhet inträder reduceringen ifråga framför avledningsändelsen *-igg*, därvid även *ai* ersättes av *æi*:

gæitigg m. 1 a geting	*stitigg* m. 1 a »stötting» (s. 107)
hærigg m. 1 a sill	*filigg* m. 1 a tvilling
spærigg m. 1 a hök (s. 143)	*finigg* m. 1 a tinning

[likaså utan förlängning följande ord på *-igg* ock *-ogg*:

blindigg m. 1 a blinding	*bonogg* m. 1 bål (s. 114)
huldigg m. 1 a hulling	*honogg* m. 1 ut. pl. honung
lætigg m. 1 a lätting	*konogg* m. 1 konung].[3]
trinigg m. 1 a tredjedel (s. 107)	

Anm. I följande ord, vars huvudform har öppen ultima, synes den ovan beskrivna reduceringen ha inträtt ljudlagsenligt i flexionsformer med sluten ultima ock därifrån överförts även till paradigmets huvudform:

baba m. 3 sår (se s. 90)	*kila* sv. 1 »killa» (s. 182)
fila sv. 1 vifta (s. 171)	*kola* sv. 1 »korla» (s. 136)
gole adj. färdig (s. 136)	*kola* sv. 1 »kvadla» (s. 136)
gole adv. redan	*flisa* sv. 1 fnissa.

Målets namn på Nuckö, *noka*, torde vidare kunna förklaras med hjälp av denna lag, av ett **nok-ai* — 'ö' heter regelbundet *ai* f. 1 (fvn. **ey**) ock jfr beträffande svagtonsutvecklingen de svagtoniga pronominalformerna *da* ~ *dæ* (fvn. **þeir**).

Om de svagtoniga orden *opa*, *ute*, *hisa* med konsonanten »hauchstimmhaft» (se § 36 första stycket) må slutligen i detta sammanhang erinras. Måhända föreligger även dylik svagtonsutveckling i det ovannämnda advärbet *gole* redan; säkerligen är detta fallet med *hola* pr. hvad, »hvad (för) slag»; jfr de i § 36 (andra stycket) omnämnda *grolok* o. s. v. med *l* uttalat med »hauchstimme».[4]

---

[1]) Månne *skior* f. 2 skata, är på samma sätt uppkommet av det i Fr.-V. Ordb. anförda **skävər** f. ?

[2]) Kanske i själva värket samma förhållande äger rum med *f* i *sæfos* härovan, som jag stundom uppfattat som rent *v*. I *stavas* är emellertid *v*:et fullt säkert ock associationen med namnet Staffan upphörd.

[3]) En motsatt utveckling uppvisa emellertid de i § 85 uppräknade orden på *-mg*, *-ng*, *-lgg* (*stræmg* m. 1 a strömming, o. s. v.).

[4]) Doc. HESSELMAN har vid något tillfälle för mig påpekat likheten mellan den ovan beskrivna företeelsen — varpå han funnit ex. från

§ 131. Apokopering av oskyddad svagtonig vokal. Enl. Hultmans regel, § 1,49 (s. 142) har urspr. slutljudande ändelsevokal bortfallit i målet efter urspr. lång eller med svag tonvikt försedd stavelse; när halvvokaliskt i därvid kommit i slutljud, har detsamma sonantiserats till *e*; om svarabakti-vokals inträde framför *r*, *ł*, *n* ock om sonantiserat *l*, *m*, *n*, se § 50, B med anm. 1 (s. 117). Ex. återfinnas s. 18, bland paradigmen ss. 20 ff. ock ss. 25 ff.; jfr f. ö. nedan §§ 143 ff.

Mot regeln kvarstår -*a* i f. sg. attr. av adjektiv, den gamla feminina ack.-ändelsen (s. 19), tydligen genom något slags morfologiskt systemtvång. Samma synes anledningen vara till *o*:s bevarande i ipf. pl. av starka värb.[1]

§ 132. Övergång av svagtonigt u, o till *a* efter lång stamstavelse. Den av Hultm. § 9,9 (s. 201) beskrivna övergången av svagtonigt å-ljud till a synes i Nucköm. endast förekomma efter lång stamstavelse, möjligen även efter svagtonig stavelse, ehuru säkra exempel saknas. Övergången spelar stor roll i målets formsystem:

bf. sg. av f. 2 (långstaviga svaga femininer) ändas på -*a*, tydligen ← ack. -**ona**;

ob. pl. av samma dekl. på -*ar* ← -**or**;

bf. pl. av samma dekl. på -*ana* ← -**orna**;[2]

om långstaviga adjektiv på -*at* ← -**ōtt** (gent emot kortstaviga på -*ot*), se s. 96;

kardinaltalen 13—19, på -*a*, ock de s. 96 omnämnda ordinaltalen på -*and* (jfr Hultm. s. 202, not 1);

enstaka exempel:

---

andra sv. dial. — ock den finska s. k. konsonantförmildringen. Bådadera betingas av sluten ultima. Emellertid råder även en bestämd olikhet dem emellan, ity att den finska ljudlagen, såsom namnet angiver, endast gäller konsonanter, dels lång konsonant, dels kons.-förbindelse, den härovan skildrade företeelsen däremot, dels lång vokal, dels lång konsonant, men, såvitt jag kunnat finna, knappast konsonantförbindelse (ett par osäkra ex. på detta fall skulle vara: gårdnamnen *bærals*, *bæ̜tals* Bärtels, ock *hinos* »Hindriks»).

[1]) Utom regeln falla de till dekl. f. 2 a övergångna trädnamnen, *a̜łe* al, *hał̜e* hassel, o. s. v.

[2]) Däremot ändas de kortstaviga svaga femininerna — målets f. 3 — i dessa former på resp. -*o*, -*or*, -*ona*.

obar m. 2 abborre
aftar m. 2 afton[1]
aksal m. 2 axel
baitâl m. 2 »betel»
brulap[2] n. 1 bröllop
total m. 2 tåtel;

flera exempel återfinnas i nästa § (**-on** → *-a*).[3]

§ 133. Bortfall av slutljudande **-n** efter svagtonig vokal. Den av BECKMAN i Sv. lm. XIII. 3 påvisade sekundära nasaleringen av svagtoniga vokaler vid bortfall av ett följande kort **n** har i målet givit följande resultat:

-an → *-a*: bf. pl. av m. 1, m. 3, m. 4 (*fiska, drupa, enda*), komparativändelsen *-a* ← **-ane**, se s. 95;[4]

-un, **-on** (→ ***-an**) → *-a* i långstaviga ord (enl. föreg. §): bf. sg. av f. 2 (*hena*); räkneorden 13—19, se s. 96; enstaka ord: *morga* adv. i morgon, samt *a*, den mest obetonade formen av *honn* pr. hon;

-un, **-on** → *o* i kortstaviga ord: bf. sg. av f. 3 (*viko*);

-in → *-e*: bf. pl. av m. 2 (*smee*), bf. sg. av f. 1, f. 1 a, f. 4, f. 4 a (*nole, egge, gaite, boke*); bf. pl. av f. 4, f. 4 a (*gaitre, bekre*); adj. på hsv. **-en** (*ipe*); impt. pl. hos värben; enstaka ord: *ale* f. 2 a aln, *mole* m. 1 b moln, *more* m. 1 b morgon.

Anm. **m**-bortfall föreligger tydligen i *vila* »velom», varmed '1 pers. pl. impt.' omskrives (t. ex. *vila go* låtom oss gå), väl ock i *æra* pres. pl. av vara; märk ock de ofta svagtoniga orden *gal* (jämte *gamol*) adj. gammal (ock *ga*, s. 89 not 1) samt *sa* pr. samme.

---

[1]) Utgångspunkten för paradigmet är tydligen bf. sg.

[2]) Därjämte flera former, se s. 112.

[3]) Märk f. ö. ipf. sg. *lap* ock *kam*, s. 208.

[4]) Högst påfallande är, att **-an** bevarats (såsom *-an*) i m. sg. attr. av adjektivflexionen, kanske genom inflytande från substantivdeklinationen; jfr f. ö. att **-a** kvarstår i f. sg. attr. (§ 131).

KAP. V. FORNSVENSKA FONOLOGISKA TYPERS MOTSVARIGHET I MÅLET.

Såsom en avslutning till framställningen av ljudläran uppställas här en del exempel på de vanligaste fornsvenska ordtyperna ock desammas motsvarighet inom målet. Ännu mindre än i föregående kapitel kan här någon fullständighet avses; jag har dock trott en dylik översikt kunna vara till någon nytta.

§ 134.	**nu** adv.	:	I a	*nɯɔ*
	bla adj.	:	I c	*bɫo̱*
	bo n.	:		*bo̱*
	ey (fvn.) f.	:		*ai̯*.
§ 135.	**iagh** pr.	:	I a	*i̯aɔ*
	þom pr.	:	I b	*tomm*
	baþ ipf. sg.	:	I c	*ba̱*
	lagh n.	:		*la̱*
	wiþ m. ack.	:		*ve̱*
	rugh m. ack.	:		*ro̱*
	tak n.	:	I d	*ta̱k*
	bar ipf. sg.	:		*ba̱r*
	kram n.	:		*kra̱m*
	as n.	:		*a̱s*
	fyl n.	:		*fe̱ɫ*
	miøl	:		*me̱ɫ*
	gul adj.	:		*go̱ɫ*
	bær pres. sg.	:		*bæ̱r*
	drif n.	:		*dre̱v*
	næt n.	:	I e	*næṯ*
	bik n.	:		*bæḵ*
	hop n.	:		*hop̱*
	græs n.	:		*græs̱*.
§ 136.	**þar** (fgutn.) pr.	:	I b	*torɹ*
	bodh f.	:	I c	*bo̱*
	thradh m. ack.	:		*tro̱*
	flaug (fvn.) ipf. sg.	:		*fɫau̯*
	þiuf m. ack.	:		*ti̯ɯ̱*
	far n.	:	I d	*fo̱r*
	bok f.	:		*bo̱k*
	beit (fvn.) ipf. sg.	:		*bai̯t*
	fraus (fvn.) ipf. sg.	:		*frau̯s*
	dom m. ack.	:		*do̱m*
	gauk (fvn.) m. ack.	:	I e	*gɯḵ*.
§ 137.	**buk** m. ack.	:		*boḵ*
	tan f.	:		*taṉ*.
§ 138.	**læt** adj.	:	I d	*le̱t*
	nat f.	:		*no̱t*
	ræt adv.	:		*ræ̱t*
	grat adj. n.	:		*gro̱t*
	söt adj. n.	:		*se̱t*
	heitt (fvn.) adj. n.	:	I e	*hæi̯ṯ*.
§ 139.	**barn** n.	:	I d	*bo̱n*
	iorþ f.	:		*i̯o̱ḍ*
	kyld f.	:		*ke̱ḍ*
	hals m.	:		*ha̱ṣ*

§ 139.	**halt** adj. n.	:	I d	*hat̜*
	gult adj. n.	:	I e	*got̜*
	kors n.	:		*kos̜*
	svart adj.	:		*svat̜*
	half adj.	:	I f	*haɫv*
	þrask ipf. sg.	:		*trask*
	yx f.	:		*ɪks*
	lukt f.	:		*lɷft*
	galt m. ack.	:		*galt*
	hwalp m. ack.	:		*hoɫp*
	karsk adj.	:		*kas̜k*
	hund m. ack.	:		*hɯnd*
	ring m. ack.	:		*rɪŋg*
	kald adj.	:	I g	*ko̜ld*
	huld n.	:		*hɯ̜ld*
	lamb n.	:		*lo̜mb*
	band n.	:		*bo̜nd*
	æng f.	:		*e̜ŋg.*
§ 140.	**fūlt** adj. n.	:	I d	*fɯ̜t̜*
	hreint (fvn.) adj. n.	:	I f	*ræ̜ɪnt*
	laust (fvn.) adj. n.	:		*lɪust*
	brunt adj. n.	:	I g	*brɯ̜nt*
	eld m. ack.	:		*a̜ɪ̂ld*
	þydsk adj.	:		*tɪ̜sk.*
§ 141.	**boa** v.	:	I c	*bo̜*
	boit n. bf. sg.	:	II c	*bo̜e.*
§ 142.	**baþa** v.	:	II a	*boa*
	sliþa m. ack.	:		*ɫea*
	***vriþu** f. ack.	:		*vreo*
	skuþa v.	:		*skɷa*
	drægha´ v.	:		*dræa*
	luva v.	:		*lɷa*
	blivu ipf. pl.	:	II b	*bɫɪvo*
	næva m. ack.	:		*næva*
	gala v.	:		*goɫa*
	skuru f. ack.	:		*skɯro*
	sulu f. ack.	:		*soɫo*
§ 142.	**vita** v.	:	II b	*vɪta*
	græsit n. bf. sg.	:		*græse*
	byria v.	:		*bɪre*
	hamar m.	:		*homar*
	konung m. ack.	:		*konoŋg*
	slaghit sup.	:	II c	*ɫa̜e*
	badhit n. bf. sg.	:		*ba̜e*
	flaghu f. ack.	:		*fɫa̜o*
	riþit sup.	:		*rɪ̜e*
	flughu ipf. pl.	:		*fɫɯ̜o*
	dræghit sup.	:		*dræ̜e*
	laþu f. ack.	:	II d	*la̜vɷ*
	(**sakin** f. bf. sg.	:		*sa̜ke*
	takit n. bf. sg.	:		*ta̜ke*
	miølit n. bf. sg.	:		*me̜ɫe*
	skinit n. bf. sg.	:	II e	*skæn̜e*).
§ 143.	**biuþa** v.	:	I c	*bɪ̜ɯ̂*
	høno f. ack.	:	I d	*he̜n*
	synas v.	:	II b	*sɪnas*
	hønor f. pl.	:	II d	*he̜nar*
	reykia (fvn.) v.	:		*ra̜ɪ̂ke.*
§ 144.	**backa** m. ack.	:	I e	*bak̜*
	pænning m. ack.	:	I f	*pæŋg*
	bannas v.	:	II b	*banas*
	tvilling m. ack.	:		*fɪlɪŋg*
	spunnit sup.	:	II e	*spɯn̜e*
	bryggia v.	:		*brɪge.*
§ 145.	**flætta** v.	:	I d	*fɫe̜t*
	siætte räkn.	:		*sɪ̜̂a̜t*
	atta »	:	I e	*ot̜.*
§ 146.	**kirna** v.	:	I d	*ke̜n*
	varta f.	:	I e	*vat̜*
	binda v.	:	I f	*bɪnd*
	gælda v.	:	I g	*ge̜ld*
	fyrnska (fvn.) f.	:		*fe̜nsk*
	iorþin f. bf. sg.	:	II d	*ɪ̜o̜d̜e*
	bundit sup.	:	II f	*bɯnde*
	kirkia f.	:		*kærke*

§ 146. 'hulding m. ack.: II f *hulding*
Bf. av **fyrnska** : II g *fenska.*
§ 147. **hreinsa** (fvn.) v.: I d *rais*
heilsa (fvn.) f. : I f *hæils*
bonde m. : I g *bond*
hreinsar (fvn.) pres. sg. : II d *raisar.*
§ 148. **væþer** n. : I d *vær*
naghl m. : *nal*
fughl m. : *ful*
ræghn n. : *ræn*
butn m. : II b {Fv. Bv. *butn*
namn n. : {Fv. Bv. *namon*
fagher adj. : II d *fagor*
lǫgn (fvn.) f. : *lagon*
sighl n. : *segol*
butn m. : II e {Nu. Su. *butn*
namn n. : {Nu. Su. *namon.*
§ 149. **ræghna** v. : I d *ræn*
'**vatli** m. : I e *val*
butna v. : II b {Fv. Bv. *butn*
brakna v. : *brakon*
æpli n. : *æpol*
'**risma** f. : *rism*
sighla v. : II d *segol*
butna v. : II e {Nu. Su. *butn*
ræghnar pres. sg.: *rænar.*
§ 150. **faþir** m. : I d *far*
saþul m. : *sal*
viþer prep. : *ver*
kætil m. : I e *kæl*

§ 150. **lykil**(fvn.)m.ack.: II b *likol.*
§ 151. **saþlar** m. pl. : II d *salar*
kætlar m. pl. : II e *kælar*
lyklar(fvn.)m.pl.: II f β *liklar.*
gisl n. : I d *gil*
eitr (fvn.) n. : II d *aitor*
bøker f. pl. : *bekor.*
§ 153. **gislit** n. bf. sg. : II d *gile*
bøkrin(ar)f.bf.pl.: II g β *bekre.*
§ 154. **moþir** f. : I d *mor*
'**betul** m. : II d *baital.*
§ 155. Bf. sg. av **moþir**: II d *mora*
(ob. pl. av '**betul**: III d *baitaler*).
§ 156. (**spritter** pres. sg.: II e *spritor*).
§ 157. **þykla** adv. : II b *tikol.*
§ 158. '**þrykkil** m. : II e *trikol*
'**rænnul** m. : *rænal.*
§ 159. Ob. pl. av '**þrykkil**: II f γ *triklar.*
§ 160. **døtter** f. pl. : II d *detor*
§ 161. **døttrin(ar)**f.pl.bf.: II g β *detre*
'**tætna** v. : II d *tetn*
§ 162. **dottir** f. : II d *dotor.*
§ 163. (**dottrin** f. bf. sg.: II g β *dotra*).
§ 164. '**giærzl** n. : I d *gial*
finstir n. : II f α *finstor.*
§ 165. Bf. sg. av '**giærzl**: II d *giale*
'**andra** f. : II f α *andor*
handla v. : *handl*
handlar pres. sg.: II f δ *handlar.*
§ 166. **lyghdir** f. pl. : II d *lidor.*
§ 167. Bf. av föreg. : II g β *lidre.*
§ 168. **beizl** (fvn.) n. : I e *bæil*
blístra (fvn.) v. : II g α *blistor*
bønder m. pl. : *bendor.*
§ 169. **bøndren** m. pl. bf.: II g γ *bendre.*
§ 170. **systér** f. : II g α *sistor.*
§ 171. **systrar** f. pl. : II g γ *sistrar.*